

EL-MÂİDE SÛRESİ.....	7
Tefsîr-i Şerifi:	7
Vefa, And ve Akit.....	7
Ukûd	7
Adak	8
Üç Talak	8
Hadis-i şerifte buyuruldu:	8
Mükellefiyetlerin Zikredilmesi.....	8
Behîme.....	8
Enam.....	8
Tasavvufî Manâlar.....	9
Şeâire Hürmet.....	10
Sebeb-i Nüzul	10
Şeâir.....	10
Haccın Şeâiri	11
Haram Aylarına Ta zîm Edin.....	11
Hediy	11
Hediyler	11
Hacca Gelenlere Taarruz	11
Kâfir ve Dünyevî Nimet	12
Mensûh	12
Avlanmak	12
Kin ve haksızlık.....	12
Takva ve İyilik Üzerine Yardımlasın.....	13
Günah ve Düşmanlık Üzerine Yardımlaşmayın	13
Birr ve İsm Nedir?	13
Allah'tan Korku	13
Allah'a Vasil Olmak	14
Rehbersiz Gitme	14
Himmat İsteyen Hizmet Etsin.....	14
Tasavvufî Manâlar.....	14
Sayıd, şakî	14
Allah'ın Mahlûkâtı Güzeldir	15
Sevgi.....	15
"Düşmanlık meşguliyettir!"	15
Peygamberlere Uymak	15
Peygamberlerin Hususiyetleri.....	15
Haram Kılınanlar	15
Yüce Meali:	16
Tefsîr-i Şerifi:	16
Ölü (Kesilmeden murdar olan Hayvan Eti)	16
Kan	16
Domuz Eti.....	16
Köpek Necis mi?	16
Gıdalar İnsanın Cevherine Tesir Eder	17
Domuzdaki Kötü Hasletler	17
Allah'tan Başkası İçin Kesilen	17
Sultanı Karşılama İçin	17
Boğulmuş.....	18
Vurularak Öldürülen.....	18
Şüpheli Şeyler.....	18
Süsülerek Ölen.....	18
Yırtıcı Hayvanın Yediği	19
Yırtıcı Hayvan	19
Tezkiye Olunan Hariç.....	19
Kesim aleti.....	20
Başına Vurularak	20
Dikili Taşlar.....	20
Dikili Taşlar Putlardan Ayrı Bir Şeydir	20
Fal Okları.....	21

Fal Oklarının Mâhiyeti	21
Falcılık Fısktır	21
Müneccimler Fâsıktır.....	21
Kâhin ve Münecimler	22
Gaybi Bilmenin Meşru Yolu	22
Falcılık ve Uğursuzluk.....	22
Kâhin	22
Bugün Kelimesi.....	22
Nüzul Zamanı	23
Din İkmâle Erdi	23
Nimet Tamama Erdi	23
İslâm Dini	23
İslâm Dinini Islâh Eden Şey	24
İndiği Gün Zaten Bayram İdi.....	24
Beş Bayram Bir Araya Toplandı	24
Efendimiz (s.a.v.)m Vefatı Haberi.....	24
Dünya Vefasızdır	25
Zaruretler	25
Zarurette Dikkat.....	25
Mahzûratm Mü bârı Olmasının Ölçüsü	26
Tasavvuf! Manâlar.....	26
İslâm, En Mükemmel	27
Mecazî Vucûd Hakikî Vucâd.....	27
Dinin Kemâliyeti Ferâiz ve Hükümlerin Tamamlanmasıdır.....	28
Peygamberlik Halkası.....	28
Helal Kılınanlar	29
Tefsîr-i Şerifi:	29
Helâl	29
Temiz.....	29
Cevârih	30
Eğitilmiş Hayvanlar.....	30
Köpek ve Av.....	30
İlim Öğrenin	31
Kitap Ehlinden Yemek	31
Besmele	32
Av Mubahtır	32
Hikâye	32
Köpek Beslemek.....	32
Kuduz Köpekler.....	32
Köpek Beslemek.....	33
Meleklerin Girmedığı Ev.....	33
Hadis-i Şerifin Şerhi	33
Gusûl Abdestini Geciktirmek	33
Cünüb Olarak Uyumak.....	33
Tasavvuf! Manâlar.....	33
Kitap Ehlinin Yemekleri.....	34
Mecûsîlerin Durumu.....	35
Ehli Kitaba Yemek	35
İffetli Kadınlarla Evlenmek	35
Kitap Ehli ile Evlilik.....	35
Harbî ile Evlilik	36
Nikahta Mehir.....	36
Zina İki Kısımdır	36
Şeriati inkâr	37
Şeriati Kabul Etmeyen.....	37
Eşlerin İnancı Diğerine Fayda ve Zarar Vermez	37
İman Cennete Götürür	37
Nuh Aleyhisselâm'ın Vasiyeti	37
Kâfirlerin Amelleri	38
Küfre Girenin Amelleri?.....	38

İmanı Tazelemek?	38
Küfründe fhtilâf Olunan Şeyler	38
Nikah gider	40
Evlenilecek Kadın	40
Veled-i Zina Evliya Olamaz	40
Tasavvuf! Manâlar	40
Abdest Ve Temizlik	41
Tefsîr-i Şerifi:	41
Yüzleri Yıkamak	42
Ellerin Yıkanması	42
Başın Meshedilmesi	42
Başın Dört Kısımının İsimleri	43
Başın Dörtte Birinin Meshedilmesi	43
Kulakların Meshedilmesi	43
Boynun Meshedilmesi	43
Ayakların Yıkanması Farzdır	43
Ayağı Yıkamak ve Mesh	44
Rafizilerin Görüşü	44
Rafizilerin Mestleri	44
Mestlerin Üzerine Mesh	44
Abdest Âyeti	44
Abdeste Niyet	44
Misvak Kullanmak	45
Temizlik	45
Parmak Mafsallarını Temizlemek Sünnettir	45
Diş ve Ağız Temizliği	46
Misvak ile Abdest Alana Melekler Tabi Olurlar	46
Abdest Duaları	46
Başlangıçta Okunan Dua	46
Mazmaza Duası	46
İstinşâk Anında Okunan Dua	46
Yüz Yıkanırken Okunan Dua	47
Sağ Kolunu Yıkarken	47
Sol Kol Yıkanırken	47
Başı Meshetme Duası	47
Kulakları Meshetme Duası	47
Boynu Meshetme	47
Sağ Ayak Yıkarken	47
Sol Ayak Yıkanırken	47
Abdestten Sonra Okunan Dualar	48
Abdeste Dört Azanın Tahsis Edilmesi	48
Abdestin Fazileti	48
Abdestle Günahlar Bağışlanır	48
Abdest Azaları	48
Bir Abdestle Beş Vakit Namazın Kılınması	49
Abdest Tazelemek	49
Abdest Bir Nûr	49
Abdest Rızkı Celbeder	49
Abdest Namazı	50
Kerahet Vakitlerinde Nafile Namaz	50
Mekke'de Namaz	51
Tasavvuf! Manâlar	51
Misâk Günü Safları	51
Dördüncü Saf	51
Üçüncü Saf	51
İkinci Saf	52
Birinci Saf	52
Görerek İbâdet	52
Dünya ve Âhıretten El Çekin	52
Gusül Abdesti	53

Gusül Abdestinde Ölçü.....	53
Guslün Farzları	53
Guslün Sünnetleri	53
Su Dökmede Sıra	54
Kadınların Saç Örgüleri.....	54
Kadınların Saçlarını Tıraş.....	54
Gusülde Suyun Miktarı.....	54
Şehirde Teyemmüm.....	54
Gusül imkanı	55
Melekler Yaklaşmaz.....	55
Bevl Birikmemen.....	55
Gusletmenin Faydaları.....	55
Gusletmenin On Faydası	55
Guslün Hikmeti	56
Adem'in Cenazesinin Yıkanması	56
Cenazenin Yıkanması	57
Cenaze Namazı.....	57
Cenaze Yıkamada Ücret	57
Cenaze Suda Bulunsa	57
Ölüm Anında İnzal Vaki Olur	57
Ölü Gasli ve gusül	57
Tasavvufî Manâlar.....	58
Hakikî Gusül.....	58
Kur'ân-ı Kerime Temizler Dokunur.....	58
Teyemmüm.....	58
Teyemmümün Alınışı	59
Abdest ve Teyemmümün Hikmeti	59
Kalp Temizliği.....	60
Efendimize (s.a.v.) Sevdîrilenler	60
Zahirin Bâtına Tesiri Vardır	60
Tasavvufî Manâlar.....	60
İslâm Nimetine Şükredin	61
Âdet Olarak Yapılan Şeyler.....	61
Biatle Alınan Mîsâk.....	61
Varlık Nimeti	62
Bîat Düstûrları	62
Allah Yolunda Kınanmak	62
Adalet	63
Tefsîr-i Şerifi:	63
. Buğz ve Adalet	63
Takva ve Adalet.....	63
Vaad ve Vaîd	63
İnkâr ve Tekzîb Ehli	64
Âdil Olmak Şart.....	64
Nûşîrevan'ın Tahtındaki Yazı	64
Hikaye(Zulüm)	65
Âlimler Zâlimler	65
Hikâye	65
Zâlimlere Âdil Demek	66
Adil Kâfir ve Zâlim	66
Lideri ile çağırılacak.....	66
Adaletin Hakikati?.....	66
Allah' İn Nîmeti	67
Tefsîr-i Şerifi:	67
Allâhü Teâlâ Korur.....	67
Yahudilerin Sû-i Kasti	67
Beni Allah Korur	68
Korku ve Tevekkül	68
Tevekkül Nedir?.....	68
Tevekkülün En Yüce Mertebesi	68

İbrahim Aleyhisselâm'm Tevekkülü	68
Efendimizin (s.a.v.) Tevekkülü	69
Tevekkül	69
İmtihan Dünyası	69
İsa Aleyhisselâm'ın Tevekkülları	69
Yokluktan Var Olmak	70
İlâhî İna'yet ve Lütuf	70
İsrâil Oğulları	70
Tefsîr-i Şerifi:	70
Nakîb	71
Arîf	71
İdarecilerin Çoğu Cehennemdedir	71
"Şerhüi-Mesâbih'te de böyledir.	71
Allah İtaatkârlarla Beraberdır	71
Karz-ı Hasen	72
Bu Misaklara Bağlı Olanların Günahları Silinir	72
İnkâr Edenler Sapıtılmışlardır	73
İsrâil Oğullarının Misakı Bozmaları	73
Üç Bin Unuk	73
Kenânlıların Bağ ve Bostanları	74
Nakîblerin Misaklarını Bozmaları	74
Üç Bin Unuk'un Öldürülmesi	74
Sünnetullah	75
Kırklar	75
Kutub, Üçler, Yediler ve Kırklar	76
Kutub ve Diğer Halifelerin Vazifeleri	76
İsmail Hakkı der ki	77
Herkes Hakikati Kavrayamaz	77
Namaz Hakkında Bir İnceleme	77
Ahdini Bozan Yahudiler	78
Mâ'siyet İlmi Unutturur	78
Hikaye (Unutmak ve günah)	78
Amelsiz alimler	79
Ahdi Bozanlar	79
Ahde Vefa	79
Yahudiler	79
İyilik Kılıçtan Daha Tesirlidir	80
Hikaye	80
Hıristiyanlardan Alınan Misak	81
Tefsîr-i Şerifi:	82
Nasârâyız Demek	82
Pavlus'un Koyduğu Düşmanlık	83
Başlıca Hıristiyan Mezhepleri	85
Allah Kıyâsa Gelmez	85
Kendi Nefsimize Bakmalıyız	85
Güzel Söz	85
Tasavvufî Manâlar	86
Kitap Ehline hitap	86
Tefsîr-i Şerifi	86
Kitap Ehlinin Affı	87
Efendimiz (s.a.v.) ve Kur'ân-ı Kerim	87
Selâmet yollarının	87
Zulmetten Nura Çıkış	87
İlk Yaratılan Şey	88
Nûr Adının Verilme Hikmeti	88
Nuru Teşbih Ediyordu	88
Kalem Seni Nebî Yazdı	89
Muhammed Mustafa (s.a.v.) Olmasaydı	89
İsa Aleyhisselâm Allah'ın Kuludur	89
Tenasüh Küfürdür	89

Allâhü Teâlâ Helak Ederse.....	90
İsa A.S Ve Annesi	91
Ulûhiyet Sadece Allah'ındır.....	91
Her Şeyi Yaratana Allah'tır	91
Allah'ın Yaratması Çeşit Çeşittir	91
İman Ehline Büyük Bir Müjde	92
Hazret-i Yahya'ya Vahyedilen Nasihat	92
Dünya Tuzağına Düşmemenin Yolu Zikirdir	93
Efendimiz (s.a.v.) Hazretlerinin Ümmetine Emrettiği Beş Şey	93
Yahudi ve Hıristiyanların iddiaları	93
Tefsîr-i Şerifi:	93
Mülk Allah'ındır	94
Muhabbetin Alâmetleri.....	94
Üstünlük Âhirette Tezahür Eder.....	95
Hikâye	95
Allah'ın Sevdikleri	95
Marûf-i Kerhî (k.s.) Muhabbeti	96
Muhabbetullahın Kaynağı	96
Ey Kitap Ehli Tâbi Olun.....	96
Fetret Kelimesi	96
Peygamber Büyük Nimet.....	97
Mûsâ Aleyhisselâm'dan Sonra.....	97
Fetret Devrinde Peygamber	97
Halid Bin Sinan Aleyhisselâm'ın Peygamberliği.....	98
Hikaye	98
Halid bin Sinan Aleyhisselâm'ın Kıssası	98

EL-MÂİDE SÛRESİ

El-Mâide Sûresi yüz yirmi âyettir. Hepsi Medine'de nazil olmuştur. Ancak:
Âyet-i kerimesi hariç... Bu âyet-i kerime, Veda hacci senesinde Arafat'ta nazil oldu¹

Yüce Meali:

Bismillahirrahmânirrahîm

Ey o bütün iman edenler! Akidlerinizi îfa ediniz, ihrama girdiğinizde, avı helâl saymamanız şartıyla size enam behâiminin (deve, sığır, koyun ve keçilerin) aşağıda okunacak olanlardan mâadası helâl kılındı. Şüphe yok ki Allah, ne isterse hükmeder.

Ey o bütün iman edenleri Ne Allah'ın şeâirine, ne şehri harama, ne kurbanlık hediyelere, ne gerdanlıklarına, ne de Mev-lâlarının, gerek fazlını ve gerek rızasını arayarak, Beyt-i Harâm'a doğru gelenlere, sakın hürmetsizlik etmeyin. İhramdan çıktığınız zaman isterseniz avlanın. Sizi Mescid-i Harâm'dan menetti-ler diye bir takımlarına karşı, beslediğiniz kin, sakın sizi tecavüze sevk etmesin. Bir u takva üzere yardımlasın; Günah u taaddî üzere yardımlaşmayım Allah'tan korkun; çünkü Allah'ın ikabı (azabı) çok şiddetlidir.z²

Tefsîr-i Şerifi:

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı "Ey o bütün iman edenleri Akidlerinizi îfa ediniz."³

Vefa, And ve Akit

"Vefâ"⁴ ahdin⁵ gereğini yerine getirmektir,

"İfâ"da böyledir. And ve vefa hakkında; "Onu tam olarak îfâ etmekle îfâ etti!" derler. Kişi, ahdin ve gereğini yapıp ondan herhangi bir şeyi aksama ve hainlik yapmadığı zaman böyle denilir.

Sonra (Süfâsî mezîdün ühi rübâî'nin birinci babı olan babına nakil olundu. Mübalağanın dışında başka bir şey ifâde etmiyor.

"Akit" vesikalandınlmış sağlam ahid (söz) demektir. İplerin düğümlerine ve benzeri şeylerin (halatların düğümlerine) benzetildi.⁶

Ukûd

Ukud⁷tan murad;

1- Allâhü Teâlâ hazretlerinin kullarına gerekli kıldığı ve onların üzerine akdettiği mükellefiyetleri ve dinî hükümlerin hepsine umûmî olan akitlerdir.

2- Ve insanların kendi aralarında yaptıkları akitler, sözleşmeler, emânetler, muameleler ve îfâ edilmesi vacib

¹ El-Mâide Sûresi Medenîdir.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 167.

Sadece: "İşte bugün sizin için dininizi kemâle yetirdim."

Ayet-i kerimesi Mekkrdir. Veda hacci senesinde Cuma günü Arafatta Arafâ akşamı nazil oldu.

El-Mâide sûresinin diğer âyet-i kerimelerinin hepsi Hicretin son yıllarında

nazil oldu. içinde mensûh yoktur. Mâide sûresinde diğer sûrelerde bulunmayan on sekiz şer'î hüküm var.

Ayetleri: Yüz yirmidir.

Kelimeleri: bin sekiz yüz dördtür.

Harfleri on bir bin dokuz yüz üçtür.

Fasılları, harfleridir.

İsimleri: Mâide, Ukûd, Munkize ve Müba'sire'dir.

Mâide: Sofra, demektir.

² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 168.

³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 168.

⁴ VEFA ve İFA ise ahid ve akdin gereğini yerine getirmek, icabını tamamen icra eylemektir. Burada cemii muhallâ bi'l-lâm {lâm harfiyle süslenmiş yani harfî tarifli} olan ,

"el-ukud", istiğrak ifade eder ki, gerek Allah Teâlâ'nın kullarına gerekli kıldığı ve anlaşma yaptığı teklifleri ve dine ait hükümleri gerek kulların kendiliklerinden Allah'a karşı bağlandıkları adakları ve yeminleri, gerekse İnsanların kendi aralarında sahih olarak anlaştıkları emanetler, muameleler ve diğerleriyle ilgili her çeşit akidleri içine alır.... Nitekim bunu Ebu's-Suud efendi açıkça göstermiştir. Nitece olarak dinin özünün, Allah ve kullarla sağlam birtakım anlaşmalar ve mukaveleler yapmak ve sahih olarak aktedilen anlaşmalar ve akidleri ifa etmek suretiyle hükmünü yerine getirmek demektir.

⁵ "Ahd" asıl lugatta bir şeyi halden hale saklayıp gözetlemektir. Böyle gözlenmesi istenen, gerekli görülen belgelere de ahid (anlaşma) ismi verilir. Akid kelimesi, "misâk" gibi daha çok ihkâm (sağlamlaştırma) ifade eder.

⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 169.

⁷ "Akitler": Akdin cemiidir.. Akd, belgeye bağlanmış anlaşma demektir ki, bir şeyi diğerine sağlam şekilde bağlayan bağ ve düğüme, mesela ip düğüme benzetilmiştir. Yani anlaşma asıl lugatta sıkı bağlamak ve düğümlenmek, sağlam bağ ve düğüme demek olup, bundan nakledilerek bir kimsenin bir şeyi benimsemesi veya başkasını susmaya mecbur ederek kendini veya diğerini bağlamasına veya karşılıklı bağlanmalarına akid adı verilmiştir ki, itikad da bundandır. Şu halde her akid icab ve kabule dayahmayıp. bazıları yalnız razı olmakla da anlaşma yapılmış olur ki. adaklar ve gelecekle ilgili yeminler bu kabildendir

olan benzeri sözleşme ve akitlerdir.

3- Veya dinen güzel olan bütün akitlerdir. Eğer biz manâyı emir üzerine hamledersek;

1 - Vucûb

2- Nedbeyi (mendûp) olmayı ifâde eder. ⁸

Adak

İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe (r.h.) hazretleri bu âyet-i kerimeyi delil getirerek; "Bayram günü oruç tutmayı veya çocuğunu kesmeyi nezreden kişînin oruç tutmanın helâl olduğu günlerden bir gün oruç tutmasının vacib olduğunu ve helâl olup kurban olmaya müsait olan (deve, sığır ve koyun cinsinden) bir hayvanı kurban etmesinin vacib olduğuna dair fetva verdiler. Kendisini Allâhü Teâlâ hazretlerine yaklaştıran meşru bir şeyi keser. Çünkü bu (bir kişînin ben bayramda oruç tutacağım demesi veya evlâdımı kurban edeceğim demesi) bir ahittir. Bu kişî adağı, üzerine vacib kılmıştır. (Bayram günlerinde oruç tutmak ve insanı kurban etmek haramdır... Bundan dolayı bu kişîde bu nezrini ve aktini) sahih olacak bir ifâ ile (bayram günlerinin dışında oruç tutmak ve kurban olması meşru olan bir hayvanı kurban etmekle) adağını ifâ etmiş olur. ⁹

Üç Talak

Yine İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe (r.h.) hazretleri, bu âyet-i kerimeyle talakların arasını toplamayı (üç talakı birden söylemenin) haram olduğuna hüccet ve delil getirdiler. Çünkü nikâh akit-lerdendir. " Akidlerinizi ifa ediniz," kavî-i şerifiyle onu (üç talakı birden) kaldırmamanın haram olması vacib olur. İcmâ ile bir talak hakkında söylemesi gerekeni, umumîliği sebebiyle ameli terk etti. Onun dışındakiler aslı üzere kaldı.... ¹⁰

Hadis-i şerifte buyuruldu:

- "Bir kavimde (millette) gulûl (ganimet ve beytül-mâli zimmetine geçirme ve çalma) zuhur ederse; elbette Allâhü Teâlâ hazretleri, onların kalblerine korku verir.

Bir kavimde zina ifşa edilir (ve yayılırsa) onların içinde ölüm çoğalır.

Bir kavim, ölçü ve tartıyı eksik yapar (ticârette aldatma baş gösterirse) muhakkak ki kendilerinden rızk kesilir.

Bir kavim hakkın dışında hükmederse, elbette aralarında kan (birbirlerini öldürmeleri) yayılır.

Bir kavim ahdi bozarsa, Allâhü Teâlâ hazretleri, mutlaka onların düşmanlarını, onların başına musallat eder..." ¹¹ (2/336)

Her zaman iyilik yap, kötülük değil... İyilik ve kötülük hep beraberdir, iyilik, iyiliği getirir. Kötülükten kaç. ¹²

Mükellefiyetlerin Zikredilmesi

Sonra Allâhü Teâlâ hazretleri, mü'minlere kendilerine yüklediği bütün mükellefiyetleri ifâ etmelerini emrettikten sonra, mufassal (çok açık tafsilatlı bir şekilde) mükellefiyetlerin neler olduğunu zikretmeye başladı. Mükellefiyetlerin başında da, mü'minlere haram ve helâl olan şeylerin neler olduğuna başladı. Ve Allâhü Teâlâ azze ve celle hazretleri buyurdu:

"Size en'âm behâminin helâl kılındı." ¹³

Behîme

"Behîme," dört ayaklı olan her hayvana söylenir. "Behîme'/1 kelimesinin, "En'âm" kelimesine izafeti beyân içindir. "İpek elbise" izafetinde olduğu gibidir. MÜfret gelmesi ise, cinsini murad içindir.

Yani sizlere en'âm'dan her türlü benime helâl kılındı. ¹⁴

Enam

"En'âm"

⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 169-170.

⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 170.

¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 170.

¹¹ Muvatta İmam Mâlik: 870,

¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 171.

¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 171.

¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 172.

- 1- Deve,
- 2- Sığır,
- 3- Koyun,
- 4- Keçi...

Bu çeşit hayvanların her birinden bir çift zikredildi. Dişisinin yerine.. Bunların dişileri de erkeğinin çiftidir. Böylece (erkek ve dişi olarak) bu itibari ile sekiz hayvan olmuş oluyor.

- 1- Deveden iki (erke ve dişi),
- 2- Sığırdan iki (erkek ve dişi),
- 3- Koyundan iki (erkek ve dişi,)
- 4- Keçiden iki (erkek ve dişi...),

En'âm sûresinde zikredilen tafsilata göre böyledir ¹⁵..,

"Behîme," kelimesi, "En'âm" kelimesinden daha umûmidir. Çünkü, "En'âm" kelimesi, zikredilen dört hayvandan (deve, sığır, koyun ve keçiden) başka dört ayaklı hayvanlar hakkında kullanılmaz. Halbuki, Ceylân, geyik, dağ keçisi, dağ öküzü vahşî himâr ve benzeri hayvanlar da "En'âm'a ilhak edilmişlerdir.

"Gelecekte okunacak olanlardan başka..."

- "En'âm-ı behîme"den istisnadır.

Muzâf ih takdiriyledir. Yani, "Ancak gelecekte okunacak olanlar size haramdır..."demektir. Kur'ân-ı kerimde, "Size şunlar haram kılındı..." ¹⁶ kavlı-i şerifinde ve ondan sonraki âyeti kerimelerde okunanlarda haram kılınanlar müstesna...

Veya naibi failin takdiriyledir. Yani ancak âyet-i kerimde size okunanlar müstesna, demektir.

"Avı helâl saymamanız şartıyla..."

av" kelimesi, masdar manasındadır. Yani karada avlamak, demektir.

Veya mefûl'dür. Yani: "avını yedi" yani avladığını yedi, demektir, l_ki "Sizin için," zamirinden hâl olmak üzere mahallen nasbtır. Av hayvanlarını helal kabul etmenin manâsı; amel ve itikad cihetinden onların hürmetinin tam yerleştirilmesidir. Çünkü bu Kitap ve sünnette şâyidir.

"İhrama girdiğiniz (halde)..."

Siz ihrâmih olduklarınızda, demektir Helal kabul edici" kelimesinin zamirinden hâldir.

"ihramlılar" kelimesi, "haram "m cemii olup, "İhram'a giren," manasındadır Bir kişi, hareme veya ihrama girdiği zaman, (ona): "Falanca kişi ihrama girdi" denilir

Bu zikredilen en 'âm behimelerin helâl olmasının ve ihram halinde avın haram olduğunun kayıtlanmasının faydası; nimeti tamamlamak ve insanların o hayvanlara ihtiyacının olduğu zikre-dilmesiyle onların helal kılınması imtinânın izhârı, nimetin mükemmelliğine işaret içindir...

Çünkü ihram halinde avın haram olması; bu takdirde insanlar, İhtiyaçlarını onlardan başka hayvanlardan karşılayabilir. Sanki şöyle denildi: Bu hayvanlar size mutlak olarak helâl kılındı. Halbuki sizler bazı vakitlerde, sizi onu tahsil etmekten müstağni kılacak mümtenîsiniz ve onların helâl olanlarına muhtaçsınız...

Ot "Şüphe yok ki Allah, ne istersen hükmeder."

Hikmetin tevcihi ve gereği, helal kılmak ve haram kılmakta ne isterse onu hükmeder.

ikisini ifâ etmenin manâsı, ikisinin mucibi üzerine akit ve amel cihetinde, gereğiyle hareket etmek ve haramları helâl kılmaktan ve helâlleri haram kılmaktan kaçınmaktır. ¹⁷

Tasavvufî Manâlar

Bu âyet-i kerimde şu işaretler vardır:

"Ey o bütün iman edenler!

Akidlerinizi ifâ ediniz."

Misâk günü aramızda geçen ahde, âşıkların ahidlerine ve onların maksatlarına nail olmak için, vücûdunu (bütün varlığını) vermeyi (ve infak etmek üzere) yapmış oldukları akitlere, onu sevdiklerini ve onu seveceklerine dair yapmış oldukları ahit ve a-kitlere ve ondan başkasını sevmeyeceklerine dair yapmış oldukları sözleşmeyi ifâ edin...

Ahde vefa, cefâ'ya sabırdır ve çalışmaktır. Kim ahitlerine sabrederse, o kişi, vücûdunu dağıtma ve infak etme anında maksûduna nail olur.

"Size en'âm behimeler helâl kılındı."

¹⁵ Bu konuda "En'âm sûresinde" şöyle buyurulmaktadır:(144

Sekiz eş: Koyundan İki, keçiden İki... De ki: "İki erkeği mi haram kıldı, yoksa iki dişi mi, Yoksa iki dişinin rahimlerinin müstemil oldukları mı? Eğer sâdıksanız bana bir ilim ile haber verin."143

Ve deveden iki, sığırdan İki... De ki: "İki erkeği mi haram kıldı, yoksa İki dişi mi, yoksa iki dişinin rahimlerinin müstemil olduklarını mı? Yoksa Allah size bu tahrîmi ferman buyururken şahidler miydiniz? Öyle bigayri ilmin nâsı idlâl için uydurduğu yalanı Allah'a isnad edenden daha zâlim kim olabilir!? Her halde Allah zâlimler güruhunu doğru yola çıkarmaz.144(EI-Enâm: 6/143-144.)

¹⁶ EI-Mâicte: 6/3.

¹⁷ İsmail Hakki Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 172-174.

Behîmi nefsin kesilmesi ki, o behîmi nefis meramını talep etmede tıpkı hayvan gibidir... inrarna girdiğinizde, avı helâl saymamanız şartıyla atıde okunacak olanlardan hariç olanlar..."

Yani nefs-i mutmainne hariç... Nefs-i mutmainne'nin üzerine;

"Sen dön o rabbine..."¹⁸ hitâb'ı kendisine okunduğunda; muhakkak ki nefs-i mutmainne dünyadan ve dünyanın içinde o-lanlardan, nefret edip kaçar. Dünyanın içindekiler; ihramlı iken (ve haramda iken) ay gibi...

Sizler ihrâm'a girerek, Cemâl ve Celâl hazretine şevk ihramı ile visal Ka'besine yönelmiş, her türlü rağbet ve korkutmadan tecrid olunmuş ve her türlü matlûb ve mahbûb'tan münferit olmuş bir halde ona yönelmiş iken...

"Şüphe yok ki Allah, hükmeder."

Allahü Teâlâ hazretleri, nefsin kesilmesini emreder; nefis, hehimî sıfatlarla mevsûf olduğu zaman... Onu süflî hayvanların otağından (mer'âsından çıkarıp) yükseltir. Onun kesilmesine hükmeder. Nefis, Hazreti Rubûbiyete "dön" hitâbiyle müşerref olanlar; mutmain olduğu zaman, zikirle, ulvî ve melekî sıfatlarla muttasif olmakla beraber nefs-i mutmaine olduğu zaman...

"Ne isterse..." (2/337)

Dilediği gibi... Te'vilât-i Necmiyye'de de böyledir.¹⁹

Şeâire Hürmet

"Ey o bütün iman e denler! Allah'ın şeâirine, hürmetsizlik etmeyin."²⁰

Sebeb-i Nüzul

Bu âyet-i kerime Hatîm²¹ hakkında nazil oldu. Adı Şurayh bin Dabîa el-Bikrî idi. Şurayh Yemenden Medine-i Münevvere'ye geldi. Atlarını (ve beraberlerindeki) Medine-i Münevvere'nin dışında bıraktı. Tek başına Medine'ye girdi. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin huzuruna çıktı. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine sordu:

"Senin insanları kendisine davet ettiğin (din) nedir?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Lâ ilahe illallah" Allah'tan başka ilâh (ma'bûd) olmadığına, şahadet etmek, namaz kılmak ve zekat vermeye, davet ediyorum..." Şurayh:

"Güzel! Ancak benim bazı âmirlerim var. Onlarsız kesinlikle bir iş yapamam! Umarım ki ben gider Müslüman olur ve onları da getiririm!" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri (daha önce) ashabına:

"Rabia'lardan size şeytanın diliyle konuşan bir adam gelecek..." demiş idi...

Sonra Şurayh Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin huzurundan çıkıp ayrıldı. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ashabına:

"Bu adam kâfir olarak içeriye girdi. Ve aynı kafa ile geri döndü. Bu adam Müslüman olmadı!" buyurdular.

Şurayh, Medinelilerin deve sürülerine rast geldi. Onları önüne katıp götürdü. Sahabeler, onu takip ettiler; fakat kendisine yetişip yakalayamadılar.

Gelecek (yani ertesi) sene geldiğinde, Yemenden Bekir bin Vail'in hacılarının arasında hacca yolculuk etti. Şurayh ile beraber büyük bir ticâret malı vardı. Kurbanlıklarına gerdanlıklar takmıştı. Müslümanlar Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine:

"Bu Hatîmdir. Hac için yola çıkmış! Bizimle onun arasını serbest bırak! (Ona gereken ceza'yi verelim?)" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Onlar kurbanlıklarına gerdanlıklar takmışlar!" Sahabeler:

"Ya Resulallah (s.a.v.)! Bu tür şeyleri biz cahiliyet zamanında hep yapardık!" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, imtina edip kaçındı. (Hacılara zarar vermenin yasak olduğunu beyan etti.) İşte bu hadise üzerine bu âyet-i kerime indi.

"Ey o bütün iman edenler! Ne Allah'ın şeâirine, ne şeh-i harama, ne kurbanlık hediyele, ne gerdanlıklarına, ne de Mev-lâlarının, gerek fazlını ve gerek rızasını arayarak, Beyt-Harâm'a doğru gelenlere, sakın hürmetsizlik etmeyin..." Buyurdu.

Müşrikler, haccediyor ve kurban kesiyorlardı. Müslümanların bu hallerini değiştirmeyi ve onlara engel olmayı dilediler. Allâhü Teâlâ hazretleri, mü'minlere bu tür hareketleri yasakladı.²²

Şeâir

"Şeâir", keümesi, keümesinin cemiidir. Nişan ve aiâmetin ismidir. Aliâhü Teâîa hazretlerinin nişan ve aiâmet kıldıkları, demektir.²³

¹⁸ el-Fecr: 89/28.

¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 174-175.

²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 175.

²¹ Bazı rivayetlerde bu isim Hutâm bin Hint olarak geçmektedir.

²² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 175-178.

²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 178.

Haccın Şeâiri

Yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin haccın menâsik'ine alâmet kıldığı;

- 1- Haccın vakfeleri,
- 2- Şeytan taşlama,
- 3- Metâf (tavaf yerleri),
- 4- Mes'â (sa'y yapılan yer),
- 5- Ve haccın kendisiyle bilindiği haccın alâmetleri,
- 6- Haccın fiilleri,
- 7- İhram,
- 8- Tavaf,
- 9- Sa'y,
- 10- Halk (tırâş olmak ve başı kazımak),
- 11- Kurban kesmek,
- 12- Ve bunlara benzer, menâsik ve fiillerine hürmet edin, demektir.

İnsanları, haccetmekten nehyederek, hacca hürmetsizlik etmeyin. Beytüllâh'ı ziyaret eden ve haccın mevakifine saygı gösteren kişilerin amellerini kesmeyin. (Onların haclarını tamamlamasına engel olmayın...) ²⁴

Haram Aylarına Ta zîm Edin

"Ve şehri harama (hürmetsizlik etmeyin)..."

Haram aylarında adam öldürmeyi ve savaşı mübâh ve halâl görmeyin. Haram ayı, hac ayıdır. Dört ay, haram aydır. Onlar:

- 1- Zül-Ka'de,
- 2- Zül-Hicce,
- 3- Muharrem,
- 4 - Recep ayıdır.

Müfret gelmesi, cinsini murâd içindir. ²⁵

Hediy

"Ve kurbanlık hediyelere de hürmetsizlik etmeyin..."

Kurbanlık hediyelere gasp yoluyla taarruz ederek; veya onların mahalline ulaşmalarına mani olmaktır.

"Hediy" Beytüllâh'a hediye edilen, deve, sığır veya koyun cinsinden kendisiyle Allâhü Teâlâ hazretlerine yaklaşmak için kesilen kurbanlıklardır ²⁶.

"Hediy", "hediye," kelimesinin cemiidir. ²⁷

Hediyler

"Ve ne de gerdanlıklarına..."

Hediy kurbanlıklarından gerdanlık sahibi olanlara da hürmetsizlik etmeyin... Muzafın takdiri "Hedy", üzerine at-fiyıldır. Bunun husûsiîğindendir. Çünkü gerdanlık takılan hedyler, hedy kurbanlarının en şerefliisidirler. Yani hususiyetle kurban hedylerden gerdanlık sahibi olanlara asla hürmetsizlik etmeyin, demektir.

"Gerdanlıklar" kelimesi, kelimesinin cemiidir. "Kılâde" de develerin ve diğer hayvanların boynuna bağlanan nal, ağaç (tahtalardan) ve başka şeylerden yapılan gerdanlıktır. O hayvanın hedy {Allah'a yaklaşmak için kurbanlık} olduğu bilinsin de kimse ona taarruz etmesin diye takılır. ²⁸

Hacca Gelenlere Taarruz

"Beyt-i Harâm'a doğru gelenlere, (sakın hürmetsizlik etmeyin.)"

Yani Kabe'yi ziyaret etmeyi kasteden (ve bu niyetle yola çıkan) bir kavmi, bu yolculuğundan alıkoymayı helal

²⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 178.

²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 178-179.

²⁶ Hedy: Hac menâsiki ile ilgili olarak kesilen kurbanlara denilir. Hedy. Ka'be ve Hareme hediye olmak üzere kesilen kurban demektir. Hedy, kurbanı ile udhiyye kurbanları mükellef yönünden birbirlerinden tamamen farklıdır... Udhiyye: Kurban bayramlarında belirli şartları taşıyan (akıllı hür. dinen zengin ve mukîm) Müslümanlar tarafından kesilen kurban, demektir. Mütercim.

²⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 179.

²⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 179-180.

görmeyin. Hangi sebeple ve şekilde olursa olsun, onlara saldırmayın.

"Onlar Mevlâlarının, gerek fazlını ve gerek rızasını arıyorlar."

"Kastedenler, "kelimesinde bulunan zamirden hâldir.

Yani ticâretle rızık ve kendi inançlarına göre rıdvân (Rabbin rızasını ümit) eder oldukları halde, Kabe'ye yönelenler, demektir. Muhakkak ki kâfirlerin rıdvân yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızâsından hiçbir nasipleri yoktur. Kâfirler, Müslüman olmadıkça Allâhü Teâlâ hazretleri, kendilerinden kesinlikle râzî olmaz.²⁹

Kâfir ve Dünyevî Nimet

(Ebûs Suûd Efendinin tefsiri) İrşâd'ta buyuruldu: Müşrikler, kendilerinin dinlerinde metanet ve sağlam bir i-nanç üzere olduklarını; haccm muhakkak kendilerini Allâhü Teâlâ hazretlerine yaklaştırdığını, zannediyorlardı. Bundan dolayı, Allâhü Teâlâ hazretleri onları (müşrikleri) "kendi zanlan" ile vasıflandırdı. Bu zan fâsîd (ve kökten bozuktur.) Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızâsını kazanma kaynağından çok uzaktır. Lakin Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendilerinden râzî olmaması; müşrikler için bazı dünyevî maksatlarının husulüne ermeleri, dünyevî mekir ve kötülüklerden kurtulup selâmet bulmalarına medarı olmasından uzak değildir. Elbette Allâhü Teâlâ hazretlerinin hukukuna riâyet etmek ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin şeâirine ta'zîm etmek gerekir."³⁰

Bu âyet-i kerime'nin buraya kadar olan kısmı (kitâl âyet-i kerimesiyle);

"Müşrikleri nerede bulursanız öldürün,"³¹ kavli-i şerifi ve;

"Ey o bütün İman edenleri Müşrikler bir pislikten İbaretirler. Artık bu yıllarından sonra Mescid-i Harâm'a yaklaşmasınlar. Eğer yoksulluktan korkarsanız, Allah sizi fazlından zenginleştirecektir İnşallah. Her halde Allah âlîm'dir, hakimdir."³²

Âyet-i kerimeleriyle nesh olundu.

Artık müşriklerin haccetmeleri caiz değildir. Hedy ve ger-danlık(lı kurbanlıklardan) dolayı kâfirlere emniyet verilmez.³³

Mensûh

Şa'bî (r.h.)³⁴ buyurdu:

Bu âyet-i kerimeden başka, el-Mâide sûresinde mensûh o-lan (hükmü kaldırılan) bir âyet-i kerime yoktur.³⁵

Avlanmak

"İhram dan çıktığınız zaman isterseniz avlanın." (2/338)

"İhrama girdiğinizde/ kavli-i şerifiyle kendisine işaret edileni açıklamaktadır. Başlangıçta avlamanın hürmeti (yani haramlığını) gerektiren sebep ortadan kalktığı içindir. Emirler, yasaktan sonra mubâhık manâsını ifâde eder. Sanki şöyle denildi: İhram'dan çıktıktan sonra, avlamaktan size bir günah yoktur."³⁶

Kin ve haksızlık

"Sakin sizi sevk etmesin."

(Arap/ar arasında, Falanca kişi, şunu yapmam için beni sevk etti," denilir. Yani "Beni sevk etti," manasınadır. Manâsı: Sizi sevk etmesin, demektir.

"Bir takımlarına karşı, beslediğiniz kin,"

Onlara olan şiddetli buğzunuz, kin ve düşmanlık...

"Kin" kelimesi "kin besledi," fiilinin masdandır. Mefûl veya faile muzâf oldu.

Birincisinin üzerine manâ: Bazınıza olan buğz ve kin demektir. Burada fail hafz olundu.

İkincisinin üzerine manâ: Bir kavmin size olan buğzu, demektir. Burada da mefûl hafz olundu.

"Sizi Mescid-i Harâm'dan menettilerdiye..."

²⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 180.

³⁰ Ebus Suûd Tefsiri: c. 3. s. 4,

³¹ et-Tevbe: 9/5,

³² et-Tevbe: 9/28,

³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 180-181.

³⁴ Şa'bî (r.h.) hazretleri, Ebû Amr bin Şurâhbil (Abdullah) el-Kûfî'dir. 26 {m. 646} tarihinde doğdu. Tabînin büyüklerindedir. Aslen Yemenlidir. Muhaddis, Müfessir ve Fakîh bir zat idi. Hadis ilminde İmamı Azam hazretlerinin hocasıdır. Yüksek bir hafızaya sahipti. Tabîindedir, ashâb-ı kirâm'dan beşyüz kadar za'fa ulaşmış onlardan hadis almıştır. Muhtâr-ı Sakafî'nin elinden kaçarak bir ara Medine'ye yerleşti. Bir ara Haccâcın hışmına uğradı, sonra affedilerek, Küfe'ye kâdî tayin edildi. Şa'bî. Abdumelik bin Mervân'a sefirlik yaptı. 103 (m.7Z1) yılında Küfe'de vefat etti.

³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 181.

³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 182.

Sizi Mescid-i Haramı ziyaret etmekten menettiler; Hudeybiye senesinde sizi Umre için Mescid-i Harâm'ı tavaf etmekten menettiler diye...

"Sizi tecâvüze (sevk etmesin...)"

"Sakın sizi sevk etmesin" fiilinin ikinci mefûlüdür. Onların sizi Mescid-i Haram'ı ziyaret etmenize mâni olmaları sebebiyle sizin onlara olan şiddetli buğzunuz; şifâ bulmak (dinmek ve rahatlamak) için sizi onların üzerine (haksızlık etmeye rahatlamak) için sizi onların üzerine (haksızlık etmeye haddi aşır) tecâvüz etmeye ve onlardan intikam almaya zorlamasın!³⁷

Takva ve İyilik Üzerine Yardımlasın

"Ve yardımlasın;" Bazınız bazınıza yardım etsin.

"Birr-u takva üzere..."

- 1- Affetmek,
- 2- Aldırmamak,
- 3- Hoşgörülü olmak,
- 4- İlâhî emirlere tabi olmak,
- 5- Nefsin hevâ-ü hevesinden kaçmak üzere yardımlasın...³⁸

Günah ve Düşmanlık Üzerine Yardımlaşmayın

"Günah ve düşmanlık (haddi aşma) üzere yardımlaşmayın."

- 1- Bazınız bazınıza ma'siyetler üzerine yardım etmesin.
- 2- Günah işlemek için birbirinize yardım etmeyin.
- 3- Zulüm,
- 4- Şifâ bulmak (yüreğini soğutmak) için haksızlık etmede,
- 5- İntikam alma konusunda birbirinize yardım etmeyin.
- 6- Düşmanlık üzerine insanların bazılarının bazılarına yardım etmesi yoktur. Hatta insanlardan biri diğerinin üzerine Haksızlığa saldırdığı zaman; diğeri de ona saldırır...
Lakin vacib olan birr (iyilik, ihsan ve) takva konularında insanların birbirlerine yardım etmeleridir. "Yardım etmesinler" fiilinin aslı, (iki te harfiyle)dir. Hafiflik için iki (o) te harfinden biri hafz olundu. Tahliye (kalbi, düşmanlık ve gûnahtan temizlemek) kişiyi süratle bizzat maksûd olana icabet etmeye götürdüğü (hakikatiyle) beraber burada nehiy emirden sonraya tehir edildi. (Yani önce, "Birr u takva üzere yardımlasın;" buyurulupf sonra da "Günah ve düşmanlık (haddi aşma) üzere yardımlaşmayın. düşmanlık (haddi aşma) üzere yardımlaşmayın." Buyurulmasının sebebi:) Muhakkak ki icabetten maksat, günah işlemek ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayı terk etmektir. Bu ise ancak; birr (iyilik, ihsan ve) takva üzerine yardımlaşmak ile hasıl olur.³⁹

Birr ve İsm Nedir?

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine: -"Birr ve İsm den soruldu?" Efendimiz (s.a.v.) Hazretleri buyurdular: -"Birr güzel ahlaktır.

İsm senin nefsinde (kalbinde) dolaşan ve insanların kendisine muttali olmalarını (bilmelerini) istemediğin (şey)dir."⁴⁰

Allah'tan Korku

"Allah'tan korkun;1

Bütün işlerinizde Allah'tan korkun! Zikredilen emirlere ve nehiylere muhalefet etmek de Allah'tan korkmanız gereken işlerin cümlesindedir. Burada bürhânî yol ile itikâ'nın (takvalı olmanın) vacib olduğu sabit oldu.

"Çünkü Allah'ın ikabı çok şiddetlidir."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin intikamı kendisinden korkmayanlara karşı çok şiddetlidir.⁴¹

³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 182-183.

³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 183.

³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 183-184.

⁴⁰ Sahih-i Müslim: 4633, Tirmizi: 2311.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 184.

⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 184.

Allah'a Vasıl Olmak

Sonra bil ki:

Hakikatte, "Allah'ın şîârî" Allâhü Teâlâ hazretlerine vusulün menâsikidir. O da:

1- Dinin alâmetleri,

2- Şeriatın (emir ve yasaklan),

3- Hakikat erbabının işaretleriyle tarikat âdabının merasimidir.

Muhakkak ki, Birr'in hakikati, Hak Teâlâ hazretleri için teferrüd, takvanın hakikati, ise mâsivallâh'dan (Allâhü Teâlâ hazretlerinin haricinde olan şeylerden) çıkmaktır.

Vusul (Allâhü Teâlâ hazretlerine ulaşmak) ancak bu ikisiyle olur. Bu iki adımı atmak. Bu iki adımı atmak sâdık olan bir mürid için ancak, kâmil, mükemmil, vasıl ve muvassıl olan mürşid-i kâmil bir şeyh'in yardımıyla mümkün olur. Çünkü bu yolun delili, mürşid-i kâmillerdir.⁴²

Rehbersiz Gitme

Hafız (k.s.) buyurdu:

- "Aşk mahalline rehbersiz ve delilsiz ayak basma!

Zira ben yüz ihtimamla aşk mahalline ayak bastım yine olmadı!⁴³

Himmet İsteyen Hizmet Etsin

Yine Hafız (k.s.) buyurdular:

"Vadi-yi eymenin (uğurlu vadinin) genci! Mûsâ Aleyhİsselâm tur-i sinâ dağında erişti mürâdına...

Ama nice yıllar, can u gönülden Şuayb Aleyhisselâm'a hizmet ettikten sonra...."152⁴⁴

Tasavvufi Manâlar

Bu âyet-i kerimede Allâhü Teâlâ hazretlerinin yücelttiği (ve kendisine azamet verdiği);

Divanda bulamadım.

1- Zamana,

2- Mekana,

3- İhvân'a ta'zîm etmeye işaret vardır. Muhakkak ki, Ailâhü Teâlâ hazretleri bazı,

1- Aylan,

2- Günleri,

3- Saatleri,

4-Vakitleri, faziletli kıldı. Bazılarını bazılarından üstün kıldı; Peygamberleri ve Ümmetlerin bazılarını diğerlerinin üzerine faziletli kıldığı gibi...

Bu fazilet ve azametler;

1 - Kalblerin kendilerine saygı gösterme ve hürmet etmeye süratle yönelmesi,

2- O (ay, gece ve vakitlerde) ibâdet ederek, o zamanlan ibâdetle ihya etmeye ruhların iştiyak duyması;

3- Ve halkın onların faziletine râğbet etmesi içindir...

7- Allâhü Teâlâ hazretleri, mekânların bazılarını bazılarından faziletli kıldı ki; orada ikâmet etmek sebebiyle ecir ve sevaplar büyüsün (kat kat) olsunlar diye...⁴⁵

Sayd, şakî

Ailâhü Teâlâ insanları (iki sınıf) yarattı.

1- Saiyd,

2- Şakî...

ibret ve itibâr sonucadır... (Önemli olan hayatın sonunda insanın iman ile vefat edebilmesidir...)⁴⁶

⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 184-185.

⁴³ Divân-ı Hafız-ı Şirâzîs.86, İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 185.

⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 185.

⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 185-186.

⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 186.

Allah'ın Mahlûkâtı Güzeldir

Her mahlûk (bütün yaratıklar) Ailâhü Teâlâ hazretlerinin mahlûkâtı olması cihetinden güzeldirler. Hatta kâfir kişiye bile, Ailâhü Teâlâ hazretlerinin mahlûkâtı gözü ile bakılmalıdır; onun küfrü cihetinden değil...Her ne kadar küfrü sebebiyle kendisinden râzi olmasa bile...(2/339)

Bakan kişiye düşen vazife, tevhide bakmasıdır. Ailâhü Teâlâ hazretlerinin mahlûkatından hiçbirini hakir görmemelidir. Asla buğz ve düşmanlıkla meşgul olmamalıdır.⁴⁷

Sevgi

Şeyh Sa'dî (k.s.) buyurdular:

Gönlüm, yârin sevgisinin hânesidir. Ve yeter ki, ondan hiçbir kimse incinmesin.

Düşmanlık Bir Meşguliyettir

Allah'ın Arslanı Ali (k.v.)'nin sözlerindedir.⁴⁸

"Düşmanlık meşguliyettir!"

Yani düşmanlıkla meşgul olan ve düşmanı olan kimseler, faydalı ve menfaatli işlerle meşgul olmaktan kesilirler. Çünkü kalp, birbirine meşgul olan iki işi birden içine alamaz.

Ne güzel buyurmuşlar:

Her kim ki işinin başı, halkın düşmanlığı ise o kişi, bütün işlerden ayrılmıştır. Onun gönlü hastadır. İşsiz olarak bağlanılmış-tır. O çalışmaktan mahrumdur.⁴⁹

Peygamberlere Uymak

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, "mekârim-i ahlak" (iyi ahlak) ve güzel amellerin sahibiydi. Sana düşen vazife ona uymaktır.

Ailâhü Teâlâ hazretleri, peygamberleri medhetti. Ve her birini bir sıfat ile vafetti ve buyurdu:

İşte o peygamberler, Allah'ın hidâyetine eriştiği kimseler... Sen de onların gittiği yoldan yürü."⁵⁰

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri yaptı ve hayrın kemâl hasletlerinin hepsini kendisinde topladı.⁵¹

Peygamberlerin Hususiyetleri

Peygamberlerin ise her biri bir haslete mahsus idiler. Meselâ:

Nuh Aleyhisselâm şükür,

ibrahim Aleyhisselâm, hilim,

Mûsâ Aleyhisselâm, ihlâs,

İsmail Aleyhisselâm, vaadinde sâdık.

Ya'kûb Aleyhisselâm (belâ ve evlâd acısına) sabır,

Eyyûb Aleyhisselâm (hastalıklara, maddî varlıktan yokluğa düşmeye) sabır,

Dâvûd Aleyhisselâm, özür beyan etmek,

Süleyman Aleyhisselâm tevazu,

İsa Aleyhisselâm, zühd (hasletine mahsus oldu...)

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, peygamberlere tabi olup yollarında yürüdüğü için, peygamberlerin bütün hasletleri, kendisinde toplanıldı. (0 peygamberlerin bütün hasletlerine sahiptir....)

Ey mü'min (kardeşim) sen bu yüce Resul (s.a.v.) hazretlerinin ümmetindensin! Allah'tan kork! Resul (s.a.v.) hazretlerinden utan ki, şiddetli ve devamlı azaptan kurtulasın! Bakî ve ebedî kalma ikâmet edeceğin ne'im cennetine zafer olup erişsin! Akl-i selîm sahiplerinin nail olduklarına nail olasın!⁵²

Haram Kılınanlar

⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 186-187.

⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 187.

⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 187.

⁵⁰ El-En'âm: 6/90,

⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 187.

⁵² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 188.

Yüce Meali:

Size şunlar haram kılındı: Ölü, kan, hıncır eti, Allah'tan başkasının nâmına boğazlanan, bir de boğulmuş yahut vurulmuş yahut yuvarlanmış, yahut susulmuş, yahut canavar yırtmış olup da canı üzerinde iken kesmedikleriniz ve dikili taşlar üzerinde boğazlananlar ve zarlarla kısmet paylaşmanız... Hep bunlar birer fisk (yoldan çıkış) tır. Bugün kâfirler dininizi söndürebilmekten ümitlerini kestiler. Onlardan korkmayın; yalnız benden korkun, İşte bugün sizin için dininizi kemâle yetirdim, üzerinizdeki nimetimi tamama erdirdim. Ve size din olarak İslâm'a rıza verdim; şu kadar ki, her kim son derece açlık halinde çaresiz kalır da, günaha meyi maksadı olmaksızın, onlardan yemeye muhtar olursa... Elbette Allah gafur, rahîm'dir.⁵³

Tefsîr-i Şerifi:

Ölü (Kesilmeden murdar olan Hayvan Eti)

"Size şunlar haram kılındı: Ölü,"

Ölü hayvanı alıp yemeniz haramdır. Zira, helâl ve haram olmak; ancak fiillere taalluk eder; a'yâna (eşyâ'ya ve maddelere) taalluk etmez. kesilmeksizin ruhun kendisinden ayrıldığı hayvandır.⁵⁴

Kan

Akıtılan yani dökülen kan, demektir. Damarlarda olup boşalan gibi. Ciğerlerde ve dalakta olan kan değil. Câhiliyet döneminde insanlar, (kesilirken hayvandan akan kanı) bağırsaklara doldurup kızartıp içerlerdi ve: -"Kendisi için kan alınan kişi mahrum olmaz."⁵⁵ Yani kendisi için hacâmet yapılan kişi, demektir.⁵⁶

Domuz Eti

"Ve hıncır eti,"

Domuz etinin bizzat kendisi haramdır. Ölüsü değildir. Hatta domuz normal olarak kesilse de haramdır. Burada, köpek ve diğer yırtıcı hayvanların etleri zikredilmeden, sadece, "Ve hıncır eti," buyurarak, zikrin domuz etine tahsis edilmesinin faydası; kâfirlerin çoğunun domuz etini yemeği alışkanlık haline getirmeleridir... Onun için bu hüküm ona tahsis edildi.

Etinin yenilmesi, haram olan diğer hayvanlar, zebh olunup (normal bir şekilde kesildikleri) zaman, etleri temiz olur. Suya düştüğü zaman suyu ifsat edip bozamaz. Her ne kadar yenilmesi helal değilse de... Domuzun eti böyle değildir.⁵⁷

Köpek Necis mi?

"Tenvîr" isimli Kitap'da buyuruldu: Köpek, bi aynihî (yani bizzat) necis değildir.⁵⁸

⁵³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 189.

⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 189-190.

⁵⁵ Arabların bu sözleri, Mecmeu'l-Emsal'da şöyle İfade edilmektedir:

- "Hacamatyapılan için kan haram değildir." Mecmeu'l-Emsal: 3336,

Arabların kan yemeleriyle ilgili olarak Ebû Ümâme (r.a.)'ın şöyle güzel bir hatırası vardır.

Ebû Ümâme (r.a.)'dan rivayet olundu, buyurdular:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, beni kavmime, onları Allah'a ve Resulüne davet etmeye gönderdi. Onların İslâm'ın şiarını arzettim. Onlara gittim, biz bu şekilde konuşurken bir kap dolusu kan getirdiler. Başına toplanıp yemeye başladılar. Bana: -"Yoldan çeviren gel! Ye!" dediler. Ben onlara:

- "Yazıklar olsun size! Ben bunun, üzerinize haram olduğu hükümlerle size geldim!" dedim. Onlar: -"Nedir o?" dediler. Ben: "Size şunlar haram kılındı: Ölü, kan, hıncır eti, Allah'tan başkasının nâmına boğazlanan, bir de boğulmuş yahut vurulmuş yahut yuvarlanmış, yahut süsülmüş, yahut canavar yırtmış olup da canı üzerinde iken kesmedikleriniz ve dikili taşlar üzerinde boğazlananlar ve zarlarla kısmet paylaşmanız... Hep bunlar birer fisk (yoldan çıkış) tır." Âyet-i kerimesini okudum. Ed-Dürri'l-Mensûr c. 3, s. 13-14,

Ebû Ümâme (r.a.) buyurdular:

- "Ben onları İslâm dinine çağırıyordum, onlar ise kaçıyorlardı. Onlara: -"Yazıklı olsun size! Ben çok susadım, bana içecek bir su getirin!" dedim. Üzerimde sarığım vardı.. Onlar:

- "Hayır! Sana bir damla su veremeyeceğiz, tâ ki sen susuzluktan ölünceye kadar seni bu hal üzere bırakacağız!" dediler. Ebû Ümâme (r.a.) buyurdular: - "Gözlerimi yumdum, başımı sarığıma koydum, o sıcaklıkta içimi yakan susuzlukla uyudum... Rüyâm'da biri geldi, elinde insanların benzerini görmediği çok güzel ve camdan yapılmış bir bardak vardı. İnsanların benzerini görmediği bir içecek vardı. Bana yaklaştı, içirdi. Suyumu tam içtiğimde uyandım. Vallahi susuz degildim. Bu içmeden sonra susuzluk nedir bilmedim... Mecmuatü'z-Zevâid: 17055.

⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 190-191.

⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 192.

⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 192.

Gıdalar İnsanın Cevherine Tesir Eder

Âlimler buyurdular:

Gıdalar, gıdalanan kişinin cevherinin bir parçası olurlar. Elbette kişi, yediklerinin özelliklerini alır. Gıdalanan kişinin gıdalandığı şeyin ahlakı ve sıfatlarının cinsinden ahlak ve sıfatlara sahip olması kaçınılmazdır.⁵⁹

Domuzdaki Kötü Hasletler

Domuz, tabiatıyla;

1- Büyük bir hırs,

2- Şehvetler,

3- ve Pisliklere dalmaya şiddetli bir rağbeti vardır, işte insanın bu keyfiyetlerle şekillenmemesi için; insana domuz etini yemek haram kılındı.

4- Hıyanet de domuzun kötü ahlaklarının cümlesindedir.

5-Domuz kıskanmaz. Domuz, dişi domuzunun üzerinde erkekleri görse bile hiç umursamaz Kılı bile kıpırdamaz. Kıskançlığı olmadığı için, ona (dişisine tecâvüz eden erkeğe) saldırmaz.

Domuzun etini yemek insana kıskançsızlık verir.⁶⁰

Allah'tan Başkası İçin Kesilen

"Allah'tan başkasının nâmına boğazlanan,"

Hayvanı keserken, Allah'tan başkasının adına sesini yükseltmektir. (Meselâ:) Lât ve Uzzâ adına demesi gibi⁶¹

Fakihler buyurdular:

Herhangi (eti yenilen) hayvanı kesen iaşi, Allâhü Teâlâ hazretlerinin adı ile Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin mübarek ismini zikretse yani keserken:

-"Bismillah ve Muhammed (s.a.v.)- Allah ve Muhammed (s.a.v.) hazretlerinin adı ile..." dese, kesmiş olduğu hayvanın etinin yenilmesi haram olur.

Hadis-i Şerifte buyuruldu:

-"Allâhü Teâlâ hazretleri, anne ve babasına lanet eden kişiye lanet etsin!

Allâhü Teâlâ hazretleri, Allah'tan başkasının adına hayvan (ve kurban) kesene lanet etsin!"⁶²

imam Nevevî (r.h.) buyurdular:

Bundan murad, herhangi bir hayvan veya kurbanı, Allâhü Teâlâ hazretlerinin isminin dışında bir şahıs veya eşyanın ismiyle kesmektir. (Meselâ:)

1- Put için kurban kesen,

2- Mûsâ Aleyhisselâm için kurban kesen,

3- Veya bu ikisinden başka bir şey için hayvan kesmek gibi:⁶³

Sultanı Karşlamak İçin

Şeyh Mâverdî (r.h.) zikrettiler:

Sultanı istikbâl (karşılama) anında ona yaklaşmak için kurban kesmenin haram olduğuna Buhârâ ehli (âlimleri) fetva verdiler. Çünkü bu tür davranışlar; Allâhü Teâlâ hazretlerinden başkasının nâmına hayvan veya kurban kesmektir.

İmam Râfiî (r.h.) buyurdular:

Bu (Sultan veya herhangi bir kişiyi karşılamak ve ona yaklaşmak için hayvan kesmek) haram değildir. Çünkü bunlar, onun gelişiyile müjdelenip sevindikleri için hayvan kesiyorlar. Bu tür hayvan kesimleri ise, yeni doğan çocuğa kesilen "akîka kurbanı" gibidir. Bunun gibiler, haram olması gerektirmez.

⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 192

⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 192-193.

⁶¹ Bu dördü esastır. Yani;

1- Meyte(leş),

2- Kan,

3- Domuz eti,

4- Allah'tan başkasının adı anılarak kesilenler...

Bundan sonrakiler, dinen bunların şumulüne dahildir. Onun ir1 bir çok âyetlerde yalnız bunların zikredilmesiyle yetinilmiştir. Fakat cahiliye devrinde bir takım kimseler leşi yemedikleri halde, leşi "bir harici tesiri olmaksızın kendi kendine ölen" diye kabul ederler ve gerçekte leş kabilinden olan, gelecekte görüleceği üzere ölüleri yerlerdi ki, müslümanlar dışında böyle kimseler hala vardır.

⁶² Müsned-i Ahmed: 908.

⁶³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 193-194.

İbni Melek'in "Şerhü'l-Meşârik" kitabında da böyledir. (2/340) ⁶⁴

Boğulmuş

"Ve boğulmuş."

"Ve boğulmuş." Boğularak ölen hayvandır. Boğularak ölmek, boğazın sıkılması sebebiyle nefesin hapsedilmesiyle meydana gelen ölümdür.

Boğularak ölen hayvanın etinin yenilmesi haramdır. Hayvanın boğulması ister bir insanın fiiliyle olsun veya olmasın müsavidir, (ikisi de haramdır...) Meselâ hayvanın başım bir deliği sokması veya başını ağacın iki çatağının arasına koyarak boğulup ölmesi gibi...

Cahiliyet ehli, koyunu boğarlardı. Koyun boğularak öldüğünde onu yerlerdi. Bu boğulmalar, meyte (leş) cinsindendirler. Çünkü onlar tezkiye edilmeden ölmüşlerdir. ⁶⁵

Vurularak Öldürülen

"Yahut vurulmuş."

Tahta veya taş ile dövülmüş ve hatta (dövülerek) ölmüş olan hayvandır. Ve kendisine vurulduğu zaman düşüp ölerdir. Katâde (r.h.) buyurdular:

(Cahiliyet döneminde) asa ile hayvana vururlardı. Hayvan düşüp öldüğü zaman da etini yerlerdi. Bu manâ cihetinden boğulmuş hayvandır. Zira dövülerek öldürülen hayvanda kendisinden kan akmadan ölmüş hayvandır.

"Yahutyuvarlanmış,"

Yüksek bir mekândan yuvarlanan veya bir kuyunun içine düşüp, tezkiye edilmeden (usûlüne göre kesilmeden) önce ölen hayvan...

"Yuvarlanmak," düşmektir. kelimesinden alınmıştır. Bu da helak olmaktır.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Adîy bin Hatem için buyurdular:

-"Senin kendisine ok attığın (avın), dağdan suyun İçine düşüp (ölürse) onun etinden yemel Çünkü sen onu, senin okundan mı öldüğünü yoksa sudan mı (boğulup öldüğünü) bilmiyorsun!" ⁶⁶

Bu kelâm, kendisinde iki manâ toplanan bütün mevzîlerin aslıdır. (İki manâ:)

1- Sakıncalı,

2- Mübâh,,,

Bu durumlarda sakıncalı taraf, mübâh tarafın üzerine galip olur. (Ona göre hüküm verilir...) ⁶⁷

Şüpheli Şeyler

Bundan dolayı Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Helal açıktır ve haram açıktır. İkisinin arasında şüpheli işler vardır. Sana şüphe vereni; sana şüphe vermeyen şey için terket! Muhakkak ki her melik'in bir sınırı (kanun ve hududu) vardır. Allâhü Teâlâ hazretlerinin hududu ise onun haramlarıdır. Kim (bir ekin tarlasının sınırında koyun ve hayvanlarını) otlattır, oraya düşmesinden korkulur." ⁶⁸

Hazret-i Ömer (r.h.)'dan rivayet olundu. Buyurdular: ⁶⁹

Süsülerek Ölen

"Yahut susulmuş,"

Diğer hayvan tarafından süsülerek ve süsülme sebebiyle de ölen hayvan... Farsça'da, baş (boynuz) vurmaktır demektir.

Bu dört (yani boğulmuş yahut vurulmuş yahut yuvarlanmış, yahut süsülmüş.) kelimelerinin sonundaki (s) te harfi, vasfiyetten ismiyete nakletmek içindir. Bu (s) te harfinin kendisine mulhâk olduğu her kelimenin müzekker ve müennesi (erkek ve dişi) müsâvîdir.

Denildi ki:

⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 194.

⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 194-195.

⁶⁶ Buhârî: 5062, Değişik ifadelerle...

⁶⁷ Bu konuda Efendimiz {s.a.v.) hazretleri buyurduğu fıkhi kaide şudur:

-"Bir şeyde, halal ve haram toplanırsa; muhakkak ki haram tarafı helal tarafına galebe çalar yani haram olması daha ağır basar." El-Mebcut: c. 2, s. 55,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 195-196.

⁶⁸ Sahih-i Buhârî: 50. Sahih-i Müslim: 2996, Tirmizî: 1126, Neseî: 4377, İbni Mace: 2974, Müsned-i Ahmed: 17645, Darimi: 2419, değişik lafızlarla...

⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 196.

Bu kelimelerde (s) te harfinin bulunması, bütün bu kelimelerin müennes olan (koyun) ile vasıflanmış sıfat olmalarındandır. Sanki:

"Sizin üzerinize boğulmuş yahut vurulmuş yahut yuvarlanmış, yahut süsülmüş olan koyun haram kılındı..." denilmek istendi...

Burada slüi (koyun) kelimesinin zikre tahsis kılınması, insanların etini yediği en umûmî hayvan olduğu içindir. Kelâm, en umûmî en galibe göre çıkarılmış olup; hepsi murâd edilmiş oluyor...⁷⁰

Yırtıcı Hayvanın Yediği

"Yahut canavar yırtmış..."

Yırtıcı hayvan tarafından parçalanıp ölen hayvan... Câhiliyet ehli, bunun (yırtıcı hayvanlar tarafından parçalanıp öldürülen hayvanın) etini yerlerdi.⁷¹

Yırtıcı Hayvan

"Yırtıcı hayvan" azı ve köpek dişleri olup, insan ve hayvanlara saldırıp parçalayandır, Arslan gibi...

Bu kavlı-î şerif, avın bir kısmını yiyecek bir hayvanın avından arta kalanın helal olmadığına delâlet eder.⁷²

Tezkiye Olunan Hariç

"Canı üzerinde iken kestikleriniz hariç..."

Bu şeylerden; (yani:

1 - Boğulmuş

2- Vurulmuş

3- Yuvarlanmış,

⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 197.

⁷¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 197.

⁷² SEBU', nâb denilen sivri dişleri bulunan arslan, kaplan, kurt, köpek ve diğerleri gibi âdet olarak saldıran, kapan, yırtan, öldüren her hangi bir yırtıcı hayvan demektir ki. pençe denilir. Pençesi bulunan yırtıcı kuşlar da aynı mânâda dahildir. Dilimizde canavar (cânver) ismi üç mânâda kullanılmıştır. Biri, canlı mânâsına, genelde hayvan demektir ki, bu kullanım şimdi kalmamış denecek kadar azdır. İkincisi özellikle domuz veya kurda söylenmesidir ki, kara canavar, boz canavar diye ayrılır. Üçüncüsü cana saldıran yırtıcı hayvan demektir, örfümüzde canavarın asıl mânâsı budur. "Sebu" da bu demektir.

TEZKİYE, sülâsinden j (tef il babından) dır ki zekat yapmak demektir. Burada "zekatına yetişmek" diye tefsir olunmuştur "Asâ" vezninde "zekâ" ve su- "necat" vezninde "zekât", kesmek yani boğazlamak manasındadır. Bu maddenin aslının, lügatte bir tamamlanmak mânâsıyla ilgili olduğu açıklanıyor. Nitekim ateşin parlamasına » denilir ki, tamamı parlama demektir. Aynı şekilde anlayışa "zekâ" denilir ki, tamamı anlama demektir. Sonra yaşın kemaline ass "zekâ" denilir ki, gençliğin sonuna gelip tamam olması demektir. İşte hayvanı boğazlamak da. kanını akıtarak ve vücudunun normal sıcaklığını teskin ederek hayatına tamamen son vermek demek olduğundan zeka ve zekat denilmiştir. İşte kelimenin lügat bakımından mânâsı ve esası budur. Ve bundan şer'î mânâyâ nakledilerek zekat bir şer'î isim olmuştur ki, lügatta mânâsı olan kesmekten bir yönden daha özel ve bir yönden daha umûmidir. Önce daha husûsîdir: Çünkü gerek bu âyet ve gerek diğer naslara göre şer'î zekatta zekatın yeri ve kesilecek kısım, alet, diyanet, besmele gibi bazı özel şartlar gereklidir. Şu halde her kesilen temiz değildir. İkinci olarak, şer'î zekatta da kesmek asıl olmakla beraber av hayvanlarında olduğu gibi kesmeye güç yetmediği zaman yalnız yaralama ve kan akıtma ile veya kesilmesi âdet olmayan bahkda herhangi bir haricî sebep ile Ölümün ortaya çıkması şer'an zekat olmaya yeterlidir. Halbuki bunlara ne dinen, ne lügat bakımından boğazlama denilmez. Bu şekilde şer'î zekat, isteğe bağlı zekat ve zorunlu zekat adıyla iki kısımdır, isteğe bağlı zekat mümkün olan yerde zorunlu zekat yeterli olmaz. Boğazlanacak olan hayvanda kesilme yeri "Lebbe" denilen boyun dibinden, yani gerdandan çene altına kadardır. Resulullah "Gerdanda ve boğazda" buyurmuştur, imam-ı Azam Ebu Hanife demiştir ki: "Boğazın altı, ortası, üstü, hepsinde boğazlamada bir mahzur yoktur".

İkinci olarak kesilmesi vacip olan şey ı denilen dört şeydir ki, yani nefes borusu olan gırtlak, yani yenip içilen şeylerin geçtiği yemek borusu, bir de şah damarları denilen iki damar ki, nefes borusu ile yemek borusu bunların arasındadır. Bunların dördü de güzelce kesildi mi zekat (kesme) tamamıyla ve sünneti üzere yapılmış olur. Bu dörtten eksik kesilirse Hanefi mezhebi imamları evdacın çoğu kesilirse yenir, bunların herhangi taraftan olursa olsun üçü kesilirse yenir" demişler. Bununla beraber Ebu Yusuf şunu açıklamıştır ki: "Nefes borusu, yemek borusu ve iki damarın biri kesilmedikçe yenmez". İmam Malik ve Leys ise: "Evdac ve nefes borusu kesilmelidir, birisi bırakılırsa olmaz" demişlerdir. Sevrî de: "Evdac kesilirse, nefes borusu kesilmese bile mahzur yoktur" demiş, İmam Şafîi hazretleri de: "Zekat (kesmen)ın yetecek en alt derecesi nefes borusu ile yemek borusunu kesmektir, iki damar da kesilmelidir. Bununla beraber, bunlar kesilmez de nefes borusu ile yemek borusu kesilirse caiz olur" demiştir.

Üçüncü olarak: Âlet, evdac (nefes ve yemek boruları ile iki şah damarını) yarıp kanı fişkirtabilecek keskince herhangi bir alette mahzur yoktur, zekat (kesme) doğrudur. Yerinde duran dip ve tırnak ile yarmak caiz değildir. Çıkmış tırnak veya kemik veya boynuz veya diş ile yarmak mekruhtur. Aynı şekilde kör bıçakla da mekruhtur. Peygamberimiz buyurmuştur: "Allah Teâlâ her şeye ihsanı yazmıştır. Şu halde öldürülmeyi hak etmiş birini öldürdüğünüz zaman, öldürmeyi bile güzel yapınız. H a yvan kestiğiniz zaman da boğazlamayı güzel yapınız, her biriniz bıçağını bilesin ve keseceği hayvanı rahatça yatırsın."

Dördüncü, diyanet, yani kesenin Müslüman veya kitap ehli olması. Müslüman ise ihramda bulunmaması. Beşinci, besmele çekilmesi.

Altıncı, zorunlu zekat (kesim) olan av meseleleri bundan sonra da gelecektir. İşte şer'î kesim budur. Şu halde jii (zal) harfî ile olan bu maddeyi, ı; (za) ile olan ve esasen "temizlik ve üreme" mânâsına gelen (zeka), (zekat) tezkiye maddesiyle karıştırmamalıdır. Böyle bir yanlış ile (ki-öl- "temizlediğiniz ve tezkiye ettiğiniz müstesnadır" gibi bir mânâ vermeye kalkışmamalıdır. Tezkiye ile pis hayvan temizlenmez, temiz hayvan pis ölmekten kurtarılır. Elmalı Tefsiri: c. 3. s. 15801-1562.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 198.

4- Susulmuş,

5- Canavar yırtmış olanlara...) daha deprenirken ve kendisinde can varken sizin yetişip (tezkiye ederek)162 kestikleriniz

müstesna...

Kendisinde hayatın bakiyyesi varken ve kesilen hayvanın deprenişi gibi deprenirken kesilenler size helal olur.

Ama yırtıcı hayvanın yaralamasıyla kesilen hayvanın hâlini alan meyte (ölü ve leş) hükmündedir. Asla helal olmaz. Her ne kadar kesilse bile...

Yuvarlanmış,; veya susulmuş olan hayvanda böyledir. Bunlar daha canlı iken ve kesilmiş haline geçmeden önce bunlara yetişip kesilirlerse, helal olmuş olurlar.

Bir kişi, havada uçan ava ok atıp vursa, av yere düşüp ölse, eti helâldir. Çünkü (yer çekiminden dolayı) o avın yere düşmesi zarurîdir...

Fakat önce, bir dağın veya ağacın üzerine düşer... Oradan da yere düşüp ölürse, eti haram olur. Çünkü bu durumda Yuvarlanmış", hükmüne girmiş olur. Ancak ok, onun kesim yerine isabet etmiş ise nasıl yere düşerse düşsün helaldir. Çünkü o-nun kesimi, okun kendisine havada isabet etmesiyle meydana gelmiştir. Ancak beyan edilen avlardan, ölmeden önce kesilmeyenlerin etleri helal değildir.⁷³

Kesim aleti

(Ancak) diş, tırnak ve kemik hariç... Diş ve tırnak koparılmış olmadıkça (hayvan kesilmez...) Çünkü ikisiyle (ağızda bulunan diş ve elde olan tırnak ile olan) kesim, hayvanı boğmadır. (Caiz değildir, eti haram olur...) Diş ve tırnaktan kesik olup ve kendileriyle her iki şah damarları kesilebiliyorsa, hayvan kesmek caizdir, âlimlerin çoğuna göre⁷⁴...

Bir hayvanı temiz olarak tam kesmek, o kesimle beraber etinin yenilmesinin caiz olması ve haram olmamasıdır.

Bir şeyi tezkiye etmek (İslâm'a göre kesmekten) asıl o şeyi tamamlamaktır.

Anlayıştaki zekâ da bu kelimeden gelir. Yani akıl tam olduğu zamandır... (2/341) Hadis-i Şerifte buyruldu:

-"Kesmek, çene altıyla iki sakal arasındır...,"⁷⁵ Başına vurularak⁷⁶

Başına Vurularak

Buna göre, Eflâk diyarından, Dârü'l-îslâm'a getirilen, kurutulmuş etleri yemek caiz değildir. Çünkü onlar, sığır ve benzeri hayvanların başına balta ile vuruyorlar. Bu şekilde öldürülen hayvanların kesiminde zekât (İslâmî kesim) bulunmamaktadır.⁷⁷

Dikili Taşlar

"Ve dikili taşlar üzerinde boğazlananlar."

"Dikili taş kelimesi, vu;Vı "Dikili taşlar" kelimesinin müfredidir. Dikili taş", Beytüllah'ın çevresine konulan dikili taşlar idi. Onların üzerine kurbanlar kesiliyor ve bununla Allah'a yaklaşmayı arzu ediyorlardı⁷⁸.

Dikili Taşlar Putlardan Ayrı Bir Şeydir

İmam Fahreddin-i Râzî (r.h.) buyurdular: İnsanlardan bazıları dediler:

"Dikili taş", puttur. Onların bu sözleri doğruluktan) çok uzaktır. Çünkü bu "Ve dikili taşlar üye-rinde boğazlananlar.") kavli-şerif "Allah'tan başkasının nâmına boğazlanan," kavli-şerifin üzerine matuftur. Bu (Allah'tan başkasının adına boğazlamak) putların adına kesmektir.

Yine matufun hakkı, matufun aleyhe müğâyir olmasıdır...

⁷³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 198-200.

⁷⁴ Bir hayvanın diş veya tırnakla kesilmesi, zaruret anındadır...

⁷⁵ El-Mebsût: c. 5, s. kitabüz-Zebâih,

⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 200-201.

⁷⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 201.

⁷⁸ NUSUB, " mansub" (dikilmiş) mânâsına tekil, veya "nisab"ın veya nusbe" nin cemidir bunun cemii'de . "ensab" gelir. Bazı tefsirciler bunu "asnâm" (putlar) diye tefsir etmişlerdir. Fakat diğerleri "asnâm" ile "ensab"ın farkını göstermişlerdir. Şöyle ki "asnâm". resimli ve nakışlı taşlar, putlardır. . "Nusub" ise dikili taşlardır ki, resimli veya nakışlı olması şart değildir, vesen (put) gibidir. Nitekim Adiy b. Hatim boynunda haç ile geldiği zaman Peygamberimiz : " Boynundan şu putu at" buyurmuş, haç'a vesen demişti. Demek ki "Nusub" resimli ve nakışlı olması şart olmayarak evsan (putlar) kabilinden hürmet için konulmuş ve dikilmiş taşlardır ki, zamanımızda "âkide" derler. Bunlar tek parça bir taştan, ibaret olabileceği gibi, birçok taşların birleşmesinden de olabilir ve sadece bir yığın halinde de bulunabilir. "Nusub"ın tekil ve çoğul olması düşüncesi de bundandır. "Ensab" da birçok nusublar demektir

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 201.

İbni Cüreyc (r.h.) buyurdular:

"Dikili taş", put değildir. Çünkü put, tasvir edilmiş ve nakış işlenmiş olan taşlardır. Bu vU'n "Dikili taş", ise müşriklerin Kabe'nin çevresine koyduğu taşlardır. Müşrikler, bu taşların yanında putlar için kurban keserlerdi. Kesilen kurbanların kanlarını bu taşlara sürerlerdi. Ve kesilen kurban etlerini bu taşların üzerine koyarlardı. Müslümanlar Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

"Ya Resûlallâh (s.a.v.)! Câhiliyyet ehli kan ile Beytüllâh'a ta'zim ederlerdi. Beytüllâh'a ta'zim etme konusunda biz onlardan daha haklı ve daha layığız!" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, bunu kerih (çirkin görüp yadırgamadı) işte bu hadise üzerine şu âyet-i kerime indi:

"Elbette onların ne etleri, ne kanlan Allah'a ermez ve lâkin O'na sizden olan takva erecektir!"⁷⁹

"Buraya kadar olanlar İmam Fahreddin-i Râzî'nin kelâmıdır."⁸⁰

Fal Okları

"Ve zarlarla kısmet paylaşmanız..."

"Zarlar" kelimesi, fi "Zar ve fal oku" kelimesinin cemidir. O da fal oku, demektir. Yani zarlar ve fal oklarıyla kısmeti paylaşmak size haram kılındı, demektir.⁸¹

Fal Oklarının Mâhiyeti

(Cahiliyet döneminde) bir işe kastettikleri ve niyetlendikleri zaman, üç ok alırlardı.

Birinin üzerine; "Rabbim bana emretti",

Diğerinin üzerine; "Rabbim nehyetti,"

Üçüncüsüne de "Yani yazıdan boş bırakırlardı"...

Sonra bunları çekerlerdi.

Eğer, "Rabbim bana emretti", oku çıkarsa, devam ederlerdi.

Rabbim nehyetti," oku çıkarsa, vazgeçerlerdi.

"Yani boş" çıkarsa, yeniden çekerlerdi. Ta ki bir karar çıkıncaya kadar...

"İstiksâm,"ın manâsı, kendilerine taksim olunanı bilmeyi talep etmek, demektir. Taksim olunmayı değil... (Bilmenin yolu da onlar için,) fal oklarının atmasıyla olurdu...

Denildi ki:

"İstiksâm," fal oklarıyla deve etlerinin malûm paylarının taksim edilmesidir. Yani deve etinin taksiminin keyfiyetini bilmeyi istemektir. Bunun tafsilâtı da;

"Sana hamr ve meysir'den soruyorlar. De ki: "Bu ikisinde büyük bir günah, bir de nâsa bazı menfaatler var; fakat günah-ılan menfaatlerinden daha büyüktür." Yine sana soruyorlar: neyi infâk edecekler? De ki, "Sıkmayanını!" Böyle beyan ediyor Allah size âyetlerini ki, düşünesiniz..."⁸²

Âyet-i kerimesinin tefsiri anında geçmişti. (Oraya bakınız...)⁸³

Falcılık Fisktir

"Hep bunlar." Zarlarla taksimat yapmak "Fisktir."

isyandır ve haddinden çıkmak ve gayb ilmine girmektir. Fal'in gayb ilminin yollarından bir yol olduğuna itikad etmek sapıklıktır ve dalâlettir.

Ve eğer onların (fal oklarına) yazdıkları, "Benim Rabbim" sözünden muradları, Allâhü Teâlâ hazretleri" ise, onların falları, Allâhü Teâlâ hazretlerine iftiradır.

Yok eğer onların "Benim Rabbim" sözünden maksatları, putlar ise şirk ve cehalettir...⁸⁴

Müneccimler Fâsıktır

Bu âyet-i kerimenin zahiri, "müneccîm"⁸⁵ lerin sözleriyle amel gerekli olduğu ve "yıldız"dan dolayı bu şekilde

⁷⁹ El-Hacc: 22/37.

⁸⁰ Tefsîr-i Kebir: c.11, s, 136, (4/285.)

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 202-203.

⁸¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 203.

⁸² Bakara: 2/219.

⁸³ Ruhü'l-Beyan Tercümesi c. 2, s. 544.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 203-204.

⁸⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 204.

⁸⁵ Münecim: Yıldızların durumlarını ve hareketlerini gözetleyerek geleceğe dâir haber verdiğini iddia eden ve yıldız falına bakan kimseye denilir. Münecimlere, kâhinlere, falcılara inanmamalı, bilinmiyen şeyleri bunlara sormamalıdır. Bunları gaybleri (geleceği) bilir sanmamalıdır. Uğursuzluğa inanmamalı, te'sir eder sanmamalıdır. Gaybden (gelecekten) verdiği haber konusunda kâhini tasdik etmek

çıkılmaz gibi bir manâyı gerektiriyor. Yıldızlardan dolayı gayb ilmini çıkartmak ve gaybten haber vermek fişktir.(Müneccimler fasıktır.) Çünkü bu gayb'ten haber vermektir. Halbuki gaybi Allâhü Teâlâ hazretlerinden başka kimse bilmez." Tefsirü'l-Haddâfî" de böyledir. ⁸⁶

Kâhin ve Münecimler

Bilki: Meşru olmayan bir yoldan gaybten haber vermek, (Meselâ:) hayr ve şerrin haber verilmesini kâhinlerden ⁸⁷ ve münecimlerden öğrenmek, nehyedilmiştir... ⁸⁸

Gaybi Bilmenin Meşru Yolu

(Ancak)

1 - "Kur'ân-ı kerimle istihare"

2- "İstihare namazı"

3- Dualar,

4- Nazar (bilinmeyen bir şeyi öğrenmek için bazı ön bilgileri bir araya getirip incelemek ve üzerinde düşünmek...)

5- Riyâzât,

6- Ve benzeri meşru yollarla gaybten bilgi almak (fal okları ve yıldızlardan haber almanın aksine) hilâfına nehyedilmemiştir. Çünkü bunlar, meşru yoldan gaybi öğrenmektir. Zira kendisi için taksim olunan hayrı veya şerri öğrenmek istemek mutlak olarak yasaklanmamıştır. Yasaklanan şey, fal oklarıyla işi öğrenmeye kalkışmaktır. ⁸⁹

Falcılık ve Uğursuzluk

Hadis-i şerifte buyuruldu

-"Kuş uçurtmak, bir şeylerle uğursuzlanmak ve küçük taşlarla fa! bakmak, Cibî⁹⁰ endir." ⁹¹

Bu hadis-i şerifte geçen, kelimesinden murad, çakıl taşlarıyla fal bakmaktır. ⁹²

Kâhin

Yine hadis-i şerifte buyuruldu:

-"Kim kehânette bulunur, (Fal oklarıyla) kısmet arar, veya herhangi bir şeyi uğursuzluk sayar, bu uğursuzluk saydığı şey kendisini seferinden alıkoyarsa, o kişi, kıyamet günü cennetin yüksek derecelerine bakamaz." ⁹³

Bugün Kelimesi

"Bugün,"

Lam and içindir. Bununla kasd edüen hazır olan zaman ve kendisine bitişik olan geçmiş ve gelecek zamandır. Bu

küfürdür, imânı giderir. Kâhin, gelecek zamanda ortaya çıkacak hâdiseleri haber veren, sırları bildiğini ve gayb âlemine âit bilgilere vâkıf olduğunu iddia eden kişidir. Arablarda, olacak işleri bildiklerini iddia eden Kâhinler vardı. Benim gördüğüm cinler var, onlar bana tâbi olur, hizmetimde bulunur, bana haber getirirler diye iddia ederlerdi. Diğer bâzıları ise, bana verilen bir anlayış sayesinde hâdiseleri ve işleri bilir ve kavrarım diye iddia ederlerdi. Yıldızların hareketlerine bakarak ileride meydana gelecek hâdiseler hakkında bilgi sahibi olduğunu iddia eden münecim de kâhin hükmünde olur, yâni gaybden verdiği haber konusunda münecimi tasdik etmek küfür olur.

Yıldızların aracılığıyla gaybten haber veren kişi, ile "lim-i nücum" yâni astronomi ilmiyle uğraşan Astronomi ilminin âlimleriyle birbirine karıştırmamak lazım. Astronomi ilminin âlimleri, yıldızları, ayı, güneşi, semavî ecrâmi incelerler... Bunların ay ve güneş tutulması veya herhangi bir yıldız hakkında verdikleri bilgi gayb'ten haber vermenin hükmünün altına girmez. Bunlar ilmî verilere göre konuştukları nisbette sözleri kabul edilir. Mütercim.

⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 205.

⁸⁷ Kahin: Gizli şeyleri bildiğini iddia eden. Falcı. Kâhinlik yapan kimseye denilir. Kâhinlere inanmak imana zarar verir. Kâhine giden ve sihir büyü yapan ve yaptırın ve bunlara inanan, bizden değildir. Kur'ân-ı kerime inanmamıştır. Önceleri şeytanlar göklere çıkmaktan men olunmazlar idi. Göklere giderler, meleklerden işittiklerini, kâhinlere haber verirlerdi. Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) doğduğu zaman, göklere çıkmaları yasaklandı. Kâhinlere, falcılara inanmamalıdır. Bilinmeyen şeyleri bunlara sormamalıdır. Abdestsiz, namazsız bu kâhinler, falcılar ve münecimler hiçbir şeyi bilmezler.

⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 205.

⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 206.

⁹⁰ "Cibt" put demektir. Kâhine de "cibt" dendiği nakledilmiştir.

⁹¹ EbÜ Davud: 3907, Müsned-i Ahmed: 15915,

⁹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 206.

⁹³ Beyhakî: 1177,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 206-207.

kavi-i şerifin benzeri senin: "Ben dün gençdim. Bu gün ise gerçekten yaşlı oldum!" sözüdür. Sen "dün" kelimesiyle senin içinde bulunduğun günden bir önceki günü kasd etmiyorsun... Yine "bu gün" kelimesiyle de senin içinde bulunmuş olduğun günü de murad etmiyorsun...
Denildi ki: bu gün" kelimesiyle bu âyet-i kerimenin nazil edildiği gün murad edildi. ⁹⁴

Nüzul Zamanı

Muhakkak ki bu âyet-i kerime, "Veda haca" gününde Cuma günü ikindiden sonra nazil oldu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, kulağı yarık olan devesinin üzerinde vakfe yapıyordu. İnen bu âyet-i kerimenin ağırlığından devenin ayakları çöker gibi oldu. Hangisi olursa olsun o kutlu ve mübarek gündü. Şu kavli şerif için zarf olmak üzere, kelimesi) mensuptur:

"Kâfirler dininizi söndürebilmekten ümitlerini kestiler."

- 1- Dininizi iptal etmek,
- 2- Sizi dininizden çevirmek;
- 3- Allâhü Teâlâ hazretleri haram kıldıktan sonra bu habis (ve pislikleri) helâl kabul ettirerek sizi dinden çıkarmak,,
- 4- Dinden çıkmanızı sağlamak
- 5- Veya size galip olmak, (2/342)
- 6- Allâhü Teâlâ hazretleri "Dinini bütün dinlerin üzerine zahir kılmak" vaadini izhâr ettiği için müşahede ettiklerinden dolayı İslâm dinini söndürmekten ümitlerini kestiler... Şu kavli şeriften dolayı bu manâ daha münasıptir:

"Onlardan korkmayın,"

Kâfirlerin size galip olmaları ve size tahakküm etmelerinden korkmayın.

"Yalnız benden korkun."

Korkmayı, sadece bana hâlis kılın (ve yalnız benden haşyet duyun...) ⁹⁵

Din İkmâle Erdi

"İşte bugün sizin için dininizi kemâle yetirdim,"

- 1 - Bütün dinler üzerine nusret verip galip kılmakla dininizi kemâle erdirdim.
- 2- Veya akâid kaidelerinin nasslarını beyan etmekle,
- 3- Şeriat'ın usûlü üzerine vukuf kılmakla,
- 4- İctihâd kanunlarını vakıf kılmakla. ⁹⁶

Nimet Tamama Erdi

'Üzerinizdeki nimetimi tamama erdirdim.'

- 1- Hidâyet
- 2- Tevfik,
- 3- Başarı vermek,
- 4- Dini kemâle erdirmek,
- 5- Şeriatı tamamlamak,
- 6- Veya Mekke'nin fethiyle,
- 7- Emniyet içinde Mekke'ye girmekle,
- 8- Zafer ve düşmana galebe çalarak Beytüllah'a girmekle...
- 9- Câhiliyyet kaynaklarını yıkmak,
- 10- Câhiliyyet ibâdet usûllerini yıkmak,
- 11 - Müşrikleri haccetmekten nehyetmek,
- 12- Çıplak olarak Ka'beyi ziyaret etmekten halkı menetmek,
- 13- Ve bunlara benzer insanlık onurunu rencide eden ve İslâm'a aykırı şeyleri nehyetti. ⁹⁷

İslâm Dini

⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 207.

⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 207-208.

⁹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 208.

⁹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 208-209.

Ve sizin için din olarak İslâm'a rıza verdim;"

Dinler arasında sizin İslâm dinini seçtim. Allah katında din sadece İslâm dinidir. Ondan başka din yoktur. "din" kavli şerifi, . "İslâm"dan hâl olmak üzere nasbtır. Burada geçen, "rıza verdim" fiilinin, "kıldım" manâsında olması caizdir. Bu durumda "din" kavi-işerifi onun için mefulüdür.⁹⁸

İslâm Dinini Islâh Eden Şey

Abdullah bin Cabir (r.a.) buyurdular: -Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden işittim. Buyuruyordu: -"Cebrail dedi ki: Allâhü Teâlâ azze ve celle buyuruyorlar: -"Muhakkak ki bu dine kendi nefsim için rızâ verdim. Bu dini ancak;

1 - Cömertlik,

2- Güzel ahlak ıslâh eder.

(Yani bu dine yakışır iki güzel haslettirler. Bu ikisi bulunursa İslâm dini yükselir ve yayılır...)

O halde bu dine sahip olduğunuz müddetçe bu ikisine ikram edin (yani cömertlik ve güzel ahlak üzere olun...)"⁹⁹

İndiği Gün Zaten Bayram İdi

Ömer bin Hattab (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Yahudilerden bir adam gelip kendisine:

-"Sizin kitabınızda bir âyet-i kerime var; siz onu okuyorsunuz; eğer o âyet-i kerime bize inmiş olsaydı; biz o âyet-i kerimenin indiği günü bayram edinirdik!" dedi. Hazret-i Ömer (r.a.) sordu:

-"Hangi âyet-i kerime?" Yahudi:

"İşte bugün sizin için dininizi kemâle yetirdim, üzerinizdeki nimetimi tamama erdirdim. Ve siz din olarak İslâm'a rıza verdim;"¹⁰⁰

Hazret-i Ömer (r.a.) buyurdular:

-"Ben o âyet-i kerimenin indiği zaman ve mekânı çok iyi biliyorum. Bu âyet-i kerime, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri Arafat'ta ayakta iken kendisine Cuma günü nazil oldu..."¹⁰¹

Beş Bayram Bir Araya Toplandı

İbni Abbâs (r.a.) hazretleri buyurdular:

"İşte bugün sizin için dininizi kemâle yetirdim, üzerinizdeki nimetimi tamama erdirdim. Ve siz din olarak İslâm'a rıza verdim;"¹⁰² âyet-i kerimesinin indiği gün; tam beş bayram bir araya toplanmıştır:

1- Cuma günüydü,

2- Arife günüydü,

3- Yahudilerin bayram günüydü,

4- Hıristiyanların bayram günüydü,

5- Mecûsflerin bayram günüydü,

O günden sonra veya daha önce asla bütün dinlerin (ve milletlerin) bayramlarının bir günde toplandığı vaki olmamıştır.¹⁰³

Efendimiz (s.a.v.)m Vefatı Haberi

Rivayet olundu:

Bu âyet-i kerime, Hacc-ı Ekber günü indiğinde, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bu âyet-i kerimeyi okudu. Hazret-i Ömer (r.a.) ağlamaya başladı. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri kendisine sordu:

-"Seni ağlatan nedir?" Hazret-i Ömer (r.a.):

-"Beni ağlatan (şudur;) biz dinimizin ziyadeleşmesini beklerken o kemâle erdi. Bir şey kemâle erdiğinde mutlaka noksanlaşmaya başlar!" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ona buyurdular:

-"Doğru söyledin!"¹⁰⁴

Bu âyet-i kerime Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ölüm haberini veriyordu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, bu âyet-i

⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 209.

⁹⁹ Kenzu'l-Ummâl: 5235.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 209-210.

¹⁰⁰ El-Mâide: 5/3,

¹⁰¹ Sahih-i Müslim: 3017,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 210.

¹⁰² El-Mâide: 5/3,

¹⁰³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 211.

¹⁰⁴ Taberi Tefsiri: c. 4, s. 419; İbni Kesir: c. i. s. 482,

kerimenin inmesinden sonra seksen bir (81) gün yaşadılar.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, hicretin on birinci (11) senesinde Pazartesi günü güneş Rabiü'l-Evvel ayından iki günü geçirmesinden sonra vefat etti.

Denildi ki:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Rabiü'l-Evvel ayının on ikinci gününde (pazartesi günü) vefat etti. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin hicreti de Rabiü'l-Evvel ayının on ikinci günüydü...¹⁰⁵

Dünya Vefasızdır

Sa'dî (k.s.) buyurdular:

Ey kardeşi

Dünya kimseye kalmaz.

Cihan içinde gönül yaratıcıya bağlanmalı.

Ey oğul Dünya ebedî bir mülk değildir.

Dünyadan vefa ümit etmek mümkün değildir.

Beyhude bekleyiştir.

Ona gönül vermekle yıllar ömür aşağıya doğru yer.

Olmayacağı yapmak mümkün değildir...¹⁰⁶

Zaruretlar

"Şu kadar ki, her kim çaresiz kalır (onlardan yemeye muhtarr olursa,)"

Haram kılınanların zikrine bitişiktir. İkisinin arasında olanlar ise kendisinden kaçınmak için bir itirazdır. Onu işlemeye yelten-mesidir. Kendisi için fusûk olduğu halde. Hürmeti, kâmil olan din, tâm olan nimet ve kendisinden rızâ olunan İslâm'ın cümlesindedir...

Manâsı: Kim haramlardan birini işlemek mecburiyetinde kalırsa, demektir. "Son derece açlık halinde..."

Ölmekten veya ölümün başlangıcı olan ağır hastalıklardan korktuğu bir açlık halinde...

"Günaha meyî maksadı olmaksızın (ondan yiyebilir...)"

Mahzûfolan cevâbın failinden hâl'dir.¹⁰⁷

Zarurette Dikkat

Kendisine haram kılınan şeylerde;

1- (Gönülden) meyletmeksizin,

2- Onayönelmeksizin,

3- Kaymamaksızın,

4- Yeme (içmede) aşırı gitmemeksizin,

5- Lezzetlenmeksizin,

6- Zaruret halinde verilen ruhsat haddini tecâvüz etmeksizin ,

7- Başka bir ihtiyaç sahibinin elinden almaksızın¹⁰⁸ (yemesine izin verilmiştir...) Şu kavî-i şerifte de olduğu

¹⁰⁵ İsmail Hakkî Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 211-212.

¹⁰⁶ İsmail Hakkî Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 212.

¹⁰⁷ İsmail Hakkî Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 212-213.

¹⁰⁸ Müslüman kişi, en zor durumunda bile kendisinden çok Müslüman kardeşini düşünür. İslam ahlak ve kültürü budur. Sahabeler tarafından yaşanmış şu iki hadise bunun açık delilidir:

1) İbni Ömer (r.a.) şöyle anlatıyor: Efendimiz (s.a.v.)'in ashabından birisine koyun kellesi takdim edildi. O zât;

-Talanca kardeşim benden daha açtır, kelleyi ona verin", dedi. Öteki zat da aynı şekilde;

-"Talanca kardeşim benden daha açtır, kelleyi ona verin", dedi ve böylece kelle yedi kişiyi dolaştıktan sonra, tekrar ilk sahabeyle geldi. Çünkü gerçekten muhtaç ve aç olan o idi. İmam-ı Gazâlî Hazretleri, lhyâ-u-Ulûmid-Din. c. 2, s. 434,

2) Hüzeyfeful-Adeviye Hazretleri anlatıyor:

-Yermük muharebesinde bir matara su ile yaralılar arasında amcamoğlunu arıyordum. Onu buldum. Kanlar içindeydi. Son demlerini yaşıyordu. Şehâdet şerbetini içmek üzereydi. Kulağına eğildim:

-"Ya amcamoğlu! Benden bir isteğin var mı? Sana su içireyim mi?" dedim. İhtiyakla ağzını açtı. "Su, su" der gibiydi. Matarayı açtım. Henüz bir damla içmişti ki. başka bir yaralının ızdıraplı sesi işitildi: "Sul Su! Yok mu bir damla su?" Amcamoğlu suyu içmedi. Mataradan ağzını çekti. Gözleriyle "Ona götür", diyordu. Koşarak gittim. Gördüm ki, Hişam ibni As kanlar ve kumlar içinde kıvrılıyor ve son anlarını yaşıyordu. -"Ya Hişam kardeşimi Benden bir isteğin var mı? Sana su içireyim mi?" dedim.

Ağzını açtı. Susuzluktan dudakları morarmış ve çatlamıştı. O anda onun için su'dan daha kıymetli bir şey olamazdı. Eğildim, su matarasını ağzına verdim. Bir damla su içmeden diğer bir yaralının iniltisi işitildi: "Su! Su!"

Hişam ibni As Hazretleri de suyu içmedi. Mataradan ağzını çekti. Gözleriyle " Ona götür" diye bana işaret etti.

Üçüncü kişiye koşarak gittim. Daha ben yetişmeden ruhunu teslim etmişti. Bari Hişam'a yetişeyim ona son anında su içireyim diye döndüm. O da rahmete kavuşmuştu. Amcamoğluna suyu ulaştırmak istedim koşu koşu yanına geldim. O da çoktan şehâdet şerbetini içmişti. Seyyid Alizâde, Şerh'ü Şir'atü'l-İslâm S. 408, H. 1288 181

gibi:

"O, size yalnız şunları haram kıldı: Meyte, kan, hıncır eti, bir de Allah'ın gayrisinin nâmına kesilen... Sonra kim bunlardan yemeye muhtar kalırsa -diğerin hakkına tecâvüz etmemek ve zaruret miktarını geçmemek şartıyla- ona da günah yükletilmez; çünkü Allah gafur, rahîm'dir." ¹⁰⁹
Onları yemekten dolayı muâhaza edilip, sorguya çekilmezler. Mukadder cevâbın ta'lilidir. ¹¹⁰

Mahzûratm Mü bârı Olmasının Ölçüsü

Rivayet olundu:

Adamın biri Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine sordu:

"Ya Resûlallâh (s.a.v.)! Biz bir yerde oluruz da orada bize a-sırı açlık (ve kıtlık) isabet ederse, ne zaman leş yemek bize helâl olur?"

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Sabah akşam yiyecek bir şey bulamaz ve gıdalanacak bir ot (ve yeşillik) de kopartamazsanız işte o zaman leş yiyebilirsiniz, ¹¹¹

Ve her kim son derece açlık halinde çaresiz kalır da leş yemez veya oruç tutar ve ölünceye kadar hiçbir şey yemez (leş yemediği için ölürse) o kişi günahkâr olur.

Haram ile tedaviden kaçınır ve ölürse o kişi günahkâr olmaz. Çünkü o kişi, o devanın gerçekten kendisine şifalı geleceğini yakinen bilmemektedir. Belki o kişi ilâç kullanmaksızın bile iyileşebilir. (2/343) ¹¹²

Tasavvuf! Manâlar

Bu âyet-i kerimelerde şu işaretler vardır:

Bu âyet-i kerimelerin zahiri, dünya ve âhîret ehline hitâb'tır. Bâtînî ise, ehlullâh (ve Allah'ın) has kullarına itâb (yani sitem)dir. Şöyle ki:

"Size şunlar haram kılındı." Hak ehli!

"Olü" Olü yani leş, dünya ve bütün içindekilerdir... Mesnevî'de buyuruldu:

Bu ölü ve kötü cihanın zevki, şan ve şerefi yoktur. Zira bu alef (hayvan yemi) ancak hayvanlara layık oldu. Her kim ki, gül bahçesini vatan edinirse; O kişi artık külhanda yer, içer ve oturur mu? ¹¹³

"Kan ve hıncır eti,"

Yani dünyanın helâli ve haramı, azı ve çoğu, demektir. Bu şundandır; çünkü kanda helâl olanlar vardır. Domuz ise hepsi haramdır. Efe nispetle kan azdır. Kana nispetle et çoktur.

"Ve Allah'tan başkasının nâmına boğazlanan/"

Yani Allah'tan gayri (herhangi dünyevî bir maksat ile yapılan) her;

1- Taat

2- bâdet,

3- Okumak (Kur'ân-ı kerim kıraati),

4- Ders,

5- Rivayet (hadis-i şerif rivayet etmek,)

6- Zikir,

7- Ve kendisiyle Allâhü Teâlâ hazretlerinin gayri arzuyu izhâr ederek yaptığımız her şey, demektir....

"Ve bir de boğulmuş yahut vurulmuş..."

(Halkın nezdinde sanki evliya ve sofî kişiymiş gibi görünmek için) nefislerini zoraki bir mücâhedeyle boğanlar ve (halkı aldatmak için görünüşte) nefislerini değişik riyâzât çeşitleriyle vuran, nefislerini muradfarından nehyeder (görünen) ve muhalefetlerden alıkoyarmış (gibi davranan ve bütün bunları) riyakârlık (gösteriş ve) desinler diye yapanlar, demektir.

"Ve yuvarlanmış, yahut susulmuş..."lar),

Nefislerini a'lâ-i illiyinden esfeli sâfiline düşürenler... (Bun-

Akranlarıyla tokuşan. İhvan ile münâkaşa ve mücâdele eden, İlmiyle övünen,

Dostları arasında zühd (ve takvası) ile üstünlük taslamakla yüksekler yükseğinden, en düşük mertebeye düşer....

¹⁰⁹ Bakara: 2/173, ve şu âyet-i kerimelerde olduğu gibi:

"De ki: "Bana vahyolunanlar içinde bu haram dediklerinizi yiyecek bir adama haram kılınmış bir şey bulmuyorum. Meğer ki şunlar olsun: Ölü yahut dökülen kan, yahut hıncır eti ki, o şüphesiz bir pistir. Yahut Allah'tan başkasının İsmi anılmış sarîh bir fisk ki, bunlarda da her kim muhtar olursa, diğer bir muhtarla tecâvüz etmediği ve zaruret miktarını aşmadığı takdirde... Şüphe yok ki, Rabbin gafurdur, rahîmdir." (el-an'âm: 6/145.)

O size ancak ölüyü ve kanı ve hıncır etini, bir de Allah'ın gayrisinin nâmına kesileni haram kıldı; her kim de muhtar olursa-bağî ve müteceviz olmadığı halde- artık şüphe yok ki rabbin gafurdur, rahîm'dir. (En-Nahl:

¹¹⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 213-214.

¹¹¹ Müsned-i Ahmed: 20893, Dârimî: 1912.

¹¹² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 215.

¹¹³ Mesnevî-yi Şerif: D. 5, s. 145,

"Yahut canavar yırtmış oldukları;

ancak canı üzerinde iken kesmedikleriniz müstesna..."

Bu kavli-şerif, sizin kendisine muhtaç olduğunuz zarurî kuvvete işaret etmektedir. Yırtıcı hayvanların yediklerinden (ve artıklarından) sakının. Yırtıcı hayvanlar, zâlimlerdir. (Yani yırtıcı hayvanlar ile zâlimlere işaret edilmektedir.) O zalimler ki, dünya cifesinin ve leşinin başına üşüşürler; köpeklerin leşlerin başına üşüşmeleri gibi... Fasid ve bozuk tamalarıyla onu gagalayıp deşmeye başlarlar. Ancak sizin sâlih bir yoldan, zaruret hâli kadarını helâl kazanç ile temizledikleriniz müstesna...

"Ve dikili taşlar üzerinde boğazlananlar."

Bu da, (Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızâsının dışında) nefsin dünyevî veya uhrevî bir maksat için üzerinde boğazlandığı (kendisini yapmaya zorlandığı) değişik ciddi çalışmalardır.

"Ve zarlarla kısmet paylaşmanız... Hep bunlar birer fisk (yoldan çıkış) tır."

Yani meramınızı talep etme hususunda, mütereddit, mütefeîl (işî uğura bırakıcı) ve maksadın husulü için arzulayıp, varlığını Allah yolunda infak etmede tembellik etmeyin ve gevşeklik göstermeyin. Siz ne zaman bu nehyedilen şeylerden sakınır ve bütün belâlardan kurtulur, Allah uğrunda, Allah'ın yardımıyla Allah rızâsı için ihlâslı olduğunuz zaman; Rabbanî cezbelerin yardımıyla "enâniyet zindân"ından ve "insaniyet hapishanesinden" Çıkarınız. İşte o zaman geceleriniz gündüze; karanlıklarınız nura döner...

"Bugün kâfirler ümitlerini kestiler."

Nefis ve sıfatlarından, dünya ve şehvetlerinden ümitlerini kestiler...

"Sizin dininizden,"

Yakînen bildiler ki siz bir daha onların milletlerine dönmeniz ve onların kıblesine namaz kılmanız ümitleri kalmadı...

"Kâfirlerden korkmayın."

Muhakkak ki sizler, kâfirlerin hile (mekr ve tuzaklarının) şebekesinden halâs oldunuz ve sizler artık kâfirlerin avlarının bağlarından tamamen kurtuldunuz.

"Ve yalnız benden korkun."

Muhakkak ki, Benim mekrim metindir. Benim avım alçaltıcı (mehîn), Benim yakalamam şiddetli ve Benim hapsim çok uzundur...

İşte bugün," Ezel'e işaretir.

"Sizin için dininizi kemâle yetirdim."

Ezelde, dinî kemâlâtî size nasîb ve tahsis ettim; bütün milletlerin ve din ehlinin içinden...

"Üzerinizdeki nimetimi tamama erdirdim."

Ezelden size in'âm ve ikramda bulunduğum kemâl nimetleri verdim ki, şu an dininizi zahirde bütün dinlerin üzerine izhâr edeyim,... Ama hakikatte ise ileride şerhi gelecek....¹¹⁴

İslâm, En Mükemmel

"Ve size din olarak İslâm'a rıza verdim;"

Onunla ebede kadar mükemmele ermeye devam ederseniz. Şu cihetle ki,

"Her kim de İslâm'ın gayrî bir din ararsa, artık ondan ihtimâlî yok kabul olunmaz ve âhirette o hüsrân çekenlerden olur."¹¹⁵

Mecazî Vucûd Hakîkî Vucûd

Bu şundandır; muhakkak ki dinin hakikati; kişinin, vucûdü hakikiyle vusulü için; mecazî vucûdünden çıkış kademiyle (ayağıyla) kişinin Allâhü Teâlâ hazretlerinin yoluna girmesidir.

Diğer mevcudatın içinden insan buna mahsus kılındı. Diğer ümmetlerin içinden bu ümmetin ise Allah yoluna girmesinde kemâliyyeti hususiyetle vardır.

Din, Âdem Aleyhisselâm'm zamanından bu yana sürekli tekâmül etmektedir. Peygamberlerin halkı Hak yoluna sulûku ile Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin zamanına kadar dinlerin tekâmülü hep devam etti. Her bir peygamber, dine suluk etti; kurb makamlarından bir makamla suluk ile suluk etti. Lakin onlardan hiçbiri, hakikî vucûda vasıl olmak için; külliyyen mecazî vucûd'tan kemâliyle çıkamadı. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

"İşte o peygamberler, Allah'ın hidâyetine eriştiği kimseler... Sen de onların gittiği yoldan yürü..."¹¹⁶

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, peygamberlerin suluk etmiş olduğu bütün yollara suluk etti. Yine de Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine suluk kademiyle külliyyen mecazî vucûd'tan çıkıp hakikî vucûdâ erişmek mümkün olmadı. (2/344) Ta ki Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine "Ezelî İnayet" erişti... Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Rubûbiyet

¹¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 215-218.

¹¹⁵ Al-i İmrân: 3/85,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 218-219.

¹¹⁶ El-En'âm: 6/90,

cezbeleriyle mahbûbiyete mahsus olduğu için ona ezeli inayet erişti ve "İsrâ Gecesi" onu mecazî vücûd'tan külliye çıkarıttı. Bütün peygamberleri geçtikten sonra ve kurbun en yakın kemâline baliğ oldu. Bu. "ev ednâ"¹¹⁷ sırrıdır.

"Verdi kuluna verdiği vahyi!"¹¹⁸ Sırrında hakikî vücûd'a vasıl olmanın saadetiyle mesut oldu. Hakikatte İse kendisine bu halde şöyle denildi:¹¹⁹

Dinin Kemâliyeti Ferâiz ve Hükümlerin Tamamlanmasıdır

İşte bugün sizin için dininizi kemâle yetirdim, üzerinizdeki nimetimi tamama erdirdim."

Lakin Veda haccında, Arife günü, Arafat'ta vakfe yaparken; bütün dinlerin üzerine izhâr etme anında, ümmetin üzerine bu hakikat izhâr olundu. Dinin kemâliyetinin zuhuru, ferâiz ve hükümlerin tamamıyla nâzû olmasıyla olur... Bundan dolayı Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"İşte bugün sizin için dininizi kemâle yetirdim, üzerinizdeki nimetimi tamama erdirdim. Ve size din olarak İslâm'a rıza verdim;¹²⁰

Peygamberlik Halkası

Ebû Hüreyre (r.a.) hazretlerinden rivayet edilen şu hadis-i şerif, bu hakikate delâlet etmektedir:

"Benim misâlim ve benden önce gönderilen peygamberlerin misâli bir adam misâli gibidir ki, o adam bir bina yaptırdı. O binâ'yı çok güzel yaptı, çok iyi ve çok göz alıcı ve çok mükemmel bir bina idi. Ancak köşelerinden bir köşenin kerpiç yerleri boş bırakılmıştı, insanlar, o binayı tavaf etmeye görmeye ve gezmeye geldiler. Binâ'nın yapılışı onların çok hoşlarına gitti. Beğendiler. Hepsisi:

"(Bina çok güzel ve çok mükemmel) ancak şuraya kerpiç konulmuş olsaydı (bu köşe de örülmüş olsaydı) bina işte o zaman tam olurdu" dediler. Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"İşte ben o kerpicim!"¹²¹

Bu hadis-i şerifinde (hadis âlimleri) ittifak ettiler.

Peygamberlerin makamlarında ikrar edilen ve sahih olan budur ki, dinin tekâmülü onların sebebiyledir. Ama kemâliyeti ise Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle. Ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin külliye vücûd-i mecazîden çıkmasıyla. Çünkü (diğer) peygamberler, külliye mecazî vücûd'tan çıkamamışlardı.

Yine bu manâ şu hadise delâlet eder:

Kıyamet günü peygamberlerin kendilerinde vücûd'u kaldığı için hepsi;

"Nefsimi Nefsîm!" derler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ise vücûd'u fenâ'ya erdiği için;

"Ümmetim! Ümmetim!" der.¹²²

Gerçekten bunu iyi anla!

Bu ümmetin kerameti onların dinin kemâlâtında iştirak etmeleri. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine tabi olmaları sebebiyle, Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle beraber olmalarıdır. (Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine tabi olmaları bu ümmetin kerameti, şeref ve faziletindedir...)

"Ve üzerinizdeki nimetimi tamama erdirdim."

O da kemâlin tahsil hali ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin gönderilmesiyle onun muazzam olmasıdır.

"Ve size din olarak İslâm'a rıza verdim;"

Bu da kişinin mecazî vücûdunu Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ve ondan sonra da onun halifelerine teslim etmesidir. (Bu teslimiyet) insanların üzerine "tâbi olma iksîri"nin saçılması içindir. (Bu iksîr.) insanın muhîb olan mecazî vücûdunu, mahbub olan hakikî vücûd'a tebdîl eder. Allâhü Teâlâ buyurduğu gibi:

"De ki: "Eğer siz Allah'ı seviyorsanız hemen bana uyun ki, Allah da sizleri sevsin ve suçlarınızı mağfiretle örtsün. Allah gafurdur, rahîm'dir."¹²³

Yani vücûd-i hakikî ile mecazî vücûdun günahlarını bağışlar ve mağfiret kılar. Cidden bunu iyi anla!

Ve Allâhü Teâlâ hazretleri tenbih etti:

"Şu kadar ki, her kim son derece açlık halinde çaresiz kalır da,"

Yani kim, dünya ve âhirette bir şeye iltifata müptela olursa, gayet büyük bir mecburiyetle muzdarip düşer ve terbiye sırrı için müptela olursa...

"Günaha meyî maksadı olmaksızın, onlardan yemeye muztarr olursa..."

Yani Haktan yüz çevirmek suretiyle kendisine meyletmeksizin... Lakin sâdıklar için vaki olan fetret ve sâlikler

¹¹⁷ En-Necm: 53/9,

¹¹⁸ En-Necm: 53/10,

¹¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 219-220.

¹²⁰ El-Mâide: 5/3,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 220.

¹²¹ Sahih-i Müslim: 4237, Tirmizi: 3546, Müsned-i Ahmed: 8802,

¹²² Sahih-i Buhârî: 7072.

¹²³ Al-İmrân:3/31,

için meydana gelen bir vakfe; sonra onlar Hakk Teâlâ hazretlerine sıdk ve samimiyetle yaptıkları iltica, meşâhiy-kiramın ervahından istimdat ve onlardan yardım dilemek sebebi ve mağfireti talep ederse, oğulların velayeti ve onların yardımıyla;

Elbette Allah gafurdur."

Onları müptela kıldığı şeyde mağfiret kılar. "Rahîm'dir."

Onları sirât-i müstakîme hidâyet buyurmak ve kuvvetli olan dinin üzerinde kaim olmakla onlara rahmet kılar... Te'vilât-i Necmiyye'de de böyledir.¹²⁴

Helal Kılınanlar

Yüce Meali:

Sana soruyorlar: Kendileri için helâl kılınan ne? De ki: Sizin için bütün pâk nimetler helâl kılındı. Alıştırarak ve Allah'ın size öğrettiğinden öğreterek yetiştirdiğiniz avcı hayvanların da size tutuverdiklerinden yiyin ve üzerine bismillah çekin ve Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın muhasebesi çok süratlidir.⁴

Bugün pâk nimetler sizin için helâl kılındı. Hem kendilerine kitâb verilen ümmetlerin taamları size helâl, sizin taamlarınız da onlara helâl... Mü'min kadınların hür olanlarıyla, sizden evvel kitâb verilen ümmetlerin hür kadınları da, İffetlerinizi muhafaza ederek, zina etmeksizin, gizli dost tutmaksızın, kendilerine mehirlerini verip nikahladığınız takdirde size helâldir. Ve her kim şeriatın ahkâmını tanımazsa, her halde bütün işlediği hederdir. Ve âhirette o, hüsranda kalanlardandır.¹²⁵

Tefsîr-i Şerifi:

"Sana soruyorlar: Kendileri için helâl kılınan ne?"¹²⁶

"ne" kelimesi istifham içindir.

fi "okî, "kelimesi, "Okî, "manasındır.

Manâsı: Yiyeceklerden nelerin helal olduğunu soruyorlar, demektir.

Sual: Eğer desen ki: "Soruyor" fiilinin mefûlünün ancak müfred olması gerekirken nasıl cümle vaki oldu?"

Cevap: Sual, kavil manâsını tazammun ettiği içindir.¹²⁷

Helâl

"De ki: Sizin için bütün pak nimetler

helâl kılındı.¹

"tayyibât", tabiatı selîmenin habîs görmediği (kendisinden tiksindiği) ve kendisinden nefret etmediği şeydir.

Şu kavî-i şerifte olduğu gibi:

"Onlar ki, yanlarında Tevrat ve İncil'de yazılı bulacakları o Resûl'e / o Ümmî Peygamber'e İttiba ederler. O, onlara ma'rûf ile emreder ve onları münkerden nehyeyler ve temiz/hoş şeyleri kendileri için helâl, murdar şeyleri üzerlerine haram kılar. Sırtlarından ağır yüklerini ve üzerlerindeki bağlan, zincirleri indirir atar. O vakit ona iman eden, ona kuvvetle tazim eyleyen, ona yardımcı olan ve onun nübüvvetiyle beraber indirilen nuru takip eyleyen kimseler; işte o murada eren müflihîn onlar..."¹²⁸

Temiz

"Et-Tayyib" (temiz.) lügatte, arzulanan lezzettir. Takdiri, kendisiyle lezzetlenen ve iştah duyulan her şeydir. Burada kendisinden lezzet alınan ve iştah duyulmada itibar edilen şey, mürüvvet ehli ve güzel ahlak sahiplerinin,

¹²⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 220-222.

¹²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 223-224.

¹²⁶ Sebeb-i Nüzul: İkrime ve Muhammed b. Ka'b'den nakledildiğine göre Cebrail aleyhisselam: "Biz köpek bulunan eve girmeyiz" demiş olduğundan dolayı Hz. Peygamber köpeklerin öldürülmesini emretmiş ve Ebu Rafî (r.a.)'i bununla görevlendirmiş. O da Medine'deki köpekleri hep öldürüp Avali'ye (şehrin dışındaki yüksek kısımlara) kadar varmış. Bunun üzerine Asım b. Adiy ve Sa'd b. Hayseme ve Uveym b. Sa'd gelmişler:

"Bize ne helâl kılındı ey Allah'ın Resulü?" demişler. Resullullah susmuş, sonra bu âyet nazil olmuştur. Hakim Ebu Abdullah "Sahih"inde senediyle rivayet ettiği üzere Ebu Râfî demiştir ki: "Resullullah bana köpeklerin öldürülmesini emretti. İnsanlar geldiler: "Ey Allah'ın Resulü, öldürülmesini emrettiğin bunlardan bize ne helal kılındı?" dediler, Allahü Teâlâ,

"Sana soruyorlar: Kendileri için helâl kılınan ne?" âyetlerini indirdi." Bundan başka Saîd b. Cübeyr demiştir ki, "Adiy b. Hatim ve Zeydühayl: 'Ey Allah'ın Resulü, biz köpeklerle ve doğanlarla av avlarız, Âli Dır'ın ve Âli Ebi Havriyye'nin köpekleri, yaban sığırlarını, yaban eşeklerini ve geyikleri alırlar. Bazısını kesmeye yetişiriz, bazıları da öldürülür kesmeye yetişemeyiz. Halbuki Allah Teâlâ leşi haram kılmuştur. Şu halde bize bunlardan neler helal oluyor?' demişlerdi. Bu âyet bu sebeple indi. Elmalı Tefsiri: c. 3, s. 1572.

¹²⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/224.

¹²⁸ El-'A'râf: 8/157.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 224-225.

temiz görmesi, kendisinden lezzet alması ve iştah duymasındır. Zira çöl ehli (Bedeviler), bütün hayvanların etlerini güzel görürler. (Bedevilerin güzel ve temiz görüp kendisinden lezzet aldıkları şeyler temizdir manâsı çıkarılmamalıdır....)

İmam Fahreddin-i Râzî (r.h.) hazretlerinin tefsir-i kebirinde böylece. ¹²⁹

"Ve alıştırdıklarınız,"

"tayyibât", üzerine atıftır. "mâ" mevsûle olmak üzere niuzâfîn takdiriyledir. Âid ise mahzûftür.

Yani sizin alıştırdıklarınızın avı (size helaldir) demektir "Avcı hayvanlardan," Mevsûf'den hâldir. ¹³⁰

Cevârih

"Avcı hayvanlar" kelimesinin cemidir ¹³¹. Bu da Çalısan" manasınadır. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"Bununla beraber, gündüz kazandıklarınızı bilir tutar." ¹³²

İnsanın "cevârihi" azalarıdır. Kendiyle iş yaptığı ve amel işlediği azalarıdır.

kelimesinin "yarmak" kelimesinden de gelme ihtimali vardır. O da bitişik olan şeyleri tefrik edip ayırmak demektir. Bu manâya göre, kelimesi, galibiyetle av hayvanının yaraladıkları olmuş olur. (2/345)

Bu âyet-i kerimede geçen, kelimesinden murad; yırtıcı hayvanlardan sahibi için av avlayan her bir av hayvanıdır. Pars, kaplan ve köpek gibi... Ve yırtıcı kuşlar, doğan, kartal, akbaba, karakuş, şahin ve benzeri talim ve eğitimi kabul eden kuşlarla yapılan avdır. Çünkü eğitilmiş bütün hayvanların avı helaldir. ¹³³

Eğitilmiş Hayvanlar

"Öğreterek yetiştirdiğiniz,"

Kendisine av öğretilmiş hayvanlar, demektir.

"Eğitimle yetiştirilmiş" terbiye olunmuş av hayvanıdır. Av hayvanına zarar verip ve zararı sadece av hayvanına olandır.

"Eğitimle yetiştirilmiş" kelimesi, "köpek" kelimesinden müştaktır. Burada, "köpek" in zikredilmesi, köpeklerin daha çok avda kullanılmalarıdır. Bu konuda köpeklerin terbiye ve eğitimi kabul etmelerindedir.

"Öğreterek yetiştirdiğiniz," "kelimesinin nasb olması îset "Ve alıştırdıklarınız," fiilinin failinden hâl olmasındandır. ¹³⁴

Köpek ve Av

Sual: Eğer sen: Buna göre bu kavli-i şerifin manâsı: i "Öğrenmiş oldukları halde sizin öğrettiklerinizin avı..." demektir. Bu ifâdenin ne faydası vardır?" diyecek olursan;

Cevap: Derim ki: Bunun faydası talimde (hayvanın eğitim terbiyesinde) mübalağa içindir. Çünkü "Eğitimle yetiştirilmiş" ismi zaten av işinde ve bilgisinde uzman hayvanlar için kullanılır.

Sanki şöyle denildi: Sizin kendilerini terbiye edip kendilerine avı öğrettiğiniz, avları yakalama ve yaralama işinde uzman bu işte meşhur olmuş hayvanların yakaladıkları (size helal kılındı)...

"Onlara öğretirsiniz."

ikinci hâldir.

"Ve Allah'ın size öğrettiğinden..."

Tuzak, Değişik eğitim yolları, Terbiye, Ve değişik av avlama yollarını kendilerine öğrettikleriniz...

Çünkü bu ilim, Allâhü Teâlâ hazretlerinden bir ilhamdır. Veya Allâhü Teâlâ hazretlerinden hibe olan akıl yoluyla, insanın kesbî olarak aktüanyla bilecekleri bir ilimdir.

¹²⁹ TefsîH Kebir: c. 11, s. 142,(4/290)

¹³⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 225-226.

¹³¹ CEVÂRİH, "cariha"nın cemüdir ki, esas olarak "cerh"den alınmış olup, tesir'mânâsı düşüncesiyle "kasibe" (kazanana) mânâsına isim olmuştur. Şu halde cevârih, kevasib demektir. Bunun için el, ayak ve ağız gibi yaralama ve kazanma aleti olan organa cevârih denildiği gibi, av tutan yırtıcı hayvanlara ve kuşlara da kevasib ve cevârih denilir ki, burada maksat budur. Ois-^ "Mükellibîn", ^asx\ "mükellib" in cemüdir. Mükellib, teklif eden yani yırtıcı hayvanları ava dadandırıp alıştıran, avcılık talim edip öğreten demektir ki; bir köpek, sahibi tarafından kısırtıldığı yere gider, çağırılınca gelir, avı tutunca habseder yemez, sahibi almak isteyince kaçmaz, zorlayınca dinler ve bunu en az üç kere yapıp âdet edinirse öğrenmiş sayılır. Ahmed b. Hanbel ikiyi, Hasenül-Basri biri yeterli görmüştür. Bu öğretime teklif denilmesi tağlib yoluyadır. Zira çoğunlukla öğretilen köpeklerdir. Bununla beraber her yırtıcı hayvana da köpek (kelb) denir. Nitekim Ebu Leheb'in oğlu ütbe, Şam seferine giderken Efendimiz (s.a.v. hazretleri);

"Allah'ım buna kelblerinden bir kelbi musallat et" diye dua etmiş, Utbe'yi de yolda arslan yemişi idi. Bunun için bu eğitimin bilinen köpeğe mahsus olduğu sanılmamalıdır. Şu halde mânâ şudur: Bir de kelb ve diğer yırtıcılar meyanından ava alıştıran Allah'ın size öğrettiği anlayışlardan eğitim yaptırarak öğrettiğiniz eğitilmiş avcı hayvanlar helal kılındı. Şu halde bunlardan bu şekilde faydalanır, besler, alır satarsınız. Fakat memeye gelince kendilerini değil. Size insak ettikleri, tutuverdikleri avlardan yiyiniz. Demektir. Elmalî Tetiri: c. 3, s. 1575,

¹³² El-En'âm: 6/60,

¹³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 226-227.

¹³⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 227.

Veya sahibinin salıvermesiyle avı takip eden, sahibinin sa-kındırmasıyla avdan sakınan, sahibinin çağırmasıyla dönen, sahibi için av tutan ve tuttuğu avdan yemeyen hayvanlar av hayvanıdır.¹³⁵

İlim Öğrenin

"Keşşaf in sahibi (İmam Zemaşerî hazretleri),

"Allah'ın size öğrettiğinden öğreterek yetiştirdiğiniz avcı

hayvanların..." kavlı-i şerifinin tefsirinde buyurdular; bu âyet-i kerimede şu tembih vardır:

İlim alan ve ilim öğrenmek isteyen her bir kişi, (öğreneceği ilmi) o ilimde mütebahhir (deniz gibi) olan uzman kişilerden öğrensin gerekir. Uğrunda çok uzun yolculuk yapmak mecburiyetinde kalsa bile, o ilim denizinin derinliklerine dalabilen, incelik ve hakikatına eren uzman kişilerden ilim almalıdır. Vele ki bu ilim öğrenmek için uzun ve uzak yerlere sefer yapması gerekse bile... Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Çin'de olsa bile ilmi arayın (öğrenin)"¹³⁶

timi ehlinde almayan nice kişiler bütün günlerini ve zamanlarını zayi etmişlerdir. O kişi âlim ve uzman kişilerin yanında sadece tırnaklarını ısırır ...¹³⁷

"Onların (av hayvanların) size tutuverdiklerinden yişin." kelimesindeki) tebgîz içindir.

Çünkü hayvanların bazı yerlerini yemek taalluk etmez. Mesela: Deri. kemik (bu hayvan eğer kuş ise) kanat ve tüyleri yenilmez.

"ma" mevsûliçindir. Aidihazfolundu.

kelimesindeki) (harf-i cerri), ' (tuttular fiiline taalluk etmektedir.

Yani: Av hayvanlarının sizin için tuttukları avların bazı yerlerini yişin, demektir.

Av hayvanlarının sizin için tuttukları avlar, tutup yemeden size getirdikleridir.

Amma av hayvanlarının tutup yedikleri avlar ise; onların sadece kendileri için tutmuş olduklarıdır.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Adiy bin Hâtem (r.a.)'a şöyle buyurdular:

- "Eğer (av hayvanı) tuttuğu avdan yemişse, artık sen ondan yeme! Çünkü o hayvan o avı kendisi için tutmuştur (senin için değil...)"¹³⁸ Fakihlerin çoğu bu görüştedir.

İmam-i A'zam Ebû Hanife (r.h.) hazretleri de bu şekilde fetva verenlerdendir.

(tmam-i A'zam Hazretleri, köpek cinsi av hayvanları ile şahin yani kuş cinslerinin tutup yedikleri arasında şöyle bir farkı beyân ettiler ve buyurdular:)

- "Kuşların yakaladıkları avlarından bir kısmını yediklerinde, avcı kuşların arta kalan avlarından yenilmesi caizdir.

Ama köpeğin yakalayıp bir kısmını yediği avdan yenilmez.

Bu fark şundandır: Avını yişin bir köpeği dövmele sahibi onu terbiye edebilir. (Ve köpek tam bir av hayvanı olduğu zaman bir daha avını yemez.) Ama şahin ve doğan gibi kuşlar böyle değildir. Onlar, avlarını yemek hususunda dövümelele terbiye olunmazlar.

"Ve üzerine bismillah çekin."

"Alıştırdıklarınız" kelimesindeki) râddir. Yani;

Av hayvanını, ava gönderirken besmele çekin, demektir.

Veya bu zamir "tuttukları (şey)" kavlı-i şerifine râcîdir. O zaman, manâ: Av hayvanının avladığını ava yetiştirdiğinizde besmele çekerek tezkiye edip (boğazlayın), demektir.¹³⁹

Kitap Ehlinde Yemek

Ebû Sa'lebe (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular, ben Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

- "Ey Allah'ın peygamberi! Biz Kitap ehlinin yanında bulunuyoruz, onların kaplarında yiyebilir miyiz? Ve ben av toprağında bulunup yayım (ok) veya eğitilmiş köpek ve eğitilmemiş köpeğimle av yaptığım zaman, bunların hangisinden yemek benim için uygun olur?" dedim. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Amma Kitap ehlinde zikrettiğin ise ondan başka kap bulursan ondan yeme! Eğer o kaptan başka kap bulamazsan, Kitap ehlinin kabını tertemiz yıka ve ondan yemek ye! Amma yayın ve ok ile avladığın ise, (oku atarken) besmeleyi çek, ye!

Amma eğitilmiş av köpeğinle avladığın ise besmele çekerek (av köpeğini) salıver ve ye!

Eğitilmemiş köpeğin avladığı ise, daha canlı iken kendisine

yetişip besmele çekerek kesebilirsen ye!"¹⁴⁰

Enes (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu: Efendimiz (s.a.v.) hazretleri boynuzlu ve güzel iki koçu kurban

¹³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 227-228.

¹³⁶ Kenzu'l-Ummâl: 28697, Camiu's-Sağır: 1111,

¹³⁷ el-Keşşâf.c. 1, s. 641,

¹³⁸ Buhârî: 5159, Müslim: 1929,

¹³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 228-230.

¹⁴⁰ Kenzun-Ummâl: 25806

ediyordu. Onları yanları üzerine yatırdı ve kendi elleriyle kestiler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri;
-"Bismillâhi Allâhü Ekber!" diyordu. Bağavî tefsirinde de böyledir. ¹⁴¹

Besmele

(Hayvan kesilmede) müstehap olan, vavsız olarak;

-"Bismillâhi Allâhü Ekber!" demektir. Çünkü arada vav 0

harfinin) zikredilmesi, besmelenin nurunu keser. "Şerhü Muhtasaru'l-Vikâye" kitabında olduğu gibi...

Hayvan kesilirken kıbleden başka tarafa çevrilmesi mekruhtur, ama helaldir. "Zahire" kitabında da böyledir.

Bilerek besmeleyi terk etmek haramdır. Çünkü bu durum o boğazlanan hayvan meyte (leş) olur. Ama unutarak besmeleyi terk etmek böyle değildir. Unutarak besmeleyi terk edenlerin kestikleri helaldir.

"Ve Allah'tan korkun."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin haram kıldıkları konusunda Allah'tan korkun.

"Çünkü Allah'ın muhasebesi çok süratlidir."

Onun hesabını görmekte çok seridir. Veya tamamlamada çok seridir. Başladığında, hesabı hemen seri olarak tamamlar. Hesap, olabileceği zamanın en kisasında hemen tamamlanır.

Âyet-i kerimenin mânâsı iki takdir üzerinedir. Allâhü. Teâlâ hazretleri, serî bir şekilde sizi muaheze eder hem de, bütün incelik ve parlaklığıyla... ¹⁴²

Av Mubahtır

Bu âyet-i kerime, avın mubah olduğuna delâlet eder. (2/346)

"el-Eşbâh"ta buyurdu.

(ihtiyaç için) Av mubahtır. Ancak, eğlence için öldürmek veya meslek edinmek caiz değildir. "el-Bezzâziye" fıkıh kitabında da böyledir.

Buna (Yani El-bezzaziye'ye) göre, balık avcılığını meslek e-dinmek de haramdır. ¹⁴³

Hikâye

İbrahim Ethem (k.s.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyur-

Babam Horasan meliklerindendi. Evden av için (hayvana bindim ava çıktım), bir tavşana rastladım. Tavşanı kovaladım. Gaybten bir ses işittim:

-"Ey İbrahim Ethem! Sen bunun için mi yaratıldın? Bununla mı emir olundun?"

Korktum! Okumu (ve av malzemelerimi attım) sonra yine aldım ve ikinci kere olarak tavşanı izlemeye devam ettim. Sonra (atın) semerinin kaşığı (çıkıntısından) gizliden bir ses geldi:

-"Vallahi bunun için yaratılmadın ve bununla emir olunmadın!"

Bunun üzerine (attan) indim. Yolda babamın çobanına rastladım. (Kendi elbiselerimi ona verdim ve) onun cübbesini giyerek Mekke-i Mükerrreme'ye yöneldim.... ¹⁴⁴

Köpek Beslemek

Bu âyet-i kerime nazil olduğunda, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, kendisinden menfaat görülen (faydalanılan) köpeklerin beslenmesine İzin verdi ve kendisinden bir menfaat umulmayan köpeklerin beslenmesini ise nehyetti. ¹⁴⁵

Kuduz Köpekler

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri kuduz köpeklerin öldürülmesini emretti. Yine Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, (topluma) zarar ve eziyet veren köpeklerin (ve hayvanların) öldürülmesini emretti.

¹⁴¹ Bağavî Tefsiri: c. 2, s. 9.

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 230-231.

¹⁴² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 231-232.

¹⁴³ Umûmî mânâda av mubahtır. Bazı ulemaya göre (El-bezzaziye kitabında olduğu gibi) avcılıkla geçinmek ve avcılığı meslek edinmek haramdır. Zannediyoruz Musannif hazretleri de takva ve tasavvufa daha muvafık olması hasebiyle bu kavli tercih edip kitabına "haramdır" diye almıştır. Nitekim bundan sonra anlattığı İbrahim Ethem kıssası da bunu teyit etmektedir.

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 232.

¹⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 232-233.

¹⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 233.

Bu İkisinin dışında (kuduz olmayan, zarar ve eziyet vermeyen) köpeklerin dışında kalanlara ise karışmadı. ¹⁴⁶

Köpek Beslemek

Hadis-i şerifte buyuruldu:

- "Kim bir köpek edinirse; Sürüsü, Av, Veya ziraat sebebinin dışında... Her gün onun sevabından mutlaka bir kırat ecir eksilir." ¹⁴⁷

Bundan hikmet, köpeklerin müsâfire havlamaları ve dilenciye korkutmalanndandır.

"Tefsirü'l-Haddâdî'de de böyledir. ¹⁴⁸

Meleklerin Girmedığı Ev

- "Melekler, içinde Suret, Köpek, Cünüp kişinin bulunduğu eve girmezler." ¹⁴⁹

Hadis-i Şerifin Şerhi

"melekler"dan murad, rahmet ve istiğfar melekleridir. Yani bereket ve rahmet ile inen, kullan ziyaret ve zikir seslerini işitmek için tavaf eden melekler o eve girmez demeVttesa (insanların amellerini) yazan (kirâmen kâtibin) melekleri değil... Çünkü kirâmen kâtibin melekleri göz açıp kırıpncaya kadar (az bir zamanda) bile mükelleflerden ayrılmazlar.

"suretten murad, canlı olanların suretidir. Onların evi puthâneye benzettikleri içindir. Çünkü bazı suretlere tapılmakta-dır. Allah'ın havas kullarının en buğz, en kötü ve en çok nefret ettikleri şey, tapılan şeylerdir.

"Köpek" ise, necis olduğu içindir. Ve aynı zamanda kuduz mikrobu taşıyıcılarıdır.

Bazı hadis-i şeriflerde (bu hadis-i şerifin sonunda şu) ilâve vardır:

İfâde-

- ".....Cünüb'de ancak, abdest alması müstesna. ¹⁵⁰ bulunmaktadır. ¹⁵¹

Gusül Abdestini Geciktirmek

"Et-Tergîb vet-Terhîb" de buyuruldu:

Uyuyacağı veya yiyeceği zaman, cünüp kişiye abdest alma ruhsatı verildi.

Sonra buyurdu (içinde cünübün bulunduğu eve melekler girmez tehdidi,) özürsüz olarak gusül abdestini geciktirenler hakkındadır. Ve kişi abdest almak imkânı doğduğu halde abdest almadığı zaman özürdür.

Veya denildi:

Gusül abdestini tembellik ve üşenmeden dolayı geciktirenler hakkındadır. Ve bunu (gusül abdestini geciktirmeyi) âdet ve alışkanlık hâline getirenler hakkındadır. Bitti... ¹⁵²

Cünüp Olarak Uyumak

İbni Seyyid Ali (r.h.)'ın "Eş-Şir'â ve Şerhi"nde buyuruldu.

- "Vatîy'den (cinsel ilişkiden) sonra hafif bir şekilde uyumak, nefse rahatlık verir. Bunda sünnet olan, abdest almasıdır: önce namaz abdesti gibi bir abdest alması ve sonra uyumasıdır.

Yine cünüp olduğu halde yemek istediği zaman veya yeniden (kadına) dönmek istediği zaman, abdest almalıdır.

Bu abdestten murad, kişinin zekeri (avret yerlerini) ve ellerini yıkamasıdır. Yoksa şer'î abdest alması değildir. Bazı "Mâlikî" âlimlerinin bu görüş üzerine oldukları gibi.... ¹⁵³

Tasavvuf! Manâlar

Bu âyet-i kerime'de şu işaretler vardır: Talep erbabı ve sülük ehli elbette;

"Sana soruyorlar: Kendileri için helâl kılınan ne?"

¹⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 233.

¹⁴⁷ Sahih-i Müslim: 2948.

¹⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 233-234.

¹⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 234.

¹⁵⁰ Sünen-i Ebû Davud: 4180.

¹⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 234-235..

¹⁵² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 235.

¹⁵³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 235.

Veya dünyadan ve âhiretten kendilerine ne haram kılındığını soruyorlar. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular gibi:

- "Dünya âhiret ehline haramdır. Âhiret de dünya ehline haramdır. İkisi (dünya ve âhiret) de Ehlullah'a haramdır."¹⁵⁴

"De ki: Sizin için bütün pâk nimetler helâl kılındı."

O (tayyibât,) Allâhü Teâlâ hazretlerine vâsıl 'olma yolunun sizin üzerinize hiçbir zaman kesilmemesidir.

"Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri temizdir, ancak temiz olanları kabul eder."¹⁵⁵

1- Yenilen,

2- İçilen,

3- Giyilen,

4- Söylenen (söz),

5- Akıl edilen (düşünülen),

6- Amel edilen her bir şeyi nazlardan herhangi bir haz ile siz sadece onu istediniz. Eğer siz, o isteği vücûd pisliğiyle bulaştırıp kirletirseniz, işte o zaman habâisten olur. Ve bunu ancak pis ve habis kişiler için elverişli olur.

Sizin, hukukun edası için hakkı kıyam için şühûdün esintilerinden istedikleriniz ise, işte onlar tayyibâttandır, güzel şeylerdendir. Ve bu istek ise ancak kişilere nasip olur.

"Ve Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın muhasebesi çok süratlidir." Kavî-i şerifinde de (şu) işaret vardır: Allâhü Teâlâ hazretlerinin kullarını, daha onlar bir amelden ayrılmadan önce onları o amelle hesaba çektiğine ve derhal onlara ihsan ile karşılık verir.

1- Kurbet (yakınlık),

2- Derecelerin yükseltilmesi,

3- İnyet cezbeleri ile ihsanda bulunur....

Ve Allâhü Teâlâ hazretleri, kulun yapmış olduğu kötü amele karşılık ise hemen;

1- Uzaklık kötülüğünü,

2- Alçaklığa tard olunmak,

3- Rüşvalıkla karşılık verir....

Ne güzel buyurmuşlar:

"Her kim ne ederse kendisine eder; (yaptığı) eğer iyi veya kötü olsun..."

Sâib (r.h.) buyurdular:

Neden başkasından şikâyet edeyim? Ki her istenilen ve haneleri harap eden her şeyi benim hevâ-ü hevesimin kendisinden meydana geldi...

"Bugün," Bununla hazır olan zaman ve ona bitişik olan geçmiş zaman ve gelecek murad edildi. (Yani, hâl, mazı ve istikbâl kasd edildi....)

Veya bu âyet-i kerimenin nüzul zamanı murad edildi.

"Pâk nimetler sizin için helâl kılındı."

Ç "tayyibât" temiz ve pak olan şeyler, selîm tabiatın habîs (ve çirkin) görmediği şeylerdir.

Selîm tabiat ise mürüvvet ehlinin tabiatı ve güzel ahlakıdır.

Veya haram olduğuna dair, şarkin (kanun koyucusu olan Allâhü Teâlâ hazretlerinin ve Efendimiz s.a.v. hazretlerinin) bir nassı ve müctehidlerin bir kıyâsı olmayan şeyler, "tayyibât" temiz ve paktr....¹⁵⁶

Kitap Ehlinin Yemekleri

"Hem kendilerine kitâb verilen ümmetlerin taamları (yiyecek ve içecekleri)" (2/347)

Yahudîve Hıristiyanların....

"Taam" kelimesiyle murad, Yahudî ve Hıristiyanların (yiyecek ve içecekleriyle beraber) onların kestikleri ve benzeri şeyleri içine almaktadır.

"Size helâldir."

İbni Abbâs (r.a.)'dan rivayet olundu.

Hıristiyan olan Arapların kestikleri hakkında kendisine sual olundu. Buyurdular:

- "Bunda bir beis (sakınca) yoktur."

Tabîinin çoğunun sözü (fetvası) budur.

İmâm-i A'zam Ebû Hanîfe (r.h.) hazretleri ve ashâbı da bu sözü tutup kabul ettiler (ve buna göre fetva verdiler.)

İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe hazretlerine göre, Sabitlerin¹⁵⁷ hükmü Kitap ehlinin hükmü gibidir. İmâm-ı A'zam'm iki arkadaşı (İmâm Ebû Yusuf ve İmâm Muhammed r.h. hazretleri) buyurdular:

¹⁵⁴ Deylemî Müsned-i Firdevs: 2932, Camiu's-Sağir: 4269, Keşfü'l-Hafa: 1314, Kenzu't-Ummâl:6071,

¹⁵⁵ Sahih-i Müslim: 1686,

¹⁵⁶ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 235-237.

¹⁵⁷ Aya ve yıldızlara tapan kimseler. El-Cezîre (Cizre) ve Harran civarında yaşayan bu kimseler, yahûdilik, hıristiyanlık ve mecûsiik gibi çeşitli dinlerden bâzı inanışları alarak bir din meydana getirmişlerdir.

Sabiîn iki sınıftır.

1- Kitap ehli olanlar,

2- Kitap ehli olmayanlar...

Sabiînün bir sınıfı Zebur'u okur ve meleklere taparlar.

Sabiînün ikinci sınıfı ise, hiçbir Kitap okumazlar ve yıldızlara taparlar, işte Sabiînden yıldızlara tapanlar Kitap ehli değiller. (Kestikleri yenilmez...) ¹⁵⁸

Mecûsilerin Durumu

Amma Mecûsiler ise (fıkıhta) kendilerinden cizye alınması (ve diğer durumlarda) Kitap ehlinin yolu takip edildi... Kestiklerinin yenilmesi ve kadınlarının nikahlanması bu uygulamanın dışındadır. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Kitap erilinin sünnetlerini (Kitap ehline uygulanan hüküm ve kanunları) onlara (Mecûsilere) uygulayın. ¹⁵⁹Ancak Mecûsilerin kadınları nikahlanmaz ve onların kestikleri yenilmez." ¹⁶⁰

Velev ki Yahudî veya Hıristiyanlar Allâhü Teâlâ hazretlerinin isimlerinden başka bir varlığın ismiyle kesseler bile (meselâ:) Hıristiyanın; "Mesîh'in adı ile..." diyerek kesmesi gibi; ilim ehlinin çoğu o kesilenin etinin helâl olduğu görüşündedirler. Allâhü Teâlâ hazretleri, Kitap ehlinin kestiklerini helâl kıldı. Halbuki Allâhü Teâlâ hazretleri, onların hayvan keserken ne diyeceklerini çok iyi biliyor....

Hasan (Basrî r.h.) buyurdular:

"Yahudî veya Hıristiyan olan kişi, Allâhü Teâlâ hazretlerinden başkasının ismini anarak kestiklerini iştirsen asla yeme! Ama senin olmadığın yerde kesmişlerse (hangi ismi anarak kestiklerini kesin olarak bilmiyorsan) o takdirde ye! Çünkü Allâhü Teâlâ hazretleri Kitap ehlinin kestiklerini sana helâl kıldı..." ¹⁶¹

Ehli Kitaba Yemek

"Sizin taamlarınız da onlara helâl..."

Kitap ehli (Yahudî ve Hıristiyanlara) yemek yedirmek (ve i-çirmekten) sizin üzerinize bir günah yoktur.

Yahudî ve Hıristiyanlara yemek (gıda maddeleri) satmanızda üzerinize bir şey yoktur.

Eğer Yahudî ve Hıristiyanlara yemek yedirmek caiz olmasaydı; onlara gıda maddesi satmak da caiz olmazdı. ¹⁶²

İffetli Kadınlarla Evlenmek

"Mü'min kadınların hür olanları,"

Mübtedâ olmak üzere merfudur. Haberi ise mahzûftür. Ma daha Önce geçen kayl-i şerifler, kendisine delâlet ettiği için haberi hafz olundu. Yani: "size helâldir" kavli-i şerifidir.

0 kadınlardan muhsanattan) murad, hür ve iffetli kadınlardır. Burada hususiyetle "mü'min, hür ve iffetli" kadınların zikredilmesi; (evlilik için) en evlâ olana zihni göndermek içindir. Yoksa mü'mine, hür ve iffetli kadınların dışındakilerle evliliği nefyetmek için değildir.

Çünkü Müslüman cariyelerle evlilik sahihtir. Bütün âlimlerin ittifakı vardır.

Yine onlardan iffetli olmayanlarla da nikah sahihtir.

Amma Kitap ehlinin câriyeleriyle evlilik ise tmam-ı A'zam Ebû Hanife hazretlerine göre Müslüman cariyeler gibidir.

İmam Şafî (r.h.) hazretleri buna muhalefet ettiler. ¹⁶³

Kitap Ehli ile Evlilik

"ve sizden evvel kitâb verilen ümmetlerin hür kadınları da (nikahlamak size helâldir)"

Yani Kitap ehli olan Yahudî ve Hıristiyan kadınlarından iffetli ve hür olanları nikahlamakta size helâldir, demektir. ¹⁶⁴

¹⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 238.

¹⁵⁹ İmam Mâlik Muvatta: 544,

¹⁶⁰ Nasabu'r-Râiyye: 33.

¹⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 238-239.

¹⁶² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 239.

¹⁶³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 239-240.

¹⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 240.

Harbî ile Evlilik

Her ne kadar bunlar (Kitap ehli kadınlar) harbî ¹⁶⁵ olsalar bile (kendileriyle evlilik caizdir)...
fbni Abbâs (r.a.) buyurdular:

-"Harbî olan (Kitap ehli iffetli ve hür) kadınları nikahlamak caiz değildir."

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

-"Fakihlerin bazıları bu âyet-i kerimenin zahirini delil getirerek; Müslüman kişinin kitabiye olan bir câriye ile evlenmesinin caiz olamayacağına fetva verdiler. Sahih olan ise;

"Onları (cariyeleri) sahiplerinin izniyle nikâh ediniz." ¹⁶⁶

Kavl-i şerifin zahirinin delaletiyle Kitap ehli cariyeleri nikahlamının caiz olmasıdır. Ve kestikleri (boğazladıkları) hayvanların etlerinin caiz olması da bunun delilidir.

Allâhü Teâî hazretleri, (Kitap ehli olan kadınlardan) sadece oU^akÜl "Hür ve iffetli" kadınların nikahlarının caiz olduğunu zikretti ve sadece onları anması, hür olmayan Kitap ehli kadınların (cariyelerin de) nikah edilmelerinin mubah ve caiz olduğuna delâlet eder. Çünkü âyet-i kerime, hür ve iffetli olan kadınların nikahlarının minnet ve olgunluğunu ve bunun daha büyük ve tam bir davranış olduğuna delâlet eder.

Yine bu âyet-i kerime Müslüman (erkek) ile Müslüman cariyenin arasında nikaha cevazda hiçbir ihtilâfın olmadığına delâlet eder. Her ne kadar bu âyet-i kerime de; "Mü'min kadınların hür olanları," diye mü'min ve hür kadınlar zikredilseler bile... Burada en faziletli (ve erdemli) olan, nikâh murad eden kişilerin güç ve kuvvetleri yettiği nispette, (Mü'min hür kadınlarla evlenmesi) ve Kitap ehlinde hür olan kadınlardan sapıp cariyelerle (özellikle Kitap ehli olan) cariyelerle evlenmeme-sidir. Bu şundandır; çünkü câriye nikahlamak; çocuğa köleliği verir. Cariyeden doğan çocuğun köle olmasını gerektirir. Zira çünkü çocuk, kölelik ve hürriyette annesine tabidir. Hiçbir kişinin, çocuğunun köle olmasını seçip tercih etmesi yakışmaz; kendisinin köle olmasını istemediği gibi... ¹⁶⁷

Nikahta Mehir

"Kendilerine mehirlerini verdiğiniz (ve nikahladığınız) takdirde (size helâldir.)"

"onların ücretleri" yani "onların mehirleri" demektir.

Helal olmanın mehir verilmesine bağlanması, mehirin vücûbunu te'kîd içindir. Ve evlâ olana teşvik içindir.

"o takdirde" kelimesi zarfıyettir. Âmili ise mahzûf olan "helâldir" kelimesidir.

"İffetlerinizi muhafaza ederek..."

"Kendilerine verdiğiniz..." fiilin failinden hâldir. Yani sizler, nikah ile iffetinizi muhafaza eder olduğunuz halde, demektir. Şu kavl-i şerif de hâldir:

"Zina etmeksizin,"

Cehren açıktan zina etmeksizin, demektir."

"Ve gizli dost tutmaksızın,"

Gizli olarak zina yapmaksızın...

"Gizli dost" dost (metres) demektir. Hem erkek ve hem de dişi için kullanılır. ¹⁶⁸

Zina İki Kısımdır

İmam Şa'bî (r.h.) buyurdular:

Zina iki kısımdır.

1- Sifâh,

2- Gizli dost...

Sifâh, aşikâr bir yol ile zina etmektir. Gizli dost edinmek ise gizli zina etmektir. Bu âyet-i kerimeyle Allâhü Teâlâ hazretleri her ikisini de haram etti.

Allâhü Teâlâ hazretleri, ihsan (iffet) yönünden kadından faydalanmayı helal kıldı. ¹⁶⁹

¹⁶⁵ Bir harbî emân (izin, pasaport) ile İslâm ülkesine girerse malına, canına dokunulmaz. Aşır (gümrük vergisini ve zekâtı toplayan me'mur) kendisine uğrayan harbîden, mensûb olduğu devlet müslüman tüccardan ne kadar vergi alırsa, o kadar alır. Ne kadar aldıkları bilinmiyorsa, onda bir alır.

Harbî: İslami idare ile idare edilmeyen ülke halkından olan gayri müslimlere denilir. Müslüman olmayan ülke halkının müslümanlarla olan münasebetlerinde hukukî statüleri üç kısım üzeredir.

Birincisi: Zimmîler; Müslümanların memleketinde cizye vererek yaşayanlar. İkincisi: Müste'men (pasaportlu) daru'I-harpte yaşayan bir şahsa izin ve emân olarak müslümanların memleketine girdiğinde ona emniyet ve güven verilmiş olur ki buna müste'men adı verilir. Üçüncüsü: Harbîdir.

¹⁶⁶ En-Nisâ: 4/2S.

¹⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/240-242.

¹⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/242.

¹⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/242-243.

Şeriatı inkâr

"Ve her kim şeriatın ahkâmını tanımazsa,"

Kim İslâm şeriatını inkâr ederse; burada zikredilen helal ve harama taalluk eden hükümlerin de cümlesinde olduğu dinî hükümleri tanımaz ve onları kabul etmekten çekinirse;

"Her halde bütün İşlediği hederdir...."

İnkârdan önce yapmış olduğu bütün sâlih amelleri yanar, heder olur.

O, âhirette de hüsranda kalanlardandır."

Bu kavı-i şerif (in baş tarafı) mübtedâdir. "Hüsranda kalanlardandır." Kavı-i şerifi de onun haberidir.

"zarfı" ise haberin mutlak oluştan taalluk ettiği şeye taalluk etmektedir. ¹⁷⁰

Şeriatı Kabul Etmeyen

îmam Haddâd! (r.h.) buyurdular:

İslâm şeriatını kabul etmeyen kişinin amellerinin sevabı bâtıl olup boşa gider ve o kişi âhirette gerçek bir aldanış ile aldanan kişilerden olur. Onun menzili (ve varacağı yer) cehennem ateşi olur. (2/348) ¹⁷¹

Eşlerin İnanıcı Diğerine Fayda ve Zarar Vermez

Kocasının İslâmiyet'i, Kitap ehli olan kadına hiçbir fayda vermez. Yine karısının Kitap ehlinden bir kâfir olması Müslüman erkeğe hiçbir zarar vermez.

Sa'dî (k.s.) buyurdular:

Kim her ne yapar ve nasıl inanırsa odur.

İyilik ve kötülük hiç kimseden kimseye fayda vermez. ¹⁷²

İman Cennete Götürür

Bil ki:

Muhakkak küfür, çirkinliklerin en büyük çirkinidir; iman güzelliklerin en güzeli olduğu gibi...

İbni Abbas (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

Allâhü Teâlâ hazretleri, adn cennetini yarattığında, onun içinde, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği hiçbir kalbin üzerine doğmayan ve hiçbir beşerin hatırına (ve aklına) gelmeyen nimetler yarattı. Sonra Allâhü Teâlâ hazretleri, cennete:

-"Konuş!" dedi. Cennet dile geldi:

-"Üç kere üst üste;

"Hakikat felah buldu o müminler. Hakikat felah buldu o müminler. Hakikat felah buldu o müminler." (âyet-i kerimesini) okudu. ¹⁷³

Nuh Aleyhisselâm'ın Vasiyeti

Ka'b'ül-Ahbâr hazretlerinden rivayet olundu: Nuh Aleyhisselâm'ın vefatı yaklaştığında, arasından oğlu Sâm'ı çağırdı. Ve buyurdu:

Çocuklarıma -"Sana iki şeyi tavsiye ediyorum ve seni iki şeyden de nehyediyorum:

Emrettiğim iki şey;

Birincisi: "Lâ ilahe illallah" (Allah'tan başka ilâh (rna'bûd) yoktur) şahadetidir.

Çünkü bu şahadet (ve iman) yedi kat göğü yırtar. Ona hiçbir şey, hicap ve gizli kalmaz. Eğer yedi kat gök ve yeryüzü ve içinde bulunan her şey terazinin bir kefesine konulsa ve Lâ ilahe illallah" (Allah'tan başka ilâh (ma'bûd) yoktur) şahadeti terazinin diğer kefesine konulsa elbette iman daha ağır basar.

İkincisi: "Subhânallahi ve'l-hamdülillâh" (Allâhü Teâlâ hazretlerini noksan sıfatlardan tenzih ve teşbih ederim.

Hamd, Allâhü Teâlâ hazretlerine mahsustur) duasını çok oku! Çünkü bu dua bütün sevapları içinde toplar.

Amma (nehyettiğim) diğer iki şey ise şunlardır:

¹⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/243.

¹⁷¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/243.

¹⁷² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/243-244.

¹⁷³ Kenzu'l-Ummâl: 39236,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/244.

- 1- Allâhü Teâlâ hazretlerine şirk koşmak.
- 2- Allâhü Teâlâ hazretlerinden gayriye tevekküldür...¹⁷⁴

Kâfirlerin Amelleri

Kâdî İyâz (r.h.) buyurdular:

Bütün âlimler icmâ ve ittifak ettiler:

Muhakkak ki kâfirlere amelleri menfaat vermez ve yapmış oldukları amellerine karşılık olarak ne'im (cennetleriyle) sevap olunmazlar ve azapları da hafifletilmez. Lakin kâfirler, cürümleri (nin büyüklük ve küçüklüğüne göre) bazıları azap cihetinden diğerlerinden daha şiddetli olurlar. Amma onların hasenatı, imanlarından sonra makbuldür. Bu konuda hadis-i şerifler varid oldu...¹⁷⁵

Küfre Girenin Amelleri?

"Nisâbü-İhtisâb" (isimli Kitapta) buyuruldu:

Küfür olan şeyler (sözler, lafızlar, hal, hareket ve manâlar) ihtilafsız olarak amellerin yanmasını icâp ettirir.

(Küfre giren kişi daha sonra yeniden imanını tazelerse) Önceleri hacetmişse mutlaka haccını iade etmesi lazımdır.

Onun (Müslüman olan) eşine vati etmesi (cinsel ilişkide bulunması kesinlikle) haramdır.¹⁷⁶

İmanı Tazelemek?

Eğer bundan sonra şahadet kelimesini getirirse; ve eğer getirmiş olduğu bu şahadet kelimesi (şuurlu ve bilinçli değil de) âdet olduğu üzere olursa, o kişi söylemiş olduğu şeyden (küfürden) dönmemiş olur... Zira (dil alışkanlığı, şuursuzca) âdet olduğu şekilde şahadet kelimesini getirmek (ve okumak) küfrü kaldırmaz. (İmanı tazelemek bilinçli, şuur ve irâdeyle olmalıdır...)¹⁷⁷

Küfründe ihtilâf Olunan Şeyler

Küfründen ihtilâf olunan şeyleri söyleyen kişiye ihtiyaten;

1- Tecdîd-i iman (imanı tazelemesi)

2- Tecdidi nikâh etmesi,

3- Tövbe etmesi,

4- Ve irtikâb ettiği şeyden dönmesi emir olunur. Amma hata olan lafızları söylemek küfrü icâp etmez.

Hatâ olan sözleri söyleyen kişi hâli üzere mü'min olarak kalır. İmanı ve nikah tazelemesi emredilmez. Ancak Tövbe etmesi ve hatâdan dönmesi emredilir.¹⁷⁸ "Nisâb"ın kelâmı bitti."¹⁷⁹

¹⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/244-245.

¹⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/245.

¹⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/245-246.

¹⁷⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 246.

¹⁷⁸ Küfre sebep olan inanç ve sözlerden Müslümanların sakınmaları için aşağıya alıyorum:

1- Allah'ın varlığı hakkında şübe etmek,

2- Allah'ın cisim olduğu hakkında düşünmek ve hayalinde canlandırmak.

3- Allah'ın sıfatlarından herhangi birini insanların sıfatlarına benzetmek (Cenab-i Allah'ın dil ve ağız gibi mahlukatın hassaları ile tahayyül etmek)

4- Allah'ı bir şeye hulul etmiş olarak kabul etmek,

5- Allah'a analık babalık veya oğulluk isnad etmek,

6- Peygamberlere yalancılık isnadında bulunmak,

7- Peygamberlerden herhangi birini inkâr etmek,

8- Peygamberlere günah isnadında bulunmak,

9- Peygamberlerin yüksek terbiye ve ilimlerini Allah'ın yetiştirmesiyle değil de bir insanın yetiştirmesiyle olduğunu sanmak (Peygamberliğin sanat olduğunu sanmak) 10-Meleklerden herhangi birini inkâr etmek,

11- Meleklerle erkeklik ve dişilik isnadında bulunmak,

12- Hakkında ayet olan herhangi bir mucizeyi inkâr etmek,

13-Tevattur yoluyla sahip olan ayın yarılması ve miraç hadisesi gibi mudleri inkâr etmek.

14- Kur'an-ı Kerimin bir ayet veya cümlesini inkâr etmek.

15- Kur'an-ı Kerim'de en ufak bir noksanlık düşünmek ve "kifayetsizdir çağın ihtiyaçlarına cevap veremiyor" diye bir fikre sahip olmak,

16- Kur'an-ı Kerim'in hükümlerinden ve kanunlarından daha üstün kanun ve hükümlerin olduğunu iddia etmek veya düşünmek.

17- Kabir sualini ve azabını öldükten sonra dirilmeyi inkâr etmek veya şüphe ile karşılamak,

18- Hesap gününü, Sırat'ı, Mizan'ı Cennet ve Cehennem'i inkâr etmek,

19- Cennetin nimetleri veya cehennem azabı hakkında şüphede bulunmak, inkâr etmek,

20- Mü'minlerin edebiyen cehennemde kalacağını söylemek,

21- Herhangi bir farzın bir kısmını veya tamamını inkâr etmek ("Bu devirde öğle ve ikindi namazları kılınmaz, düşük faizler haram değildir")

demek veya düşünmek)

- 22- Faizi, insan öldürmeyi günah ve haram kabul etmemek,
- 23- İslam dinini hor görmek,
- 24- Herhangi bir kafiri mü'minden üstün görmek,
- 25- Haramlardan birini helal kabul etmek veya ayetle sabit bir haramı inkâr etmek,
- 26- Sahabelerden herhangi biri hakkında münafik, mürâi, kafir diye düşünmek,
- 27- İslamiyetin dünya saadetine ve ilerlemeye engel olan bir din olduğunu söylemek veya düşünmek,
- 28- Bir mü'mini küfürle suçlamak (Müslümana kafir demek)
- 29- Mü'mini imanından dolayı hor ve hakir görmek veya bir kafiri küfüründen dolayı üstün görmek (Kafirin dinini övmek)
- 30- Küfrü icab ettiren bir sözü kasten söylemek veya kendi isteği ile içinden geçirmek,
- 31- Üzerinde ayet yazılı olan herhangi bir şeyi kasten kirliletmek veya pisliğe (Necasete) tutmak,
- 32- Müzik aletlerinden birini çalarak Kur'an-ı Kerim okumak,
- 33- "O adam peygamber olsa yine inanmam" demek,
- 34- "Peygamber gelse yine kabul etmem" demek,
- 35- "Allah olsan ne yapabilirsin sen bana" demek,
- 36- "Allah'ımı inkâr edeyim bu böyle" diye yemin etmek,
- 37- "Ne olur şu güzelim şarap haram olmasaydı" demek,
- 38- "Namaz kılmam, kılmayacağım" demek,
- 39- Allah'ın emir ve yasaklarından veya kanunlarından biriyle alay etmek,
- 40- Küfrü icab ettiren bir söz söylendiğinde onu gülererek karşılamak,
- 41- İslam dini efsane ve hurafeden ibarettir." Demek,
- 42- Tenasüha yani ruhların kalıptan kalıba geçtiğine inanmak,
- 43- Peygambemizden sonraki Hıristiyan ve yahudileri mümin kabul etmek. Onların da dinlerinin hak olduğuna inanmak,
- 44- Kur'an-ın kanunlarını Allah'ın Kelamı diye değil de akla, mantığa, ilme ve felseye uygundur diye kabul etmek,
- 45- Bir kafire karşı sevgi beslemek,
- 46- Uzun süre küfre hizmet etmiş ve müslümanlığa zararı dokunmuş birisini sevmek, onu desteklemek ve onun için "Allah razı olsun" demek.
- 47- Ölmüş bir kafir, mürtet veya islam dinine kötülüğü dokunmuş birine "Allah rahmet etsin" demek,
- 48- Kafirlerin öteden beri kendilerini müslümanlardan ayırmak için kullandıkları haç, zunnar vs. gibi "Alamet-i Farikaları" yani alameti küfür olan şeyleri takmak ve giymek,
- 49- Allah'ın ve dininin düşmanlarını taklit etmek, onların hallerini, tavırlarını kendisine örnek almak,
- 50- İbadetlerini Allah rızası için değil de, başkalarının hoşnutluğu için yapmak,
- 51- Kendisi veli (Allah'ın dostu) olmadığı halde velilik iddiasında bulunmak,
- 52- "Bugün Kur'an-ı Kerim'le dünya idare edilemez" demek veya diyen birine "doğru söylüyor" demek,
- 53- Allah'a (cc), peygamberimize veya peygamberlerden herhangi birine, dine veya kitaba sövmek, hakaret etmek veya söven ve hakaret eden birine sevgi beslemek, o anda onun yüzüne gülmek,
- 54- Ağıza veya göze sövmek, küfretmek,
- 55- Nazar değmesin diye bir şeye boncuk takmak,
- 56- Allah dostlarından herhangi birine düşman olmak,
- 57- Şeriata, dine aykırılıkları bulunmayan ve Allah'ın dinini yaymaya çalışan bir müslüman topluluğa Kur'an-ı Kerim'in ve şeriatin öğretildiği müesseselere düşmanlık etmek ve onların çalışmalarını baltalamak,
- 58- Bir kafirin dünyalık bir iyiliğinden dolayı cennete gireceğine inanmak, "insanlığa bu kadar iyiliği dokunup da cennete girmeyecek olursa ben de cennete girmem" demek,
- 59- Herhangi bir sünneti ithihaz etmiş mesela sakal bırakmış bir mü'mine "sana hiç yakışmamış" demek,
- 60- Tasavvuf, zikir, rabıta, evrad ve evliyaullah hakkında ileri geri konuşmak,
- 61- "Peygamber gelse kararımдан beni caydıramaz" demek,
- 62- "Bu işin inşallahı maşallahı yok artık" demek,
- 63- "Böylelerine küfür sevaptır" demek,
- 64- "Oruç tutup namaz kılmak neye yarar benim kalbim temiz" demek ve farzları hafife almak,
- 65- "İslam dini dünya işlerini geriletmiştir" demek,
- 66- Melaike-i Kiramdan herhangi birine günah isnadında bulunmak. (Harut ve Marut gibi)
- 67- Hastalanmayan birisine "seni Allah unuttu" demek,
- 68- Gelecekte haber verdiğini iddia eden kimseyi tasdik etmek, doğru söylüyor demek,
- 69- "Eğer bu işi ben yapmış isem kafirim" demek,
- 70- Yalan olduğunu bildiği halde "Allah biliyor ki seni oğlundan daha çok seviyorum" demek,
- 71- "Allah'ım rahmetini bana vermekten cimrilik etme" demek,
- 72- "Allah'ın hiçbir işi kalmamış da bu gibi şeyleri mi yaratıyor" demek,
- 73- "Allah falan Kuluna şu kadar veriyor, bana ise şu kadar veriyor bu adalet midir?" demek,
- 74- Ben bu kadar iyilikte ve hayırda bulunuyorum bütün belalar yine bana geliyor, falan kimse ise her çeşit kötülüğü yapıyor, paşa gibi yaşıyor, bu nasıl adalet?" demek,
- 75- "Cinler olacakları biliyor" demek.
- 76- "Eğer ahirette Allah hakkı ile hüküm ederse, senden hakkımı alırım" demek,
- 77- "Eğer Adem Aleyhisselam buğdaydan yemeseydi biz eşkiya olmazdık" demek,
- 78- "Falan kimse peygamber olsaydı ben iman etmezdim" demek.
- 79- "Falan kimse peygamber olsa idi, yine yalan konuşurdu" demek,
- 80- Birisini döverken "dövme" denirse, o da, gökten dövme diye ses gelse yine bırakmam, demek,
- 81- Kur'an-ı Kerim'in Arapça olmayıp başka bir lisanla olduğunu iddia etmek,
- 82- Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerini alaya almak,
- 83- Namaz kıl diyen kimseye "Sabret Ramazan gelsin, kılarız" demek.
- 84- Zikirlerle alay etmek,
- 85- Bir günahı işlerken besmele çekmek (Mesela içki içerken),
- 86- Abdestsiz olarak namaz kılmak,
- 87- "Eğer Allah cenneti bana verse sensiz girmem" demek,

Nikah gider

Bu işte erkek ve kadın müsâvî ve eşittir. Hatta kadın küfür lafızlarından birini söylese, kocasından "bâin nikâh" ile ¹⁸⁰ boşanmış olur. ¹⁸¹

Evlenilecek Kadın

Salih insana düşen vazife, evlenmek için;

- 1- Saliha,
- 2- iffetli,
- 3- Müttekî,
- 4- Zahide
- 5- Ve Islâmî emir ve yasaklara bağlı kadınları seçip evlenmelidir... ¹⁸²

Veled-i Zina Evliya Olamaz

Şeyh Üftâde Efendi (k.s.) hazretleri buyurdular: -"Veled-i zinaya velayet derecesi verilmez." ¹⁸³

(Yine Şeyh Üftâde k.s.) buyurdular:

-"Anne ve babamın ilk evlâdı olarak dünyaya geldiğim için Allâhü Teâlâ hazretlerine şükrediyorum! Zira bu (anne ve babam ilk evlilik yıllarında) kendilerinden küfür lafızlarının sadır olmasından çok uzaktırlar."
(Şey Üftâde k.s. hazretlerinin bu konuşması üzerine, varisi şeyhü'l-ekber (Aziz Mahmûd) Hüdâî (k.s.)
-"Bu fakîrde öyleyim!" dedim. ¹⁸⁴

Tasavvuf! Manâlar

Bu âyet-i kerimede (şu) işaretler vardır:

iki "Bugün sizin için helâl kılındı."

Ey hakikat erbabı! Bu gün dinin kemâlinin size takdir olduğu bütün; nimetler,"

Saadet-i dâreyn (dünya ve âhîret mutluluğuna) taalluk eden şeyler ve belki "pak ve temiz ahlaklarla" ahlaklanmak size helal kılındı. Pak olan ahlak, Allâhü Teâlâ hazretlerinin, kemiyet ve keyfiyetten münezze; noksan ve şüphelerden berî (ve uzak olan fiyetten münezze; noksan ve şüphelerden berî (ve uzak olan güzel) ahlakıdır.

"Ve hem kendilerine kitâb verilenlerin taamları (yiyecekleri)"

Kendilerine Kitap verilenler, hakikatte peygamberler (a.s.) hazerâtıdır.

"Size helâldir." Yani sizler, velayet sütü içerek gıdalandığımız gibi, nübüvvet (peygamberlik) sütü içerek de gıdalanmak size helaldir. Şeriat ve hakikat ilminden....

"Ve sizin taamlarınız da onlara helâl..."

Yani nübüvvet ve velayetin sütünün kaynağı birdir. Her ne kadar meme iki tane ise de... Sizler, her iki taifenin sütünü velayet meşrebinden içtiniz. Peygamberlerin nübüvvet sütünü içmeleri onları bizlerden daha faziletli kıldı.

88- "Falan adamla cennete bile girmem" demek,

89- "Falan kimse kible olsa o tarafa yüzümü çevirmem" demek,

90- Hristiyan, Yahudi veya başka din üzere ölen gayri müslimlerin azap göreceklarine inanmamak,

91- "Ramazan bitti artık namazı rafa koydum" demek,

92- Alimleri hakir görmek, alimlerle alay etmek veya alimlere küfür etmek,

93- Boşanma hakkında "Ben talak malak bilmem" demek,

94- "Hristiyanlık, Yahudilikten daha hayırlıdır" demek,

95- Yakını ölen kimsenin "Ey Allah'ım biz şimdi ne yapacağız, sen niçin böyle yaptın" diyerek sitemde bulunmak,

96- Meşru bir sebep olmadığı halde bir kimse için: "Şu adamın kanı helaldir ve mubahtır" demek,

97- "Allah'u Teala falan kimseyi vaktinden evel öldürdü veya vaktisiz gitti" demek,

98- Yabancı bir kadına bakıp da "Güzele bakmak sevaptır" demek,

99- Ahiretten bahseden kimseye "Oradan haber veren kim, oraya gidip gelen var mı?" demek ve benzeri ehl-i sünnet ve'l-cemaat itikadına ters düşen bir düşüncüyü taşımak, söylemek ve yapmak gibi... Mekasiduttalibiyin, Osmanlı Yayınevi

¹⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/246-248.

¹⁸⁰ "Bâin Talak" Boşamada kullanılan sözleri söyler söylemez, evliliği sona erdiren boşamadır. Yani bain talak. Yeniden bir mehir tesbit ederek nikâh kıymadıkça karı ile koca arasındaki evlilik bağıni kesip onları birbirinden ayıran ve nikâhtan doğan karşılıklı hak ve vazifelere derhal son veren boşanma çeşididir.

¹⁸¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/249.

¹⁸² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/249-250.

¹⁸³ Sahte şeyhlerin müridleri de veled-i zinâ'dır. Müteşeyyihe bağlı olan kişi ne kadar çalışsa çalışsın yine de evliya derecesini elde edemez...

¹⁸⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/250.

"Her kısım insanlar kendi su alacağı membaı bildi." ¹⁸⁵

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ise bütün meşreplerde nasıbi ve ortaklığı vardır. Gerçekten onun "Makâm-i Mahmûd"un meclisinde "mahbûb" meşrebinden içmesi ve hususiyeti vardır.

"Rabbimin (rahmeti) katında geceler ve bana yedirir ve içirir." ¹⁸⁶

"Ona o makamda ne bir mukarreb melek ve ne de mürsel bir peygamber ortak olmaz. (Bu makam sadece ona mahsustur.)" ¹⁸⁷

"Ve" böylece size yine helal kılındı.

Mümin kadınların hür olanları....

Bu Kur'ân-i kerimin hakikatlerinden bakir olan (gerçeklerdir...) Onunla mü'min eşlerin akıl ve anlayışları iffetli ve sağlam olur. (2/349) Bunlar, âlimler ve bu ümmetin havassından olan çiftlerdirler...

"Sizden evvel kitâb verilen ümmetlerin hür kadınları da...."

Bu da daha önceki ümmetler üzerine inen semavî kitapların bakir hakikatlarıdır. O kitaplar, kendilerine indiği ümmetleri anlayış ve akıllarını her türlü eksiklikten korudu. Bu hakikatler, Kur'ân-ı kerime dere olundu. Ve bu sizin için gizlenildi.

Allâhü Teâlâ hazretleri buyurduğu gibi:

"Şimdi kimse bilmez onlar için gizlenmiş olanı..." ¹⁸⁸

Yani Kur'ân-ı kerim'de demektir.

"Gözler sürürünü, yaptıkları amellere mükâfat için!" ¹⁸⁹

Yani inmiş olan bütün kitapların bakir olan hakikatleri vardır. Cidden iyi anlaî Hepsî sizin içindir.

"Kendilerine mehirlerini verip nikahladığımız takdirde...."

Bu bakir hakikatlerin mehirleri, vücûd infak etmektir.

"İffetlerinizi muhafaza ederek,"

Vücûdu verme konusunda iffetli davranır ve bu teslimiyet hak bir vecih üzere olup, vâsıl olan şeyhler (mürşid-i kâmiller) tasarruf ederler.

"Zina etmeksizin,"

Tabiata muvafık, şeriâtın hilâfına ve hevâ~ü hevesin tassarufu, demektir.

"Ve gizli dost tutmaksızın,"

Vücûdu harcama konusunda, iki kâinattan hiçbirine iltifat etmeksizin veya Allâhü Teâlâ hazretlerinden hariç, iki dardan (dünya ve âhiretten) hiçbirine meyletmeksizin, demektir. Meşrep olsun; şarap da ondandır. O sanatkâr ve sâkîdir.

"Ve her kim şeriâtın ahkâmını tanımazsa Bu muameleleri ve kemâlâtı tanımazsa, o zaman bu saadetlerden mahrum olur.

"Her halde bütün işlediği hederdir..."

Körlemesine ve taklidî olarak yapmış olduğu amelleri boşadır.

"Ve âhirette o, hüsranda kalanlardandır."

Onlar, dünya, ukbâ ve Mevlâ yönünden hüsrana ve büyük zarara uğramış kişilerdir.

Te'vilât-i Necmiyye'de de böyledir. ¹⁹⁰

Abdest Ve Temizlik

Yüce Meali:

Ey o bütün iman edenler! Namaza kalkacağınız vakit, yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi ve başlarınıza mesh edip, her iki topuğa kadar ayaklarınızı yıkayın. Cünüpseniz tastamam yıkanın. Eğer hasta veya seferde olursanız veya biriniz hacet yerinden gelir veya kadınlara dokunursunuz da suya gücünüz yetmezse, o vakit de, temiz bir toprağa teyemmüm edin. Niyetle, ondan yüzlerinize ve ellerinize mesh eyleyin. Allah'ın muradı sizi sıkıntıya koşmak değil... Ve lâkin o sizi pampâk etmek ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak istiyor ki, şükredesiniz...6

Allah'ın üzerinizdeki nimetini ve sizi "semi'nâ ve etâ'nâ" dediğiniz vakit, bağladığı mîsâkını unutmayın. Allah'tan korkun. Çünkü Allah, bütün sinelerin kühünü bilir. ¹⁹¹

Tefsîr-i Şerifi:

"Ey o bütün iman edenler! Namaza kalkacağınız vakit..."

¹⁸⁵ Bakara: 2/60,

¹⁸⁶ Tuhfetü'l-Ahvezî: 1423.

¹⁸⁷ Feyzül-Kadir: 1922.

¹⁸⁸ es-Secde: 32/17.

¹⁸⁹ es-Secde: 32/17,

¹⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/250-253.

¹⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/254-255.

Kıyamdan murad, ya, namazın rükünlerinden biri olan kıyamdır. Takdiri, "Ona (namaza) kıyamı (kalkmayı) murat ettiğiniz zaman, demektir. Müsebbibin ismi sebep üzerine ıtlak edilme yoluyla. Çünkü ceza elbette gerekir. Ve cezanın şarttan sonra gelmesi lazımdır. Yani namaza kıyamın sıhhati taharetledir....

Ya da (kıyamdan murad) namaza hazırlık makamlarından biri olan kıyamdır. Bunun takdiri; namaz kılmayı kastettiğiniz zaman, demektir. Lazımlarından birinin ismini diğer lazımlarından biri için kullanmak üzere böyle buyuruldu.

Abdest almak (burada beyân ettiğimiz) birinci kıyamın (namaza başlamak ve iftitahtan tekberi getirmek üzere ayağa kalkmanın) şartıdır. İkinci (kıyamın yani namaza hazırlık etmek ve abdest almak için ayağa kalkmanın) şartı değildir....

Bu hitap, abdesti olmayanlara mahsustur. Hal karînesi buna delâlet eder. Yoksa namaza kalkan abdestli ve abdestsiz her kişinin mutlaka yeniden abdest olması lazım değildir. Âyet-i kerimenin zahiri böyle bir manâyı gerektirmediği gibi... (Namaza kalkarken ancak abdesti olmayanlar abdest alır; abdesti olan kişilerin her namaz için yeniden abdest almaları gerekmez....) ¹⁹²

Yüzleri Yıkamak

"Yıkayın yüzlerinizi..."

"Yıkamak", mahalline suyu akıtmaktır; ve ister suyu dökmekle beraber vücûdu ovalamak bulunsun veya bulunmasın...

"Yüz", insandan (başının) sana dönük olan tarafıdır. Yüzün hududu:

Uzunluğu, saçların bitiminden çene altına kadar.

Eni, kulak yumuşaklığından (memesinden diğer) kulak yumuşaklığına (memesine) kadardır.

1- Abdestte yüzün hepsinin yıkanması farzdır.

2- iki kaşın altına suyun ulaştırılması farzdır.

3- iki gözün kirpiklerinin, altına da suyun ulaştırılması gerekir.

4- Bıyık,

5- Sakalın üstü,

6- Çene ile alt dudak arası kıllar,

7- Ve benzeri yüzde olan bütün yerleri yıkamak gerekir.

8- Yüzde biten kıllar (sakal) eğer çok kesif (ve sık) ise, 1-mâm-ı A'zam Ebû Hanife (r.h.) hazretlerine göre sık olan sakalın altına suyu ulaştırmak gerekmez. İmâm-ı Azam'a göre, sakalda yıkanması vacib olan yüze doğru gelen sakalı meshetmektir. Çeneden sarkanlar müstesna... Çünkü sakalın altına suyun ulaştırma farzıyeti kalktığından onun halefine (yerine geçen çeneden sarkan sakalın) sarkan kısmının yıkanmasına intikal eder.

Bu âyet-i kerime'nin zahirine göre abdestte, "mazmaza" ¹⁹³ ve "istinşâk" vacib değil....

Çünkü "Yüz" ismi yüzün zahiri (dış kısmı) için kullanılır; bâtını (ağzın iç) kısmı için kullanılmaz. Bu ikisi sünnette anlaşılmalıdır... ¹⁹⁴

Ellerin Yıkanması

"Ve dirseklere kadar ellerinizi..."

Cumhûr-i ulemâ (âlimlerin çoğuna) göre dirsekler de yıkanmanın içine girer. Bunun için buradaki (harf-i beraber) manâsındadır. ¹⁹⁵ Şu kavî-i şerifte de olduğu gibi:

"Onların mallarını kendi mallarımıza katıp (malınızla beraber) yemeyin..." ¹⁹⁶

"Dirsekler" kelimesi, "dirsek" kelimesinin cemüdüdür. "koldan ele kadar olan kısım" ile "pazı" kısmının toplandı ve birleştiği yerdir.

Kolun elden dirseğe kadar olan kısım ile dirsekten yukarıya kadar olan kısmın birleştiği yere, "mirfak" adının verilmesi, kendisine dayanıldığı içindir. Yani elden kendisine dayanmasın-dandır... ¹⁹⁷

Başın Meshedilmesi

"Ve başlarınıza mesh edin..."

Be harf-i mezîd'tir... olduğu gibi...

"Eliyle koydu" sözünde "Mesh", suyu isabet (yani dokundurmak) etmektir.

¹⁹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/255.

¹⁹³ Abdest ve gusûl alırken ağzı su ile yıkamak. Hanefî mezhebinde mazmaza gusûlün farzlarından ve abdestin sünnetlerindedir.

¹⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/255-256.

¹⁹⁵ Bu konuda daha geniş bilgi için bakınız: Bağavi Tefsiri c. 2. s. 11,

¹⁹⁶ En-Nisa: 4/2,

¹⁹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/256-257.

İmâm-ı A'zam Ebû Hanife (r.h.) hazretlerine göre, (başı mesh etmekte) vacib olan, başın dörtte biri kadar olan kısmı meshetmektir. Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, alın saçını (nâsiye denilen ön kısmını) mesnetti. Bu da yaklaşık olarak başın dörtte biri kadardır.¹⁹⁸

Başın Dört Kısımın İsimleri

Zira başın dört tarafı vardır: "Nâsiye- ön kısım," "Ense- arka kısım"
"İki yan taraf,
" arka kısmı, saçın arka tarafı , Nâsiyenin- ön kısmın arkasıdır.
"İki yan taraf, ise başın iki tarafının adıdır....¹⁹⁹

Başın Dörtte Birinin Meshedilmesi

"El-Vâkiâtü'l-Mahmûdiyye" isimli kitapta (Aziz Mahmud Hüdâî hazretleri) buyurdu:
Meşhur Şeyh Üftâde Efendi (k.s.) hazretleri buyurdular:
"Nâsiye" yani alın saçının meshedilmesindeki ihtilâf bana keşf olundu. O şudur: insanın bedeni dörtgendir. Buna kıyâsen başının dörtte birinin mesh olunması lazım gelir. (2/350)
Ama üç parmak kadarının meshedilmesi ise, başın kendi haline nazarandır. Baş altıgendir. Altıgen olan başta altıda bir ise üç parmak kadardır.
Merhum Hazret-i Mahmûd Hüdâî (k.s.) buyurdular:
Bu takdirde ben de;
-"Son duruma itibâr edilmesi evlâdır. Çünkü bu başın kendi haline nazaran verilen hükümdür. İlki böyle değildir. Çünkü o bütün bedene kıyâsendir..." dedim. Şeyh Üftâde (k.s.) buyurdular:
-"Birincisinin (başın dörtte birinin meshedilmesinin) evlâ olmasının yönü, bedeninin baştan çok olmasıdır. Azın çoğa tabi olması daha evlâdır...." Bitti...²⁰⁰

Kulakların Meshedilmesi

Haddâdî (r.h.) buyurdular:
Kulakların meshedilmesi ise sünnettir. Kişi, başını meshe-derken (şahadet parmaklarının Pçiyle kulağının içini baş) parmaklarıyla da kulaklarının dışını mesheder. Başın suyu ile mesheder (kulakları meshetmek için ikinci bir su almaz...)²⁰¹

Boynun Meshedilmesi

Boynun meshedilmesi ise müstehaptır. Hadis-i şerifte buyuruldu:
"Kim abdestte boynunu meshederse o kişi, kıyamet günü bukağdan²⁰² emindir.²⁰³

Ayakların Yıkanması Farzdır

"Her iki topuğa kadar ayaklarınızı yıkayın."
"Yıkayın yüzlerinizi..." kavli-i şerifinin üzerine atf olunmakla nasb'tır²⁰⁴

¹⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/257.

¹⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/257-258.

²⁰⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/258.

²⁰¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 258.

²⁰² Deylemî: 5628, Şevkânî Niyül'l-Etvâr: c. 1, s. 204,

²⁰³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 258-259.

²⁰⁴ KIRÂET: "ve ayaklarınızı" kelimesi, İbnü Kesir, Ebu Amr, Asim'dan Ebu Bekir Şu'be, Hamze, Ebu Cafer, Halef'ül-Âşir kırâetlerinde (lâm) cer ile esre şeklinde; geri kalanlar da yani Nâfi. İbnü Âmir, Âsım'dan Hafs, Kisai. Yakub kırâetlerinde nasb ile üstün şeklinde okunur. Nasb (üstün), ayaklarını, yüz ve el gibi "yıkayın" emrine taallukundan, cerr (esre) de "meshedin" taallukundan zahirdir.. Ve bu iki kırâetin birbirine uyumu açısından bir mezheb ihtilâfi ortaya çıkmıştır. Zira birine göre ayaklar yıkanacak, diğerine göre de mesh ile yetinilebilecek görünüyor. Bunun en güzel en doğru çözüm şekli, çıplak ayakların yıkanması, meşhur sünnet ile sabit olduğu üzere abdestle giyilmiş mest ve fotin üzerine de meshedilmesidir. Ehl-i sünnetin çoğunluğunun mezhebi budur. "Kaffâl Tefsirinde, sahâbeden yalnız İbnü Abbas ve Enes b. Malik, tabiinden İkrime ve Sabi ve Ebu Cafer Muhammed b. Aliyyi'l-Bâkir'dan, "ayaklarda abdestin farzı, mesh" olduğu nakledilmiştir ki, Şa'dan İmamiyye'nin mezhebi budur. Bütün fakihlerin çoğunluğu ve müfessirler ise, "ayaklarda abdestin farzı, yıkamak" olduğunu beyan etmişlerdir....Nitekim ayaklarını güzelce yıkamamış ve ökçelerinde biraz kuruluk kalmış olanlar hakkında Efendimiz (s.a.v.) hazretleri; Vay şu ökçelerin ateşten haline" buyurmuş ve tekrar yıkanmasını emretmiştir. Bir de maksat mesh olsaydı gibi sadece demek yeterli olur. "Topuklara kadar" kaydına hiç de gerek kalmazdı. Bu da farzın esasının yıkamak olduğuna ve meshin buna dayanması lazım geldiğine işaret eder. Kısaca ayaklar hakkında yıkamak emri muhkem, mesh emri mücmeldir ve sünnet-i seniyye ile açıklanmıştır Elmalı Tefsiri: c. 3, s. 1584-1585,

- 1- Şayi (yaygın) olan sünnet,
- 2- Sahabelerin ameli,
- 3- İmamların çoğunun kavli,
- 4- Vetahdid

Yani (yıkacak yerin "topuklarınıza kadar..." kelimesi,) bunu te'yid edip desteklemektedir.

Çünkü mesh tahdid edilmez (hudutları sınırlandırılmaz), Kur'ân-ı kerim'de tahdid (sınırlandırılma) ancak yıkacak yerler hakkında geldi.²⁰⁵

Ayağı Yıkamak ve Mesh

"EI-Eşbâh" kitabında buyurdu:

İki ayağı yıkamak, mestlerin üzerine meshetmekten daha faziletlidir. (Bu) meshetmenin caiz olduğunu görenler (inanırlar) içindir.... Yoksa mest üzerine meshetmek daha faziletlidir. Yine meshetmeyi caiz görmeyenlerin huzurunda mest üzerine meshetmek de (ayaklan yıkamaktan) daha faziletlidir... Bitti.²⁰⁶

RâfızilerİN Görüşü

Râfıziler,²⁰⁷ ayaklarda vacib olanın (yıkamak değil de) meshetmek olduğu görüşündedirler. Onlar mesh konusunda çok zayıf ve şâz bir haber gördüler.²⁰⁸

Râfızilerin Mestleri

"Er-Ravza" (kitabının) sahibi buyurdu:

RâfızilerİN mestleri, genişlikte bir misâldir. Çünkü Râfıziler, mestlerin üzerine meshi caiz görmediklerinden dolayı, mestlerini çok geniş yaparlar ki, meshetmek için mest içine ellerini sokup ayaklarını meshedebilsinler...²⁰⁹

Mestlerin Üzerine Mesh

İbni Muğîre (r.a.) hazretleri babasından rivayet etti. (Babası) buyurdu:

-"Bir gece ben Efendimiz (s.a.v.) hazretleriyle beraber seferdeydim. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Senin yanında su var mı?" Ben:

-"Evet!" dedim.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, bineğinden indi. Yürüdü, hatta gecenin alacakaranlığından gizleninceye (kayboluncaya) kadar gitti. Sonra geldi. Ben kendisine ibrikten su döktüm. Yüzünü yıkadı, üzerinde yünden bir cübbe vardı. Kollarını cübbeden çıkaramadı. Kollarını cübbenin aşağısından çıkararak yıkadı. Başını meshetti. Sonra ben mestlerini çıkartmak için eğildiğimde, bana:

-"Onları bırak Çünkü ben onları abdestli ve temiz olarak a-yaklarıma giydim!" buyurdu. Ve Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, mestlerinin üzerini meshetti."²¹⁰

Tefsîrül-Bağavî²¹¹ de de böyledir.²¹²

Abdest Âyeti

Âlimler, abdestin farziyetinin bu âyet-i kerimeden alındığı konusunda mutabıktırlar (yani ittifak ettüer...230)²¹³

Abdeste Niyet

Niyet abdestin sünnetlerindedir.²¹⁴ Abdest alırken kişi, hadesi (abdestsizliği) kaldırmaya niyet eder. Ya da

²⁰⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/259-260.

²⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/260.

²⁰⁷ Şîanın kollarından biri olup mecazî olarak bütün şîa için kullanılır... İmâm Zeynel'âbidîn'in vefatından sonra oğlu Zeyd'den ayrılarak. Eshâb-ı kirama (Peygamber efendimizin arkadaşlarına) düşmanlığında taşkınlık gösteren. Hazret-i Ebû Bekr ve Hazret-i Ömer'in halifeliklerini kabul etmeyen kimselerin mensûb olduğu bozuk fırka. Terk edenler, ayrılanlar mânâsına râfîzî denilmiştir. Kendi aralarında 23 (yirmi üç) firkadır...

²⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/260.

²⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/260.

²¹⁰ Sahih-i Buhârî: 5353. Sahih-i Müslim: 408.

²¹¹ Bağavî Tefsiri c. 2, s. 12.

²¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/260-261.

²¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/261.

namaz kılmaya niyet eder ki, bu yakınlık hasıl olsun. ²¹⁵

Misvak Kullanmak

Küçük parmak kalınlığında ve bir karış uzunluğunda bir misvaki mazmaza halinde kullanmak abdestin sünnetlerindedir. Misvak mükemmel bir şekilde ağzı temizler.

Veya abdestten önce kullanılır.

Misvak bulunmadığı zaman ise, parmaklarıyla dişlerini temizler. Bu şekilde parmaklarla yapılan temizlikte de misvak sevabına nail olur.

"El-Hidâye" isimli fıkıh kitabında buyurdu:

Sahih (kavle göre) misvak müstahabtır. ²¹⁶

Temizlik

Mücahit (r.h.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

Cebrail Aleyhisselâm'ın Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine gelmesi bir kere biraz gecikti. Cebrail Aleyhisselâm sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine geldi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ona sordu:

"Ey Cebrail seni bana gelmekten alıkoyan nedir?" Cebrail Aleyhisselâm buyurdu:

"Ben nasıl size geleyim, halbuki sizler(den yeni Müslüman olmuş çok az kişiler!" ²¹⁷

1- Tırnaklarını kısaltmıyor,

2- Bıyıklarını almıyorlar,

3- Parmak mafsallarını (gereğince) temizlemiyorlar

4- Ve misvak kullanmıyorlar." Sonra Cebrail Aleyhisselâm;

"Bir de rabbinin emri olmayınca, biz (rabbinin resulleri) i-nemeyiz! Önümüzdeki, ardımızdaki ve bunun arasındaki hep O'nundur ve rabbini seni unutmüş değildir". ²¹⁸

Âyet-i kerimesini okudu." ²¹⁹

Parmak Mafsallarını Temizlemek Sünnettir

parmak mafsalları ve parmakların üzerinde bulunan düğümlerdir. Parmak mafsallarını birbirine bağlayan düğümlerde kirler toplanır. Hadis-i şerifte buyuruldu:

"Parmak mafsallarınızı (iyi) temiz tutun." ²²⁰

Parmak mafsallarımızın kir tutmaması için Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bize parmak mafsallarını temizleme

²¹⁴ Bu âyet-i kerimeye, "teyemmüm âyeti" de denilmiştir ki, Buhari ve Müslim'de Hz. Aişe'den rivayet edildiği üzere, adı geçenin gerdanlığının düştüğü seferde geceleyin susuz bir yerde kalınıp abdest almak mümkün olmadığından dolayı nazil olmuş ve bu gibi durumlarda abdest yerine teyemmümü emretmiştir. Gerçi bu âyet, ilk önce abdestin farzlarını tesbit etmekte ve böylece aynı zamanda bir "abdest âyeti" olduğu muhakkak bulunmakta ise de, abdest başlangıçta bu âyet ile meşru kılınmış olmayıp, ta Mekke'de namazla beraber farz kılınmış ve hatta İslâm'da hiçbir zaman abdestsiz namaz kılınmamış olduğu bilindiğinden, bununla abdestin farz oluşu doğrudan doğruya değil, taharet (temizlik) hükümlerini çıkarmada esas alınmak üzere, takrir yoluyla tesbit edilmiş ve bunun ismi abdestten çok teyemmüme dayandırılmıştır. Sahabeden Alkame b. el-Feğra (r.a.) demiştir ki:

"Ey o bütün iman edenler! Namaza kalkacağınız vakit, yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi ve başlarınıza mesh edip, her iki topuğa kadar ayaklarınızı yıkayın." El-Maide: 5/6, âyet-i kerimesi ininceye kadar Resullullah su dökmüş (küçük abdestini yapmış) olursa, abdest almadıkça ne konuşur, ne de selam alır. Biz söyleriz, o söylemez, biz selam veririz, o vermez ve almazdı." Yani Ebu Hayyan'ın da naklettiği üzere Resullullah, bu âyetten önce abdestsiz bir iş yapmak şöyle dursun, söz bile söylemezdi. Şu halde bunun inişi abdestin her işi için değil, namaz için farz olduğunu açıklamakla Resullullah'a bir ruhsat ifade etmiştir. Anılan sefer, ifk (iftira) kıssasının ortaya çıktığı Beni Mustalik Gazvesi olduğuna, bunun da hicri altıncı sene şaban ayında Hudeybiye seferinden önce vuku bulunduğuna göre bu âyet, Mâide süresinin ilk inen âyetlerinden ve hatta bu sürenin Hudeybiye'den sonra inmiş olduğu söylendiğine göre inişinin başlangıcı olan ilk âyeti demek olur... Elmalî Tefsiri c. 3, s. 1583,

Şafî mezhebinde abdestte niyet farzdır. Bakınız: Minhacut-Tâlibîn ve Umdetül-Müttekîn s. 6, İmam Nevevî.

²¹⁵ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/262.

²¹⁶ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/262-263.

²¹⁷ Buraya "sizlerden az bir kısmı" cümlesini parantez içinde beyan etmek mecburiyetindeyiz. Zira hadis-i şerif olarak beyân edilen bu sözlerin hadis-i şerif olup olmama ihtimali vardır. Ama Sahabelerin temiz kişiler olduğu nass yani Kur'an-ı kerim ile sabittir. Allâhü Teâlâ hazretleri, sahabelerin temiz kişiler olduklarını, şöyle beyân etmektedir:

"Onun için de ebedâ namaza durma. Tâ ilk gündün temeli takva üzerine kurulan mescid. İçinde kıyamına elbette daha layık ve müstahaktır. Onun içerisinde öyle rical var ki, çok temizlenmeyi severler. Allah da çok temizlenenleri sever." Et-Tevbe: 5/108, Allâhü Teâlâ hazretlerinin temizliği seven kişiler olarak övdüğü sahabeler topluluğu hakkında temiz düşünceleri taşımak lazım... Yukarıda zikredilen hadis-i şerifi bütün sahabeler için umümi manâ vermek ve hele hele Efendimiz (s.a.v.) hazretleri hakkında öyle kirli bir düşünce taşımak insanın kalbini karartır, imana zarar verir. Ya Rabbil Bizleri sahabelerin temiz duygu, hal ve hayatları üzere kıl. Onların şefaatinde mahrum etme! Amin. Mütercim.

²¹⁸ Meryem: 19/64,

²¹⁹ ed-Dürrü'l-Mensûr: c. 5, s. 530

²²⁰ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/263-264.

²²⁰ Kenzul-ümmal: 17239. Camius's-Sagir: 6129,

işinde mübalağa etmemizi emretti. Çünkü kirin tutmasıyla kişi orada cenabet kalır. Zira kir, deri ile (bedenle) suyun arasına girer. (Suyun bedene temas etmesini önler...) ²²¹

Diş ve Ağız Temizliği

Hadis-i şerifte buyuruldu:

-"Diş etlerinizi temiz tutun!" ²²² "kelimesi" kelimesinin cemiidir. O da dişlerin üstünde ve altında olan etlerdir. Orada pisliğin kalmaması için Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bizlere diş etlerimizi temizlemeyi emretti. Dişlerin arasına yemek hulul edip girer, kokusu değişir ve ağız kötü kokmaya başlar ve böylece (hem insanlara eziyet verir ve hem de amel defterlerini yazan) iki meleğe eziyet verir.

Çünkü ağız, Kur'ân-ı kerimin yoludur.

İki meleğin oturduğu yerdir. Melekler kötü kokudan kaçarlar. ²²³

Misvak ile Abdest Alana Melekler Tabi Olurlar

Hadis-i Şerifte buyuruldu:

-"Muhakkak ki kul, (abdestte) misvak kullanıp sonra namaza kalktığı zaman. Melekler de onun arkasından namaza kalkarlar. Onun Kıraatini (Namaz'da Kur'ân-ı kerim okumasını) dinlerler. Melekler, ona yaklaşır, hatta kendi ağızlarını onun ağzına koyarlar. O kişinin ağzından çıkan her şey meleklerin karnına girer. Bundan dolayı, Kur'ân-ı kerim (okumak ve meleklerle dinletmek) için ağızlarınızı temiz tutun." ²²⁴

Hadis-i şerifte buyuruldu:

-"Misvak ile kılman iki rekat namaz, misvaksız kılman yetmiş rekat namazdan daha faziletlidir." ²²⁵

Abdest Duaları

(Abdestin her azası yıkanırken okunan bir dua vardır...) ²²⁶

Başlangıçta Okunan Dua

Başlangıçta besmele çekilir.

-"Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adı ile..."

Abdest alan kişi, ellerini yıkarken besmeleden sonra şu duayı okur: (2/351)

-"Suyu temiz kılan ve İslâm dinini nur ²²⁷ kılan Allâhü Teâlâ hazretlerine hamd-ü senalar olsun..." ²²⁸

Mazmaza Duası

Ağzına su verip mazmaza anında şu dua okunur:

-"Allâh'ıml Bana peygamberinin havuzundan bir içim (su) i-çir! Ondandır ebediyen susamayayım! Allah'ım! Zikrin, şükürün ve kitabını okumak üzere bana yardım et!" ²²⁹

İstinşâk Anında Okunan Dua

İstinşâk (burnuna su verip temizlerken) şu dua okunur:

²²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 64.

²²² Kenzül-Ummal: 17239, Camius's-Sagîr: 6129, Bu hadis-i şeriflerin tamamı şöyledir:

-"Tırnaklarınızı kısaltın. (Kesmiş olduğunuz) tırnaklarınızı gömün.

Parmak mafsallarınızı iyi temizleyin, Diş etlerinizi yemek artıklarından iyice temizleyin. Misvak kullanın.

Yanıma üstünüz başınızı ve dişiniz kokar bir halde yanıma gelmeyin." Kenzül-Ummal: 17239, Camius's-Sagîr: 6129,

²²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/264-265.

²²⁴ Mecmeu'z-Zevâid: 2064, Feyzü'l-Kadir: 5100 hadis şerifin şerhinde merfu hadis olarak bildirildi.

²²⁵ Kenzül-Ummal: 26180. Bu hadis-i şerifin devamı şöyledir:

Misvak ile kılınan iki rek'at namaz, misvaksız kılınan yetmiş rek'at namazdan daha faziletlidir. Gizli bir davet aşikâr yapılan yetmiş davetten daha faziletlidir. Gizli bir sadaka vermek, aşikâr verilen yetmiş sadakadan daha faziletlidir.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 265-266.

²²⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/.266.

²²⁷ "ve İslâm dinini nur kılan" ibaresi Ruhü'l-Beyân tefsirinin metninde yoktur. Şayi ve yaygın hali bu şekilde olduğu için Musannif hazretlerinin ruhâniyetinin engin hoşgörüsüne sığınarak buraya aldım... Mütercim.

²²⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 266.

²²⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 266-267.

- "Allah'ım! Beni nimetlerinin ve cennetlerinin kokusundan mahrum etme!" Veya şöyle der:
- "Allah'ım! Bana cennetin kokusunu koklat! ve bana cehennem ateşinin kokusunu koklatma!"²³⁰

Yüz Yıkarken Okunan Dua

Yüz yıkarken şu dua okunur:

- "Allah'ım! Bazı yüzlerin ak ve bazı yüzlerin kapkara olacağı günde benim yüzümü ak eyle!" Veya şöyle der:
- "Evlıyanın (dostlarının) yüzlerinin bembeyaz (nurânî) olacağı günde benim yüzümü ak eyle! Düşmanlarının yüzlerinin kapkara kesileceği günde, benim yüzümü günahlarımla kara eyleme!"²³¹

Sağ Kolunu Yıkarken

Sağ el (ve kolunu) yıkarken şu dua okunur:

- "Allah'ım! Kitabımı sağ elimle bana ver ve beni çok koıay bir hesap ile hesaba çek!"²³²

Sol Kol Yıkarken

Sol kol yıkarken şu dua okunur:

- "Allah'ım! Kitabımı sol elimde ve sırtımın arkasından ver-"²³³

Başı Meshetme Duası

Başı meshederken şu dua okunur:

- "Allah'ım! Saçımı ve derimi cehennem ateşine haram kili Beni Senin (arşının) gölgesinden başka bir gölgenin olmadığı günde Arşının gölgesinde gölgelendir! Allah'ım! Rahmetinle kapla! Ve benim üzerime bereketlerini indir!"²³⁴

Kulakları Meshetme Duası

Kulakları meshederken şu dua okunur:

- "Allah'ım beni (senin) kavlı-i şerifini işiten ve onun en güzeline tabi olanlardan eyle!"²³⁵

Boynu Meshetme

Boynu meshetme anında şu dua okunur:

- "Allah'ım! Boynumu cehennem ateşinden azâd eyle!"²³⁶

Sağ Ayak Yıkarken

Sağ ayak yıkarken şu dua okunur:

- "Allah'ım! Ayakların kaydığı günde, ayaklarımı sırat üzerine sabit kıl!"²³⁷

Sol Ayak Yıkarken

Sol ayaklar yıkarken şu dua okunur:

- "Allah'ım! Sa'yimi meşkûr, günahımı mağfur ve amelimi makbul eyle! Ve ticâretimi katiyen kesat eyleme!"²³⁸

²³⁰ Bu iki duayı beraber okumak daha güzeldir:

Allâhım! Beni nimetlerinin ve cennetlerinin kokusundan mahrum etme! Allâhım! Bana cennetin kokusunu koklat! ve bana cehennem ateşinin kokusunu koklatma.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/267.

²³¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/267-268.

²³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/268.

²³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/268.

²³⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/268.

²³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/268.

²³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/269.

²³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/269.

²³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/269.

Abdestten Sonra Okunan Dualar

Abdest işini bitirdikten sonra şu dua okunur:

- "Ben şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. Sadece o vardır. Onun ortağı yoktur. Ve ben şahadet ederim ki, Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretleri, Allah'ın kulu ve resulüdür.

Allah'ım! Beni tövbe edenlerden eyle.

Allah'ım! beni temizlenenlerden eyle.

Allah'ım! beni kendisine in'âm ve ihsanda bulunduğu sâlih kullarından eyle!

Allah'ım! Beni üzerlerinde hiçbir korku olmayan ve mahzun olmayacak olan kişilerden eyle! Amin ²³⁹

Abdesfe Dört Azanın Tahsis Edilmesi

Abdestte bu dört Azanın (el, yüz baş ve ayakların) tahsis e-dilmesinin sebep ve hikmeti şudur:

Adem Aleyhisselâm (yenilmesi yasak olan) ağaca yüzüyle yöneldi.

Elleriyle ağzına koydu.

Ayaklarıyla oraya yürüdü,

(Koparmak için) elini başının üzerine koydu.

işte bu hikmete binâen, Allâhü Teâlâ hazretleri, hatasına (zellesine) kefarete olması için Adem Aleyhisselâm'a bu dört Azanın yıkanmasını emretti. ²⁴⁰

Abdestin Fazileti

Hadis-i şerifte varid oldu:

- "Muhakkak ki kul, yüzünü yıkadığı zaman onun yüzünden hatâları çıkar; hatta onun göz kapaklarının altından bile hatâları çıkar." ²⁴¹

Abdestle Günahlar Bağışlanır

Diğer bütün azalarda da hüküm böyledir (yani abdest ile günahlar bağışlanır) ²⁴²

Abdest Azaları

Denildi:

(Abdestte) bu azaların yıkanması "Ümmet-i Muhammed"e mahsus kılındı ki, (diğer bütün) ümmetlerin arasında yüzleri aydın (nurânî) nişan ve farklı özelliğe sahip olsunlar diyerdir.

Rivayet olundu:

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, kabristanlığa geldi. Ve:

²³⁹ Bundan sonra el-Kadr sûresinin okunması çok faziletlidir.... Abdestten sonra el-kadr sûresini okumak, elli yıllık (50 senenin) hata ve günahlarının bağışlanmasına sebeptir.

²⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 269-270.

²⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 270.

²⁴² İbni Mace: 278. Bu hadis-i şerifin tamamı ve metni şöyledir:

- "Kim ki abdest alır; mazmaza ve istinşak ettiğinde, o kişinin ağzından ve dilinden (bu azalarda yapmış olduğu) hatâlar çıkar (dökülürler). Yüzünü yıkadığı zaman o kişinin yüzünden hatâları dökülür; hatta göz kapaklarının altında (olan hatâları) bile çıkar.

Kişi, elini yıkadığı zaman, ellerinden hatâları dökülür. Başını meshettiği zaman, başından hatâları dökülür. Hatta o kişinin (kulaklarıyla işitmiş olduğu) hatâlar bile çıkar. Ayaklarını yıkadığı zaman, hatâları dökülür ve hatta ayaklarının turnaklarının arasında bulunan hatâları bile çıkar. O kişinin namazı ve mescide gitmesi de nafîle olmuş olur." İbni Mace: 278,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 270.

²⁴² Bu konuda çok hadis-i şerif var:

Osman bin Affân (r.a.)'dan rivayet olundu. Buyurdu: Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Kim abdest alır, abdestini güzel (sünnet ve adabına riâyet ederek) alırsa o kişinin

cesedinden bütün hatâları dökülür. Hatta parmaklarının arasından bile hatâları çıkar. Müsned-i Ahmed: 446,

- "Sizden herhangi biri abdestine yaklaşır (abdest almaya başlar), sonra mazmaza ve istinşak ederse ve ağzını ve burnunu temizlerse, muhakkak ki onun ağzından ve burnundan su dökülürken bütün hatâları çıkar. Sonra yüzünü Allâhü Teâlâ hazretlerinin emrettiği gibi yıkadığında, elbette yüzünde bulunan hatâlar sakallarının etrafında dökülen su ile beraber dökülürler. Sonra dirsekleriyle beraber ellerini ve kolunu yıkar. Mutlaka onun parmak uçlarından ve çevresinden hatâları dökülür. Sonra başını mes-hettiğinde muhakkak ki su ile beraber saçının etrafından hatâları çıkar. Sonra topuklarına kadar ayaklarını, Allâhü Teâlâ hazretlerinin emrettiği şekilde yıkadığından elbette ayaklarının hataları dökülür ve su ile beraber parmaklarının etrafından hatâları çıkar. Sonra ayağa kalkar ve Allâhü Teâlâ hazretlerine layık olan kelime ve dualarla Allâhü Teâlâ hazretlerine hamd-ü sena eder. Sonra iki rek'at namaz kılar. Muhakkak ki o kişi annesinden doğduğu günkü şekilde bütün günahlarından çıkar. (Bütün hatâ ve günahları bağışlanır...) Müsned-i Ahmed: 17405,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 271.

- "Ey Müminler cemaatinin diyarı! Allah'ın selmı üzerinize olsun! Allh Tel hazretleri dilerse biz de sizlere katılacağız!" (diye selm verdikten sonra devam ettiler:)
- "Kardeşlerimizi görmüş olsaydık ne kadar sevinirdim!" Sahabeler:
- "Bizler senin kardeşlerin değil miyiz ya raslallah?" dediler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdu:
- "Sizler benim sahabelerimsiniz! Kardeşlerimiz ise henüz gelmediler, bizden sonra gelecek olanlardır!" Sahabeler sordular:
- "Henüz gelmemiş olan ümmetini nasıl tanıyacaksın ya reslllah (s.a.v.)?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:
- "şayet bir adamın alnı ak ve ayaklan sekili bir atı olsa, tamamen siyah ve alacası olmayan at sürüsü arasında kendi atını tanımaz mı? Bana haber verin!" Sahabeler:
- "Evet! Ya raslallah (tanır)" dediler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri,
- "Onlar da abdestten alınları ak; elleri ve ayakları parlak (ve nurn) olarak kıyamete gelecekler. Ben havzımın başında onların öncüsü olacağım!" buyurdular.²⁴³

Bir Abdestle Beş Vakit Namazın Kılınması

Bil ki:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri her namaz için yeni abdest alırdı. Fetih gününde beş vakit namazı bir abdestle kıldı. Hazret-i mer (r.a.) sordular:
- "Ya Reslallah (s.a.v.)! Daha önce hiç yapmadığın bir şeyi yaptınız?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:
- "Bunu bilerek yaptım, Ya Ömer!"
Yani bir abdestle beş vakit namaz kılmanın caiz olduğunu beyn etmek için böyle yaptım, demektir.²⁴⁴

Abdest Tazelemek

Ancak, her farz namaz için abdest tazelemek mstahaptır. Hadis-i şerifte buyuruldu:

- "Kim temizlik (abdest) zerine abdest alırsa, Allh Tel hazretleri ona on (kat) hasenat yazar."²⁴⁵
Abdest tazelemenin btn nurlandırmacla zahir (ve apaçık) bir tesiri vardır.²⁴⁶

Abdest Bir Nr

Bazı ehlllah, grybet, yalan ve gadap anında hemen abdest alırlardı. Nefsin galebesinin zahir olması ve şeytanın tasarrufunun ortaya çıkmasından dolayı (abdest nuruna sarılırlardı.)
Abdest bir nurdur. şeytan ve nefsin zulmtının kendisi sebebiyle izmihlale uğrayıp mağlup edildikleri bir nur... Yine onların bazılarının yüzünde yara vardı. Su kendisine zarar verdiği için tam on iki sene mendil kullanmadılar. Bununla beraber; her farz namaz anında abdest tazelemeyi terk etmediler.
Bazılarının gözüne siyah su indi. "Kuhhl" gözlere sürme çekenler (ve göz doktorları) birkaç gün (bir süre) abdest almayı (gözlerini ıslatmayı) terk etmen lazım; yoksa gözlerin ilc kabul edip iyileşmez, dediler. Onlar, abdesti terk etmektense gözlerinin görmesinin gitmesini tercih ettiler. (2/352)²⁴⁷

Abdest Rızk Celbeder

Taharet (ve abdeste) devam etmek rızkn celbedilmesine sebeptir. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi:
- "Taharete devam et; rızkn senin üzerine genişler..."²⁴⁸

²⁴³ Sünen-i İbni Mace: 4308,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/272-273.

²⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/273.

²⁴⁵ Tırmızl: 55, Hadıs-ı şerifte buyuruldu:

²⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/273-274.

²⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/274.

²⁴⁸ Kenzul-Umml: 44154, Bu hadis-i şerifin bası ve sonu şöyledir:

şeyh Celleddin-i Suyf (r.h.) buyurdular:

şeyh şemseddin bin el-Kummh'a ait olan bir "Mecmua" da kendisinin el yazısıyla gördüm. Ebu'l-Abbs el-Mstağrı (r.h.)'dan rivayetle buyurdular. İmam Eb Hamid el-Mısr (r.h.)'dan ilim öğrenmek için Mısır'a yöneldim. Ondan "Halid bin Velid" hazretlerinin hadis-i şerifini almak istedim. O hadis-İ şerifi bana öğretmeden önce bir sene oruç tutmamı emretti. Bir sene (bütün yıl boyunca) oruç tuttum, bir senenin sona ermesinden sonra kendisine geldim. O bütün şeyhlerin isimlerini zikrederek ta Halid bin Velid hazretlerine kadar olan bütün senetleri anarak bana bu hadis-i şerifi rivayet etti... Halid bin Velid (r.a) buyurdular: -"Adamın biri Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine geldi.

- "Muhakkak ki ben sana dünya ve hiretten soracağım?" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de ona:

- "Aklına geleni sor!" buyurdular. Adam:

- "Ey Allah'ın peygamberi (s.a.v.)! Ben İnsanların en limi olmak istiyorum?" Efendimiz (s.a.v.) buyurdular:

- "Allah'tan kork (takvl) ol İnsanların en limi olursun!" (O kişi ile Efendimiz hazretleri arasında şöyle bir konuşma geçti: -"Ben insanların

- "Abdest üzerine abdest almak, nur üzerine nurdur." Keşfü'l-Hafa: 2998, ²⁴⁹

Abdest Namazı

Sünnet olan abdestten sonra iki rekat namaz kılmaktır. Bu iki rekat namaza "Abdest şükürü" namazı denilir.

Rivayet olundu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Bilâl-i Habeşî (r.a.) hazretlerine buyurdu:

- "Ya Bilâl! Bana haber ver, islâm'da kabul olunması en çok umulan ne gibi amel yaptın? Çünkü cennette senin ayak seslerini hemen önümde (yanı başımda) işittim!" Bilâl (r.a.):

- "Yanımda makbul olmayı umulan hiçbir (farklı) amel işlemedim; ancak, gece - gündüz herhangi bir saatte temizlendiğim (abdest aldığımda) mutlaka iki rekat namaz kılarım!" dedi. ²⁵⁰

Kerahet Vakitlerinde Nafile Namaz

"İbnül-Fahrüddin er-Rûmî"nin "El-Esrârü'l-Muhammediyye" (isimli eserinde) de buyuruldu:

"Abdeste şükür" namazı, kılınır. Mekruh olan vakitlerde olsa bile... Haram olan vakitlerde kılınmaz.

(Mekruh olan vakitler, meselâ:)

1 - Sabah namazından önce,

2- Sabah namazından sonra (daha güneş doğmadan),

en zengini olmak istiyorum?" - "Kanaatkar ol! İnsanların en zengini olursun!" - "Ben insanların en hayırlısı olmak İstiyorum?" - "İnsanların en hayırlısı insanlara en faydalı olan kişidir. (İnsanların hayırlısı olman için) onlara menfaatli ve faydalı ol!" - "İnsanların en âdili olmak istiyorum!"

- "Kendin için sevdiğin bir şeyi insanlar için de sev; o zaman insanların en âdili olursun!" - "Allâhü Teâlâ hazretlerine karşı insanların en ihlaslısı (ve en samimi insan) olmak istiyorum?"

- "Allâhü Teâlâ hazretlerini, en çok zikreden kişi ol! Böylece en ihlaslı insan olursun!" - "Muhsinlerden (ihsan sahibi) kişilerden olmak istiyorum?"

- "Allâhü Teâlâ hazretlerini görmüşçesine ona ibâdet et! Çünkü her ne kadar sen Allâhü Teâlâ hazretlerini görmüyorsan da; elbette Allâhü Teâlâ hazretleri seni görüyor!" - "İmanımın kemâle ermesini istiyorum!" - "Ahlakımı güzelleştir; imanın kemâle erip olgunlaşır!" - "İtaatkârlardan olmak istiyorum?"

- "Allâhü Teâlâ hazretlerinin farzlarını edâ et; İtaat edenlerden olursun!" - "Günahlardan arınmış bir halde Allâhü Teâlâ hazretlerine kavuşmak istiyorum?" - "Cenabettten gusledip tertemiz ol; kıyamet gününde* senin üzerinde hiçbir günah olmaksızın, Allâhü Teâlâ hazretlerine kavuşursun!" "Kıyamet günü nurlar içinde haşr olmak İstiyorum?"

- "Hiçbir kimseye zulmetme: kıyamet günü nurlar içinde haşr olursun!"

- "Rabbimin bana rahmet ve mağfiret kılmasını istiyorum?"

- "Sen nefsin merhamet et! Allâhü Teâlâ hazretlerinin mahlukatına şefkat et! (Bu takdirde) Allâhü Teâlâ hazretleri sana rahmet eder!"

- "Günahlarımızın azalmasını istiyorum?"

- "Allâhü Teâlâ hazretlerine istiğfar et! Günahların azalır!"

- "İnsanların en kerimi (en iyisi) olmak istiyorum?"

- "Allâhü Teâlâ hazretlerini Allâhü Teâlâ'nın mahlukatına asla şikâyet etme! (işte bu takdirde) insanların en mükerremi (saygıdeğer kişisi) olursun!"

- "Rızkımın üzerime genişletilmesini (bol rızka kavuşmak) istiyorum?"

- "Taharete (abdeste) devam et! Senin üzerine rızkın genişler..."

- "Ben Allâhü Teâlâ hazretlerinin ve Resulünün sevdiklerinden olmak istiyorum?"

- "Allâhü Teâlâ hazretlerinin ve Resulünün sevdiklerini sev! Allâhü Teâlâ hazretlerinin ve Resulünün buğz ettiklerine de buğz et!

- "Allâhü Teâlâ hazretlerinin gazabından emin olmak İstiyorum?"

- "Hiçbir kimseye gazablanma! Kimseye kızmadığın ve gazaplanmadığın zaman; Allâhü Teâlâ hazretlerinin gazab ve kızmasından emin olursun!"

- "Ben dualarımın müstecâb olunmasını istiyorum?"

- "Haramlardan kaçın; duan müstecâb olur!"

- "Allâhü Teâlâ hazretlerinin beni şahidlerin başlarının (gözlerinin) önünde rezil ve rüsvây etmemesini istiyorum?"

- "Tercini (namusunu) muhafaza et! Namusunu muhafaza et ki, şahidlerin huzurunda rezil ve rüsvây olmayasın!"

- "Allâhü Teâlâ hazretlerinin ayıplarımı örtmesini istiyorum?"

- "Sen kardeşlerinin ayıplarını ört! Allâhü Teâlâ hazretleri, senin ayıplarını örter!"

- "Benden hatâlarımı silen nedir?"

- "Göz yaşları, huzû ve hastalıklardır!"

- "Allâhü Teâlâ hazretleri, katında hangi hasene daha faziletlidir?"

- "Güzel ahlak, tevazu, belâlara sabır ve kazaya rızâdır..."

- "Hangi kötülük Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında daha kötüdür?"

- "Kötü ahlak ve itaat olunan cimrilik!"

- "Rahman olan Allâhü Teâlâ hazretlerinin gazabını söndüren nedir?"

- "Sadakaları gizlemek ve sıla-i rahm (yakın akrabaları ziyaret etmektir)"

- "Cehennemnin ateşini söndüren nedir?"

- "Oruçtur!" buyurdu. Kenzül-Ummâl: 44154.

²⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 274-276.

²⁵⁰ Sahih-i Buhârî: 1081,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 277-278.

3- İkinci namazından sonra,
Çünkü "abdest şükür" namazı sebeplere sahip olan namazlardır.
Ama namaz kılmanın haram olduğu vakitlerde (meselâ:)

1- Güneş doğarken,

2- Zeval vaktinde,

3- Ve güneş batarken...

Bu vakitlerde namaz kılmak asla caiz değildir.

Bu durumlarda "abdest şükür" namazı hemen kılınmaz; sabredilir. Namaz kılmanın mübâh olduğu vakte kadar geciktirilir. O vakte girdiğinde "abdest şükür" namazını kılar.²⁵¹

Mekke'de Namaz

Ancak Mekke-i Mükerreme'de olursa müstesna....

Cübeyr bin Mut'im (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. E-fendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Ey Abdi Menâf oğullan! Bu Beyt-i Atîk'i ziyaret eden hiçbir kimseyi gece ve gündüzün dilediği saatinden namaz kılmaktan menetmeyin."²⁵²

Cündüb (r.a.)'dan rivayet olundu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Sabah namazından sonra tam güneş doğuncaya kadar ve İkinci namazından sonra güneş batıncaya kadar hiçbir namaz yoktur; ancak Mekke'de müstesna, Mekke'de (olanlar için) müstesna..."²⁵³

İtEsrâru'l-Muhammedîyye"nin sözleri bitti.²⁵⁴

Tasavvuf! Manâlar

Bu âyet-i kerime1 de şu işaretler vardır "Ey o bütün iman edenler!"

Bu hitâb, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" a-nında, "Evet! (Sen bizim Rabbimizsin)" deyip hakikî iman ile iman edenlerdir.²⁵⁵

Misâk Günü Safları

Onlar (hakikî iman ile iman edenler; "Misâk günü",

Birinci saffin ehli olanlardır, bunlar kendilerine ayan olduktan sonra iman ettiler.

ikinci saffin ehli müşahede ettikten sonra iman ettiler.

Üçüncü saffin ehli hitabı işittikleri zaman iman ettiler.

Dördüncü saffin ehli ise, taklîdî imân ile iman ettiler; hakikî iman ile iman etmediler.

Çünkü dördüncü safta bulunanlar, ayânen görmediler, müşahede etmediler ve hakkın sesini anlama ve dirayet sesiyle işitmediler. Belki kahr ve galebeyle iman ettiler. Üçüncü saffın'cevâbını işitinceye kadar hayret ettiler.

Üçüncü saffin ehli; "Evet! (Sen bizim Rabbimizsin)" dedikleri zaman, onlar da kendilerini taklit ederek; J* "Evet! (Sen bizim Rabbimizsin)" dediler.²⁵⁶

Dördüncü Saf

Hiç şüphesiz onlar burada iman etmediler. Bunlar kâfirlerdir.

Eğer iman ettilerse de tahkikî bir iman ile değil de taklîdî iman ve nifak ile iman ettiler... Bunlar da münafıklardır.²⁵⁷

Üçüncü Saf

Üçüncü saffin ehli ise, Müslümanlar ve mü'minlerin avamlarıdır. Onlar burada hitabı işitmekle iman ettikleri gibi, dünyada da işitmekle iman ettiler. Şu kav1-i şerifte olduğu gibi:

"Rabbena! Cidden bizler bir münadî işittik; imâna çağırıyor: Rabbinize iman edin!* diyordu. Dinledik, iman ettik... Rabbena! Mağfiretinle artık günahlarımızı bizlere bağışla. Kabahat-ierimizi bizlerden kefarete buyur ve

²⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 278.

²⁵² Tirmizi: 795,

²⁵³ Müsned-i Ahmed: 20489.

²⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 279.

²⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 279.

²⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 280.

²⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 280.

bizleri sana ermiş kullarınla beraber yanına alı" ²⁵⁸

İkinci Saf

Amma ikinci saffin ehli ise, mü'minlerin havâssı ve evliyanın avamlarıdır. Onlar orada misâk gününde müşahedeyle iman ettikleri gibi burada (dünyada da), marifetleri müşahede ederek iman ettiler. Şu kavı-i şerifte buyurulduğu gibi:

"Peygamber'e indirileni dinledikleri zaman da, gözlerini görürsün ki, âşinâ çıktıkları haktan yaşlar dolup boşanarak "Yâ Rabbena!" derler; "inandık, iman getirdik. Şimdi sen bizi şahadet getirenlerle beraber yaz." ²⁵⁹
Onun İçin onlardan (evliyadan) bazıları buyurdular: -"Ben hangi şeye baktıysam muhakkak ki orada Allâhü Teâlâ hazretlerini gördüm!" dediler. ²⁶⁰

Birinci Saf

Birinci saf, peygamberler ve evliyanın havâssı olan zatlardır. Onlar, orada ayânen iman ettikleri gibi burada da kendilerine ayân olmasıyla iman ettiler. Kavı-i şerifte olduğu gibi:

"Peygamber, rabbinden ne indirildi ise ona iman getirdi, müminler de... Her biri Allah'a ve melâikesine ve kitaplarına ve peygamberlerine: "Peygamberlerinden hiçbirinin arasını ayırmayız" diye iman getirdiler ve şöyle dediler: Semînâ ve eta'nâ! Gufranımı dileriz yâ Rabbena! Sanadır gidiş." ²⁶¹

Yine "Mi'râc gecesi"nde;

"Verdi kuluna verdiği vahyi!" ²⁶² ve;

"Peygamber, rabbinden ne indirildi ise ona iman getirdi..." ²⁶³

Mûsâ Aleyhisselâm'ın imanı da böyleydi.

"Sonra vaktâ ki ayıldı: "Sübhânsın." Dedi; "sana tövbe İle döndüm ve ben mü'minlerin evveliyim." ²⁶⁴

Görerek İbâdet

Hazret-i Ali (r.a.) buyurdular:

-"Görmediğim bir Rabbe ben ibâdet etmedim!"

Bazıları buyurdular:

-"Kalbim Rabbim'i gördü!"

Bir diğeri buyurdu:

-"Her ne şeye baktıysam onda Allâhü Teâlâ hazretlerini gördüm!"

Allâhü Teâlâ hazretleri,

Ey o bütün iman edenler!"

Kavı-i şerifiyle birinci safta bulunanlara tahkîm iman ile iman edenlere hitab etti.

Sonra hitâb-i izzet, kurb (yakınlık) mülkten bu'd (uzaklık) helâkına indi ve ünsiyet bahçesinden ünsiyet kıracına (mümbit olmayan tuzlu araziye) indi. Ve buyurdu: ²⁶⁵

Dünya ve Âhîretten El Çekin

"Kalkacağınız vakit,"

Gaflet uykusundan uyanıp ve ayrılığın derin uykusundan u-yanı verdiğiniz zaman,

Namaza "Sizin kurb (yakınlık) makama dönmeniz için namaz sizin mi-râcınızdır. Buyurulduğu gibi: (2/353)

"Secde et ve yaklaş!" ²⁶⁶

"Yüzlerinizi yıkayın!"

Kendisiyle dünyaya yöneldiğiniz yüzlerinizi ve ağıyara bakıp kirlettiğiniz yüzlerinizi tövbe ve istiğfar suyu ile yıkayın!

²⁵⁸ Âli Mımrân: 3/193,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 280-281.

²⁵⁹ el-Mâide: S/83,

²⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 281.

²⁶¹ Bakara: 2/285,

²⁶² en-Necm: 53/10.

²⁶³ Bakara: 2/285,

²⁶⁴ el-A'râf: 7/143,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/281-282.

²⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 282-283.

²⁶⁶ el-Alak: 96/19.

"Ve dirseklere kadar ellerinizi,"

Ellerinizi iki dünya ve ahirete yapışmaktan ve sarılmaktan yıkayın! Ellerinizi iki kâinata olanlara taalluk etmekten yıkayın. Hatta siddîk (dost) muvafık (hiç itiraz etmeyen uysal), refik (arkadaş) ve mürâfik (sevecen ve acıyanlardan bile yıkayın....

"Ve başlarınıza mesh edin"

Nefsinizi (Allah yolunda) infak etmekle...

"Ve her iki topuğa kadar ayaklarınızı

yıkayın."

Yani ayaklarınızı tiynetinizin çamurundan ve enâniyetinizin kıyamından (benlik davasından) yıkayın! Te'vilât-i Necmiyye'de de böyledir.

Hafız (k.s.) buyurdular:

"Ben hemen o saatte abdest aldım; aşk çeşmesinden... Dört tekbir aldım o uğurda...

Mevcut bütün nesnelere üzerine....." ²⁶⁷

Gusül Abdesti

"Cünüpseniz tastamam yıkanın."

"Tastamam yıkanın" fiilinin aslı, şeklidir. (babı) te (cj) harfi, mahreçlerinin yakınlığından dolayı M "ti" harfinde idgâm ²⁶⁸ olundu. Sakin ile başlamak mümkün olmadığı için başına bir "Hemze-i vasıl" ²⁶⁹ getirildi.

Denildi:

Tastamam yıkanın" bu temizlik, yıkamak ve temizlemekten ibarettir.

kül ise tekellüf ilemdir. (Çünkü babının binası tekellüf içindir.) Temizlikte mübalağa etmektir. ²⁷⁰

Gusül Abdestinde Ölçü

Tekellüf ve temizlikte mübalağa ise ancak beden bütünü zahirini (dışını) yıkamakla olur. Hatta tırnak altlarında hamur kalsa ve onlar da suyun bedene ulaşmasını önseler, gusül abdesti caiz olmaz. Çünkü su onun altına ulaşmamış oluyor.

Kir kalmış olsa gusül abdesti caizdir. (Çünkü toprak cinsi o-lan kirler, altına su geçirirler...)

Ancak suyun kendisine ulaştırılması zor ve mazeretli olan yerler müstesna (meselâ) gözün içi gibi yerler gusül abdestinde yıkanmanın dışında olup düşerler...

Burun ve ağız içi böyle değildir. (Gusül abdestinde burun ve ağız içinin mutlaka yıkanması lazımdır.) Çünkü bunları (burun ve ağız içini) yıkamak mümkündür. Burun ve ağız içini yıkamakla bu azalar hiçbir zarar görmezler. Bundan dolayı gusül abdestinde burun ve ağız içini yıkamak vaciptir (yani farzdır).

Gusül abdestinde vücudu yıkarken ovalamak farz değildir. Çünkü yıkamanın mütemmimi (tamamlayıcısıdır) ve müstahabtır...

(Kirlenme ve yıkanmada) beden elbise gibi değildir. Necaset elbisenin içine sirayet ederek nüfuz eder; beden böyle değildir. (Bedene bulaşan necaset sadece bedenin dışında kalır, içine geçmez.) ²⁷¹

Guslün Farzları

Guslün farzları,

1- Ağız yıkamak,

2- Burnu yıkamak,

3- Bütün bedeni yıkamaktır... ²⁷²

Guslün Sünnetleri

Gusül abdestinin sünnetleri:

²⁶⁷ Divân-ı Hafizî Şirâzî s. 13,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/283-284.

²⁶⁸ Idgâm aynı cinsten olan iki harften birini diğerine idhâl etmektir. Bina,

²⁶⁹ Hemze-i Vasıl: başlangıç halinde okunan ve geçişte düşen "Hemze"lere denilir. Katî olmayan hemzelerdir. Hemze-i Vasıl:

1- kelimeleri,

2- Hü mâsî ve sūdâsî bablardan gelen, fiil-i mâzî, masdar ve emri hazırların hemzesi,

3- Sülâsî mücerred'in emri hazırlarının hemzesi,

4- Lam-i tarife bitişen hemzeler, "Hemze-i vâsıl" denilir. Maksûd

²⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/284.

²⁷¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/284-285.

²⁷² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/285.

1- Sileri yıkamak. Çünkü eller temizliğin âletidir.

2- Fercini (avret yerlerini) yıkamak. Çünkü necasetin asıl kaynağı ve en çok olduğu yer odur.

3- Hakikî necaseti yıkamak... Eğer diğer bedenin üzerinde necaset varsa, Önce onları yıkar ki, gusül anında suya i-sâbet etmesinler ve temizlenen yerleri kirletmesinler diye...

4- Namaz abdesti gibi bir abdest alır. Ancak eğer yıkandığı yerde ayaklan gusledilen suyun içinde kalıyorlarsa, "Ma-i müste'me"²⁷³ den kaçınmak için ayaklarının yıkanmasını en sona bırakır. (Gusül abdestini bitirip çıkacağı zaman ayaklarını yıkar...

5- Yıkamayı üçer kere yapar... (Her tarafına üçer kere su döker...) Bütün bedenini kaplama yıkar. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin gusül abdesti böyle anlatıldı....²⁷⁴

Su Dökmede Sıra

Bedenine su dökme işinde esas olan;

1- Sağ omuzundan başlar,

2- So! omuz, sonra

3- Başına döker.²⁷⁵

Kadınların Saç Örgüleri

Kadınların üzerine saç örgülerini bozmaları (açmaları şartı) yoktur; ve (yine kadınların) saç örgülerinin içlerini ıslatmaları da gerekmez. Belki sadece saç örgülerinin köklerini ıslatır. Çünkü bedende saçların olması kökleri itibariyledir. Kadında sadece saçlarının diplerini yıkamakla iktifa eder. Saç örgülerini bozup yıkamak zorlaştığı zaman.... Saç örgülerini açmada zorluk olmadığı zaman ise, kadın bütün bedenini (ve saçlarını yıkar), fitil şeklinde yapılan saçlarda olduğu gibi... Çözülmüş olan saçların hükmü böyle değildir. Mutlaka suyun çözölmüş olan saçın her tarafına ulaştırılması ve bütün saçın yıkanması lazımdır.

Erkeklerde, suyun bütün saçlara ulaştırmaları ve saçlarını tamamen yıkamaları farzdır.²⁷⁶

Kadınların Saçlarını Tıraş

Şu farkla ki:

Saçları tıraş etmek kadınlar için "müsle"²⁷⁷ dir. Erkekler için değil... Erkeklerde zorluk def edilmiştir. Kadınların saç örgüleri böyle değildir...²⁷⁸

Gusülde Suyun Miktarı

Gusül abdestinde suyun asgarisi bir »U* Sâ'dır. (4 kilo) Abdestte ise bir Ju müdd'tür. (800 Gram) sekiz rıtl'dır. Bir jm müdd ise iki rıtl'dır.

Rivayet olundu: "Efendimiz (s.a.v.)

hazretleri, bir sâ'l ile gusleder ve bir müdd ile de abdest alırdı.²⁷⁹

Sonra müddün sâ'da olduğu ve gayri olduğu konusunda ilim ehli İhtilâf ettiler. Bu takdîr lazım ve gerekli olan değildir. Kişi abdestini ve gusül abdestini bu takdirlerin (su ölçülerin) dışında güzel yapabiliyorsa caizdir. Gusülde belirtilen bir sâ'dan fazla su kullanırsa, israf etmediği müddetçe caizdir. İsrâf mekruhtur.

"El-İhtiyâr Şerhüi-Muhtâr" isimli fıkîh kitabında da böyledir.²⁸⁰

Şehirde Teyemmüm

²⁷³ Mâi müs'temel: Kullanılan su demektir.

²⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/285-286.

²⁷⁵ Bedene su dökmenin en faziletli şekli;

1- Önce başa,

2- Sağ omuza,

3- Sol omuza su dökmezdür. İlmihal kitaplarına bakınız.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/286.

²⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/286.

²⁷⁷ Müsle lugatta, bir kişinin kulağı, burnu ve benzeri bir uzvunu kesmektir. Kadınlarda saç bir uzuv menzilesinde olduğu için, musannif hazretleri, kadınların erkekler gibi traş olmalarını müsle olarak beyân ettiler. Doğrusu da budur... Müsle hakkında Ruhul-Beyân tercümemizin c. 5. s. 677'e bakınız.

²⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/286-287.

²⁷⁹ Sahih-i Buhâri: 194,

²⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/287.

Âlimlerin kavillerine göre, şehirde oturan sağlıklı cünüp kişi, yıkanmakla nefsinin helak olmasından korkarsa teyemmüm etmesi caizdir.

Şehirde oturan abdestsiz kişi, abdest almakla nefsinin helak olmasından korkarsa, (abdest yerine) teyemmüm almasında â-limler ihtilâf ettiler.

İmam-i A'zâm Ebû Hanife hazretlerinin kavline göre, "şehirde oturan sağlıklı kişinin abdest yerine teyemmüm alması caiz değildir..."

Fetâvâ-yı Kâdî Hân'da da böyledir. ²⁸¹

Gusül imkanı

Kadının, üzerine gusletmek vacib olduğunda, kendisini erkeklerden örtecek bir imkan bulamazsa, guslünü te'hir eder {imkan bulacağı vakte kadar geciktirir...}

Erkek kendisini erkeklerden Örtecek bir imkan bulamazsa, guslünü geciktirmez, gusleder.

Istincâ'da kendisini erkeklerden örtecek bir imkan bulamazsa istincâyı terk eder...

Bunun farkı: Hükmî necasetin daha kuvvetli olmasındandır.

Kadınların arasında bulunan kadın erkeklerin arasında bulunan erkek gibidir... (Yani kadın kendisine gusletmeyi vacib bir durumda olup kendisini kadınlardan örtecek bir durum bulmazsa, guslünü geciktirmez hemen, gusledip yıkanır....)

"Eşbâh" isimli kitapta da böyledir. ²⁸²

Melekler Yaklaşmaz

Hadis-i şerifte buyuruldu:

Ammâr bin Yâsir (r.a.)'dan rivayet olundu: Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular: -"Üç şeye melekler asla yaklaşmazlar:

1- Kâfirin cîfesi (leşi),

2- Safranla boyanan,

3- Cünüp kişi; tâ ki gusledinceye kadar..., ²⁸³

Bevl Birikmemen

Hadis-i şerifte buyuruldu:

-"Evde tas (leğen veya herhangi bir kap) içinde bevl biriktirilmez. Muhakkak ki melekler, içinde bevl biriktirilen bir eve girmezler. Yıkandığın yere asla bevletme! (Eğer orada su toplanıyorsa...)" ²⁸⁴ (2/354) ²⁸⁵

Gusletmenin Faydaları

Gusletmede bedenî menfaatler ve dinî faydalar vardır. O faydalar şunlardır:

1- Kâfirlere muhalefet vardır. Kâfirler gusletmezler.

2- Necaseti gidermek,

3- Bazı hastalıklara sebep olan kirlilikleri ve onların kokusunu gidermek,

4- Tabî olan şehvetlerin hararetini teskin etmek gibi faydaları vardır... ²⁸⁶

Gusletmenin On Faydası

Eş-Şeyh Nisâbü'rf (r.h.) "el-Letâif isimli (tasavvufî tefsir) kitabında buyurdular:

Taharetin faydaları ondur:

1- Kalp temizliği. Kalp temizliği kalbi, masiva dan çevirmektir.

2- Sırrın temizliği. Sırrın tahareti müşahededir.

3- Sadrın (gönlün) temizliği. Gönlün temizliği ümit ve kanaattir.

4- Ruh temizliği. Ruhun temizliği, haya ve heybettir (Allah'tan utanmak ve korkmaktır...)

5- Batın (karın ve mide) temizliği. Karın temizliği helal yemek; haram ve şüpheli şeyleri yemekten iffetli olup

²⁸¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/287-288.

²⁸² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/288.

²⁸³ Sünen-I Ebû Davud: 3646,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/288.

²⁸⁴ Kenzul-Ummal: 26384,

²⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/289.

²⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/289.

sakınmaktır.

6- Bedenin temizliği. Beden temizliği, kirleri (ve necaseti) gidermektir.

7- İki elin temizliği. Ellerin temizliği, verâ (ve takva sahibi olup) çalışmaktır.

8- Dil temizliği. Dilin temizliği, zikir ve istiğfardır.²⁸⁷

Guslün Hikmeti

Sa'lebî (r.h.)²⁸⁸ hazretleri, bu âyet-i kerimenin tefsirinde buyurdular:

Hazret-i Ali (r.a.) buyurdular:

Yahudilerden on ahbâr (din âlimi) Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine gelip sordular:

-"Ya Muhammedi Allâhü Teâlâ hazretleri, cenabetten dolayı neden gusletmeyi emretti? Bevil ve dışkı (büyük abdestten) dolayı emretmedi? Halbuki bevil ve dışkı nutfe (meniden) daha pis (ve necistirler)?"

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdu:

-"Muhakkak ki Adem Aleyhisselâm, o (yasak) ağaçtan yiyince, o yediği (gıdaya) dönüştü. Damarlarında ve tüylerine kadar işledi. (Bütün insanların yediği gıdalar da böyledir...) insan cima edince, o yediği şey her tüyün dibinden nüzul edip iner. Bundan dolayı Allâhü Teâlâ hazretleri benim üzerime ve ümmetimin üzerine gusletmeyi farz kıldı. Bu,

1- Bir temizlik,

2- Bir kefarete,

3- Ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin verdiği nimetlere şükür,

4- Cimada kendisine gelen lezzete şükürdür..."²⁸⁹ "Bedâiyu's-Sanâi fi Ahkâmı"ş-Şerâi" isimli meşhur fıkıh kitabında buyuruldu:

Menî'nin çıkmasıyla bütün bedeni yıkamak farz kılındı; bevl ve gâit (dışkı) çıkmasıyla bütün bedeni yıkamak farz kılınmadı. Bu ikisinden dolayı sadece onlara mahsus olan uzuvların yıkanması farz kılındı; diğer yerlerin yıkanması emredilmedi. Menîde ise bedenin hepsinin yıkanmasının emredilmesinde birkaç vecih vardır:

Birincisi: Menînin inzali ile şehvetleri teskin etmek; eseri bütün bedende zahir olan bir nimetten lezzetlenmekle olur. O da lezzettir. Bu (cima) lezzetine şükür olması için Allâhü Teâlâ hazretleri bütün bedeni yıkamayı emretti. Bu lezzet, bevl ve gâit'te takdir olunmaz.

İkincisi: Cenabet, bedenin zahîrî ve Bâtınî (içî ve dışı) her tarafını kaplar. Çünkü (menînin inzali ve yıkanmanın) sebebi olan vatiy (cinsel ilişki), bedende bulunan bütün kuvvetin kullanılmasıyla meydana gelmektedir. Hatta çok vatiy yapmakla insan zayıflar ve vati'den kaçınmakla kişi kuvvet bulur.

Hades (abdest bozmak) böyle değildir. O ancak bedenin bazı taraflarının zahiriyle meydana gelmektedir. Çünkü onun sebebi, yenilen ve içilen şeylerin bazı taraflarının sebebiyle meydana gelmektedir. Onların dışarıya çıkarılması için bütün bedeni kullanmak gerekmez. Onun için hadeste ilgili bedeni yıkamak vacib oldu; bütün bedeni yıkamak lazım değildir....

Üçüncüsü: Bedenin hepsini yıkamak ve bazısını yıkamak; Allah sübhânellahü ve Teâlâ hazretlerine hizmet olan namaza vesiledir. AHâhü Teâlâ hazretlerinin Önünde kıyam ve ona tazîmin yoludur. Hizmette en mükemmel ve tazimde kemâl derecesi ancak bütün bedeni yıkamak ve tam bir temizlikle' hâsıl olmaktadır. Bu (durum) ise hadeste azîmettir.

Ve ancak şu kadar var ki, hades (tuvalet çıkma işi), çok meydana gelen bir ihtiyaçtır. Onun için sadece kirlenen yerin temizlenmesiyle iktifa olundu. O da o işin meydana geldiği yerin ve kirlenen çevrenin yıkanmasıdır. O da açılandır. Ebedî olarak gözlerin üzerinde vaki olduğudur. O yerin yıkanması bütün bedenin yıkanması yerine geçti. Müslümanlardan zorluğu defetmek ve onlara kolaylık olsun diye Allahü Teâlâ hazretlerinin bir fazl-u keremi ve rahmeti olarak; hadeste sadece kirlenen yerlerin yıkanması emredildi. Cenabette ise zorluk yoktur. Çünkü bu (cima, hades gibi) çok meydana gelmez. Emir onunla birlikte azîmet olarak kaldı.

Bedâi'in kelâmı bitti.

İşte bu tür yıkanma diri (canlı) insanların yıkanmasıdır.²⁹⁰

Adem'in Cenazesinin Yıkanması

Amma ölünün yıkanması ise geçmiş (bütün peygamberlerin) şeriatıdır.

Rivayet olundu:

²⁸⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/289-290.

²⁸⁸ Sa'lebî (r.h.) hazretleri: Ahmed bin Muhammed bin İsmail es-Sa'lebî'dir. Künyesi Ebû Ishâktır. Sa'lebî lakabıyla meşhur oldu. Nişâbü'da doğdu. Doğum tarihi kesin olarak bilinmiyor. Tefsir, kıraat, hadis, tarih, sarf, nahiv, lügat, belagat ilimlerinde büyük bir âlim ve konuşmaları tesiri bir vaiz idi. Kitabü'l-Arais isimli tarih kitabı çok meşhurdur. Sa'lebî (r.h.) Şafî mezhebindeydi. Sa'lebî tilkici demektir, imam Sa'lebî gençliğinde tilki avı ile uğraştığı ve ilerlemiş yaşında tevbe edip kendisini ilme verdiği ve ilim tahsil ettiği rivayet edilir. Sa'lebî hazretleri, 1035 (m. 427) tarihinde Nişâbü'da vefat etti.

²⁸⁹ Tefsirü's-Sa'lebî c. 1, s. 446,

²⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/290-292.

Adem Aleyhisselâm vefat ettiğinde, Cebrail Aleyhisselâm meleklerle beraber geldi. Adem Aleyhisselâm'i gaslettiler (yıkadılar) ve Adem Aleyhisselâm'ın evlâdına:
-"İşte bu sizin ölülerinizin sünnetidir!" dediler.²⁹¹

Cenazenin Yıkınması

Hadîs-i şerifte buyuruldu:

Müslümanın, Müslüman üzerine hukuku altıdır. Ölümünden sonra cenazesinin yıkınması da o hakların cümlesindedir.²⁹²

Cenaze Namazı

Sonra "üzerine vaciptir" kelimesiyle cenazenin yıkınması amel bakımından vaciptir.

Lakin (cenaze namazı farz-i kifâyedir) Müslümanların bazıları cenazenin yıkınması ve namaz kılınmasını yerine getirdikleri zaman, diğerlerinden düşer. Maksat hâsıl olduğu için.... Âdem Aleyhisselâm hadisiyle bu yol murad edildi....²⁹³

Cenaze Yıkamada Ücret

(Bir yerde) bir kişi, cenaze yıkamaya tayin edilse, o kişinin cenaze yıkamadan dolayı ücret alması helal olmaz.²⁹⁴

Cenaze Suda Bulunsa

Cenazeyi yıkamak vacib oldu. Çünkü ölümlerle cenaze necis o-lur; diğer kanlı hayvanlar gibi.... Ancak insan oğlunun keramet, şanı ve faziletinden dolayı, yıkınmakla temiz olur.

Bir kişi suda Ölü bulunsa bile yıkınması vaciptir. Çünkü hitâb, Âdem oğluna teveccüh etti; kendilerinden fil bulunmadı... (2/355)²⁹⁵

Ölüm Anında İnzal Vaki Olur

Denildi:

Muhakkak ki meyyit (ölü kişi) ruh kendisinden ayrıldığı zaman, can vermenin şiddetinden dolayı inzal vaki olur. İşte bundan dolayı bütün ölülerin yıkınması farzdır.

"Hallur'-Rumûz ve Keşfü'l-Künûz" isimli kitapta da böyledir.²⁹⁶

Ölü Gasli ve gusül

Ölünün gasli ile canlının yıkınması arasında fark şudur.

1- Ölünün yüzünün yıkınmasından başlanılması müstehaptır; canlıda ise ellerinin yıkınmasından başlanılması müstehaptır.

2- Ölüye mazmaza yoktur.

3- Ölüye istinşak yoktur. Canlı bunun aksidir. (Canlı kişi guslederken mazmaza ve istinşak yapar).

4- Ölünün ayaklarının yıkınması sonraya tehir edilmez. Canlı kişi yıkandığı yerde su birikiyorsa ayaklarını yıkamayı sona geciktirir.

²⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/292.

²⁹² Sahih-i Müslim: 4023, Bu hadis-i şerif şu lbarelerle geçmektedir:

Ebü Hüreyre (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Efendimiz (s.a.v. hazretleri buyurdular:

Müslümanın Müslüman üzerine hakkı altıdır. Denildi: -"Onlar nelerdir? Ya Resûlallah (s.a.v.)!" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

1- Onunla karşılaştığın zaman ona selâm ver,

2- Seni çağırdığında ona icabet etmendir,

3- Senden nasihat istediğinde kendisine nasihat et!

4- Aksirdiği ve Ailâhü Teâlâ'ya hamd ettiği zaman, ona yerhamükellâh diye dua et,

5- Hastalandığında onu ziyaret et,

6- öldüğü zaman cenazesini teşyîet! Sahih-İ Müslim: 4023,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/292-293.

²⁹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 293.

²⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 293.

²⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 293-294.

²⁹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 294.

5- Ölünün gusül abdestinde başı da meshedilmez. Canlı kişi bunun aksinedir; bir rivayete göre... Eşbâh'da da böyledir.²⁹⁷

Tasavvufî Manâlar

Bu âyet-i kerimede şu işaret vardır:

"Ve eğer cünüpseniz, Bizden başkasına iltifat etmekle.... "Tastamam yıkanın." Nefisleri, ma'siyetlerden temizleyin,

Kalbleri taatleri görmekle.

Sırları, ağyarı görmekle,

Ruhları, bizden gayrisine istirahat etmekle,

Sırrın sırrını da vücûdî kirliliklerden temizleyin.

Mutlak taharet ve temizlik gerekir...

Hafız (k.s.) buyurdular:

"Çünkü taharet ve temizlik olmazsa, Ka'be ile puthâne birdir...

Bir evde, ismet ve temizlik yoksa orada hayır da yoktur"²⁹⁸

Hakikî Gusül

Guslün farz olmasından, hakikî guslün farz olmasına işaret ve tenbih vardır. Kalp ve ruh vücûdi için... Kalp ve ruh varlığı, dünya sevgisi ve şehvetleriyle kirlendikleri zaman, onları tövbe, pişmanlık ve ihlas suyu ile yıkamak vaciptir. Hatta bu vaciplerin en önemlisi ve en te'kidlisidir.

Ehlüllah, bâtınlarının (iç âlemlerinin) temizliğine; zahirlerinin temizliğinden daha çok önem verdiler.

Bu zamanın bazı mutasavvıfları (tasavvuf ehli olduklarını iddia edenleri) temizliğe çok şiddetli davranırlar. Elbiseleri azıcık kirlense hemen temizlerler. Ama bâtınlarındaki kin, düşmanlık ve diğer kötü sıfatlardan kalblerini arındırmaya hiç aldırış etmezler.

Sadî (k.s.) buyurdu:

Neden elbisen temiz; ahlakın kirlidir?

İç alemine eğilmen gerekmez mi?²⁹⁹

Kur'ân-ı Kerime Temizler Dokunur

Kur'ân-ı kerime ancak temiz olan kişiler dokunabilirler.

"Ona tertemiz temizlenmiş olanlardan başkası el süremez."³⁰⁰

Teyemmüm

"Ve eğer siz hasta iseniz,"

Su kullanmakla helak olmak veya hastalığın ziyâde olmasından korkan bir hasta iseniz...

"Veya" Sizler istikrar etmiş iseniz... "Seferde olursanız." Uzun veya kısa....

"Veya biriniz hacet yerinden gelir."

İnsanın kendisinde rahata kavuştuğu, kuytu yer yani helâ.... Ondan (heladan) gelmek, hadesten (abdest bozmaktan) kinayedir. Çünkü mu'tâd olan insanların ihtiyaç gidermek (abdest bozmak) isteyenlerin kendisini insanların gözlerinden gizlemek üzere helaya (tenha bir yere) girmesidir...

"Veya kadınlara dokunursunuz."

Kadınlara dokunmak, erkeğin derisinin kadının derisine dokunmasıdır. Derinin dokunması ise cimâdan kinayedir. Bu gibi kinayeler, "Âdâb-ı Kur'âniyye"dendir. Tasrih edilip açık ifade edilmesi müstehcen olan şeyler

²⁹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 294.

²⁹⁸ Divân-i Hafız-ı ŞirâZis.98,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 294-295.

²⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 295.

³⁰⁰ el-Vakia: 56/79, Bu konuda bir çok hadis-i şerif mevcuttur.

İbni Ömer (r.a.) hazretleri. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden rivayet etti. Buyurdular: Hayız ve cünüb olan kişi Kur'ân-ı Kerim'den hiçbir şey okuyamaz." Tirmizi: 121. Sünen-i İbni Mâce: 588,

Hazret-i Ali (r.a.)'dan rivayet olundu. Buyurdular:

-"Efendimiz (s.a.v.) hazretleri cünüp olmadığı müddetçe her hâl-ü kârda bize Kur'ân-ı kerimi okuyordu." Tirmizi: 136.

Abdullah bin Ebî Bekribni Hazm'dan... Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin Amr bin Hazm (r.a.)'a yazdırmış olduğu kitab'da şöyle deniliyordu:

-"Kur'ân-ı kerime ancak temiz olan (cünüp ve abdestsiz olmayanlar) dokunabilir." Muvatta Mâlik: 419, Bu kounda daha geniş bilgi için;

"Kur'ân-ı kerim'e Abdestsiz Dokunulmaz, Cünüp Dokunulmaz ve Okunmaz" isimli çalışmama bakınız. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 295.

(kinaye yoluyla ifâde edilir...)

"Suya gücünüz yetmezse,"

Suyu bulmamaktan murad; suyu kullanma imkanını bulamamaktır. Kullanılma imkanı bulunmayan şeyler, kaybolmuş (yok) gibidirler...

(Bütün bu durumlarda kişi ne yapsın?)

"O vakit de, temiz bir toprağa teyemmüm edin..."

Yer yüzünde temiz bir şeye kasd edin.

kelimesi, yeryüzü demektir, ister toprak olsun veya olmasın... Yeryüzüne .l-aM denilmesi, yeryüzünün geniş ve temiz olmasındandır.

"tayyib" kelimesi, temiz manasınadır. Yer ister mümbit olsun ister olmasın fark etmez. Hatta üzerinde toprak bulunmayan bir kaya farz etsek, yine teyemmüm alan kişi, ellerini kayaya vurur ve mesheder. İmam-ı A'zam Ebû Hanife hazretlerine göre teyemmümde bu kâfidir.³⁰¹

Teyemmümün Alınışı

(Teyemmüm nasıl alınır?)

"Niyetle, ondan yüzlerinize

ve ellerinize mesh eyleyin."

O temiz toprağa, demektir.

Ellerinizi dirseklere kadar meshedin, demektir.

Rivayet olundu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, teyemmüm aldı ve ellerini dirseklerine kadar mesnetti."³⁰²

Çünkü teyemmüm abdeste bedel (abdest yerine) alınmaktadır. Mümkün olduğu kadar abdest kadar alınır.

(Âyet-/ kerimede geçen) be (harfî cerri) mezîd'tir (tezyin ve tahsîn-i kelâm için gelmiştir..) (min harfî cerri ise) gayenin iptidası içindir.

Manâsı: Sonra her iki elinizi toprağın üzerine koyun, faslı gerektirecek haleli yapmaksızın yüzünüzü ve ellerinizi (kollarıyla beraber) meshedin, demektir.³⁰³

Abdest ve Teyemmümün Hikmeti

"Allah'ın muradı değildir,"

Namaz için tahareti emretmesi veya teyemmümü emretmesinden muradı, (Allah'ın muradı ne değildir?)

"Sizi sıkıntıya koşmak (değil)"... Dinde size sıkıntı verip tazyik yapmak değil.

"Ve lâkin o sizi pampâk etmek..." Sizi arındırmak ve günahlardan temizlemek istiyor. Çünkü abdest günahlara kefarettir.

Rivayet olundu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Hangi kişi, namaz kılmayı murad ederek, abdest almaya kalktı da sonra ellerini (nin içini) yıkadığı zaman ilk su damlası ile beraber bütün hataları dökülür.

Mazmaza ve istinşak ettiği (ağzını ve burnunu temizlediği) zaman; ilk damla ile beraber onun dilinden ve dudaklarından bütün hataları dökülür.

Yüzünü yıkadığı zaman, ilk damla ile beraber onun gözlerinden ve kulaklarından hataları dökülür.

Ellerini dirseklerine kadar ve ayaklarını yıkadığı zaman, kendisine ait olan (işlemiş olduğu) bütün günahlardan ve hatalardan

salim olup annesinden doğduğu gün gibi (günahsız) olur."³⁰⁴

Veya "Ve lâkin o sizi pampâk etmek..." kavî-i şerifin m'anâsij su ile temizlik özürlendiği zaman, Allâhü Teâlâ hazretleri sizi toprak ile temizlemek istiyor, demektir. (2/356)

Ve tamamlamak istiyor."

Bedenlerinizi temizleyen ve günahlarınıza kefaret olanları size meşru kılmakla (tamamlamak istiyor. Neyi tamamlamak istiyor?)

"Üzerinizdeki nimetini..."

Dinde... Veya Allâhü Teâlâ hazretleri, ruhsat nimetiyle azimetler nimetini size tamamlamak istiyor.

Ruhsat: Özürlere binâen meşru kılınandır.

Azimet ise, asaleten meşru kılınandır.³⁰⁵

³⁰¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 296-297.

³⁰² Mevâhibü'l-Celîl; c. 1, s. 349, Muhammed bin Abdullah el-Mağribî, Darül-Fikir. Mukaddimetü'l-Hadrimiyeye. s. 50, Darül-Müttahide, el-Minhecü'l-Kawim. s. 118,

³⁰³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 297-298.

³⁰⁴ Müsned-i Ahmed: 21237,

³⁰⁵ İbâdetler'de Ruhsat ve azimet hakkında geniş bilgiye sahip olmak için "İmam Şa'rânf (r.h.) hazretlerinin "Mizânü'l-Kübrâ" isimli kitabına

"Umulur ki şükredesiniz..."
Allah'ın nimetlerine şükredersiniz....³⁰⁶

Kalp Temizliği

Bil ki elbisenin temizliğinden maksûd olan elbisenin (içten) uzak olan dış düzeyini temizlemektir. Beden temizliğinden maksat ise yakın olan kabuğunu temizlemektir. (Önemli olan) Kalp temizliğidir. Çünkü Kalp, batinın (için) Özüdür. Kalbi necis olan ahlaklardan temizlemek; temizliklerin en mühimidir. Lakin zahiri temizliğin yine nurunun aydınlığının kalbe tesiri ise gerçekten açıktır. Büyük bir tesiri vardır. Çünkü sen güzel (adâb ve usûlüne göre) abdest aldığında ve sen zahir temizliğini büyük bir şuurla yaptığın zaman; (daha önce) kalbinde görmediğin; büyük bir inşirah (açıklık, fütuhât ve) safiyeti kalbinde bulursun.

Bu (kişinin abdest almasıyla kalbinde hafiflik, inşirah, fütuhât ve duruluk hissetmesi,) melekût alemiyle mülk âleminin arasında bulunan ve sır olan bir âlakadandır...

Bedenin zahiri, âlem-i şahâdet'ten; kalbi ise "âlem-i melekûftendir. Kalbin marifetlerinden insanın azalan etkilendiği ve tesiri uzuvlarda görüldüğü gibi..."³⁰⁷

Efendimize (s.a.v.) Sevdİrilenler

Bu şekilde bazen de âlem-i şahadetten olan azaların tesiri de kalpte görülür. Bundan dolayı namaz, azaların hareketleri olmasıyla beraber, Allâhü Teâlâ hazretleri, namazı emretti. Ve yine bundan dolayı, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, namazı dünyadan ve dünyanın içinde olanlardan kıldı. Ve buyurdular:

Dünyadan bana üç şey sevdirdi:

- 1- Kadın,
- 2- Güzel koku,
- 3- Gözümün nuru namazda kılındı." ³⁰⁸

Zahirin Bâtına Tesiri Vardır

Zahiri temizliğin eserinin ve feyzinin batin üzerinde görülmesini (akıldan ve şerifattan) uzak bir şey olarak görmeyin. Eğer bu sözün şeriatan delilini görmek istiyorsan, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şu hadis-i şerifi üzerine tefekkür et:

-"Beş şey beş şey sebebiyle meydana gelir:

- 1- Faiz yenildiği zaman, yere batmalar ve depremler olur.
- 2- Hâkimler bir tarafa kaydıkları (haksızlık ettikleri) zaman, yağmur kıtlığı olur.
- 3- Zina aşikâr olduğu zaman ölüm çoğalır.
- 4- Zekât verilmediği zaman hayvanlar (ve mallar) helak olur.
- 5- Zimmflere zulmedildiği zaman, devlet onların olur." ³⁰⁹

Eğer sen mahsûsattan (görünen şeylerden) buna misâl istersen bak; güneşe karşı tutulan bir aynada Allâhü Teâlâ hazretleri, nuru (ışığı) ayna vasıtasıyla aynanın hizasında olan bazı cisimlere ve eşyaya nasıl yansıtıyor?

Ve'l-Hasıl Allâhü Teâlâ hazretleri, abdest ve teyemmümü taharet ve temizliğin sebeplerinden kıldı. Mutlak olarak temizliğe dikkat etmeli ve temiz olmaya çalışılmalıdır. Tevfik Allâhü Teâlâ hazretlerindedir...

Hafız (k.s.) buyurduğu gibi:

Ezelî nasîb yetişince, iskender'in aradığı Ab-ı hayat,
Hızır Aleyhisselâm'a nasîb oldu. ³¹⁰

Tasavvufi Manâlar

Bu âyet-i kerimede işaret edilen manâlar: "Eğer hasta iseniz," Dünya sevgisi hastalığıyla hasta iseniz... "Veya

bakınız. İmam Şa'râî (r.h.) hazretleri. Hızır Aleyhisselâm'dan aldığı ders ile dört mezhebin (Hanefî, Şafî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinin) hangilerinin hangi ibâdetle ruhsat ve azîmet tarafını tercih ettiğini bu değerli eserinde beyân ettiler. Gerçekten bu kitab okumaya değer... İlim ehlinin dört hak mezhebin ruhsat ve azîmetlerini öğrenmek ve Müslümanlara çıkıp kapılarını bulmak isteyen ilim ehlinin mutlaka okumaları gereken bir kitaptır. "Mizânü'l-Kübrâ" kitabı bir cilttir... Mütercim.

³⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 298-300.

³⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 300.

³⁰⁸ Süneivi Neseî: 3878,

Bu hadis-i şerifin mâhiyetini iyi anlamak ve kadının sevdirmesinin ne gibi manâlar ifâde ettiğini öğrenmek için Şeyhü'l-Ekber Muhyiddin-i Arabî Hazretlerinin, "Fususü'l-Hikem"i okumanızı tavsiye ederim. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 300-301.

³⁰⁹ Kenzül-Ummâl: 44006, Bu manada ama değişik ibarelerle geçmektedir.

³¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 301-302.

seferde olursanız,"

Hevâ-ü hevese tabi olma seferinde olursanız...

"Veya biriniz hacet yerinden gelirse,

Kadın, dünyadır. Lezzetlerden herhangi bir lezzeti tahsil e-derseniz.

Şehvetlerden herhangi bir şehveti kaza etmeden gelirsiniz, "" "Veya kadınlara dokunur....,"

"Suya gücünüz yetmezse,"

tövbe ve istiğfar demektir.

"O vakit de, temiz bir toprağa teyemmüm edin,"

(Meşâyh-i Kiramın (ve mürşid-i kâmillerin) ayak tozları (toprağıyla) teyemmüm edin; çünkü o büyük günahları temizleyicidir.

Niyetle, yüzlerinize mesh eyleyin."

Onların ayak tozlarını yüzlerinize mesnedin ve onların hizmetlerine koyulun.

"Ve ondan ellerinize (mesh eyleyin)."

Çünkü ondan. Kalp hastalıklarına şifâ ve günah hastalıklarına deva bulunmaktadır.

"Allah'ın muradı sizi sıkıntıya koşmak değil..."

Bu zelle ve küçük günahlardan...

"Ve lâkin o sizi pampâk etmek..."

Büyük günahlardan sizi temizlemek istiyor. Günahların en büyüğü Aflâhü Teâlâ hazretlerine şirk koşmaktır.

Şeriklerin (şirk koşulan şeylerin) en büyüğü, Mabûd Teâlâ hazretlerinin vücuduyla beraber olan vücuttur...

(Enâniyet sahibi olmaktır...) Bu mağfiret olunmayan bir günahdır. Ancak bu, toprağı üzerine saçmakla temiz olunur. Bu kirler, ancak bu kapiya (dergaha) yüz sürmek ve iltica etmekle temizlenir.

"Ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak (istiyor)"

Onların (mürşid-i kâmillerin) hüviyet nurunun iksirlerini üzerinize saçmaları sebebiyle onların yüce himmetlerinin tasarruflarının ateşiyile sizin "Enâniyet" bakırınızın erimesinden sonra, üzerinize nimetini tamamlamak istiyor ki;

" umulur ki şükredesiniz..."

Bu takdirde, "Hüviyet nuru" ile nimetin nurlarını görme hi dâyetine nail olursunuz.

Te'vilât-i Necmiyye'de de böyledir.³¹¹

İslâm Nimetine Şükredin

"Ve Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın."

İslâm nimetini hatırlayın. O nimeti vereni hatırlamanız ve ona şükretmeye teşvik içindir.³¹²

Âdet Olarak Yapılan Şeyler

Sual: Eğer denilse: İslâm nimetinin zikredilmesi; daha önce bu nimetin unutulduğunu hissettirir insana... Devamlı olarak İslâmî vazifelerini yerine getirmekle meşgul olan bir Müslümanın İslâm nimetini unutması nasıl tasavvur edilebilir?"

Cevap: Biz deriz ki: Bir şeyin vazifesine devam etmek ve onu sürekli yapmak, tabii bir emir (olağan bir iş) menzilesine ve âdet mertebesine getirir. Böylece onun ilâhî bir nimet olduğu unutulur. Ve o vazifelerin gereğini yapmak, tabii bir işin gereğine tabi olmuş olur. Ve ibâdet olmaktan çıkar. Emre tabi olarak yapılmış olan şükür olmuş olur... (2/357)³¹³

Biatle Alınan Mîsâk

"Ve sizi, bağladığı o mîsâkım (unutmayın.)"

Allah'ın ahdini unutmayın. O te'kidle sizden alınan misâki...

"Ve sizi "semi'nâ ve etâ'nâ" (işittik ve itaat ettik) dediğiniz vakit,"

Kavl-i şerifî, Sizi kendisiyle bağladığı (misak)" kavli şerifinin zarfıdır. Kendisiyle takyîd (kayıtlanmasının) faydası, kendisine riâyet etmenin vücûbunu ifade etmektir. Onların kabullerini zikretmekle ve onların o misakları (ahdi) muhafaza etmeye ve gereğini yapmanın lüzumunu ifade eder.

Bu misâk, Müslümanların, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine biat ettiklerinde, varlık, yokluk, genişlik, darlık, kolaylık ve zorluk anlarında başla ve gözle Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine uyacaklarına dair Müslümanlardan alınan misâk ve ahittir.

³¹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 302-303.

³¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 303.

³¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 303-304.

"Allah'tan korkun."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin nimetini unutmak ve misâkı bozma konusunda Allâhü Teâlâ hazretlerinden korkun.

"Çünkü Allah, bütün sinelerin kühünü bilir."

Bütün gizliliklerini bilir. Tam ve sahih bir bağ ile sinelerinize bağlı olanı bilir. Sahibin kendisine itlâkı içindir. Onlardan dolayı sizi cezalandırır. Açıkça yapılan ameller hakkında zannınız nedir? (Gizli amellere ceza veren Allâhü Teâlâ hazretleri aşikâr yapılan amellere haydi haydi ceza verir değil mi?)³¹⁴

Varlık Nimeti

Allâhü Teâlâ hazretlerinin mü'minlere vermiş olduğu ilk nimet, bütün mevcudattan önce, mü'minleri, adem zulmetinden vücûd nuruna çıkarmasıdır. (Yani mü'minleri yokluğun karanlığından varlığın nuruna çıkarıp onlara "varlık nimeti" vermesidir...) Allâhü Teâlâ hazretleri mü'minleri, "ahsen-i takvîm" (en güzel yaratılış) üzerine yarattı. Onları sırat-ı müstakim (doğru yola) hidâyet bulacak ve onları "Ben sizin Rabbiniz değilmiyim?" hitabını işitecek ve, "Evet" (Sen bizim Rabbimizsin)" diye Cevap verebilecek halde yaratıldılar.

Mü'minlerin işitmeleri ve itaat etmeleri, Allâhü Teâlâ hazretlerinin bir tevfikeyettir. Eğer (ilâhî) "tevfik" (ve Rabbânî başarı) olmasaydı o zaman elbette onlarda; rezil, sapık ve isyan ehli gibi; "işittik ve isyan ettik" derlerdi.³¹⁵

Bîat Düstûrları

Abdurrahman bin Avf bin Malik el-Eşceî (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

"Biz, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin huzurunda dokuz, sekiz veya yedi (kadar) kişiydik..."

"Siz Allah'ın Resulüne bîat etmez misiniz?" buyurdu. Halbuki biz daha yeni bîat etmiştik.

"Biz sana bîat ettik! Ya Resûlallah (s.a.v.)!" dedik. O:

"Siz Rasûlullah'a bîat etmez misiniz?" buyurdu.

"Biz sana bîat ettik! Ya Resûlallah (s.a.v.)!" dedik. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri;

"Siz Allah'ın Resulüne bîat etmez misiniz?" buyurdu. (Râvî) buyurdu:

"Biz ellerimizi uzattık!" ve;

"Biz sana bîat ettik! Ya Rasûlallah (s.a.v.)! Neyin üzerine bîat edeceğiz?" dedik. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

1- Allah'a ibâdet etmeye,

2- Ona hiçbir şey şirk koşmamaya,

3- Beş vakit namaz kılmaya, (oruç, hac, zekat ve cihat gibi dinî vazifeleri yerine getirmeye....)

4- Allah (ve resulünün) emirlerine itaat etmeye,

5- Gizli ve aşikâr isyan etmemeye,

6- İnsanlardan hiçbir şey istememek üzere bana bîat ediniz..."

(Zaman geçti...) Gerçekten bu kişilerden birinin atı üzerindeyken kamçısı yere düştüğünde, onu kendisine vermesi için kimseden istemediklerini ve kamçıları almak için kendilerinin attan indiklerini gördüm..."³¹⁶

Allah Yolunda Kınanmak

Ebû Zer Gifârî (r.a.) buyurdular:

"Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, beş kere benden bîat aldı. Yedi kere de bunu kuvvetlendirip tevsik etti. Dokuz kere de; Allah yolunda levm eden (kınayan) bir kimsenin kınamasından korkmamak (aldırış etmemek) üzere; Allâhü Teâlâ hazretlerini üzerime şahit tuttu."³¹⁷

Yine Ebû Zer Gifârî (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

"Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bana buyurdular: -"Gizli ve aşikâr işlerinde Allâhü Teâlâ hazretlerinden korkmanı ve takvâlı olmanı tavsiye ederim. Bir kötülük yaptığın zaman hemen ardından İyilik yap! Hiçbir kimseden bir şey isteme! Hatta kamçın elinden düşse bile... Emânet alma..."³¹⁸ Hafız Şîrâzî (r.h.) buyurdular:

"Vefa ve and, iyidir. Ve eğer öğrenirsen.... Yoksa sen her kimi görürsen Zâlim bilirsin..."³¹⁹

³¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 304.

³¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 305.

³¹⁶ Sahih-i Müslim: 1829,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 305-306.

³¹⁷ Müsned-i Ahmed bin Hambel: 21565,

³¹⁸ Müsned-i Ahmed: 20592.

³¹⁹ Divân-ı Hafız-ı Şîrâzî s. 96, Tasavvufî manâsı: Eğer sen, bir mürid-i kâmilî bulup eteğine yapışır, ona talebe olur ve böylece Allâhü Teâlâ hazretleriyle olan ahdi ve vefâ'nın esrarına vakıf olursan, çok iyi olur. Yoksa kimi görürsen (kendisine yanaştığın sahte şeyhler sana) zulüm ettiğini görür ve İblis gibi sureti hakdan senin yolunu kapatıp seni dalâlet ve sapıklığa düşürüp, dini sırlardan mahrum edip sana zulmetmiş olur...

Allah'ım bizleri, ahidlerini ifâ edenlerden eyle! Amîn ³²⁰

Adalet

Yüce Meali:

Ey o bütün iman edenler! Allah için duran hâkimler, adalet numunesi şahitler olunuz ve sakın bir kavme buğzunuz sizi adaletsizliğe sevk etmesin. Adalet edin. Takvaya en yakın olan o-dur. Allah'tan korkun; muttaki olun. Çünkü Allah her ne yaparsanız habîr'dir.⁸

Allah, o iman edip salih amelleri yapan kullarına şöyle va'd buyurdu: Hem mağfîret var onlara, hem ecr-i azîm...⁹

Küfredip, âyetlerimizi tezkib edenlere de şu: Onlar ashâbı cahîm...¹⁰ ³²¹

Tefsîr-i Şerifi:

"Ey o bütün iman edenleri Allah için duran hâkimler olun."

- 1 - Allâhü Teâlâ hazretlerinin emirlerini ikâme edin,
- 2- Allâhü Teâlâ hazretlerinin emir ve yasaklarına sanlın.
- 3- Allâhü Teâlâ hazretlerinin emir ve yasaklarını ta'zîm edin.
- 4- Allâhü Teâlâ hazretlerinin hukukuna riâyet et...

"Adalet numunesi şahitler olunuz."

Yani adaletle demektir. Haberden sonra haberdîr.. ³²²

. Buğz ve Adalet

"Ve sakın sizi sevk etmesin." Asla sizi hamletmesini

"Bir kavme olan buğzunuz."

Müşriklere karşı olan şiddetli buğzunuz onlara karşı sizi sevk etmesin;

"Adaletsiz etmek üzere..."

Onlar hakkında adaleti terk etmeye ve helal (ve caiz) olmayan şeyleri onlar hakkında irtikâb etmeye sizi sevk etmesin. (Meselâ:)

- 1- Müsle yapmak,
- 2- İftira etmek,
- 3- Kadınları öldürmek,
- 4- Çocukları öldürmek
- 5- Kalblerinize şifâ veren ahidleri bozmak
- 6- Ve adaletin dışına çıkarak; benzeri adaletsizlik ve haksızlıklar yapmayın. ³²³

Takva ve Adalet

"Adalet edin... O'dur."

Adalet, "Takvaya en yakın olan..."

Kendisiyle emr olunduğunuz....

Kâfîrler hakkında adaletli olmak bu derece vacib olduğuna göre, Müslümanlar hakkında adaletli davranmak hakkında sizin zannınız nedir? (Müslümanlar hakkında daha çok adaletli olmak gerekmez mi?)

"Allah'tan korkun;"

Emirlerin meliki ve âhiret yolun takvadır... ³²⁴

Vaad ve Vaîd

"Çünkü Allah her ne yaparsanız nabîr'dir."

Amellerinizden haberdârdır. Onlara göre sizi cezalandırır (amellerinize karşılık verir.) Bu cümlemin mazmunu (içerdiği manâ) "vaad" (ilâhî müjde) ve "vaîd" (cehennemle korkutma ve tehdit) manâları üzerine mebnîdir.

Allâhü Teâlâ hazretlerinin taat ve ibâdeti cihetinden kendisinden korkanlara "vaad" (güzel mükâfatlar) vardır.

³²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 306-307.

³²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 308.

³²² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 308-309.

³²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 309.

³²⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 309-310.

Allâhü Teâlâ hazretlerinden korkmayan, taat ve ibâdetleri ihlâl edenlere ise vaîd (korkutma ve tehdit) manâsı vardır.

(Bu incelikten dolayı) buyurdu:

"Allah, o iman edip salih amelleri yapan kullarına vaad etti"

Adalet ve takva da sâlih amellerin cümlesindedir.

"vaad etti" fiilinin ikinci mefûlü mafzûftür. O da "cennet" kelimesidir. Bu mevzunun gayrisinde açıklandığı üzere....

"Hem mağfiret var onlara..."

Günahlarına mağfiret var...

"Ve hem ecr-i azîm..." (2/3S8)

Onlar için cennette büyük bir sevap var.

Bu cümle mahzûfû tefsir etmektedir. Sebebin müsebbibi tefsir etmesi kâbilindedir. Çünkü cennet, mağfiretten ve ecrin hâsıl olmasından sebeptir.

Bu cümlenin i'râb'dan mahalli yoktur. ³²⁵

İnkâr ve Tekzîb Ehli

"Küfredip, âyetlerimizi tekzip edenler..."

Bu okunan, adalet ve takvayı emreden nusûs-ı kâtıanın da cümlesinden olduğu âyetleri (Kur'ân-ı kerimi) yalanlayanlar!

"İşte onlar!"

"Ashabı cahîm..."

Ebedî kalmak üzere cehennem ateşine girerler. Bunda mü'minlere olan vaadin ziyâde olması manâsı da vardır. Çünkü mü'minlerin düşmanlarına ulaşan vaîd; mü'minlerin kalblerine şifâ veren ve mü'minlerin onlardan görmüş oldukları eziyet, meşakkat ve zulmün giderilmesi gibi bir manâsı vardır. Zira insan, düşmanlarının zelil ve hakîr olmasıyla sevinirler. ³²⁶

Âdil Olmak Şart

Bil ki:

Allâhü Teâlâ hazretleri, mü'minlere adaletli olma emrini açık açık buyurdu. Ve yine Aliâhü Teâlâ hazretleri, adaletin takvadan bir mekanda olduğunu beyan etti; insanlara zulüm ve cevri-ü cefâ işlemeyi nehyettikten sonra... Allâhü Teâlâ hazretleri, zulüm ve haksızlığın hevâ-ü hevesin gereği olduğunu beyân etti. Çünkü insanı adaletten sapmaya ve zulme sevk eden (âmil) buğz ve kindir.

Mü'mine düşen âdil olmaktır. Dostların ve düşmanların hakkında adaletli davranmaktır. Hususiyetle, kendi nefsin hakkında, ehlin ve evlâdın hakkında çok âdil olmalısın....

Zira varid oldu:

"Hepiniz çobansız ve hepiniz gözetiminizin altında bulunanlardan sorumlusunuz.

İmam (idareci) çobandır, raiyetinde (emrinin altındaki tabaasından) sorumludur.

Kişi, ailesinin çobanıdır, raiyetinden sorumludur. Kadın çobandır, kocasının evinden sorumludur. Hizmetçi çobandır, efendisinin malından sorumludur ³²⁷

Nûşirevan'ın Tahtındaki Yazı

Nûşirevân'ın tahtında şunlar yazılı bulunmuştu:

"Mülk, ancak imaretle olur. imaret, ancak, (devlet) adamlarıyla olur. (Devlet) adamları, ancak mal ile olur. Mal, ancak imaretle olur.

İmaret ise ancak vatandaşlar arasında adaletle olur. (Ülkesini adaletle idare eden bir) sultan, vatandaşlarının yapmış olduğu bütün hayırlarda onlara ortaktır."

Hafız Şirâzî (r.h.) buyurdular:

"Şahlara yüz yıllık bir ömrü, Zühd ve takva ile geçirmek, Bir saati adaletle geçirmek Ve adalet dağıtmak kadar ancak olur...." ³²⁸

³²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 310-311.

³²⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 311.

³²⁷ Buharı hadis no: 844,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 311-312.

³²⁸ Divân-ı Hafız Şirâzî s. 97,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 312.

Hikaye(Zulüm)

Muhammed bin vasi (r.h.) 329

Muhammed bin Vasî (zamanın) din büyüklerindendi. Bir gün vaktin (Basra) Valisi olan Bilâl bin Bürde'nin yanında idi. Bilâl bin Bürde, büyük bir saltanat ve hayat içindeydi. Önce onun nimetlerini ve bulunduğu saltanatı seyretti. Nimetler içinde oturan vali Bilâl bin Bürde, Muhammed bin Vasî hazretlerine sordu:

- "Şu gördüğünüz hanemiz (sarayımız) hakkında ne dersin?"

Muhammed bin Vasî (r.h.) buyurdular:

- "Hanemiz güzel; lakin cennet bundan daha güzeldir! (Senin bu sarayın) kişiyi cehennem ateşini hatırlamaktan gaflete düşürmektedir..."

Bilâl bin Bürde, kendisine sordu:

- "Kader babında (hakkında) ne dersin?" Muhammed bin Vasî (r.h.) buyurdular:

- "Şu an mezarlıklarda medfün olan arkadaşlarımızı düşün; onlar, kader sorusuyla meşgul değiller (kaderi yaşıyorlar...)"

Bilâl bin Bürde;

- "Bana dua et!" dedi. Muhammed bin Vasî (r.h.) hazretleri,

- "Duamı ne edeceksin? Senin kapının önünde mazlumların âhı olduğu müddetçe duam sana fayda etmezi Onların (mazlumların) bedduaları, bütün dualardan önce gelir... Zulüm etme, benim duama hacet yoktur..."³³⁰

Âlimler Zâlimler

"Aynü'l-Meânî" isimli kitabda buyuruldu: Âlim (ve evliya) kişi, zâlimlerin bekasına dua etmekten kendisini korumak için asla zâlimlerin meclisine gitmemelidir³³¹...

(Hadis-i şerifte) varid oldu:

- "Kim zâlim kişiye beka (mülk, saltanat ve hayatının devamı) için dua ederse; o kişi, Allâhü Teâlâ hazretlerinin arzında (yeryüzünde Allâhü Teâlâ hazretlerinin kullarına zulmedilmesini ve) Allâhü Teâlâ hazretlerine isyan edilmesini gerçeğe seviyor, demektir."³³²

Muhakkak ki insanlara nasihat edip, yağcılığı terk etmek gerekir.

Hadis-i şerifte buyuruldu:

- "Hak, Ömer (r.a.)'a bir dost bırakmadı,"³³³ Şeyhü'l-Ekber (Muhyiddin-i Arabî k.s.) el-ethar buyurdular:

- "Ben nasihat ve tahkiki (incelemeyi) devam ettirdikçe, Onlar ikisi varlık (âlemin)de bana dost bırakmadılar..."³³⁴

Sa'dî (k.s.) buyurdular: Halka mutluluk veren sözleri söyle! Hiçbir kimse tutmazsa bile sen yine söyle! Özetle adaletin ahlakın en güzellerindendir...³³⁵

Hikâye

Nüşirevân öldüğü zaman, onun tabutunu bütün memleketinde gezdirdiler. Ve bir münâdî sürekli bağıyordu:

- "Bizden hakkı olan gelip alsın!"

Kendi vilâyetinde (yönettiği ülkesinde) kendisinden bir kuruluş alacağı olan bir kimse bulunmadı. Bundan dolayı Nüşirevân adaletle meşhur oldu. Hâtemü't-tayy, cömertlikle meşhur olduğu gibi... Hatta adalet neredeyse onun lakabı oldu. Onun hiç zulmü ve haksızlığı olmadığı için, adalet lafzı, onun üzerine mutlak olarak kullanıldı.

³²⁹ Muhammed bin Vasî. Tabînin büyüklerindendir. Basra'da doğdu. Doğum tarihi kesin olarak bilinmiyor. Muhaddis, âlim ve zâhid bir kişiydi. Bir çok sahabe-i kiram ve tabînin büyüklerine kavuştu ve onlardan ilim ve irfan aldı. Hasan-ı Basrî, Süfyân-ı Sevrî. Malik bin dinar (r.h.) hazretleri gibi büyük zatların sohbet arkadaşıydı. Çok ibâdet ederdi. Hatta ibâdetlerinden tembellik hissedener gelir ona bakarlar. Onun halinden ders alırlardı. Kendilerine ibâdet etme aşkı gelirdi. Yani kaaü değil, hâli nasihat ederdi, (sözleri değil onun durumu insanlara öğüt veriyordu.) Zâhid idi. Ekmeği suya bandırıp yedi. Sultanlardan hediye almazdı. Kurra idi. Hem de sadece ve sadece Allah nzâsı için Kur'ân-ı kerim okuyanlardandı. Muhammed bin Vasî (r.h.) hazretleri, 123 {m. 730) yılında vefat etti.

³³⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 313.

³³¹ Bu gun, ne yazık ki, kendisine âlim ve evliya süsü veren dinin istismarını yapan ve dini geçim kapısı, dindarlığı maîşet yolu haline getiren; dindar kisvesine bürünmüş bir çok sahte şeyh ve hocaların (devrin Bersis ve Bel'âmlarının) sürekli zâlimlerle iç içe olduğunu, zâlimlere yağcılık ettiklerini, zulmü alkışladıklarını ve sürekli zâlimlerin ardı sıra yürüdüklerini esefle görmekteyiz. Yazıklar olsun!...Mütercim.

³³² İhyâ-u Ulûmiddin: c. 2. s. 144, Keşfü'l-Hafâ: 2474,

³³³ keşfül -hafa.,2198.

³³⁴ Feyzül-Kadir: 44 i 2. hadis-i şerifin şerhine bakınız.

Bazı arifler buyurdular:

- "Ben nasihat ve tahkiki (inceleme ve araştırma) işine koyulduktan bu yana bu ikisi (nasihat ve araştırma işi) varlıkta (cihanda) dost bırakmadılar. (İnsanların beni terk etmelerine sebep oldu. Dostsuz kaldım... Çünkü insanlar nasihatçıları sevmezler.

İnceleme ve araştırma yapma işinden de insanlarla oturup muhabbet edecek zamanım yok... Bundan dolayı dostsuz kaldım.) Feyzül-Kadir: 4412.

³³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 313-315.

Adaletinin zuhuru sadece onu övmek içindir ³³⁶...

Zâlimlere Âdil Demek

Amma bu zamanın sultanlarının zulüm, haksızlık, cevr-ü cefâları ve adaletle vasıflanmamaları; onların üzerine "âdil" kelimesinin kullanılmasını menetti. Bu günün sultanlarına "âdil" adını kullanmak sadece sadece onları övmek için olmuş olur. Onlara sena okumak (onları övmek) ise hakikaten yalancılık (yağcılıktır) ve (hatta) küfürdür ³³⁷.

Adil Kâfir ve Zâlim ...

"Âdil" kelimesinin (Nuşirevân gibi) adaletle muttasıf olan insafli bir kâfir hakkında kullanılması ve zâlim Müslümanlar hakkında "âdil" vasfının kullanılmasının caiz olmaması; adaletin metanetinden dolayı değildir; belki sadece ve sadece adaletle zulmün birbirine zıt olmasından ve bir araya toplanmalarının mümkün olmamasındandır... ³³⁸

Lideri ile çağırılacak

"Zühuratü'-Riyâd" isimli Kitapta buyuruldu:

Kıyamet günü (sancaklar konulur:)

Ebû Bekir (r.a.) hazretleri için sidk sancağı dikilir ve bütün sıddıklar onun sancağının altında toplanırlar.

Ömer (r.a.) hazretleri için adalet sancağı dikilir, bütün âdil kişiler, onun sancağının altında toplanırlar.

Osman (r.a.) hazretleri için sahavet (cömertlik) sancağı dikilir. Bütün cömert kişiler, onun sancağının altında toplanırlar.

Ali (r.a.) hazretleri için, şahadet sancağı dikilir. Bütün şehitler onun sancağının altında toplanırlar.

Bütün fâkihlar Muaz bin Cebel (r.a.)'ın sancağı altında toplanırlar.

Bütün zahitler, Ebû Zer Gifârî (r.a.)'ın sancağı altında toplanırlar.

Bütün fakirler, Ebû Derdâ r.a.'ın sancağı altına toplanırlar.

Bütün kurrâlar, Übey bin Ka'b (r.a.)'ın sancağı altına toplanırlar.

Bütün müezzinler Bilâl-i Habeşî (r.a.)'ın sancağı altına toplanırlar.

Zulmen öldürülen bütün maktul ve mazlumlara, Kerbelâ şehidi Hazret-i Hüseyin (r.a.)'ın sancağı altında toplanırlar. Bütün bu açıklamalar;

"Günün birinde her sınıf insanları imamlarıyla çağıracağız; o gün her kime kitabı sağ eliyle verilirse, işte onlar kitaplarını okuyacaklar ve kıl kadar zulmedilmeyecekler!" ³³⁹

Âyet-i kerimesinin manâsı ve tefsiridir. ³⁴⁰

Adaletin Hakikati?

Adaletin hakikati, her şeyde, övülen orta yoldur.

1- Her işte,

2- Her sözde,

3- Her ahlakta orta yoldur. Bu orta yolda;

"Onun için emir olunduğun gibi doğruluk et. Sen ve beraberinde tövbe eden de, aşın gitmeyin, çünkü 0, her ne yaparsanız basîrdir." ³⁴¹

Âyet-i kerimesinde beyan edilen istikâmet ve orta yoldur. Buna nail olan kişi, gerçekten "kibrit-i ahmer" ve misk-i amber gibi olur.

³³⁶ İslâm tarihinde Hazret-i Ömer (r.a.)'ın adaleti çok meşhurdur. Hazret-i Ömer (r.a.), Nuşirevân'dan daha âdil idi. Hazret-i Ömer (r.a.)'ın adaletinin iyi işlendiği ve onun adalet dolu güzel hayatından en güzel şekilde anlatıldığı eserlerin başında, merhum Av. Abdurrahman Şeref Laç'ın kaleminden Fazilet Neşriyatın yayınlamış olduğu "İslâmın Âdil Ve Cesür Reisi Halife Hazret-i Ömer'î isimli eseridir. O adil halifenin hayatını okumak ve onun adaletini öğrenmek isteyenleri bu kitabı tavsiye ederim. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/315.

³³⁷ Bu ibareler, bir Osmanlı âliminin ne derece hür olduğunun göstergesidir. Yine bu ibareler, Osmanlı sultanlarının fikir, düşünce ve özgürlüklere karşı olmadıklarını beyan etmektedir. Zira musannif hazretleri bu tefsirini yazdığı ve bunları ders olarak Bursa Ulu Cami'de halka vaaz olarak anlattığı halde, hakikati dile getirmekten dolayı asla takibe uğramadı, göz altına alınmadı ve ifâdesi alınmadı. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 315.

³³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 316.

³³⁹ El-tsrâ: 17/71,

³⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 316-317.

³⁴¹ Hûd: 11/112,

Hidâyet ve tevîk Allâhü Teâlâ hazretlerindedir. Âmin! ³⁴²

Allah' İN Nîmeti

Yüce Meali:

Ey o bütün İman edenleri Anın Allah'ın üzerinizdeki o nimetini ki, bir vakit size bir kavim el uzatmayı kurmuştu da, 0 bunların ellerini size dokunmaktan menetmişti. Siz hep Allah'a korunun ve müminler yalnız Allah'a dayansınlar. ³⁴³

Tefsîr-i Şerifi:

"Ey o bütün iman edenler! Anın Allah'ın üzerinizdeki o nimetini ki..."
İlip "üzerinizde" câr ve mecrûru, "Allah'ın nimeti" kavlı-i şerifine taalluk etmektedir.
"Bir vakit bir kavim kurmuştu."
"Nimet'in kendisi için zarftır. Yani onların kurduğu ve kastettiği zamanki ilâhî nimeti, hatırlayın, demektir.
"Onlar size el uzatmayı (kastetmişlerdi)"
Katletmek ve sizi helak edip öldürmek üzere size saldırdı... Saldırıldığı zaman, "Ona el uzattı" denilir. Sövdüğü zaman da, "Ona dil uzattı."
"O bunların ellerini size dokunmaktan menetmişti."
"kastetti" fiilinin üzerine atıftır. Zikri murad edilen nimet işte budur... "kastetti" fiilinin zikredilmesi, kendisine olan hacet, ziyâde olduğu zaman, bu işin vukûnunun ilânı içindir.
"Menetti" fiilinin başında ki,) (harfi) ta'kfb içindir. Nimetin tamamını ve kemâlini ifâde eder. Yani Allâhü Teâlâ hazretleri, onların ellerini size uzatmaktan, hemen düşünce ve kastetmelerinin ardından onları sizden menetti. Yoksa size uzattıktan ve elleri size uzatılmış olduktan sonra sizden menetti, demek değildir.
Bu (kavl-i şerifte) nimetin kemâline delâlet vardır. Bu (emniyet nimeti herhangi bir), korku, sarsılma ve dağılma şaibesiz olmadan Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından ihsan olundu. Zira onların el uzatmalarından sonra eğer onların ellerini defetmek (ve emniyet) nimeti olmuş olsaydı onun yerini alacağından asla şüphe yoktu. ³⁴⁴

Allâhü Teâlâ Korur

Rivayet olundu:

Müşrikler, , "Uşfân" da, "Zî Enmâr" ve "Zâtü'r-Rikâ" gazvelerinde - bu savaş, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin yapmış olduğu yedinci gazveleriydi...- Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ve ashabını beraberce öğlen namazına kalkarken gördüler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ve ashabı öğlen namazını bitirdikten sonra müşrikleri bir pişmanlık kapladı... Müslümanlar namazda iken neden Müslümanlara saldırmadıklarına pişman olup kendilerini suçladılar. Kendi aralarında dediler ki:

- "Müslümanların bundan sonra başka bir namazları daha var. 0 namaz kendilerine oğullarından, babalarından (ve bütün mallarından) daha sevimlidir." Bununla ikinci namazını kast ediyorlardı. Müşrikler, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ve ashabı ikinci namazında iken kendilerine saldırmayı niyetlenip hazırlandılar.

Allâhü Teâlâ hazretleri, "Korku namazını " ³⁴⁵ indirip meşru kılmakla, müşriklerin hile ve oyunlarını başlarına geçirdi. ³⁴⁶

Yahudilerin Sû-i Kastı

Denildi ki:

Bu, şu rivayet edilen hâdisedir:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri beraberinde Hazret-i Ebû Bekir, Ömer (r.a.) hazretleri ve Ali (r.a.) hazretleri olduğu halde, "Benî Kurayza'ya geldi. Amr bin Ümmeyye'nin kendilerini müşrik zannederek hata en öldürdüğü iki Müslümanın diyetini onlardan istedi. Onlar:

- "Evet! Ey Ebe'l-Kâsım! Sen otur! Ta ki biz sana yedirelim ve istediğiniz diyeti size verelim!" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini kale duvarının dibine oturtular. Yahudiler, Efendimiz {s.a.v.) hazretlerini öldürmeye kastettiler. Yahudilerden, Amr bin Cihâş büyük bir değirmen taşını kaleden üzerlerine bırakmaya yeltendi. Allâhü Teâlâ hazretleri, Amr bin Cihâş'ın elini tuttu. Cebrail Aleyhisselâm indi. Hadiseyi Efendimiz

³⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 317.

³⁴³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 318.

³⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 318-319.

³⁴⁵ Korku namazı için. Nisa sûresinin 101'nci âyet-i kerimesinin tefsirine bakın. Orada geniş bilgi geçti.

³⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 319-320.

(s.a.v.) hazretlerine haber verdi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri (ve ashabı) oradan çıkıp gittiler. ³⁴⁷

Beni Allah Korur

Denildi:

Bir de şu hadise vardır:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri (ve ashabı) sefer anında bir yere konakladılar. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, geniş arazide ashabından ayrıldı. Kılıcını bir ağaca astı. (Kendisi de ağacın altında istirahat etti.) Bir Ârâbî geldi, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin a-ğaçta asılı olan kılıcını eline aldı. Ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine sordu:

-"Seni şu an benden kim kurtaracak?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular: -"Allah..."

Cebraîl Aleyhisselâm, gelip Ârâbînin elinden kılıcı düşürdü. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri kılıcı ellerine aldılar. Ve ona seslendi:

-"Seni benden kim kurtaracak?" Ârâbî: -"Hiçbir kimse kurtaramaz!" dedikten sonra;

-"Şahadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur ve yine şahadet ederim ki Muhammed (s.a.v.) Allah'ın (kulu ve resulüdür!"

diyerek Müslüman oldu. ³⁴⁸

Korku ve Tevekkül

"Siz hep Allah'a Korunun,"

Allâhü Teâlâ hazretlerinin nimetlerinin hukukuna riâyet e-din. Şükrü ihlâl ederek nankörlük etmeyin! (2/360)

"Ve yalnız Allah'a" Hassaten Allâhü Teâlâ hazretlerine, müstakil veya müşterek olarak başkasına değil...

"müminler tevekkül etsinler...!"

Muhakkak ki müminler, bütün hayırları onlara ulaştırmakta ve serleri defetmekte onlara kâfidir. ³⁴⁹

Tevekkül Nedir?

Bil ki, muhakkak tevekkül, bütün işlerinde Allâhü Teâlâ hazretlerine dayanmak ve itimat etmektir.

Tevekkülün mahalli kalptir.

Zahire göre hareket etmek kalbî tevekküle ters ve zıt değildir. Bütün takdirin Allâhü Teâlâ hazretlerinin tarafından olduğu ve dolayısıyla muhakkak ki bir şeyin zorluğu da Allâhü Teâlâ hazretlerinin takdiriyle olduğu gerçeği kula tam olarak tahakkuk et-tikten sonra, zahîrî hareketler kalbî tevekküle zıt (ve manî) değildir... ³⁵⁰

Tevekkülün En Yüce Mertebesi

Bil ki:

Tevekkülün en yüce mertebesi, kişinin Allâhü Teâlâ hazretlerinin kudret elinin önünde, yıkayıcının elinde yıkanan ölü gibi olmasıdır... Mütevekkilin bütün hareketleri, Allâhü Teâlâ hazretlerinin ezeli kudretiyle olmaktadır. Bu ezeli takdir ise mü'minin Allah'a olan yakîni inancını daha da kuvvetlendirmektedir. ³⁵¹

İbrahim Aleyhisselâm'ın Tevekkülü

tbrâhim Aleyhisselâm'ın tevekkülünü görmüyor musun? Nemrut ve kavmi İbrahim Aleyhisselâm'a el uzatıp (ve onu bağlayarak) ateşe atmayı kastettiklerinde, Cebraîl Aleyhisselâm geldi. İbrahim Aleyhisselâm (mancınıkla atılmış ve daha ateşe düşmeden) havada idi... Cebraîl Aleyhisselâm ona sordu:

-"Bir hacet (ve dileğin) var mı?"

İbrahim Aleyhisselâm, Hazret-i Cebraîl'e senden hiçbir bir dileğim ve ihtiyacım yok... (Bu ara) tbrâhim Aleyhisselâm'ın ağzı (yani dili);

-"Hasbiyallahü ve ni'mel vekfl, Allâhü Teâlâ hazretleri bana kâfidir! Ve O ne güze! vekildir!" demekle meşguldü. ³⁵²

³⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 320.

³⁴⁸ Bu hadise hakkında geniş bilgi için Nisa sûresinin 102'nci âyet-i kerimesinin tefsirine bakınız. Orada geniş bilgi geçti.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 320-321.

³⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 321.

³⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 321-322.

³⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 322.

³⁵² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 322.

Efendimizin (s.a.v.) Tevekkülü

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin tevekkülüne bak! Allâhü Teâlâ hazretleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden ye ashabından müşriklerin ellerini defetti. Re'sen Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ve ashabına saldırmaya kaadir olamadılar. Belki hallerin çoğunda akıllarına gelmeyen değişik belâlara müptela oldular. Müslümanlara düşündükleri ve tasarladıkları sû-i kast ve kötü maksatlarına ceza olarak hep belâyâ uğradılar.

Mesnevi' de buyuruldu:

Âd ve Semûd'un hikâyesini bir bak da peygamberlerin yüceliğini anla! Bu yere batma, başlarına taş yağma ve korkunç bir sesle helak olmak hep ruhun yüceliği için idi ³⁵³

Tevekkül

Tevekkül, mukarrabîn (Allâhü Teâlâ hazretlerine yaklaşanların yüksek derecelerindedir. Mü'min kişiye düşen vazife, Övülen (tevekkül) sıfatlarıyla süslenmektir. Güzel bir siyret (gidişle) tarik-i hakda yürümelidir.

Hafâm (hikmet ehlinde) biri, bir adamın (hanesine) girdi. Yepyeni (güzel) ve (ev eşyası, halılar ve sergilerle) düşünmüş (ve donatılmış) bir ev gördü. Ev sahibini faziletten hâli ve erdemlik-ten yoksun görünce, öksürdü ve ev sahibinin yüzüne tükürdü. Ev sahibi:

"Ey hakim (bilgi, irfan ve hikmet sahibi)! Bu ne sefahat (ve beyinsizlik)!" dedi. Hakîm kişi:

"Hayır, belki o (senin yüzüne tükürmem) hikmetin tâ kendisidir! Çünkü tükürük bu evde olan eşyanın en hasis ve değersizine yapıştı. Zira sen Bâtınî ve kalbî faziletlerden hâli ve mahrum olduğun için; senin evinde gerçekten senden daha değersiz hiçbir şey görmedim!" dedi.

Hikmet sahibi kişi bu sözleriyle, o kişiyi alçaklığına tembih etmek, lezzetlere ve şehvî arzulara dalıp giden ve bütün vakitlerini zahirinin imâr ve süsüne harcayan (fakat kalbî güzellik ve ibâdete önem vermeyen) kişinin çirkinliğini söyleyerek onu uyarmak istedi.

Hafız (r.h.) hazretleri buyurdular:

Hakîkî "Kalenderler" ³⁵⁴ yarım arpayı (bile) almazlar.

O hünlerden (marifetten) âri olan o kişinin ipek ³⁵⁵ kaftanını... ³⁵⁶

İmtihan Dünyası

Sonra bil ki:

Her şey, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kaza ve takdiriyledir. Allâhü Teâlâ hazretleri dilediği şekilde kullarını imtihan etmeyi murad eder. Kullara düşen vazife,

1- Zorlukta,

2- Kolaylıkta

3- Sevinçte,

4- Üzüntüde,

5- Varlık ve

6- Yoklukta,

7- Her halinde Allâhü Teâlâ hazretlerine tevekkül etmektir. ³⁵⁷

İsa Aleyhisselâm'ın Tevekküller:

Ebu Osman (r.h.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdu-

İsa Aleyhisselâm bir dağ başında namaz kılıyor (ve Allâhü Teâlâ hazretlerine ibâdet ediyordu.) iblis aleyhilla'ne kendisine geldi. Ve

"Ey İsa! Sen her şeyin Allah'ın kaza ve kaderiyle olduğunu zanneden o kişi değil misin?" İsa Aleyhisselâm:

"Evet dedi. Şeytan:

"Öyleyse kendini şu dağdan aşığıya at! Ve sonra bu Allâhü Teâlâ hazretlerinin benim hakkımda olan takdiri idil" de. tsa Aleyhisselâm:

"Ey mel'ûnl Allâhü Teâlâ hazretleri, kulları, imtihan eder. Kullar, Allâhü Teâlâ hazretlerini imtihan edemezler. Kula düşen vazife, Allâhü Teâlâ hazretlerine tevekkül etmek ve onun nimetlerine şükretmektir..." dedi. ³⁵⁸

³⁵³ Mesnevi-yi Şerif: defter: 1 s. 130,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 322-323.

³⁵⁴ Kalenderler, hakkında malûmat, Ruhü'l Beyan Tercümesi 5. s. 255'de geçti oraya bakınız.

³⁵⁵ Divân-ı Hazîf Şirâzî, s. 30,

³⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 323-324.

³⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 324.

³⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 324-325.

Yokluktan Var Olmak

Allâhü Teâlâ hazretlerinin nimetlerinin cümlesindedir: Allâhü Teâlâ hazretlerinin (bizleri ve bütün eşyayı) emriyle "adem zulmetinden (yokluk karanlığından) "vücûd nuruna" varlık aydınlığına çıkartması (büyük bir nimettir....)

Allâhü Teâlâ hazretleri biliyor (ve bildiriyor ki:) Kulların yokluğa dönmeleri kendi sebepleri ve kendilerine de değildir; onların yokluktan çıkmaları kendileriyle olmadığı gibi...

Kulların çıkmaları (yani adem zulmetinden, yokluk karanlığından) "vücûd nuruna" varlık aydınlığına çıkmaları) emrinin cezbesiyle idi... Yine kulların dönüşleri de "Dön" emrinin cezbesiyledir...³⁵⁹

İlâhî İnyet ve Lütuf

Kullara düşen vazife,

- 1- Aliâhü Teâlâ hazretlerinin keremine ve fazlına bağlanıp sarılmaları,
- 2- Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızasını talep etmek için koşmaları ve çalışmaları,
- 3- Allâhü Teâlâ hazretlerinin emir ve yasaklarına muvâfik o-larak çalışmaları,
- 4- Allah yolunda Allah rızası için mücâhede etmeleridir ki, (belki Allâhü Teâlâ hazretleri onları ibâdetlerinden dolayı) inayet ve lütuf cezbelerine hidâyet buyurur....³⁶⁰

İsrail Oğulları

Yüce Meali:

Celâlim hakkı için ki, Allah Benî İsrail'den mîsak almıştı ve içlerinden on iki nakib göndermiştik. Ve Allah buyurmuştu: Haberiniz olsun, ben sizinle beraberim. Celâlim hakkı için, eğer siz namazı kılar, zekâtı verir ve resullerime inanır, kendilerine kuvvetle yardım eder ve Allah'a karz-ı hasenle İkaz muamelesi yaparsanız, elbette tarafınızdan kabahatlerinizi kefaretlerim ve mutlak sizi altından nehirler akar cennetlere korum. Bundan sonra da içinizden her kim nankörlük eder, küfre saparsa, artık düz yolun ortasında sapsın, kendini zayi etmiş olur.

Sonra bu mîsaklarını nakzettikleri içindir ki, biz onları lanetledik ve kalblerini kaskatı ettik. Kelimeleri yerlerinden oynatarak tahrif ederler... İhtar edildikleri hakikatlerden hazz almayı unuttular. İçlerinden pek azı müstesna olmak üzere, onlardan dâima bir hainliğe muttali olur durursun. Yine sen onlardan affet ve aldırma... Çünkü Allah ihsan edenleri sever.³⁶¹

Tefsîr-i Şerifi:

"Celâlim hakkı için ki, Allah Benî İsrail'den mîsak almıştı."

And olsun ki, elbette Yahudi taifesinden ahd ve misak aldık.

(Şu) kavli-i şerifde ki iltifat³⁶²

"Ve içlerinden on iki nakib göndermiştik."

Büyüklerin yolu üzere kelâmın akışı ve cereyan etmesi içindir. Veya peygamber göndermenin Mûsâ Aleyhisselâm vasıtası He olmasındandır.... ileri de geleceği üzere....³⁶³

³⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 325.

³⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 325-326.

³⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 326-327.

³⁶² iltifat" Belâğât ilminin önemli bir fenni olan "Meânî ilmi"nin bir istilâhıdır. İltifat, bir manâyı üç yol (gaib, muhatab ve mütekellim) sigalarından biriyle ifade ettikten sonra; anlatmaya başka bir sığa ile devam etmektir, iltifat manâyı bir güzellik ve cazibe verir. Kalblere tesir eder. İltifat;

Mütekellimden muhataba,

Mütekellimden gaibe,

Muhatab'dan mütekellime,

Muhatab'dan gaibe,

Gaibten muhataba.

Ve gaibten mütekellime geçilebilir... Burada olduğu gibi..

Burada Allâhü Teâlâ hazretleri, önce, fiili mazî müfred müzekker gaib sığası yani ü-t "aldı" ile; "Celâlim hakkı için ki, Allah Benî İsrail'den mîsak almıştı." Buyurduktan sonra; mütekellim sığasına geçti. Ve Fiili mazî nefis-i mütekellim vahde sığası yani ü_'biz gönderdik" ile; Ve içlerinden oniki nakib göndermiştik." Buyurdu, iltifat hakkında geniş bilgi için; Telhîs, Muhtasarül-Meânî, Mutavvel gibi kitabların "Müsnedün ileyh'in takdimi"ne bakınız. Mütercim.

³⁶³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 327-328.

Nakīb

Yani her sebtten (kabileden) kendilerinin üzerine kendi kavminin hallerini teftiş eden, inceleyen ve düzelten bir "nakīb"³⁶⁴ gönderdik.

Veya onların emir olundukları emirleri, ifâ edeceklerine dair onlara kefil olan bir "kefir gönderdik, demektir....

Rivayet olundu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, "akebe gecesi"nde "Ensâr" için on İki nakīb tayin etti.

Nakībın faydası şudur: Bir kavim üzerlerinde bir nakīb olduğunu bildiklerinde, bu durumları istikâmete en yakın hâl olur. {Kendilerine çeki düzen verip, istikâmet üzere olmaya çalışırlar...} (2/361)

Nakīb ve arîf birbirlerinin nazir ve benzerleridir. Denildi ki: Nakīb, arîfin üzerindedir...³⁶⁵

Arîf

Şir'atü'l-İslâm şerhinde buyurdu:

Arîf, (yani "ma'rûf" bilinen) manasıdır. O da kavmin efendisi demektir. Mahalle veya kabileden bir cemaatin işlerini ikâme eden (işlerine bakan) kişidir. Onların işlerini görür ve Emîr, o kişiden cemaatin işlerini, hal ve durumlarının bilgisini alıp öğrenir. Arîf, reisin altında ve başkanlıktan başka bir şeydir. "İrâfet" lafız ve manâ bakamından "Siyâdet" gibidir. Ha-dis-i şerifte buyuruldu:

"Muhakkak ki "İrâfet" hakdır. Elbette insanlara, arifler lazımdır. Ve lakin arifler cehennem³⁶⁶ ateşindedirler."³⁶⁷

İdarecilerin Çoğu Cehennemdedir

Yani kavim siyâdeliği (idarecilik ve efendiliği), şer-i şerifte caizdir. Çünkü onunla insanların maslahat ve faydaları tanzîm edilir. Meşguliyetleri halledilir. O bir maslahattır. İnsanlara olan acıma duygusu zarurî olarak idareciliğin olmasını gerektirir.

Hadis-i şerifte geçen, "Ve lakin arifler cehennem ateşindedirler." Kavî-i şerifi ise, yani çokları cehennemdedir, demektir. Onlardan (kavmin idarecilerinden) zulümden kaçınan, sevap kazanır. Lakin onlardan galip olan ise bunun hilafı yani zulüm ve haksızlık olduğundan dolayı (adaletle davranan o az idarecilerde) küllün (zâlim olan bütün idarecilerin) mecrasında zikredildiler...³⁶⁸

"Şerhüi-Mesâbih'te de böyledir.

Sa'dî (r.h.) buyurdular:

Riyaset (başkanlık ve idarecilik) çoklarının elinde hatâ'dır. Çünkü onların elleri Allâhü Teâlâ hazretlerinden uzaktır. Gücün yetse bile halkın gönül dünyasını yaralama! Eğer yapacaksın kalplere sevgi tohumlarını ek!³⁶⁹

Allah İtaatkârlarla Beraberdir

"Ve Allah buyurmuştu:"

Sadece israil oğullarına buyurmuştu. Çünkü onlar, terğib ve terhîb'e en çok muhtaç olanlardı. (Ne buyurmuştu:)

"Haberiniz olsun, ben sizinle beraberim!"

³⁶⁴ Nakīb, teftiş mânâsına dan (masdar) veya dyju mânâsına olarak vezinde müfettiş veya teftiş veya tecrübe olunmuş emin (inanılır) ve itimad olunur mânâsına olup bir kavmin durumlarını bilen ve işlerine güçlerine kefil olan amir ve eminlerine söylenir ki, reisden başkadır, "Nakībül-Eşraf gibi. Zeccac'ın beyanına göre bu kelimenin aslı, geniş delik demek olan 'jü den olduğu için bizim "kulağı delik" tabirinden anladığımız "sırlara âşinâ olma" mânâsını içine alan bir anlam vardır. Israiloğulları on iki sıbt (kabile) olduklarından, her sıbttan bir nakīb gönderilmiştir. Mücahid, Kelbî ve Suddî demişlerdir ki, bu nakibler, Musa (a.s.)'ın harp ile görevlendirilmiş olduğu Cebbarlar şehrine gidip durumlarını öğrenmek ve dönüp peygamberleri Musa'ya haber vermek için gönderilmişlerdi. Gittiler, birtakım büyük cisimler ve bir kuvvet, heybet gördüler ve korktuar, döndüler; gelir gelmez de kavimlerine söylediler, bildirdiler. Halbuki Musa (a.s.) onları söylemekten yasaklamıştı. Fakat sözlerinde durmadılar, caydılar. Yalnız Yehudâ sıbtından Kalib b. Yufenna ile, Efrâim b. Yusuf sıbtından Yuşa b. Nun sözlerinde durdular ki, ileride gelecek olan "Allah'tan korkanlardan iki adam dedi" (Mâide 5/23) âyeti bunlar hakkındadır. Rivayet edildiğine göre Firavun'un suda boğulmasından sonra Allâhü Teâlâ Israiloğulları'na Şam topraklarında Kenanlıların zalimlerinin oturdukları Eriha'ya gitmelerini emretmiş ve "Ben, burayı size vatan ve karargâh olmak üzere yazdım. Gidiniz içindekilerle savaş ediniz, yardımcınız benim" demiş. Hz. Musa'ya da verilen emirlerin yerine getirilmesi için, her sıbttan kavmine kefil olacak bir nakib ve emin seçmesini emretmişti. Hz. Musa nakibleri seçti ve Israiloğullarından söz aldı, nakibler bunlara kefil oldular ve bu şekilde hep birlikte hareket ettiler. Kenan topraklarına yaklaştıkları zaman nakibleri, anıldığı üzere, teftiş ve gizli şeyleri öğrenmeleri için gönderdi. Elmalî c. 3, s. 1599-1600,

³⁶⁵ İsmail Hakkî Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 328-329.

³⁶⁶ Ebu Davud: 2545.

³⁶⁷ İsmail Hakkî Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 329.

³⁶⁸ İsmail Hakkî Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 329.

³⁶⁹ İsmail Hakkî Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/330.

1- ilim,
2- kudret
3- Ve nusret (ilâhîyardımla) sizinle beraberim... Sizin sözlerinizi işitiyorum,
Sizin amellerinizi görüyorum,
Sizin kalblerinizde olanları biliyorum,
Ve bütün bunlara göre size ceza (amellerinize karşılık) vereceğim!
Burada kelâm tamam oldu. Sonra cümle-i şartiyye ile kavî-i şerif başladı.
Ve İsrail oğullarına hitaben Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:
"Celâlim hakkı İçin, eğer siz namazı kılar, zekâtı verir ve resullerime inanır "Celâlim hakkı için, eğer siz kılar."
(Neyi?) "Namazı." (daha?)
"Ve verirseniz," (neyi?) Zekatı" (daha?)
"Ve inanırsanız," (kimlere?) "Resullerime,"
Peygamberlerin hepsine iman ederseniz...
"Celâlim hakkı için, eğer siz kılar." Kavî-i şerifin başında lâm harfi, mahzûf olan kasemin yerinde vaki olmuştur.
"Ve kendilerine kuvvetle yardım eder..."
Kendilerine yardım eder ve kendilerini kuvvetlendirirseniz...
Bu menetmek ve defetmek demektir. Ta'zîr bundan gelir. Çünkü bir kişiye yardım eden ondan düşmanını defetmiştir. (Meselâ:) "Filanı kuvvetlendirdim" Yani ondan kötülüğü reddedecek şeyler yaptım, ondan kötülüğü savdım." demektir.
"Ve Allah'a ikaz muamelesi yaparsanız."
Hayır yollarına infak etmekle veya mendup olan sadakalarla tasadduk etmekle...
Bu ikraz ile zekat çıkarmanın arasındaki fark zahir oldu. Çünkü zekât farzdır. (Nasıl ikraz ederseniz?)
"Karz-ıhasen..."³⁷⁰

Karz-ı Hasen

(Bir infak'ın karz-ı hasen olmasının şartları:)

- 1- Halâ! maldan olması,
- 2- Kendi arzu ve ihtiyariyle vermesi,
- 3- Rağbet ederek (candan isteyerek) vermesi,
- 4- Vermede gönülsüz olmaması,
- 5- Vermek mecburiyetinde kaldığı için vermemesi,
- 6- İhlâsla vermesi,
- 7- Riya şaibesinin olmaması,
- 8- Süm'â (ıştırtmek) duygusunun olmaması,
- 9- Desinler diye bir düşünce taşımaması,
- 10- Verdiğini menn (başakakma) ile bulandırmaması,
- 11- Eziyet katmaması,
- 12- Ve benzeri dünyevî bir düşünce taşımaması şarttır...

"Karz (ödünç)" kelimesinin nasb olması, masdariyet üzere olma ihtimali vardır. Çünkü masdarm isimdir Yani demektir.

Şu kavî-i şerifte de olduğu gibi:

"Bunun üzerine rabbi onu güzel bir kabul ile kabul buyurdu, ve güzel bir surette yetiştirdi;" (âyet-i kerimesinde geçen, kelimesinde olduğu gibi... "yani manasınadır....

Mefûliyyet üzerine nasb olma ihtimali de vardır. Karz edilen malın ismidir.³⁷¹

Bu Misaklara Bağlı Olanların Günahları Silinir

(Siz bunları yaparsanız:)

"Elbette tarafınızdan kabahatlerinizi kefaretlerim."

Lam harfinin delaletiyle kendisine delâlet eden kasemin cevabi olup, şart/n cevabi yerine geçerlidir.

"Ve mutlak sizi cennetlere korum." Bostanlara ve bahçelere... (Öyle cennetler ki?) "Altından akar..." Ağaçlarının ve meskenlerinin altında akar... (ne?) "Nehirler."

Dört nehir akar...

Zarûreten te'hîr olundu. Tahliyet, tahaliyetin üzerine takaddüm olundu.³⁷²

³⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 330-331.

³⁷¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 331-332.

³⁷² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 332.

İnkâr Edenler Sapıtılmışlardır

"Her kim küfre saparsa,"

Peygamberlerimi inkâr ederse.,. Ve şart makamında sayılan bu şeyleri (yani; Namaz kılmayı. Zekat vermeyi, Peygamberlere iman etmeyi, Peygamberlere yardım etmeyi, Karz-ı hasenle ikraz etmeyi....) inkâr ederse demektir.

Bu kavli-i şerifin başında ki fe harfi, (tertip için olup) "kim inkar ederse," (kavli şerifinde geçen küfreden kişinin) hükmünü; iman eden kişinin hükmü üzerine tertibini beyân etmektedir. Tergîb ve terhibikuvvetlendirmektedir...

"Bundan sonra,"

Katî iman icâbeden büyük vadin kendisine taalluk ettiği te'kid olunan şartlardan sonra....

"Sizden," "inkâr etti" fiilinin failinin hâl vaki olan zamire taalluk

"Artık düz yolun ortasında sapsmış, etmektedir.

kendini zayi etmiş olur."

Açık olan yolun ortasından apaçık dalâlete düşerek, fahiş bir hata ile hatâya düşüp, asla kendisiyle beraber bir özür beyân e-dilmeyen bir sapıklık... Bundan önce inkâr eden kişiler bunun hilâfıdır... Zira belki o kişilerin bir şüphesi olup onun için bir mazeret olması tevehhüm edilebilir... (2/362)³⁷³

İsrâil Oğullarının Misakı Bozmaları

Rivayet olundu:

İsrâil oğulları, Firavunun helâkından sonra Mısır'a yerleştiklerinde, Allâhü Teâlâ hazretleri, kendilerine Şam toprağında olan "Erîh"a şehrine yürümelerini emretti.

Erîh'a şehrinin bin (kadar) köyü vardı. Ve köy (ve kasabada) da bin (kadar) bağ ve bahçe vardı. "Kenan'ların Cebbarları (ve zorbaları) orada oturuyordu. Allâhü Teâlâ hazretleri, (Mûsâ Aleyhisselâm vâsıtası ile) onlara (İsrâil oğullarına) buyurdu:

-"Ben size kendisinde karar kılacağımız bir diyar yazdım... Ona gitmek üzere yola çıkın. Gidin orada bulunanlarda savaşın. Muhakkak ben sizlere yardım edeceğim!"

Allâhü Teâlâ hazretleri (bu vahiyden sonra) Mûsâ Aleyhisselâm'a; her sebt (kabile)den emîn bir nakîb edinmesini emretti. Bu nakîblerin her biri, kavminin ilâhî emirleri ifâ edeceklerine dair kavimlerinin üzerine kefil olmaları için birer kişi seçmesini emretti. Bu kişiler, onların üzerine misâk olacaklardı. Mûsâ Aleyhisselâm onlardan nakîbler seçti, İsrâil oğullarından misaklar aldı. Bu seçilen nakîblerde İsrâil oğullarının ilâhî emirlere boyun eğeceklerini taahhüt ettiler. Mûsâ Aleyhisselâm onlarla yola çıktı. Kenan toprağına yaklaştıklarında, nakîbler gönderdi.

Bu nakîbler, gidip Kenan ilinde istihbarat topladılar. Kendilerine öğretilen şekilde hareket ediyorlardı. Bu nakîbler, orada iri cüsseli, kuvvetli, heybet sahibi ve insan azmanı kişiler gördüler. Korktular. Döndüler. (Yuşa Aleyhisselâm ve hazret-i Kaüb hariç diğerleri) gördüklerini kavimlerine anlattılar. Halbuki Mûsâ Aleyhisselâm onları gördüklerini İsrâil oğullarına anlatmaktan menetmişti. Nakîblerin hepsi misâkı bozdular; sadece Yahûdâ kabilesinin nakîbi olan Kâlib bin Yuknâ ile Yusuf bin Efrâyim kabilesinin nakîbi olan Yuşa bin Nun es-Siddik aleyhisselâm, olup bitenleri anlatmadılar. (Misaklarına bağlı kaldılar...)³⁷⁴

Üç Bin Unuk

(zayıf bir rivayetle) Denildi ki:

Nakîbler, istihbarat için Kenan iline gittiklerinde, Üç bin unuk ile karşılaştılar. Üç bin Unuk'un üç bin üç yüz otuz üç (3333) zira ve sülüs zira (ve bir zirâ'm üçte biri kadar) uzunluğu vardı. Üç bin sene yaşındaydı. Boğazı bulutlara değiyordu. Bulutlardan su içiyordu. Denizlerin dibine eline uzatıyor, balık yakalıyor (o balıkları bir şey saplayarak ellerini) havaya güneşe doğru kaldırıyor ve bizzat güneşin kendi sıcaklığında balıkları pişirip yiyordu.

Rivayet olunur ki:

Nuh Aleyhisselâm'ın tufanında su bütün yer yüzünü kapladığında, Üç bin Unuk bir dağın üzerindeydi. Nuh Aleyhisselâm'ın tufanının suyu ancak Üç bin Unukun dizlerine kadar çıkmıştı, (yani Nuh Aleyhisselâm'ın tufanında gemiye binmediği halde suda boğulmayanlardan biriydi.)²⁹⁹

Üç bin Unuk'un annesi, Unuk, Adem Aleyhisselâm'ın kızlarından biriydi. Onun oturduğu yer topakta bir kile kadar yer idi. (Üç bin Unukun annesi Unuk oturduğunda kile kadar yeri kaplardı.

Üç bin Unuk, bu on nakîb ile karşılaştığında, başının üzerinde bir demet odun olduğu halde (ormandan) geliyordu. Üç bin Unuk onları eliyle tuttu. Ve başının üzerinde bulunan odun demetinin içine koyup evine

³⁷³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 332-333.

³⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/333-334.

getirdi. Onları hanımının önüne döktü. Ve eşine;
-"Bizi öldürmeyi kasteden şu adamlara baki" dedi. Eşi:
-"Bunları ayağımın altında ezeyim mi?" dedi. Üc bin Unuk;
-"Hayır! Onları öldürme! Yollarını serbest bırak gitsinler; kavimlerine gördüklerini anlatsınlar!" dedi.
Böyle³⁷⁵ yaptılar.³⁷⁶

Kenânlıların Bağ ve Bostanları

Rivayet olundu:

Üc bin Unuk İsrail oğullarının nakîblerini kolunun yeni içine koyarak; onları götürüp meliklerinin önüne döktü.
Onlara:

-"Haydi kavminize dönün! Gidin onlara gördüklerinizi anlatın!" dedi.

Onların (Cebbarların bağlarının) üzüm salkımlarını ancak beş kişi taşıyabilirdi veya dört kişi, kendi aralarında bir ağaçla taşırlardı.

Yine onların narları parçalanıp habbeleri çıkarıldığı zaman, bir nar kabuğunun içine beş kişi rahatlıkla girebilirdi³⁷⁷

Böylece onlar, kendi hallerini İsrail oğullarının nakîblerine tam tanıtmış oluyorlardı.³⁷⁸

Nakîblerin Misaklarını Bozmaları

Nakîbler, döndüklerinde, bazıları bazılarına;

-"Eğer siz bu kavmin (Cebbarların) halini İsrâil oğullarına haber verecek olursanız, hepsi Allah'ın peygamberi Mûsâ Aleyhisselâm'dan yüz çevirirler. Lakin (gelin bu hadiseyi) İsrail oğullarından gizleyin; sadece Mûsâ Aleyhisselâm ve Hazret-i Harun'a anlatın! (Hiç olmazsa) onlar ikisi, hadiseyi tahlil edip görüşlerini beyân ederler.."

Bazıları bazılarından bu söz üzerine birbirinden misâk (kati söz) aldılar.

Sonra Mûsâ Aleyhisselâm'ın yanına gittiler. Beraberlerinde Cebbarların üzüm tanelerinden bir habbe vardı. Bir deve ağırlı-ğındaydı.

Ahidlerini bozdular. Her biri kendi kavmini Cebbarlarla savaşmaktan alıkoymaya başladı. Orada gördüklerini kavimlerine anlattılar. Ancak Kâlib ve Yuşa Aleyhisselâm gördüklerini gizlediler, misaklarına bağlı kaldılar...³⁷⁹

Üc Bin Unuk'un Öldürülmesi

(Mûsâ Aleyhisselâm, kendisine inanan kişilerle beraber savaşa çıktı.) Mûsâ Aleyhisselâm'ın askerlerinin (bulduğu ve kapladığı meydan) bir Fersah uzunluğunda ve bir Fersah genişliğindeydi.

Üc bin unuk geldi. Onlara baktı. .Sonra dağa geri döndü. Dağdan Mûsâ Aleyhisselâm'ın askerlerinin kuşattığı meydanı kaplayacak büyüklükte bir kaya kopardı. O kayayı Mûsâ Aleyhisselâm'ın askerlerinin üzerine bırakmak ve hepsini öldürmek için başının üzerinde taşımaya başladı.

Allâhü Teâlâ hazretleri, Hüdhüd kuşunu gönderdi. Hüdhüd kuşu, gagasıyla o kayayı Üc bin Unuk'un başının hizasından delmeye başladı. Kaya delindi ve Üc bin Unuk'un boynuna geçti. Üc bin Unuk sarsıldı, dengesini kaybetti, yere düştü. Mûsâ Aleyhisselâm ona yöneldi. Mûsâ Aleyhisselâm'ın boyu, on zira idi. Asâ'da on zira idi. Mûsâ Aleyhisselâm on zira kadar da havaya sıçradı. Böylece Mûsâ Aleyhisselâm'ın asası, Üc bin Unuk'un to-puklarına yetişti. O baygındı. Mûsâ Aleyhisselâm onu öldürdü.

Dediler:

Üc bin Unuk'a (Mûsâ aleyhisselâm ile beraber) bir cemaat saldırdı. Ellerindeki hançerler (ve kılıçlarla) onun

³⁷⁵ Kurtubî Tefsiri, Üc bin Unuk'un Nuh Aleyhisselâm'in tufanında gemiye binmediği halde kurtuluşunun sebebinin şöyle izah etmektedir.

"Üc bin Unuk'un Nuh Aleyhisselâm'in tufanından kurtuluşunun sebebi. Allah'ın emriyle gemi inşa etme vazifesini aldığı zaman, gemi için gerekli olan tahta, sac ve aletleri, taşıyacak bir vasıta bulamadı. Üc bin Unuk geminin ağaç, tahta, sac ve malzemelerini ta Şam'dan taşıyarak getirdi. Bu güzel ameline karşılık Allah'tan bir şükür nişanesi olarak onu tufanda boğulmaktan kurtardı.." Kurtubî Tefsiri: c. 17, s. 122, 300 Üc bin Unuk hikâyesi, Yahudiler tarafından uydurulmuş bir hikâyedir. Yahudilerin Üc bin Unuk hikâyesini uydurmaktan maksatları;

1- Misaklarını bozan, ahidlerini çiğneyen Musa Aleyhisselâm'ın emirlerine karşı gelen atalarını haklı çıkarmak,

2- Onları ma'zûr göstermek,

3- Atalarının korkaklığına ma'kûl ve akl-i selim sahihlerinin kabul edeceği bir çâre bulmak,

4- Atalarını ve dolayısıyla bütün Yahudileri kahraman göstermek,

5- Ve bunlara benzer düşünceler ve maksatlarla uydurulmuş bir hikâyedir.

Evet Ken'ânlılar iri cüsseli ve insan azmanı kişilerdi; ama bu hikâyede belirtildiği gibi değillerdi... Üc bin Unuk fiziki yapısı masalımsı hayatı Yahudî zekâsının örünüdür. İsrâilîyattır... Üc bin Unuk gibi bir adam yaşamış ise de Yahudilerin abarttığı kadar değildir... Mütercim.

³⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/334-335.

³⁷⁷ İnsanlık ziraat, bağ ve bahçe işlerinde bu denli gelişmiş bir tarih yaşamış ise. gelecekte de bunların olması mümkündür. Bu hadise de Yahudilerin uydurmalarını, İsrâilîyyet ve mübalağalarını da asla unutmamak lazım.. Mütercim.

³⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/335-336.

³⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/336.

başını kesip³⁸⁰ öldürdüler...³⁸¹
Sünnetullah

Sünnetullah böyledir. O evliya (ve dostlarına) yardım etmek istediği zaman, hiçbir kimsenin aklına gelmeyecek bir ile yardım eder. Allâhü Teâlâ hazretlerinin her işinde tam bir hikmet, kusursuz ve her şeye şâmil olan bir maslahatı³⁸² vardır.³⁸³

Kırklar

Bil ki:

Allâhü Teâlâ hazretleri, Mûsâ Aleyhisselâm'in ümmetinin i-çinde, zaruret ânında kendilerine başvurmak için on iki nakîb kıldı... Bunun gibi Allâhü Teâlâ hazretleri, inayetinin kemâliyle bu ümmetin içinde de her halde ve her

³⁸⁰ vermesi ve nihayet etraftan üşüşüp başını koparmak, hükümetin yok olması ve memleketin komşu kavimler tarafından bölüşülüp istila edilmesidir. İlk bakışta bundan İsrailoğulları'nın Arz-ı Mukaddes'e girişi Hz. Musa'nın hayatında olmuş gibi sanırsa da, bunun yanlış olduğu söyleniyor. Şu halde Hz. Musa'nın da şahsı değil, maneviyatı ve dini düşünölmüş demek olur.

Şimdi bunları nakletmekten maksadımız, efsanelere karşı Kur'an açıklamalarının sağlamlık ve eminliğini anlatmaktır. Kur'an bize gösteriyor ki, İsrailoğulları'nın bu gibi efsaneleri, boyunu göklere çıkardıkları Açların, Uçların, devlerin asil ve hakikati iki kelimedenden ibarettir: "Cebbar bir kavim". Bu ve bu gibi geçmiş ümmetlerin kıssalarında doğrudan doğruya Kur'an'ın sağlam ifadesine dikkat etmek ve buluşları, hayalden gerçeğe nasıl yönettiğini anlamak gerekir. Tefsircilerin bu gibi yerlerde böyle hikayeleri nakletmekten maksatları, Kur'an'ı bunlarla tefsir ve açıklama fikrini vermek değil, Kur'an-ı Kerim'in sağlam beyanları ile geçmiş rivayetlerin durumlarını ölçmek için bir ölçü ve misal vermektir. Bunu farkedemeyen ve ayıramayanlar, Kur'an'ın mânâsını bunlara döndürerek düşünmenin gerekeceği zannına düşerek pek çok hata etmiş olurlar. Allah Teâlâ bu gibi hatırlatmalar ile müslümanların diğer kitap ehli gibi efsaneler peşinde dolaşmalarını ve hak dini vehimlerde ve hayaletlerde değil, gerçek hakikatte aramalarını hatırlatmış ve bunun için kitabına, "Kitab-ı mübin" {açık kitap}, "Kitab-ı hakîm" (hikmetli kitap) demiş "Onda muhkem âyetler vardır, onlar kitabın aslıdır" (Al-i İmrân, 3/7) buyurmuştur. Hakikat mümkün iken mecaza gidilmemesinin lüzumunu öğretmiştir. Hak Dini Kur'an Dili: c. 3, s. 1643-1647.

boluK" diye bilinen bu tarihi masalı burada nakletmek konunun anlaşılması bakımından faydalıdır. Şöyle ki:

Vekiller casusluğa çıktıkları zaman Unuk oğlu Uc ile karşılaşmışlar ki üçbin üçyüz otuzüç arşın uzunluğunda boyu varmış ve üçbin senedir yaşıyormuş. Rastladıkları zaman başında bir deste odun varmış. Bunları tutmuş o destenin içine koymuş, karısına götürmüştü: "Bak bunlar bizimle savaşmak arzusunda bulunuyorlar" diye önüne atıvermiş. "Şunları ayağımın altında eziveriyim mi?" demiş. O da: "Hayır öyle yapma, bırak gitsinler, gördüklerini kavimlerine haber versinler" demiş, bırakıvermişler. Onlar da bunların durumlarını gözden geçirmişler. Görmüşler ki, üzümünün bir salkımını dört beş kişi götürebiliyor. Nihayet çıkmışlar, birbirlerine:"Eğer bunları İsrailoğulları'na haber verirseniz, Allah'ın peygamberine karşı dinden dönerler, Öyle ise gizleyelim, yalnız Musa ve Harun Aleyhisselâm'a söyleyelim, onlar ne fikirde bulunacaklarsa bulunsunlar" demişler ve aralarında böyle anlaşma yapmışlar ve yanlarına bir tane de üzüm almışlar ki bir adam ağırlığında varmış. Fakat geldiklerinde Kâlib ile Yüşâ'dan başkası sözlerinde durmamışlar, her biri kendi torunlarına harbi yasaklamaya ve gördüklerini anlatmaya başlamışlar.

Daha sonra Musa'nın ordugâhı bir fersah (üç mil veya beş kilometre) kare imiş. Uc gelmiş, bunlara bakmış, dönmüş dağdan bu asker mikdarında ve değirmen taşı şeklinde kocaman bir kaya yontup ordunun üzerine bastırmak için başına almış, Allah Teâlâ da bir Hüdhüd göndermiş, başına göre kayanın ortasını oymuş. Delinmiş birden bire Uc'un boğazına geçmiş, geçince sendelemiş yıkılmış. Çabalarken karşıdan Hz. Musa yürümüş. Boyu on arşın imiş, on arşın da âsası varmış. On arşın da sıçramış bu otuz arşın yükseklikte ancak topuğuna yetmişmiş vurmüş, fakat öldürmüştü. Bunun üzerine etraftan hançerlerle üşüşmüşler ve başını koparmışlar.

Bu. hir devletin yıkılış şeklini temsilidir. [oğlu Uc bir hükümî şahıs, fakat tarihî bir masaldır. O zaman Arz-ı mukaddes'te oturma hüküm süren bir kavim timsalidir. Ahad (birler). Aşerat (onlar). Miat (yürler). ulûf (hlnter) rakamların mprtehplerinrien her birinin ilk ferd sayısı olan "üç" adedine çarpımının sonucu bulunan üçbin üçyüz otuzüç sayısı Fisagorilerin sayı korletmesine kaynak teşkil eden gizli bir usul (metod) ile bu devletin hükümünün dairesini, ararisini. maddi kuvvetini gösterir. Bununla üç bin üçyüz otuz üç arşın. H?. Musa'nın on arşın hnyu iki tarafın maddi hakimian mukayese edilmesine bir ölçü teşkil eder. Oç bin sene, bu kavmin eskiliğini, başındaki odun. parlaması mümkün olan hir fitneyi temsilidir ki. hu casusların gelişi ve tutuluşları da hu fitaeye tür ek-Olmuş demektir. Kadın, hükümdarın şehveti ve maiyeti; üzüm, servet ve ziraatin feyz ve bereketi; taş, o devrin mancincik ve diğerleri ile harp araçları; bakış ve dönüş İsrailoğulları'nın gelmesinden sonraki tedbirler ve hazırlıklar; Hüdhüd, İllâhî tasarruf; taşın delinmesi, hükümet merkezi (baş şehirin fesat ve dağılması; boğazına geçmesi, harbe ait tedbirlerin tepkisi ve iç İhtilâl; sendeleyip yıkılmak devletin yıkılması; bu sırada Hz. Musa'nın yürümesi, İsrailoğulları'nın sonradan saldırması; üçbin kusura nisbette Musa'nın on arşın boyu İsrailoğulları'nın ve buldukları arazinin miktarıdır. Asâ, Hz. Musa'nın i'cazının gücü ve bunun on arşın boyu, harp yoluyla yürünölen mesafe; on arşın sıçrama, hiç harp edilmeksizin işgal edilen mesafe; otuzar arşın yükseklik, üçbin üçyüz kusura nisbette yok edilen kuvvet ve işgal edilen arazi; topuktan vurulup ölmek, koca bir devlet ve memleketin kenarından ve güzergâhından az bir yerin işgaliyle yıkılıvermesi ve nihayet etraftan üşüşüp başını koparmak, hükümetin yok

Uc bin Unuk hakkında büyük müfessir Elmalılı Hamdi (r.h.) Hak Dini Kur'an Dili tefsirinde şöyle buyurmaktadır: Tefsirciler temsili bir ifade ile naklederler ki, Musa Aleyhisselâm elçileri durumu öğrenmek için gönderdiği zaman bu zorbalardan biri bunları görmüş ve hepsini tutmuş, bahçesinden getirmekte olduğu bir meyve ile beraber torbasına koyup kralın önüne götürmüştü, saçırvermiş ve "Garib değil mi bunlar bizimle harp etmek istiyorlar" demiş. Kral da: "Haydi arkadaşımıza gidiniz ve gördüklerinizi haber veriniz" diye bunları salıvermiş, korku içinde gelmişler, olayı Hz. Musa'ya anlatmışlar, o da bunu kimseye söylememelerini emretmiş, fakat dinlememişler, ancak içlerinden Musa'nın yiğidi Nun oğlu Yüşâ ile Musa'nın damadı Yuhanna oğlu Kâlib işi kolaylaştırmaya çalışmışlar, çok güzel, çok hoş, nimeti bol bir memleket, ahalisinin gövdeleri iri, bedenleri kuvvetli ise de kalbleri zayıf demişler. Diğer on kişi ise halkın gözlerini korkutmuş, yıldırılmış, savaştan çekinmelerine sebep olmuşlardır. Bu nakilde zorba hükümetinin kuvvetli bir zabita teşkilâtı bulunduğu ve İsrailoğulları'nın kendilerine saldırma hilesinde olduğunu öğrenmiş buldukları anlatılmış demektir ki, bunların kuvvetlerini ve iriliklerini tasvir yolunda İsrailoğulları'nın türlü türlü hikayeleri, masalları vardır. Bu cümleden olarak bu zorbalar hükümetini başı gökte gururlu ve kibirli bir şahin misaliyle temsil etmek olan "Ac" yahut "Unuk oğlu Uc" masalı bu arada nakledilir ki, fevkalâde büyük ve kıymetli de olsa zorba bir hükümetin Allah'ın kudreti ile asızın bir darbe (vurup) altında mahvolup yok olabileceğini anlatır. Dilimizde "ucu boluk" diye bilinen bu tarihi masalı burada

³⁸¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/336-338.

³⁸² Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine de Örumcek Ağı ve bir Güvercin vasıtasıyla yardım etmedi mi Hira mağarasında?... Musa Aleyhisselâm'ı düşmanı Firavunun evinde büyütmedi mi?

³⁸³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/339.

zamanda necib, ebdâl ve evliyanın en azizlerinden kırklar kıldı. (2/363)

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi:

- "Ümmetin İçinde, kırklar, İbrahim Aleyhisselâm'ın ahlakı, yediler, İsa Aleyhisselâm'ın ahlakı ve biri de benim ahlakım üzere olur." ³⁸⁴

Bunlar, kendi mertebeleri, dereceleri, mevki ve makamlarına göre bu ümmetin eminleridirler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi:

- "Onların sebebiyle rızıklanırınız ve onların sebebiyle yağmur yağar ve onların sebebiyle Allâhü Teâlâ hazretleri belâları ³⁸⁵ defeder. ³⁸⁶

Kutub, Üçler, Yediler ve Kırklar

Ebû Osman el-Mağribî (k.s.) buyurdular:

Budala (seçkin velilerin sayıları) kırktır.

Ümenâ (emin velilerin sayıları) yedidir.

Hülefâ, ümmetten (halife derecesinde olan velilerin sayılan) üçtür.

Kutub, bir kişidir.

Kutub, hepisini bilir... Hepsini takip eder. Hiçbiri onu tanımaz. Ve hiçbiri onun sırlarına vakıf olamaz.

Kutub, ümmetin halifeleri olan üç büyük evliyanın imamıdır. Kutub, onları bilir ve tanır; ama onlar kutubu tanımazlar.

Halifeler (yani) üçler, (üç halife) ise, evliyanın emini olan yedileri tanır. Ama yediler, üçleri tanımazlar.

Yediler, ebdaldan olan kırklar tanır. Kırklar yani ebdallar ise yedileri tanımazlar.

Kırklar ise, bu ümmetin içinde olan diğer evliyayı tanır. Evliyadan hiçbiri onları tanımaz.

Kırklardan biri (vefat ile) eksildiği zaman onun yerine diğer evliyadan herhangi biri konulur.

Yedilerden biri noksan olduğu zaman onun yerine kırklardan biri konulur.

Üçlerden biri noksan olduğu zaman ise, onun yerine yedilerden biri konulur.

Kutub, evliyanın adetlerinin içinde sayısı bir olan ve kendisi sebebiyle halkın adedinin kıvamı o büyük zat geçip gittiği (tasarruf devresi sonu erdiği) zaman, üçlerden bir zât onun yerine konulur.

Allâhü Teâlâ hazretleri, kıyametin kopma saatine izin verinceye kadar, bu minval üzere devam edip gider....

Te'vilât-i Necmiyye'de de olduğu gibi... ³⁸⁷

Kutub ve Diğer Halifelerin Vazifeleri

Şeyhü'l-Ekber k.s. el-athar (Muhyiddin-i Arabî) hazretleri buyurdular:

Kutub, merkezi muhafaza eder.

Sağ İmam, âlem-i ervahı muhafaza eder,

Sol İmam, ise cesetler âlemini muhafaza eder.

Dört evtâd (dörtler ise:) Doğu, batı, güney ve kuzey (cihetlerini) muhafaza ederler.

Yedi ebdâl (yediler) ise, üst ve alt yönünden yer kürenin iklimlerini muhafaza ederler.

Muhyiddin-i Arabî Hazretlerinin sözleri sona erdi.

"Kitabü'l-Azîme" de böyledir. ³⁸⁸

³⁸⁴ Kenzul-Ummâl: 34594,

³⁸⁵ Müsned-i Ahmed: 854, şu lafızlarla geçmektedir:

Hazret-i Ali (r.a.) Irak'da iken onun yanında Şam Ehli zikir olundu. (Bazıları) dediler: -"Ey mü'minlerin emiri! Şamlılara lanet et!" Hazret-i Ali (r.a.): -"Hayır! (Şamlılara lanet okumam) Zira ben Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden işittim, şöyle diyordu:

- "Ebdâl, Şam'da olurlar. Ve onlar kırk erkektirler. Onlardan biri vefat ettiği zaman, Allâhü Teâlâ hazretleri, onun mekanına bir başka adamı koyar. Onların sebebiyle yağmur yağar ve suya kavuşulur. Onlar sebebiyle düşman üzerine yardım olunur ve onlar sebebiyle Şam ehlinin Allâhü Teâlâ hazretleri azabı defeder." Müsned-i Ahmed: 854,

Muhakkak ki ebdal Şam'da olurlar. Onlar kırk adamdır. Onların sebebiyle yağmur suyuna kavuşursunuz. Onların sebebiyle düşmanlarınızın üzerine yardım olunursunuz, ve onların sebebiyle yeryüzü ehlinin üzerinden belâ ve boflulmalar kalkar." Kenzul-Ummâl: 34594,

"Ebdal, kırk erkek ve kırk kadından meydana gelirler. Erkeklerden biri vefat ettiği zaman onun yerine bir erkek konulur ve kadınlardan biri vefat ettiği zaman ise, onun yerine kadınlardan (bir evliya) konulur." Kenzul-Ummâl: 34597,

"Ebdâl, Samda, Nucebâ Mısırdâ, Asâib Irak'da olurlar," Kenzul-Ummâl: 34606,

Ümmetinden kalbleri Hazret-i İbrahim'in kalbi gibi olan kırk kişi asla eksilmezler. Allâhü Teâlâ hazretleri onların (dualarının) sebebiyle yeryüzünün ehlinin belâ, musîbet ve felâketleri defeder. Onlara, "ebdâl" denilir. Muhakkak ki onlar, bu yüce makamlara, ne namaz, ne oruç ve ne de sakadalarıyla yetişmediler." Sahabeler sodurlar: -"Ya Resûlallah (s.a.v.)! Onlar ne ile bu makama eriştiler?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular: -"Cömertlik ve Müslümanlara nasihat ile..." Kenzul-Ummâl: 34612,

³⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/339-340.

³⁸⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/341-342.

³⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/342.

İsmail Hakkı der ki

Bu latif meclisleri toplayan şu fakır buyurur:

- "Ben şeyhim, senedim (biricik dayanağım), cesedimde ruhum menzilesinde olan şeyhim, üstadım (k.s.) hazretlerinden işittim (buyurdular):

"Muhakkak ki "Kutbui-vücûd" varlık kutbu, âhîret diyarına intikal ettiği zaman; onun halifesi (yerine geçen kişi) münferiden sol tarafın (halife ve imamı) olur. Sağ tarafın (imam ve halifesi) değil... Bu şundandır: Çünkü imam, kavme döndüğü zaman, solu sağ olur; sağ da sol olur... Şu kavli-i şerif ile buna işaret edildi:

"Sağda ashab-ı meymene; ne ashab-ı meymene!8 Solda ashabı meş'eme; ne ashab-ı meş'eme..." ³⁸⁹

Çünkü "mâ" lafzı tahkik ehline göre nâfiyedir. Sol ehli, Celâl ve fena ehlidirler. Sağ ehli ise, Cemâl ve beka ehlidirler. Ve bedî (eşsiz ve güzel) sırrı iyi anla! Ve sen;

"Şühûd halinde kulak tutan kimse..." ³⁹⁰ lerden ol.

Muhakkak ki bu hakikati inkâr eden kişi, gâfil olup, haktan uzaklaştırılmış (feyiz ve nurdan) kovulmuştur... ³⁹¹

Herkes Hakikati Kavrayamaz

Ey genç! Şu an halk içinde gecenin karanlığını delip geçme vaktidir. Zira hayat suyu zulmeti kaldırdı. Saib (r.h.) buyurdu:

Aşk sözlerini akıllı kişilerin yanında söyle! Aştan yoksun olan kişide hayat yoktur. Hakikati orada söyleme, anlamaz! ³⁹²

Namaz Hakkında Bir İnceleme

Celâlim hakkı için, eğer siz namazı kılırsanız..'

Kavl-i şerifinde şu tahkikler vardır:

Muhakkak ki namazın kılınması, ona devam ve senin namazın hakka ulaşmak için kendine mi'rac kılmandır. Ve senin Hakkı müşahede edinceye kadar yükselmeye devam etmendir. Misâk gününde müşahede ettiğin gibi. Dereceleri ise dörttür.

- 1- Kıyam,
- 2- Rükûl,
- 3- Sücut.
- 4- Teşehhüt...

Bunlar senin a'lâ-yi illiyyin ve Rabbül âleminin civarından, kaalibın olan esfel-i sâfilîne düşme derekelerine göredir.

Kaalıb ve esfel-i sâfilîn, "anâsır-ı erba" yani insan kalıbının kendisinden yaratıldığı dört unsurdur. ³⁹³

Ondan (dört unsurdan) doğan varlıklar da dört kısım üzere-

0 kısımların her biri seni hakkı müşahede etmekten alıkoyan ve hakkı sana örtüleyip gizleyen bir zulmet ve varlığa mahsus olan (bir namaz hâli) vardır:

- 1- Cemâdiyet (cansız varlıklar). Ona mahsus olan Teşehhüt halidir. Sonra,
- 2- Nebâtiyyet (bitkiler). Ona mahsus olan ise sucûdtür. Sonra,
- 3- Hayvâniyet (hayvanlık). Ona mahsus olan (hâl) ise rükû'dur. Sonra
- 4- İnsanlık. Ona mahsus olan ise kıyamdır.

Kıyam, sana insaniyet vasıflarının hicabından kurtuluşun yolu ve en büyükleri olan kibirden kurtulmak olduğunu işaret eder. Kibir, ise (dört unsurdan biri olan) ateşin husûsiyetindedir.

Rükû, hayvaniyyet vasıflarının hicabından kurtuluşunu sana işaret etmektedir. Hayvanın hususiyetlerinin en büyüğü şehvettir. Şehvet ise (dört unsurdan biri olan) havanın hususiyetidir. (2/364)

Sucûd (secde), nebâtiyyet (bitkiliğin) vasıflarının hicabından kurtuluşu sana işaret eder. Nebâtiyyetin hususiyetlerinin en büyüğü bir şeyi cezbetmeye ve kendisine çekmeye ve üremeye olan hırsıdır. Bu da (dört unsurdan biri olan) suyun hususiyetidir.

Teşehhüt, sana cemâdiyet (câmid ve cansız olmanın) tabiatının hicabından kurtuluşa işaret eder. En büyüğü cümûdiyyettir (cansızlıktır...) bu ise (dört unsurdan biri olan) topraktır.

³⁸⁹ eI-Vakia: 56/8-9,

³⁹⁰ Kaf: 50/37,

³⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/342-343.

³⁹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/343.

³⁹³ Dört unsur:

- 1- Su,
- 2- Hava,
- 3- Ateş,
- 4- Topraktır. Daha önce bu konuda geniş bilgi geçti.

Bu dört sıfattan, diğer beşerî sıfatlar neş'et bulup ürer. E-ğer sen bu dört derekelerden ve hicâblardan (hakki gizleyen perdelerden) kurtulur ve sen bu dört dereceden Rabbü'l-âleminin civarına döner ve gerçekten ona yakın olursan, işte o zaman hakikî olarak namazı ikaame etmiş olur ve Rabbini müşahede ederek, ona münâcâta bulunmuş olursun. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi:

"Sanki (sen Allâhü Teâlâ'yı) görüyormuşsun gibi Allâhü Teâlâ hazretlerine ibâdet et!"³⁹⁴
Te'vilât-i Necmiyye'de de böyledir...³⁹⁵

Ahdini Bozan Yahudiler

"Sonra bu mîsaklanm nakzettikleri içindir ki..."

Yahudilerin ahidlerini bozmaları sebebiyle... O (yani Yahudilerin ahidlerini bozmaları) onlar Mûsâ Aleyhisselâm'dan sonra resulleri yalanladılar, peygamberleri öldürdüler. Kitabı attılar, kitabın farz kıldıklarını zayı ettiler...

Bu kavli-i şerif de bulunan "Mâ" kelimesi zaittir. Kelâmın te'tödi ve onu kendi nefsinde temkin (tam yerleştirmek) için geldi.

"Biz onları lanetledik."

1- Onları tart ettik.

2- Onları rahmetimizden uzaklaştırdık.

3- Onları maymun ve domuzlara çevirdik.

4- Veya onların boyunlarına cizye vermekle onları zillet ve meskenete düşürdük, demektir.

"Ve kalblerini kaskatı ettik."

Kalblerini katı ve şiddetli kıldık da, o yönden onların kalblerine âyetler ve korkutmalar tesîr etmiyor.

Kalbleri taş gibi katı oldu. Yumuşak olmayan bir katılık kazandı.

"Kelimeleri yerlerinden oynatarak tahrif ederler..."

Onların kalblerinin katılığını beyân için geien istinaf cümlesidir.

Çünkü, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kelâmını değiştirmek ve tahrif etmekten ve Allâhü Teâlâ hazretlerine iftira etmekten daha şiddetli ve daha büyük bir kalp katılığı yoktur.

Tahrif den murad, ya onların (kitaplarında bulunan) Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin na't, sıfat, vasıf ve methiyelerini değiştirmeleridir. Ya da onların kötü te'vîl ile Allah'ın kitabını değiştirmeleridir.

Bu konuda Bakara sûresinde bilgi geçti...

"Hazz almayı unuttular."

Büyük bir nasibi terk ettiler.

"İhtar edildikleri hakikatlerden..."

Tevrat'tan... Veya Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerine tabi olmaktan, kendilerine zikredilene tabi olmadılar. Manâsı: Onlar, Tevrat'ı tahrif ettiler ve kendilerinin üzerine nazil olan ilâhî Kitaba tabi olma hazzını terk ettiler ve ona nail olmadılar, demektir.

Denildi ki:

Onlar, Tevrat'ı tahrif ettiler. Yapmış oldukları bu kötü ve şeni işin uğursuzluğundan dolayı onların hafızalarında olan ilâhî Kitap terk olunup alındı.³⁹⁶

Mâ'siyet İlmî Unutturur

İbni Abbâs (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

"Kişi, ma'siyetle ilmin bazısını unuttur..." (ispat için de) bu âyet-i kerimeyi okudu:

"Sonra bu mîsakları nakzettikleri içindir ki, biz onları lanetledik ve kalblerini kaskatı ettik. Kelimeleri yerlerinden oynatarak tahrif ederler... İhtar edildikleri hakikatlerden hazz almayı unuttular. İçlerinden pek azı müstesna olmak üzere, onlardan dâima bir hainliğe muttali olur durursun. Yine sen onlardan affet ve aldırma... Çünkü Allah ihsan edenleri sever."³⁹⁷

Hikaye (Unutmak ve günah)

³⁹⁴ Sahih-i Buhârî: 50, Sahih-i Müslim: 2710,

³⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/ 343-345.

³⁹⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/345-346.

³⁹⁷ el-Mâide: S/13. Bu konuda tamam Şafîî (r.h.) hazretleri buyurdular:

"Ben hocam Vaki'a hafızamın kötülüğünden şikâyet ettim. O beni günahları terketmeye irşâd etti. Ve bana bildirdi ki: İlim bir nurdur. Allah'ın nuru, âsî (ve günahkâr kişiye) verilmez."

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/346-347.

Rivayet olundu:

Allâhü Teâlâ hazretleri, Ümeyye bin Ebis-Salt'ın ³⁹⁸ ilmini değiştirdi. Bu zat, (Câhiliye dönemi) şâirlerin en beliglerinden. O uyurken bir kuş geldi, gagasını onun ağzına koydu, Ümeyye bin Ebis-Salt, uyandığı zaman bütün bildiklerini unutmıştu. ³⁹⁹

Amelsiz alimler

Hafız-i Şirâzî (k.s.) buyurdular:

"Cihanda amelsizlikten sadece ben melûl değilim. Âlimlerin melâmeti gerçekten amelsiz ⁴⁰⁰ ilimdendir..." ⁴⁰¹

Ahdi Bozanlar

Bil ki:

Muhakkak ki ilmiyle amel eden âlimler, vâsıl olan şeyhler, her asırda, her zaman (ve zeminde) devamlı insanlara "misâk gününü" ve hakkın onlara karışmasını hep hatırlatırlar. Ve böylece onları bu hallere teşvik ederler. Kimi işitirler ve kimi de yüz çevirirler.

İşiten kişi, dünyadan ve ukbâdan yüz çevirdiği için, Mevlâ Teâlâ hazretlerinin civarına vasıl olur ve böylece makbul ve merhum kişi olmuş olur.

Yüz çeviren kişi ise, Mevlâ Teâlâ hazretlerinden başkaya (mâsivâyâ) yöneldiği için, merdûd ve mel'ûn olmuş olur. Çünkü o kişi, Allah Sübhânehû ve Teâlâ hazretlerinin ahdini bozmuş olur... ⁴⁰²

Ahde Vefa

Mesnevîde buyuruldu:

Vefasız olmaktan köpek bile utanırken nasıl olurda sen vefayı terk edersin!?

Hak Teâlâ hazretleri ahde vefasıyla övündü. Ve Buyurdu:

-"Bizden başka ahbine (tam) vefa eden ⁴⁰³ kimdir?" ⁴⁰⁴

Yahudiler

"Onlardan dâima bir hainliğe muttali olur durursun."

"hain" kelimesi, "Hıyanet", demektir. "lağıv" ve "yalancı" kelimeler gibi... Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"Onda lağviyyattan bir kelime işitilmez!" ⁴⁰⁵ Yani, demektir.

Manâsı: Muhakkak ki sözünden caymak, hıyanet etmek, onların ve seleflerinin (geçmişlerinin) alışagelen âdet ve gelenekleridir. Bu cihetle onu terk etmeleri asla mümkün değildir. Veya onu gizlerler. Hiç şüphesiz bunu

³⁹⁸ Ümeyye bin Ebis-Salt'ın asıl adı, Rebîa bin Vehb bin Avf es-Sakafî'dir, Sakafî kabilesinin dâhilerindendi. Şiirlerinde, Allah, kıyamet, zühhd, takva, iyilik, merhamet ve vaaz gibi temaları işlerdi. Câhiliyet döneminde eski semavî kitapları okumuştur. Bu çağda Allâhü Teâlâ hazretlerinin bir peygamber göndereceğini biliyordu. Bu peygamberin kendisi olmasını temenni ediyordu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, peygamber olarak gönderildiğinde sadece ve sadece hasedinden dolayı onu inkâr etti. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onun hakkında;

-"Şiiri İman etti ama kalbi İnkâr etti."

Yine Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onun hakkında;

-"Ümeyye bin Ebis-Salt Müslüman olayazdı (az kaldı Müslüman olacaktı...) Sahihî Buhari: 3628. İbni Mace: 3757,

-"Şairin söylediği sözlerin en doğrusu, Lebid'in: J "iyi biliniz ki Allâhü Teâlâ hazretlerinin dışında bütün şeyler bâtıldır." Sözüdür. Ve Ümeyye bin Ebis-Salt Müslüman olayazdı (az kaldı Müslüman olacaktı...) Sahihî Buhari: 3628. Bir şiirinde;

-"Melik olan Allâhü Teâlâ hazretleri. Sema Arşının fevkinde olup Müheyymîdir. Onun izzeti için bütün yüzler ona saygı duyar ve secde ederler.

-"Kıyamet gününde Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında "Kanîf (İbrahim Aleyhisselâm'ın tevhidî) dini hariç bütün dinler, boşadır."

Ve hatta, Amr bin As ve Zeyd bin Elsem (r.a.) hazretlerinin rivayetlerine göre,

"Onlara o herifin kıssasını da oku... Kî, ona âyetlerimizi sunmuştu da, o onlardan sıyrıldı çıktı. Derken onu şeytan arkasına taktı da sapkınlardan oldu.17S Eğer dile-şeydik, biz onu o âyetlerle yükseltirdik... Ve lâkin o, yere (alçaklığa) saplandı ve nevasının ardına düştü. Artık onun meseli, o köpeğin meseline benzer: Üzerine var-san dilini salar solur, bıraksan yine dilini salar solur. Bu, işte âyetlerimizi tekzîb eden o kavmin meseli. Kıssayı kendilerine bir nakleyle... Gerek ki bir düşünürler.176 Ne çirkin meseli var âyetlerimizi tekzîb eden o kavmin ki, sırf kendilerine zulmediyorlardı. m" (e'l-A'râf: 7/175-177) âyet-i kerimesi, sırf kıskançlığından dolayı iman etmeyen ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine düşman olan Ümeyye bin Ebî es-Salt es-Sakafî hakkında nazil oldu. Bir şiirinde,

-"Ya Rabbi beni ebedî kafir kılmak Benim kalbimin seriren (gönül dünyama) sürekli iman yerleştir diyen; Ümeyye bin Ebî es-Salt, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine iman etmedi. Ümeyye bin Ebî es-Salt Taifin kuşatmasına kadar yaşadı. Kâfir olarak öldü. Mütercim.

³⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/347-349.

⁴⁰⁰ Divânı-ı Hafte-1 Şirâzî: s. 22,

⁴⁰¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/349.

⁴⁰² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/349.

⁴⁰³ Mesnevi-! Şerif: Defter: 3, a. 14,

⁴⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/349.

⁴⁰⁵ el-Gâşiyye: 88/11,

onlardan görürsün.

"İçlerinden pek azı müstesna olmak üzere"

Onlardan az bir kısım İhanet etmediler.

Yahudilerden ihanet etmeyen az kısım, onlardan iman edenlerdir. Abdullah bin Selâm (r.a.) hazretleri ve benzerleri gibi..

Bu kavî-i şerif, "Onlardan" kav serilinde bu/unan mecrûr zamirinden istisnadır.

ne sen onlardan affet ve aldırma..."

Onlardan yüz çevir ve eğer onlar tövbe eder ve iman ederlerse, onları cezalandırmak ve muaheze etmek için onlara saldırma ve onları tutuklama!

Veya onlar ahidleşir ve cizye vermeyi kendilerine gerekli görüp vacib kılarlarsa, onlara aldırma, demektir. Denildi ki:

Mutlak olarak bu kavî-i şerif, "âyet-i seyf kılıç âyetiyle nesh olundu. Kılıç âyet-i şu âyet-i kerimedir:

"O kendilerine kitap verilenlerden oldukları haide ne Allah'a ne âhiret Günü'ne inanmayan, Allah'ın ve Resulünün haram ettiğini haram tanımayan ve hak dinini din edinmeyen kimselere küçülmüş oldukları halde elden cizye verecekleri hale kadar harp edin." ⁴⁰⁶ (2/366)

"Çünkü Allah ihsan edenleri sever."

Bağışlama ve hoşgörü emrin ta'lilidir. Bu emre bağlanmayı teşviktir. Ve yine burada, hâin olan kâfiri bağışlamak ihsan olduğuna göre başkasının (hain olmayan kâfiri ve hassaten mümini) bağışlamak daha büyük bir ihsandır...
⁴⁰⁷

İyilik Kılıçtan Daha Tesirlidir

Sa'dî (r.h.) buyurdu:

Düşmana lütufta bulunmak, kement ve kılıç yapamayacağı tesiri meydana getirir.

Çünkü düşmana kerem, lütuf ve cömertlik yapmak, varlıkta asla kötülük olan bir şey değildir.

Ey hacc! Sen düşmanlara karşı iyilik yaptığına göre acaba dostlara nasıl bir ihsan ve cömertlikte bulunursun!

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, gerçekten onu vafedenerin dillerinin ve konuşmalarının kendisini beyân etmekten aciz kalacakları kadar büyük bir ihsan ve güzel ahlaka sahip idi... ⁴⁰⁸

Hikaye

Mevlânâ (k.s.) hazretlerinin hikâyelerindedir. Mesnevî-i şerifte buyuruldu:

"Kâfir yedi karınla yemek yer; mü'min ise tek bir karınla yemek yer." ⁴⁰⁹ Hadis-i şerifin "varid" ⁴¹⁰ oluşunun sebebi:

Kâfirler, bir akşam üstü mescide girdiler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine konuk oldular.

Dediler ki:

-"Ey herkese ikram ve ihsanda bulunan (cömert).

Sana konuk olarak geldik.

Bizler uzaktan gelmiş, yoksullarız;

Bizi fazlın, cömertliğin ve nurunla, nasiplendir..."

O herkese yardım eden, ikram ve ihsanda bulunan mübarek peygamber. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ashabına döndü:

-"Ey ashabım! Bunları aranızda bölüşün! Çünkü benim hasletlerim size haslet oldu..." buyurdu.

Askerlerin bedeni padişahla doludur. Onun için onlar düşmana kılıç sallarlar.

Sen şahın hışmı ile kılıç sallarsın! Yoksa kardeşlere kızmak neden?

Senin suçsuz bir kardeşe ağır bir gürz ile saldırman ve ona aman vermeyisin, şahın hışmının yansıması iledir.

Padişah tek bir ruh oldu, askerlerse onunla doldular. Ruh su gibidir. Bu bedenlerse birer dere ve ırmak...

Şahın, ruh suyu tatlı ise ırmaklar da o tatlı suyla dolarlar.

Halk padişahının dinindedir. Çünkü Habibullah Efendimiz (s.a.v.) hazretleri böyle haber verdi.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin bunları paylaşın emri üzerine ashâb'tan her birini alıp götürdü.

Ortada sadece iri yapılı, büyük cüsseli birisi kaldı.

O iri cüsseli şahsı hiçbir kimse götürmemişti. Kades tortusu gibi mescitte kalakalmıştı.

Onu da o müşfik yüce Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hazretleri alıp götürdü.

⁴⁰⁶ et-Tevbe: 9/29,

⁴⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/350-351.

⁴⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/351.

⁴⁰⁹ Sahih-i Buhârî; 5080, Sahih-i Müslim: 182, Tırlmzi: 1878, Sünen-i İbni Maca: 3257,

⁴¹⁰ Âyet-i Kerimeler, nazil otur, hadıs-l şerifler "varid" olurlar.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin süt veren yedi keçisi vardı.
Yemek vakti o keçiler sağılmak için gelmişlerdi.
Ehl-i beyt bu hale hayret edip üzülüyorlar. Çünkü o süttten bütün ehli beytin hisseleri vardı.
Davul gibi karnıyla o acayip adam on sekiz adamın yiyeceğini yedi. Uyku vakti gelince odaya çekildi. Cariye de öfkesinden kapıyı kapayıp, dışarıdan zincirini bağladı. Çünkü ona kızmış ve içerlen-misti. Kâfiri karın ağrısı gece yarısından sabaha kadar sıkıştırıp durdu.
Kâfir, yatağından kapıya koştuyorsa da onun dışarıdan bağlanmış olduğunu gördü. Onu açabilmek için ne kadar uğraştı ve denediyse de mümkün olmadı. Sıkışıklığı ona evi dar etti. O ar ve haya eseri şaşırıp, kaldı. Ne edeceğini bilemiyordu.
Bir hile olarak tekrar uykuya daldı. Düşte kendisini bir viranede gördü. Çünkü gönlünde viranelik vardı. Bundan dolayı rüyasında virane gördü.
O murdar kendisini ıssız bir viranede görünce, koyuverdi.... Uyandıığında yatağını pislik içinde gördü. İztırab ve hiddetinden deliye döndü. O an:
-"Böyle bir zellik ve rüsvâyılık toprakla bile örtülmez!" diye içinde geçirdi.
-"Bu uyku uyanıklıktan da beter... Bu taraftan yiyor o, taraftan pisliyorum! Bu ne kötü iştir! dedi.
Mezar içindeki kâfir gibi azap cinde feryad ve figan eyledi.
O gecenin geçip sabahın olmasını ve kapının açılmasını bekledi. O halini bir kimse görmesin diye okdan fırlayan yay gibi kaçıp gidecekti....
Sabah olunca... Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, kapıyı açtı. O şaşkın ve yolunu şaşırırmaşsa yol verdi.
O dert ehli utanmasını diye Mustafa (s.a.v.) hazretleri kapıyı açıp kendisi gizlendi.
Böylece o kâfir, çıkıp gitsin ve kapıyı kimin açtığını görmesin ve utanmasını....
Kapının açılmasıyla kâfir kaçıp gitti....
Bir faziletli, o pislik dolu yatağı kasden Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin önüne getirdi. Ve: (2/366)
-"Bak senin misafirin bu işi işledi!" dedi. Alemlere rahmet olarak gelen o yüce Resul (s.a.v.) hazretleri tebessüm ettiler.
-"Su kabı nerede? Bulup getirin de onu ben şimdi kendim yıkayım!" dedi. O zaman herkes ona:
"Ey bizlere Allah'ın lütfü ve rahmeti! Senin yoluna canımız ve bedenimiz feda olsun! Onu biz yıkayız sen üzülme! Bu el işidir; gönül işi değil...." dediler.
Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:
-"Evet biliyorum! Ama bunu şimdi benim yıkamamda bir hikmet gizlidir!"
O pislği dikkatle ve iyice yıkadı. Bu hakkın emriyleydi, riya olarak değil...
Çünkü kalbi sen yıka, temizle bunda kat kat sır ve hikmetler var, demek istiyordu.
O kaçan kâfirin yadigar bir heykeli vardı. Onun kayıp olduğunu görünce akli başından gitti.
-"Her halde o heykeli gece kaldığım odada unuttum!" diye düşündü.
Gerçi mahcup idi ama, hırsı ona cesaret verdi. Hırs bir ejderhadır. Onu ufak tefek bir şey sanma
Heykelin peşine düşüp Hazret-i Ahmed (s.a.v.) hazretlerinin evine gedi!. Onu orada gördü.
Aynı zamanda, o kâfir, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin bizzat kendi elleriyle kendisinin pislğini yıkamakta olduğunu gördü.
Bu manzara karşısında. Akli başından gitti. Heykeli unuttu. Yakasını yırtarak feryat ve figan etmeye başladı.
İki elini yüzüne ve kafasına vurdu.
Başını duvara ve kapıya çarpıyordu.
Öyle ki burnundan ve başından kanlar akmaya başladı.
Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ona şefkat ve merhamet gösterdi. Ağlayıp sızlaması haddi aştı. Onu teskin için, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, onu kucakladı. Lütuf ve keremiyle onu teskin edip sevindirdi. Can gözünü açıp ona aşinalık gösterdi....
Yüzüne su serpti, haydi şahadet getir dedi.
Mümin oldu. O yüce sultan:
-"Bu gece sen yine bizim misafirimiz ol!" buyurdu. O kişi:
-"Vallahi! Ta ebediyete kadar senin misafirimim! Her nerede olursam senin ferman ve emirlerinin bağılısı ve bendesiyim!"⁴¹¹
Ya Resûlallah (s.a.v.)! Risâlet tamam oldu. Gerçekten sen hiç şüphesiz bütün güzellikleri bir kandil gibi gösterdin bizlere.....⁴¹²

Hıristiyanlardan Alınan Misak

Yüce Meâlî:

"Biz nasârâyız" diyenlerden de misaklarını almıştık. Derken, bunlar da ihtar edildikleri hakikatlerin bir çoğunu

⁴¹¹ Mesnevi- yi şerif: Defter: 5, s. 3- 12,

⁴¹² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/351-354.

unuttular. Biz de aralarına kıyamet Günü'ne kadar sürecek buğz u adavet bıraktık. Yarın Allah onlara ne san'atler yaptıklarını haber verecek.14 ⁴¹³

Tefsîr-i Şerifi:

"Biz nasârâyız" diyenlerden de mîsaklarını almıştık."
Yani Hristiyanlardan misâklarını aldık; daha önce Yahudilerden aldığımız gibi...
(harf-i cerri) "biz aldık" fiiline taalluk etmektedir.
Bu takdim, (harfî cerrin mütaalh'k'mm önüne geçmesi) ihtimam içindir. ⁴¹⁴

Nasârâyız Demek...

(Bu âyet-i kerime de) "Biz nasârâyız (Hristiyanlarız)" diyenler." Buyurdu, 'da;
"Hristiyanlardan (misak aldık" buyurmadı. Bununla Allâhü Teâlâ (misak aldık" buyurmadı. Bununla Allâhü Teâlâ hazretleri, onların kendilerine "Nasârâ" adını verdiklerini tembih içindir. Onlar bu isimle kendilerinin İsa Aleyhisselâm Kim benim Allah'a arkadaşlarım? ⁴¹⁵ Çağrısına
"Biziz" dediler; "Allah arkadaşları, biz Allah'a iman ettik, hem bizim, îmânı lekesiz Müslimler olduğumuza şahit ol.
"Yâ Rabbenâ! İndirdiğine iman ettik ve resulün ardınca gittik; imdi bizi o şahitlerle beraber yaz." ⁴¹⁶
Müspet cevap verip, Allah'ın dinine yardım ettiklerini kendi zanlarınca imâ etmek istiyorlar.
Halbuki (0 gün İsa Aleyhisselâm'ın davetine icabet eden Havarilerden sonra gelen Hristiyanlar) "Nasârâ" sıfatıyla mevsûf değiller... Onun için Allâhü Teâlâ hazretleri, onları "Nasârâ" diye vasıflandırmadı. (Ve kendi zanlarınca; "Biz nasârâyız (Hristiyanlarız)" diyenler." Buyurdu,..)
Manâsı: Allâhü Teâlâ hazretleri, "Biz nasârâyız (Hristiyanlarız)" diyenler." den) misak aldı. Onlardan aldığı misâk, tncil tekîdli bir ahid olan (Ahmed ⁴¹⁷Muhammed (s.a.v.) hazretlerinin sıfatlarının beyânı vasıfları (ve ona tabi olma emridir....)
"Bir çoğunu unuttular."
Geniş ve büyük bir nasîbi terk ettiler.
İhtar edildikleri hakîkatleri..."
İmandan kat kat olarak misâki ve onların furûu olan hayır işlerini unuttular...
pü "Biz de bıraktık."
Lazım gördük ve kendilerine yapıştırdık...
"Bir Ş-ev olmak" kelimesinden gelmektedir. Lazımı olduğu, kendisine bitişip ayrılmazı olduğu ve başkasını kendisine yapıştırdığı zaman (böyle denilir...) (Nereye koyduk?)
"Onların arasına"
Bu kavî-i şerif, "Biz de bıraktık." Fiilinin zarfıdır. (Neyi koyduk?)
"Adavet,"
Adavet (düşmanlık), kalplerin ve niyetlerin birbirinden uzaklaşmasıdır. (Daha ne koyduk?)
Buğz ve kin... (Ne zamana kadar?)
"Kıyamet gününe kadar sürecek..."
Düşmanlık ve kinin lüzumunun devam edeceği son zamanı beyandır.
Yani onlar ta kıyamete kadar birbirlerine düşman olup, birbirlerine kin besler ve buğz ederler, demektir.
"Yarın Allah onlara haber verecek."
Âhirette onlara haber verecektir.
Ne san'atler yaptıklarını..."
Ceza ve azap ile şiddetli bir vâdîdir.
Bu kavî-i şerif, birini korkutan ve kendisini cezalandıracak kişinin karşısındakine; o_U/ U üj^L- "Senin yaptıklarını yakında sana haber veririm (yaptıklarının hesabını vereceksin ve cezasını göreceksin)" demektir.
Yani Onlar, misâkları bozdukları, geniş olan o büyük nasiplerini ve kendilerine ihtar edilen o büyük hakikat ve nazlarını unuttukları (ve yapmış oldukları kötü) amelleri üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri devamlı olarak kendilerine ceza verecektir.

⁴¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/355.

⁴¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/355.

⁴¹⁵ Al-i İmrân: 3/52,

⁴¹⁶ Al-i İmrân: 3/52-53,

⁴¹⁷ Burada Ahmed buyurması, İsa Aleyhisselâm'ın kendisinden sonra "Ahmed Aleyhisselâm'ı müjdelemiş olmasındandır...

"Bir vakit de Meryem'in oğlu İsa şöyle dedi: 'Ey İsrail oğulları! Ben size Allah'ın rasûlüyüm. Önümdeki Tevrat'ın musaddığı ve benden sonra gelecek bir rasûlün müjdecisi olarak geldim ki onun ismi Ahmed'dir' Sonra o onlara beyinlerle gelince Bu apaçık bir sihir!' Dediler." Es-Saff: 61/6,

"Yakında-yarın" kelimesi, vaîd'in tekidi içindir.

Burada amel'in san'at kelimesiyle tabir edilmesi: onların bu işte (misâkı bozmak ve nasiplerini unutma) işinde mahir ve sanat sahibi olduklarını duyurmak içindir. (2/357) ⁴¹⁸

Pavlus'un Koyduğu Düşmanlık

Denildi:

Hıristiyanların arasına düşmanlığı koyan kimse kendisine Pavlus denilen bir (Yahudi) adam idi. Kendisiyle Hıristiyanların arasında büyük savaşlar oldu. Onlardan bir çok kişi Öldürüldü. Pavlus, Hıristiyanları birbirine düşürecek, onlara birbirlerini öldür-tecek bir hile ve tuzak kurmak istedi. Kendi kendisini şaşı yaparak (gözlerinden birini şaşı hale sokup) ⁴¹⁹ Hıristiyanların içine geldi.

Onlara:

- "Beni tanımadınız mı?" diye sordu. Onlar:

- "Sen bizden o kadar adam Öldüren ve bize (o zulüm ve işkenceleri) yapan kişi değil misin?" Pavlus:

- "Evet! Ben onların hepsini yaptım. Ama şimdi Tövbe ettim. Çünkü ben rüyamda İsa Aleyhisselâm'ı gördüm. Gökten indi. Yüzüme bir tokat vurdu. Gözümün biri şaşı oldu. (Gözümü kaybettim.) Sonra İsa Aleyhisselâm, bana:

- "Kavmimden ne istiyorsun?" dedi.

Ben de onun elinde Tövbe ettim. Sonra ben size geldim. Sizin aranızda olmak ve sizin şer'at ve dininizi öğrenmek istiyorum! İsa Aleyhisselâm rüyamda bana öğrettiği gibi...!" dedi.

Ona bir oda verdiler. Odanın içinde duvardan insanlara bir pencere açtı. Odanın içinde devamlı ibâdet ediyor (görünüyor)du. İnsanlar, onun penceresinin önünde toplanıyorlar. Sonra (müşküllerini ve bilmediklerini) soruyorlardı. O da açmış olduğu küçük pencereden herkese cevap veriyordu. {Bazen de) Pavlus, onlara emrediyor ve onların pencerenin önünde toplanmaları için çağırıyordu. Pavlus, zahirde inkâr (ve bâtında kabul görülecek mantıkta ve bilmece gibi) sözler söylüyordu. Onlar başta Pavlus'un söylediklerini inkâr ediyorlardı, yani kabul etmiyorlardı. Sonra Pavlus, söylediği söze değişik bir açı ve mantıkla onlara izah ediyordu. Pavlus'un izahı üzerine Hıristiyanlar, onun söylediklerini mantıkî bulup hemen kabul ediyorlardı. Pavlusun tefsir ve açıklamalarının karşısında hayrete kapılıyorlardı. Böylece hepsi ona boyun eğiyorlardı. Pavlusun her emrettiğini gözü kapalı kabul ediyorlardı.

Günlerden bir gün, Pavlus, Hıristiyanlara seslendi:

- "Yanımda toplanın! Yeni bir bilgi bana hazır oldu. (Yeni bir ilme kavuştum!)"

Hıristiyanlar Pavlus'un çevresine toplandılar. Pavlus onlara sordu:

- "Allâhü Teâlâ hazretleri, bu dünyada her şeyi Âdem oğlunun menfaati için yaratmadı mı?" Onlar:

- "Evet!" dediler. Pavlus:

- "Öyleyse bu şeyleri neden kendinize haram ediyorsunuz? Yani Şarap (içki) ve domuz etini neden kendinize haram kılıyorsunuz?" Halbuki Allâhü Teâlâ hazretleri, yeryüzünde olan şeyi sizin faydanız için yarattı!" Hıristiyanlar, Pavlusun sözlerini kabul ettiler. O günden itibaren, şarap (içki) ve domuz etini helal kabul ettiler...

Bu hadise üzerine uzun bir zaman geçti. Onları yine çağırıldı.

- "Bir ilim bana hazır oldu!" dedi. Hıristiyanlar toplandılar. Pavlus sordu:

- "Güneş hangi taraftan doğar?" Onlar

- "Doğu tarafından!" dediler. Pavlus sordu:

- "Ay ve yıldızlar hangi taraftan doğar?" Onlar:

- "Doğu tarafından doğarlar!" dediler. Pavlus:

- "Onları doğu tarafından gönderen kim?" Hıristiyanlar:

- "Allah!" dediler.

- "Öyleyse iyi biliniz ki, Allâhü Teâlâ doğu tarafındandır! Bundan dolayı namazlarınızı doğuya dönerek kılın!" dedi.

Pavlus'un bu sözlerini kabul eden Hıristiyanlar, kiblelerini değiştirdiler. Namaz için artık doğuya döndüler.

Uzun bir zaman geçtikten sonra, Pavlus, Hıristiyanlardan bir taifeyi çağırıldı. Onlara odasına girmelerini emretti. Ve:

- "Ben İsa Aleyhisselâm'ın hatırı ve onun rızâsı için nefsimi kurban etmek istiyorum! Yeni elde ettiğim bir ilmi sır olarak sadece size veriyorum. Benden sonra o ilme davet edin!" dedi. (Onlara İsa Aleyhisselâm'ın getirdiği dini kökten bozacak bilgiler verdi....)

⁴¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/355-358.

⁴¹⁹ İnsan, kendi kendisini şaşı haline getirebilir mi? demeyin! İnsanlar kendi gözlerini şaşı bir hale getirebilmektedirler. Böyle birini bizim köyde (Şanlıurfa-Siverek'in Daragun köyünde) gördüm. Babamın kuzeni Sinan Devebakan amca mukallit biridir. Bir el hareketiyle gözlerini şaşı haline getiriyor. Onu görenler; kendisini tam şaşı sanırlar. Veya biri kendisine dokunduğunda eğer ona bir şaka etmek istiyorsa, bir kolunu sanki kırılmış gibi eğbiliyor. Ağzını ve yüzünü eğbiliyor. Değişik hareketlerle çevresini güldürebilen çok ciddi bir adamdır. Pavlusun kendi kendisini şaşı yapması da mümkündür. Mütercim.

Denilir:

Pavlus, sabah öteki şaşı olarak halka gösterdiği gözünü eski haline getirip açtı. Sonra Hıristiyanlar! çağırdı onlara: -"Bu gece İsa Aleyhisselâm bana geldi. Ve bana:" -"Senden gerçekten razı oldum!" dedi ve gözlerimi meshet-ti. İşte gördüğünüz gibi gözüm iyileşti!" dedi. (konuşmasına devam etti:)

-"Şu an ben canımı ona kurban etmek istiyorum!" dedi. (Pavlus, şaşkın şaşkın kendisine bakan Hıristiyanlara seslendi:)

-"Allah'tan gayri hiçbir kimse, ölüleri diriltebilir mi? Hastalan iyileştirebilir mi? Körlere ve alaca hastalığına yakalananlara şifâ verebilir mi?" Hıristiyanlar:

-"Hayır!" dediler. Pavlus:

-"İsa Aleyhisselâm, bütün şeyleri yaptı! Öyleyse iyi bilin ve iman edin ki İsa, Allah'ın kendisiydi!" dedi. Bu adamlar, Pavlusun yanından çıktılar. Sonra başka bir taife, Pavlusun huzuruna çıktı. Pavlus onlara da bu haberleri verdi. Ve onlara:

-İsa Aleyhisselâm Allah'ın oğluydu!" dedi. Onlar da çıktılar. Sonra Pavlus üçüncü bir taifeyi İçeriye aldı. Onlara da olup bitenleri haber verdi ve onlara da:

-İsa Aleyhisselâm'ın üçün üçüncüsüydü!" dedi. (Ve böylece teslis inancını ortaya attı) ve onlara bu gece nefisini kurban etmek istediğini bildirdi.

Bazı geceler olduğu zaman Pavlus Hıristiyanların arasına çıkardı. Sabah olduğunda her fırka;

-Pavlus bana şunları şunları öğretti!" derdi. Diğeri de;

-Sen yalan söylüyorsun! Belki bana da şunu şunu öğretti!" derlerdi. Böylece Hıristiyanların kendi aralarında büyük savaşlar çıktı. Birbirlerini öldürmeye başladılar. Bir çok kişi öldürüldü. Böyle Hıristiyanların arasına ta kıyamete kadar sürüp gidecek olan bir düşmanlık, kin ve nefret girdi ⁴²⁰...."

⁴²⁰ Hazret-i İsa'nın göğe çıkmasından (seksen bir) 81 sene sonra o zamanın Müslümanları olan İsevililerle, Yahudiler arasında büyük bir savaş çıktı. Savaşı Yahudiler kazandılar. Cin fikirli, cesur ve bilgin Pavlus Yahudilere şöyle seslendi: -"Biz boşuna savaşıyoruz!" -"Neden?" diye sordular. Pavlus:

-Savaşta tseviler, gâlip'te olsalar, mağlup'ta olsalar kâhırdırlar... Yahudiler, bu savaşlarda yenselerde yenilseler de zarardadırlar!" Sesler yükseldi: -"Ne demek istiyorsun? Açık konuş!"

-(sevilerin, hak yolda olduklarını ve Hazret-i İsa Allah'ın resulü ve kulu olduğunu bilmeyeniniz var mı?) -"Yok!"

-İseviler, gerçek bir yol üzere oldukları için öldürülseler, şahadet mertebesine nail olur; cennete girerler. Savaşta sağ kalırlarsa gazi rütbesine yükselirler. Her iki şekilde de kâhırdırlar. Yahudiler öyle mi?

Yahudiler, savaşta öldürülseler, cehenneme giderler. Savaşta öldürülmeyip, kurtulur-larsa yine cehennemlidir..." Biri bağırdı:

-İseviliği kabul mu edelim?" -"Hayır!"

-Ya ne istiyorsun?"

-Onların inançlarını bozmalıyız. Dinlerini tahrif etmeliyiz. Onlar Yahudilerden daha beter olmalıydılar." Biri sordu:

-Bu işi kim ve nasıl yapacak?"

-Kendisini "Arz-ı Mev'ûda"ya323 adanmış, milletin çıkarlarını kendi çıkar ve rahatından daha fazla düşünecek bir dava adamı lazım..." Oradan biri atıldı: -"Pavlus! Bu değerli işi ancak senin gibi yüksek fikirlere sahip, milletin menfaatini, her türlü çıkarlarından üstün sayabilecek gözü pek ve gerekli bilgi ve beceriye sahip olan sensin."

Pavlus. büyük bir gurur ile oradaki Yahudilere baktı. Ağır ağır konuştu: -"Bu iş aramızda kalacak! Benim eşimin ve çocuklarımla bile bu işten haberi olmayacaktır. Bu iş burada olmayanlar tarafından işitilse hepinizi öldürürüm." Bütün Yahudiler, kutsal kitaplarının üzerine el basarak yemin ettiler. Ne olursa olsun! Hangi şartlar doğarsa doğsun ikinci bir şahsa iletmeyeceğiz, diye bağırdılar. Pavlus eline İncili aldı. Bir kenara çekildi. İncili baştan sona hepsini ezberledi. Bir sabah kalkıp İsevililerin mahallesine gitti. Ağlamaya başladı. Pavlus mahallelerinde ağlarken gören İseviler şaşkırdılar. Heyecandan dilleri tutuldu.

En azılı düşmanları mahallelerine gelmişti. Neden sonra biri elini kılıcına attı. Pavlu ağlamaklı bir sesle:

-Sevgili kardeşim! Azîz kardeşim! Beni rahibinize götürün. Ben şu andan itibaren hak dini seçtim. Sizlerden biri oldum."

İseviler seviniler. Pavlus'u rahibe götürdüler. Pavlus rahibin elini öptü. Ayaklarına sarıldı.

-Efendim! Dün gece rüyâ'mda İsa Aleyhisselâmi gördüm. Bana: "Ey Pavlus! Sen tümetime çok işkence ettin. Bir çoklarının kanını akıttın. Dinime girmezsen sana şefaaf etmeyeceğim, yerin ebedî cehennem olur," dedi. Bende bu gece karar verdim: Dininize giriyorum." Rahip sevindi. -"Ne mutlu sana!" dedi. Pavlus:

-Efendim! Ben günahkâr bir insanım, bana mabedin temizlik işlerini verin. Buranın bakımını yapayım. Giden gelen misafirlerinize hizmet edeyim," dedi. Rahip, Pavlus'un dileğini kabul etti. Pavlus'a Ma'bed'in içinde bir oda tahsis etti. Pavlus oraya yerleşti. Uzun seneler oraya hizmet etti. Halk tarafından tanındı. Şöhreti her tarafa yayıldı. İsa Aleyhisselâm, Pavlusun rüyasına girmiş ve onu dine davet etmiş, o'da kabul ederek kendisini kilisenin hizmetine adanmış, diye...

Pavlus uzun yıllar kilisenin temizlik işlerini yaptıktan sonra bazı geceler kalkıp ağlıyordu. Onun ağlama ve sızlamalarına dayanmayan Rahip bir gün sordu. -"Niye geceleri kalkıp ağlıyorsun?" Pavlus'un iki gözü iki çeşme oldu. Ağlayarak: -"Ben ağlamasam kim ağlasın?" Rahip hayretle sordu: -"Ne oldu?"

-"Daha ne olacak! İsa Aleyhisselâm yine rüyâ'ma girdi. İçime üfledi. Şu anda içim içime sığmıyor. Kalbim, bilgi ve hikmetle doldu." Rahip saf saf sordu: -"Nedir o bilgi ve hikmet?"

Pavlus daha önce ezberlemiş olduğu incili baştan sona kadar okudu. Pavlus okumasının sona erdirdi. Rahip ve orada bulunan bütün müminler Pavlusun eline sarıldılar. Elini öptüler. Rahip:

-"Bundan böyle buranın rahibi sensin!" dedi. Pavlus Rahip oldu. Tam olarak kiliseye yerleşti. Birbirlerinden farklı incil kitaplarını yazdı. Bilerek incil'in içinde tahrifat yaptı... Şanı şöhreti her tarafa yayıldı. En seçkin Hıristiyanlar gelip kendisinden ders almaya başladı. Pavlus özellikle Hıristiyanlık âleminde sözleri tutulan Nastûr, Yakûb ve Melkâ isimli bilginlere ders vermeye başladı.

Nastûr'a: İsa Aleyhisselâm ve Hazret-i Meryem'in birer İlah olduklarını öğretti. Yakub'a Hazret-i İsa'nın insan olmadığını ve Allah'ın oğlu olduğunu kabul ettirdi. Melkâ'ya ise İsa Aleyhisselâm'ın Allah'ın tâ kendisi olduğunu talim etti. Her birine de: -"Benden sonra halifemsin. Sana öğrettiklerimi canın pahasına da olsa insanlara kabul ettir," diye vasiyet etti. Uzun yıllar sonra bir tamim yayınladı:

-Hazret-i İsa'yı rüyâmda gördüm. Günahlarımın affı için kendimi kurban etmemi benden istedi. Falan tarih ve falan yerde kendimi kurban edeceğim! Bütün İseviler gelsinler onlarla helalleşmek istiyorum."

Bütün İseviler toplandılar. Pavlus, her şehrin devlet adamlarını, bilginlerini ve temsilcilerini ayrı ayrı kabul etti. Bazı temsilcilere: -"Allah, bütün eşyayı insanların faydalanması için yaratmadı mı? -"Evet Efendimi"

Başlıca Hıristiyan Mezhepleri

(Hıristiyanların Başlıca) üç Mezhepleri vardır:

- 1- Nastûriyye,
- 2-Melkâniyye,
- 3- Yakûbiyye,

Nastûriler; Mesîh Allah'ın oğludur, derler. Melkâniyyeler, Allah için üçüdü. Onlar; Mesîh, Annesi ve Allah... Yakûbiyyeler, Allah Mesîhtir, derler.⁴²¹

Allah Kıyâsa Gelmez

Mesnevîde buyuruldu:

Onun zâtının tasavvuru hakkında doğru söz söyle! Ta ki o-nun mislinin tasavvuru yoktur.

Eğer onlar, sonuçta güzel ve doğru söylemezlerse... Onların söylemiş oldukları her söz kendi yanlarında uydurdukları sözdür.

Ey hak şînâs olan kişi, kötü kıyas yapma! Zira o zat kıyasa gelmez.⁴²²

Kendi Nefsimize Bakmalıyız

Mümine düşen vazife;

"Yarın Allah onlara

ne san'atler yaptıklarım haber verecek." Kavî-i şerifini mülâhaza etmek ve başkasının nefsi yerine kendi nefsiyle meşgul olmasıdır. (2/368)⁴²³

Güzel Söz

Hadis-i şerifte buyuruldu:

Adiyy'ibni Hatem (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. E-fendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Sizden herhangi birinizle mutlaka Rabbi, kendisiyle onun arasında tercüman olmaksızın elbette konuşacaktır. O kişi, sağına baktığında ancak yapmış olduğu (iyi) amelleri görür. Sol tarafına bakar orada da daha önce yapmış olduğu (kötü) amelleri görür. Kişi, önüne bakar yüzünün hizasında (karşısında) ancak ateş görür. Yarım hurma parçasıyla da olsa kendinizi cehennem ateşinden koruyun! Kim (sadaka verecek yarım hurma bulamazsa otakdirde) güzel söz ile (kendisini cehennem ateşinden korusun)!"⁴²⁴

Yani kendisini cehennem ateşinden koruyacak bir şey bulamayan kimse, kendisini güzel (tatlı ve) Müslüman

- "O zaman şarap neden haram olsun. Şarap helal'dir." Bir diğerine

- "Allah, bütün eşyayı insanların faydalanması için yaratmadı mı?"

- "Evet Efendim!"

- "O zaman domuz etini yemek neden haram olsun? Hıristiyanlıkta domuz eti helaldir.

Rahatlıkla yiyebilirsiniz." Bir diğerine:

- "Güneş, ay ve yıldızlar hangi taraftan doğarlar?"

- "Doğu'dan Efendim!"

- "Onları Doğu'dan doğduran kim?"

- "Allah!"

- "Öyleyse Allah, doğu'dadır. Bundan böyle doğuya yönelerek ibâdet edin." dedi. Bir başkasına:

- "Hazret-i İsa Allah'ın oğluydu" Bir diğerine:

- "Hazret-i İsa, Allah'ın tâ kendisiydi."

Bir başka temsilci grubuna:

- "Allah, İsa, Meryem ve Ruh'u'l-kudus olmak üzere üçtür."

Daha önce yazmış olduğu yüzlerce bozuk İncilî yanına gelenlere hediye olarak dağıttı. Hıristiyanlığın, temel itikadını bozacak bütün tahrifat yaptı. Siyah bir elbise giydi. Şehrin en büyük meydanına çıktı. Orada kendisi için hazırlanmış olan büyükçe bir tahtanın üzerine çıktı. İnsanları gözleriyle süzdü. Eline keskin bir kasap bıçağını aldı. Kısa bir nutuk çekti:

- "Sevgili kardeşlerim! Vasiyetimi tutun. Dininize sahip çıkın. Kendinizi günahattan ve kötülüklerden arındırmaya çalışın...."

Yüz binlerce insanın gözü önünde intihar etti. O günden itibaren Hıristiyanlar yetmiş iki mezhebe bölündü. Her biri diğerine "kâfir" dedi. Aralarında büyük savaşlar çıktı. Hazret-i İsa'ya indirilen İllâhî emir ve yasaklar tahrif edildi. İnsanlık âlemi büyük bir cehalete doğru ilerledi. Zulüm ve vahşet etrafı yayıldı.

Bat dünyası Pavlus'un tutuşturmuş olduğu fitne ateşi ile tarikat ve mezhepler için birbirlerini öldürmeye başladılar... Hâzin, Alâuddin Ali Bin Muhammed el-Bağdâdî, Lübâbü't-Te'vH Fi meânft-Tenzil, c. 2, s. 215-216, Nişâncızâde, Mir'ât-i Kâinat, c. 1, s. 323-325,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/358-362.

⁴²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/363.

⁴²² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/364.

⁴²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/364.

⁴²⁴ Sahih-i Buhârî: 6958.

kişinin kalbini hoş edecek doğru sözleri tasadduk ederek kendisini cehennem ateşinden korusun, demektir. ⁴²⁵

Tasavvufî Manâlar

Bu âyet-i kerime de işaret edildi:

Allâhü Teâlâ hazretleri, Yahudi ve Hıristiyanlardan tevhit ü-zere misâk aidi; bu ümmetten de misâk günü söz aldığı gibi.... Lakin iki fırkayı kendi nefisleriyle baş başa bırakınca ⁴²⁶ onlar, kendilerine ihtar olundukları hakikatleri, haz ve nasiplerini unuttular. İnsaniyetin kemâli için olan fitrî istidatlarını iptal ettikleri için, onların bu misâktan bir haz ve nasipleri kalmadı. Onlar böylece; "(Bunlar behâim gibi, hatta daha şaşkın." ⁴²⁷ Oldular... Yani onlar, yırtıcı hayvanlar (canavarlar) gibi devamlı birbirlerine saldırır, birbirlerini öldürür ve kıyamete kadar düşmanlık, kin ve nefret içinde olurlar.

Muhakkak ki gaflet erbabının aralarında asla bir ülfet ve muhabbet yoktur. (Onların muhabbetleri çıkar üzerine kurulmuştur. Çıkar kalmadığı zaman ülfetleri de tükenir) Muvafakat ehlinin ise aralarında vahşet ve yalnızlık yoktur.

Amma bu ümmet ise, Allâhü Teâlâ hazretleri onların kalplerine, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" hitap kalemiyle imanı yazdığı zaman, onları te'yid edip kuvvetlendirdi. Misâk gününde onları kendisinden olan bir ruh ile te'yid edip destekledi. Onun için ihtar olundukları hakikatleri, haz ve nasiplerini asla unuttular. Onların peygamberlerine (Efendimiz s.a.v.) hazretlerine denildi:

"Onunla beraber vaaz u nasihate devam et; çünkü vaaz müminlere fayda verir." ⁴²⁸

Ümmet-i merhume, misaklarını bozmayıp ve ihtar olundukları hakikat ve nazlarını unutmayınca, Allâhü Teâlâ hazretleri onlara da şöyle hitap etti:

"O halde anın beni, anayım sizi ve şükredin de bana nankörlük etmeyin." ⁴²⁹

Daha önce vücutları var olmadan evvel kendisi onları (rahmet ve vücüt nimetiyle) andığı ve muhabbetle onları zikrettiği vakit onların da Allâhü Teâlâ hazretlerini zikrettikleri vakit...

Ve Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"Allah onları sever, onlar Allah'ı severler." ⁴³⁰ Te'vilât-i Necmiyye'de de böyledir. ⁴³¹

Kitap Ehline hitap

Yüce Meali:

Ey ehl-i kitâb! Şimdi size resulümüz geldi. Kitabınızın, gizlemekte olduğunuz birçok yerlerini sizlere beyan ediyor. Bir çoğundan da geçiyor... İşte size Allah'tan bir nûr, bir parlak kitâb geldi.15

Allah bununla, rıdvanı arınca gideni, selâmet yollarına doğrultacak ve iznile onları zulmetlerden nura çıkarıp, doğru bir yola koyacak.16

Kasem olsun ki, küfretti şunlar: "Allah o Meryem'in oğlu Mesih'tir diyenler... De ki: Eğer Allah Meryem'in oğlu Mesih'i ve anasını ve arzda bulunanların hepsini, helak etmek murad ederse, ondan kim bir şey kurtarabilir?! Bütün göklerin ve yerin ve aralarında ne varsa hepsi Allah'ın... Dilediğini yaratır ve Allah her şeye kadirdir.17 ⁴³²

Tefsîr-i Şerifi

"Ey ehl-i kitabı"

Yani ey Yahudî ve Hıristiyanlar, demektir "Kitap" (kelimesinin başındaki lam-İ tarif) cins içindir. Tevrat'a ve İncil'e şâmilidir.

"Şimdi size resulümüz geldi." izafet teşrîf içindir. İlan ona tabi olmayı gerektirir. "Sizlere beyan ediyor."

(Bu kavî-i şerifte) "bizim resulümüz" (izafetinden) hâldir. Yani: Resulümüz (s.a.v.) size tedrici olarak maslahat ve sizin için faydayı iktizâ eden şeyleri beyân ettiği halde, demektir.

(Resulümüz neyi beyan ediyor?)

"Kitabınızın, gizlemekte olduğunuz birçok yerlerini..."

Kitapta yani Tevrat ve İncil'de olduğu halde, sizin devamlı gizleye geldiğiniz bir çok şeyleri (ve hakikatleri) ki, siz ehli ve onlara uymaktasınız.

⁴²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/364-365.

⁴²⁶ Nefsiyle baş başa kalmak kötülerin en kötüsüdür. Bunun için Efendimiz (s.a.v.) hazretleri şöyle dua ettiler:

"Allah'ım göz açıp kırıpına kadar veya daha az bir zaman bile beni nefsimin eline bırakma!"

⁴²⁷ el-A'râf: 7/179.

⁴²⁸ ez-Zâriyyât: 51/55,

⁴²⁹ Bakara: 2/152,

⁴³⁰ el-Maide: 6/54,

⁴³¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/365-366.

⁴³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/367-368.

- 1- Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerinin na't (sıfat ve vasıflan),
- 2- Tevrat'ta bulunan recm âyet-i kerimesi,
- 3- incil'de bulunan İsa Aleyhisselâm'ın Ahmed Aleyhisselâm müjdesi (gizlediğiniz hakikatler....) ⁴³³

Kitap Ehlinin Affı

"Bir çoğundan da geçiyor..."

Sizin gizlediğiniz bir çok şeyden de geçiyor yani onları izhâr edip açıklamıyor ve sizi daha ziyâde rezîl, rüsva etmemek ve ayıp ve kusurlarınızı daha çok ortaya çıkmaktan sizi korumak için, dinî bir zorunluluk olmadıkça, sizin gizlediklerinizi açıklamıyor...

Allah" tan bir nûr, bir parlak kitâb geldi."

"Kitap' dan murad, Kur'ân-ı kerimdir.

- 1- Çünkü Kur'ân-ı Kerim'de şirkin zulûmâtını keşfedecek (nurlar)
- 2- Ve insanlara gizli olan şeyleri açığa vurup beyân edecek (İ-limler) var.
- 3- Veya açıklayıcı mucize olmasındandır...

Atıf birbirine mugayir i/a tarafına bina edilmiştir. Unvan sebebiyle olan müğâyirliği, bizzat olan müğâyirlik derecesine indirmek içindir. Denildi ki:

Birinci "Nur") Efendimiz (s.a.v.) hazretleridir.

ikinci ("Kitap") Kur'ân-ı kerimdir. ⁴³⁴

Efendimiz (s.a.v.) ve Kur'ân-ı Kerim

" Allah bununla, hidâyet buyurur."

Zamir birdir. Zamirin bir olması ikisinin (Nur ve Kur'ân-ı kerimin) zat olarak bir olmalarındandır. Veya ikisinin "bir" hükmünden olmasındandır. Çünkü ikisinden maksat, halkı hakkın davetine çağırmaktır.

Birincisi, Allah'ın resulüdür.

Diğeri (yani ikincisi) de, onun mucizeleri ve onun hakka yapmış olduğu beyândır.

'....."Rıdvani ardınca gideni..."

Kendisine iman ile rızâsına tabi olan... ⁴³⁵

Selâmet yollarının

"Selâmetyollarına..."

Azaptan selâmete ve cezalandırmadan kurtuluş yollarına... Burada, "selâm," "selâmet" manâsındır...

kelimesinin, "lezzet" manâsına olması ve kelimesinin "süt emişsek" manâsına olduğu gibi...

Veya "Allah'ın yolu" manâsındır. Yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin insanlara meşru kıldığı şeriatı demektir. M Selâm, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisidir. Selam, güzel isimlerindedir...)

"yollar" kelimesinin nasb olması, harf-i cerrin nazif edilip alınmasıyla. "Hidâyet verir" fiili (bir mefûle müteaddidir.) ikinci mefûle müteaddî olması, veya (lam) harf-i cerrîye olur. Şu kavî-i şerifte olduğu gibi:

"Haberiniz olsun ki bu Kur'an, insanları en doğru yola hidayet eder ve salih salih ameller yapan müminlere tebşîr eyler ki kendilerine büyük bir ecir vardır" ⁴³⁶

Zulmetten Nura Çıkış

"Ve onları çıkarır."

Zamir "kim"kelimesine râddir. (Müfret olması gereken zamirin) cemi olarak gelmesi ise manâ itibariyledir. Fertlerin tabî olmada lafız itibariyle olması gibidir... (neden çıkarır?)

"Zulmetlerden."

Zulmetler, küfür ve dalâlet çeşitleridir. (Zulmetten nereye çıkarır?)

"Nûra..."

İmana çıkarır. İmana nur ismi verildi. Çünkü insan iman ettiği zaman, kurtuluş yolunu görür ve onu talep eder.

Yine insan (imanı sayesinde) helak yolunu görür ve ondan sakınır... İznile..." (2/369)

Kolaylaştırması ve iradesiyle, demektir.

⁴³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/368-369.

⁴³⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/369.

⁴³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/369-370.

⁴³⁶ El-İsrâ: 17/9,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/370.

"Onları doğru bir yola koyacak."

"Sırât-ı müştahtın," Yollar içinde Allâhü Teâlâ hazretlerine en yakın olan ve kesinlikle kişiyi Allâhü Teâlâ hazretlerine götüren yol, demektir.

Bu hidâyet, selâmet yollarına ileten hidâyetin ta kendisidir.

Bu atıf ancak vasıfların teğâyürünü (zıtlığını) zâtı tağâyür menzilesine indirmekle hasıl oldu. Bu kavlı-i şerifte olduğu gibi:

"Vaktâ ki emrimiz geldi, Hûd'u ve maiyetinde iman etmiş olanları tarafımızdan bir rahmet ile kurtardık, hem onları galîz bir azaptan kurtardık." ⁴³⁷

Sonra bil ki: Allâhü Teâlâ hazretleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini, nur olarak gönderdi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Allâhü Teâlâ hazretlerinden insan için hakikatin hazzını ve nasiplerini beyân ediyordu. Bundan dolayı, Allâhü Teâlâ, Efendimiz (s.a.v.)

yordu. Bundan dolayı, Allâhü Teâlâ, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, kendi nefsinin "nûr" ismini verdiğimiz (s.a.v.) hazretlerinin nuru idi... Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi:

-"Allâhü Teâlâ hazretlerinin en evvel yarattığı şey, benim nû-

"Allah semavât-u arz'ın nurudur! Nurunun temsili sanki bir mîşkât, misbah bir sırçada sırça sanki bir kevkeb-i dürrî (bir inci yiyidiz)! Mübarek bir ağaçtan tutuşturulur; bir zeytinden ki ne şarkîdir ne garbı... Yağı hemen hemen ateş dokunmasa bile ziya verir! Nûr üzerine nûrî Allah nuruna dilediğini hidayet buyurur ve insanlar için meseleler darp eyer ve Allah her şeye alimdir ⁴³⁸

Çünkü ikisi (yer ve gökler) adem (yokluk) karanlığında gizliydiler... Allâhü Teâlâ hazretleri, icâd ile ikisini (yer ve gökleri) izhâr etti. ⁴³⁹

İlk Yarattılan Şey

(Allâhü Teâlâ hazretleri,

"Ey ehl-i kitap! Şimdi size resulümüz geldi. Kitabınızın, gizlemekte olduğunuz birçok yerlerini sizlere beyan ediyor. Bir çoğundan da geçiyor... İşte size Allah'tan bir nûr, bir parlak kitap geldi." ⁴⁴⁰ Âyet-i kerimesin de) Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine "nur" ismi verildi... Çünkü Allâhü Teâlâ hazretlerinin, adem (yokluk) zulmetinden kudretinin nuruyla hak ile izhâr ettiği şey. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin nuru idi... Efendimiz (s.a.v.) ⁴⁴¹

Nûr Adının Verilme Hikmeti

Sonra Allâhü Teâlâ hazretleri, bütün âlemi, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin nurundan (olmak üzere) bazısını bazısından yarattı. Bütün varlıklar, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin nurundan vücût bulduğu için; Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine "nur" adı verildi.

icâd edilmeye (ve yaratılmaya) yakın olan her şeye "nur" a-dının verilmesi evlâdır. (Meselâ) ruhlar âlemi, (var olmada) cisimler âleminde önce yaratıldılar. Bundan dolayı ruhlar âlemine "nurlar âlemi" nurlar âlemi") adı verildi. Ulviyyât, süfliyyâta nispetle nûrânîdir. Mevcudatta (var olmada) en yakın olan Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin nuru olduğu için; nûr adını alması en evlâ olan da Efendimiz (s.a.v.) hazretleridir. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri şöyle buyurdu:

-"Ben Allâhü Teâlâ hazretlerinden; müminler de bendendirler..." ⁴⁴²

Allâhü Teâlâ hazretleri de buyurdu:

"İşte size Allah" tan bir nûr, geldi." ⁴⁴³

Nuru Teşbih Ediyordu

Nesebi Hep Teiniz İdi

Rivayet olundu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden, buyurdular:

⁴³⁷ Hûd: 11/58,

⁴³⁸ en-Nûr: 24/35,

⁴³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/370-372.

⁴⁴⁰ el-Mâide: 6/15,

⁴⁴¹ Mevâhib-i Ledünniyye. c. 1, s. 71, Kastalanî,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/372-373.

⁴⁴² Keşfü'l-Hafâ: 719, Şu metinlerde hadis-i şerif bulunmaktadır:

-"Ben Allâhü Teâlâ hazretlerinin nurundanım ve mü'minler de bendendirler. Ta kıyamete kadar hayır bende ve benim ümmetindedir...." Tezkiratü'l-Mevzûat,

⁴⁴³ el-Mâide: 6/15,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/373.

- "Ben (mekândan münezzehe olan) Rabbimin yed-i kudretinin önünde bir nûr idim; (ta) Adem Aleyhisselâm yaratılmadan on dört bin sene önce...." ⁴⁴⁴

"Bu nur Teşbih ettiğinde, melekler de onunla beraber Teşbih ederlerdi. Allâhü Teâlâ hazretleri, Adem Aleyhisselâm'ı yarattığında bu nuru onun sulbüne koydu."

ibni Abbâs (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu:

Efendimiz (sav.) hazretleri buyurdular:

- "Allâhü Teâlâ hazretleri, Adem Aleyhisselâm'ı yarattığında, beni onun sulbünde yeryüzüne indirdi. Sonra gemide beni Nuh Aleyhisselâm'ın sulbüne koydu. (Sonra ateşte) beni İbrahim Aleyhisselâm'ın sulbüne koydu. Daha sonra hep kerim sulbler ve temiz rahimlerde, tâ anne baba gelinceye kadar, ben hep nikâhlı ve sefâhattan (ve zinâ)dan uzak ve bana hiçbir zaman zina bulaşmadan geldim." ⁴⁴⁵

Kalem Seni Nebî Yazdı

Urfî (r.h.) Na'tiyye kasidesinde buyurdular:

Senin cevherinin Onun takdir etmesi, şeref olarak yeter...

O günkü kadem iklimi geçip gitti...

Nüzul hükmü o alemde senin hakkında yazılmış oldu.

Kalem seni ta en başta nebî olarak yazdı.... ⁴⁴⁶

Muhammed Mustafa (s.a.v.) Olmasaydı

Ömer bin Hattab (r.a.) hazretlerinden... Buyurdular. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdu: - "Adem Aleyhisselâm yapmış olduğu zelleği itiraf edip (tövbe ettiği zaman) şöyle dua etti:

- "Ya Rabbi! Muhammed Mustafa (s.a.v.)'m hakkı için; ancak beni mağfîret kili" dedi.

Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

- "Ey Adem! Muhammed Mustafa'yı nasıl bildin? Daha onu yaratmadım ki?" Adem Aleyhisselâm;

- "(Ya Rabbi!) Sen beni kudret elinle yarattığında ve içime kendi ruhundan üflediğinde, ben başımı kaldırdığım zaman, arşın direklerinin üzerine;

- "Lâ ilâhe illallah Muhammedü'r-Rasûlullah- Allah'tan başka ilâh yoktur. Muhammed (s.a.v.)'ın Allah'ın Resulüdür!" diye yazılı olduğunu gördüm. O zaman ben senin ancak mahlukatının içinde kendine en sevimli ve en çok sevdiğin kişinin ismini kendi ismine muaf kıldığını anladım..." dedi. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

- "Doğru söyledin! O (Muhammed Mustafa) mahlukatın içinde benim en sevdiğimdir! Seni bağışladım. Mağfîret ettim. Eğer Muhammed Mustafa olmasaydı, asla seni yaratmazdım..." ⁴⁴⁷ Beyhâkî bunu "Delâil"inde rivayet ettiler. ⁴⁴⁸

İsa Aleyhisselâm Allah'ın Kuludur

"Kasem olsun ki, küfretti şunlar: "Allah o Meryem'in oğlu Mesih'tir diyenler..."

Başka değil... (Meselâ:) kendisidir!" derler. "Kerem takvanın ta ⁴⁴⁹

Tenasüh Küfürdür

Bu âyet-i kerime "Necrân Hıristiyanları" hakkında nazil oldu. Onlar (Hıristiyanların) Yakûbiyye (mezhebinde) olanlardır.

Yakûbiyye mezhebinde olanlar, (tenasühe ⁴⁵⁰ inandıkları için) Allâhü Teâlâ hazretlerinin bazen muayyen bir

⁴⁴⁴ Mevâhibü'l-Ledünniyye, c. 1, s. 74, Keşfü'l-Hafâ: 827. Bu merfû hadisi şu hadisi şerhederken buyurdular:

- "Allâhü Teâlâ'nın ilk yarattığı şey, senin peygamberinin nurudur; ey Cabir!" Keşfü'l-Hafâ: 827.

⁴⁴⁵ Kenzu'l-Ummâl: 35489

. İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/374-375.

⁴⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/375.

⁴⁴⁷ Kenzu'l-Ummâl: 32138.

⁴⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/375376.

⁴⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/376.

⁴⁵⁰ Tenasüh: Bir şeyin diğerini takip ederek yok etmesi ve bir şeyin dolaşarak diğerinin yerini alması. Tenasüh ölen insanların ruhunun bir hayvan ya da bir insan bedenine girmesi, demektir. Batı dillerinde bunun karşılığı, "Reincarnation ve Transmigration" dur. Tenasühe inanana da "Tenasuhiyye" denilir. Tenasüh inancı, Hindistan'da Hinduizm'den doğmuş ve buradan Hint Adaları, Tibet, Çin, Kore, Japonya, ve eski Yunan'a yayılmıştır. Bu inanç, Hinduizm (Brahmanizm) ile beraber, Budizm, Taoizm, Caynizm, Maniheizm gibi Asya'nın eski dinlerinde de görülür. Tenasüh'ün en eski yazılı kaynağı, Hinduizmin kutsal metinleri olan Upanişad'lardır (M.Ö. 7-6 yy). Tenasüh inancında manevî mükâfat ya da ceza, yaptığı kötülük veya iyiliklerin karşılığı olarak ruhunun bir hayvan veya bir insan cesedine girerek alçalması ya da yükselmesidir. Hindu-izm'de ruhların bir bedenden diğer bedene göçüne "Samsara" adı verilir. Hindu'lara göre bir insanın ruh göçünün başlangıcı belli değildir. Ruh, daha önce bir bedendeki durumuna göre bir hayvan veya bir İnsan veyahud da bir tanrı olarak

kişiyi hulul ettiğini ve onun ruhuna girdiğini söylerler...⁴⁵¹

Allâhü Teâlâ Helak Ederse...

"De ki:"

(Ey habibim Ahmed! Resulüm ya) Muhammedi Onları susturmak ve aciz bırakmak için onlara de ki: Eğer iş sizin zannettiğiniz gibi ise;

"Kim," Istifhâm-ımkâriyyedir.

"Malik olur,"

"malik olmak" zaptetmek ve bir mâniden muhafaza etmek (korumak ve kurtarmak) demektir.

"Allah'dan."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin kudret ve irâdesinden....

Ci "Bir şey"

Hakikatinde, kimin gücü ondan bir şey tutmaya yeter?

"Eğer Allah Meryem'in oğlu Mesih'i ve anasını ve arzda bulunanların hepsini, helak etmek murad ederse,"

iiĵi b\ "Eğer Allah murad ederse," (neyi?) İUji h\ "Helak etmeyi"(kimi?) İj'i ^It kJ.Jt "Meryem oğlu Mesih'i" (daha?) "Ve annesini" (daha?)

"Ve arzda bulunanların hepsini,"

Bu kavî-i şerif ile Hıristiyanların bozuk sözlerinin fesadına hüccet getirilmiş oldu. Ve bunun takriri şudur:

Muhakkak ki Mesih (İsa Aleyhisselâm) takdir olunan, kahr olunan ve diğer mümkinât (ve mahlukat) gibi fena bulmaya (yok olmaya) kabil bir insandır.

Böyle olan bir kimse, ulûhiyetten çok uzaktır. Kendi nefsinden ve başkasından helaki defetmeye kadir olmayan bir varlık, nasıl ilâh olabilir (2/370)⁴⁵²

dünyaya gelebilir. Hindulara göre, tenasüh yalnızca insana mahsus değildir. Tanrılar da ölür ve yeniden başka bir kalıpta doğabilir.

Tenasüh inancı Hinduizm'in esasidir. Ruhunun kalıbdan kalıba dolaşması insanı kemâle erdirebilir. İnsan ruhu, hayvan veya beşer bedenlerine girerek pek çok sayıda varoluşlar yaşadıkdan sonra saflaşırsa bu dünyadan giderek saadete ulaşır ve yaratıcı tanrı olan Brahma'ya ulaşabilir. Veya Hinduizm'in bazı kollarına göre kâinatın ruhuna karışır. Budizm'e göre, bir ruh intikali en küçük böcekten İnsana varıncaya kadar bütün canlılara şamil olur. Kurtuluş (Nirvana), insan varlığı safhasında ruhun bütün arzularını yenererek dünya ile alakasını kesince meydana gelir. Tenasüh inancı, eski Yunan'da M.Ö. 6. asırda ortaya çıkan Orfizm (Orfik dini) mezhebinde de görülür. Tenasüh fikri M.Ö 6. asırda yaşamış Pythagoras (M.Ö. 580-500) ve Eflâtun (M.Ö.427-347) tarafından da benimsenmiş ve geliştirilmiştir. Tenasüh inancı, Kelt ve İskandinav dinlerinde ve Yahudiliğin bazı batını mezheplerinde de görülür. İslam dünyasında da i-Gulât-ışra

2- Mutezile'den Ahmed b. Hâbit, Ahmed b. Eyyûb, Ahmet b. Muhammed el-Kahtî gibi sapık kişilerde tenasüh inancını eski Yunan'dan alıp kabul etmişlerdir

3- Meşhur Abbâsî komutanı Ebû Müslim el-Horasanînin de tenasühe inandığı rivayet edilir (el-Bağdadi, a.g.e., 273, 276; Şehristânî, el-Milel ve'n-Nihal, Kum 1394, 61-62).

4- Karmatiler,

5- Batınîlerin bir kısmı,

6- Nusayriyye,

7-Dürzîler de tenasühe inanırlar.

Tenasüh inancı batıldır ve küfürdür. Genellikle Tenasüh ehli cismanî meâdi ve ba'sî inkâr ederler. Tenasühe inanmak imanla ve özellikle ahiret inancı ile bağdaşmaz. Bir insan bu dünyada yaptıklarından sorumludur. Sorumlulukta ruhun bedeninin de payı vardır. Her bir insan bedeninin bir ruhu ve bir ruhunda tek bir bedeni vardır. Bir insanın ruhu sadece kendisine mahsus bedenini ve nefsinin idare edip yönlendirir. Ruh sadece kendisine mahsus tek bir beden ve bedenini canı (nefsi) ile iyi vasıflar (kemâlât)

veya kötü vasıflar kazanır. Tenasühe inanılmakla tek bir insan ayrı pek çok sayıda hayvan ve insan olarak kabul edilmiş olunur ki bu da muhaldir. Bu inanca göre bir insan ruhunun yüzlerce bedeni olmuş olur. Halbuki ahirette her bir insanın bedeni diriltilecek ve ruhu buna iade edilecektir. Meselâ bir insan ruhu 100 tane insan cesedine girmiş olsa, gerçekte bu cesedlerin tek bir ruhu bulunur, diğerleri ruhsuz kalmış oldukları için diriltilemez. Hepsini diriltile, biri ruhlular diğerleri ruhsuz olarak diriltilemiş olur. Ruhsuz beden ise insan değildir. İnsan kendisine aid ruhuyla insandır. Tenasüh inancına göre bir insanın bedeni dünyada iken yüzlerce defa diriltilemiş sayılır. Halbuki ayrı ayrı insanların bedenleri hiçbirisi eksik bırakılmaksızın ahirette diriltilecek ve ruhları bunlara iade olunacaktır. Ahirette İnsan bedenlerinin aynen dünyadakilerinin tam benzeri olarak diriltilemiş ve ruhları bunlara iade edilmesi gerçeği, ruhun beden ve nefsiyle beraber tekliğine delildir. Halbuki bir insanın bedeni, dünyada hücrelerinin yenilenmesiyle değişse de yine aynı o insanın ruhuna aid beden olarak kalacak, öldükten sonra aahirette ilm-i ilahîde bütün özellikleriyle mahfuz planına göre (DNA=Deoksiribonükleik asidine göre) bu beden aynen iade edilecektir. Cesedlerin de sorumluluktan payı olduğu için bunun planı olan DNA'sı dağılmış bile olsa, Allah bunu aynen iade edecek ve bundan eski bedeni aynen yaratacaktır Ahirette hiç bir kimse, "İade edilen bu beden benim bedenim değildir, veya o suçu işleyen falan kimse ve bedenidir" diyerek imanla bağdaşmayan bir söz söylemeyecektir. Hayvanlarda can (nefs) vardır ve nefsi natika denilen insanî ruh yoktur. İnsan ruhu, bir hayvan bedenine nakledilmek şöyle dursun, başka bir insanın bedenine de nakledilemez. Hatta ileride bir insanın beynini başka bir insanın kafatasına nakletmek mümkün olsa, ruhunu nakletmek imkansızdır. Ayrıca tenasüh inancı, ruhların ezeli olduğunu kabul etmek gibi bir yanlışlığa götürür. İnsanlar ölüncü iyi kimselerin ruhları illiyin'e kötü kimselerin ruhları ise Siccîn'e gidecektir. Tenasühün batıl olduğuna kat'î olarak delalet eden naklî delillerden birisi de su ayetleridir:

" Nihayet her birine ölüm geldiği vakit diyecek ki: 'Rabbim! Döndür, döndür beni döndür! " Belki ben, o bıraktığımda salih bir amel işlerim'. Hayır, hayır! 0 bir kelimedir ki onu o söyler, ötelere ise bir berzah vardır, tâ ba'solunacakları güne kadar! " (el-Mü'minûn. 23/99-100), Bu manada bir çokâyet-i kerime vardır. Mütercim.

⁴⁵¹ İsmail Hakkî Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/376-377.

⁴⁵² İsmail Hakkî Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/378-379.

İsa A.S Ve Annesi

Burada helâk'dan murad, öldürmek ve mutlak olarak yok etmek, demektir. Kızmak ve gazab yoluyla değil... tsa Aleyhisselâm'ın annesinin (Hazret-i Meryem'in) vefatı daha önce tahakkuk ettiği halde; farazî olarak helaki kişilerin arasında anılması; Hıristiyanları susturmayı ve cevâb vermeyi sında anılması; Hıristiyanları susturmayı ve cevâb vermeyi te'kid etmek ve Hazret-i Meryem'in (ölmüş olması) hâlini helaki farz edilen diğerlerinin durumuna da bir örnek teşkil etmesi bakımında kelâmın mazmununu (içeriğini) ziyâde takrir (kafalara tam yerleşmesi) içindir...

Sanki şöyle denildi: Kim Allah'tan bir şey kurtarabilir (veya Allah'ı men edebilir) ki; Allâhü Teâlâ eğer Mesih'i, annesini ve yeryüzünde bulunanların hepsini helak etmeyi dilerse; zaten daha önce Mesih'in annesini helak etti! Hiçbir kimse Allah'a mâni (ve engel) alabilir mi? Hazret-i Meryem'in dışında kalan bütün mevcudatın Hâli de onun gibi ölmek (ve helak) olmaktadır...⁴⁵³

Ulûhiyet Sadece Allah'ındır

"Bütün göklerin ve yerin ve aralarında ne varsa hepsi Allah'ın..."

Cismânî alemin iki bölgesi arasında bulunanlar, demektir. Yoksa sadece yeryüzüyle ayın yörüngesinin derinliklerinde bulunur, demek değildir. Bu kavî-i şerif,

- 1 - Göklerde bulunan meleklerle,
- 2- Arzın (yerin) derinliklerinde bulunanlara,
- 3- Denizlerde bulunan mahlûkatlardan,
- 4- Bütün mahlukâta şâmidir....

Bu kavî-i şerif de, ba'zın işaretinin ardından hemen (nerede ve hangi durumda olursa olsun) bütün mahlûkat Allâhü Teâlâ hazretlerinin kahrının altında, mülkiyet ve tasarrufunda (olduğuna) bir nassdır. Yani yeryüzünde olan böyledir; yani sadece ve sadece Allâh'ü Teâlâ hazretlerindir.

- 1- Bütün mevcudatın mülkü,
- 2- Orada mutlak tasarruf,
- 3- İcâd etme,
- 4- Yok etme,
- 5- Hayat vermek,
- 6- Öldürmek,

Bütün bunlarda (ve benzeri konularda) hiçbir kimsenin istiklâli ve iştiraki yoktur.

Bu kavî-i şerif, Allâhü Teâlâ hazretlerinden başkasının ulûhiyetini nefyettikten sonra, ulûhiyetin sadece ve sadece Allâhü Teâlâ hazretlerine mahsus olduğunun tahkik ve beyânıdır.⁴⁵⁴

Her Şeyi Yaratın Allah'tır

"(Allah) dilediğini yaratır."

Allâhü Teâlâ hazretleri, mahlûkatın çeşitlerinden dilediğini yaratır ve icâd eder....

İcâd (yanıyaratma) ü "mâ"nm mevsûfolan bir nekre olması üzerinedir ki, mahatii, masdariyyet üzerine nasbtir. Mefûliyyet üzerine değil...

Sanki şöyle denildi "Allâhü Teâlâ hazretleri, dilediği herhangi bir mahlûkatı yaratır!"⁴⁵⁵

Allah'ın Yaratması Çeşit Çeşittir

Allâhü Teâlâ hazretleri, bazen bir aslı olmaksızın yaratır. Göklerin ve yerin yaratılması gibi:

Bazen de bir asıldan yaratır: Göklerin ve yerin arasında bu-lunalar gibi.

Allâhü Teâlâ hazretleri, (bazı mahlûkat) bir asıldan üretir; cinsten değil: Adem Aleyhisselâm'ın (topraktan) yaratılması ve hayvanların çoğunun yaratılışlarının başlangıcı) gibi...

(Bazen de) kendi cinsinden olan bir asıldan yaratır. Bu asıl ya sadece erkek olur.

(Sadece erkekten bir mahluk yaratır) Hazret-i Havva (nın Âdem Aleyhisselân'ın) yaratılması gibi.

Ya da sadece dışıdan yaratır: İsa Aleyhisselâm (m sadece Hazret-i Meryem'den yaratılması gibi..)

Veya her ikisinden, hem erkek ve hem dışıdan yaratır. Diğer insanlar (ve hayvanlar gibi....)

Allâhü Teâlâ hazretleri, mahlukâtın herhangi bir şeyin tavassutu olmaksızın yaratır. Umumî olarak mahlûkatın yaratılışı gibi.

(Bazen de bir mahlûku) başka bir mahlûkatın tavassutuyla yaratır. İsa Aleyhisselâm'ın elinde mucizevî olarak

⁴⁵³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/379-380.

⁴⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/380-381.

⁴⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/381.

kuşlar yaratması, ölüleri diriltmesi, alaca hastalığına ve cüzamlara şifâ vermesi, körlere göz vermesi ve bunlardan başka şeyler gibi...

Bütün bunlar, Allâhü Teâlâ hazretlerine nispet edilir, yoksa (bu mucizelerin) elinde sadır olduğu kişiye nispet edilmezler.

"Ve Allah her şeye kadîrdir."

Ek bir itirazı cümledir. Bir önceki kavli-i şerifin manâsını takrir içindir.

Mesnevi-yi şerifte buyuruldu:

"Allah subhânehû ve Teâlâ hazretleri, yerden de gökten de münezzehtir. Mekândan münezzehtir olan o Padişahın başka bir dost ve yardımcısı yoktur.

Allâhü Teâlâ ne, İsa Aleyhisselâm gibi göklere sığmır ve ne de Karun gibi yerlere geçer..."⁴⁵⁶

Rabbim, sen, büyüklük taslayanların en yücesinden ve eblehlerin en düşüğünden yücesin!"⁴⁵⁷

İman Ehline Büyük Bir Müjde

Ubâde Sâmit (r.a.)'dan rivayet olundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Kim Allâh'dan başka ilâh olmadığına, sadece onun olduğuna ve onun şeriki (ortağı ve benzeri) olmadığına, Muhammed (s.a.v.)'in Allah'ın kulu ve Resulü olduğuna şahadet eder;

İsa Aleyhisselâm'ın Hazret-i Meryem'e ilkâ edilen kelimüllâh ve ondan bir ruh olduğuna inanır; Cennet haktır, Cehennem haktır, (diye iman ederse); O kişi hangi amel üzerine olursa olsun Allâhü Teâlâ hazretleri, o kişiyi cennete koyar."⁴⁵⁸

Hazret-i Yahya'ya Vahyedilen Nasihat

EI-Hâris el-Eş'ârî (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Allahü Teâlâ hazretleri, Yahya bin Zekeriya Aleyhisseiam'a, beş kelime vahyetti. Bunlarla amel etmesini ve onlarla amel etmeleri için Beni İsrail'e emir etmesini, buyurdu. Sanki Yahya Aleyhisselâm, bu hususta ağırdan alır gibi oldu.

İsa aleyhisselâm kendisine geldi ve buyurdu:

-"Allah sana beş kelime emretti, onlarla amel etmeni ve Beni İsrail'e de onlarla amel etmelerini emretmeni söyledi. Ya sen bunları onlara haber verirsin veya bunları onlara ben haber vereceğim" dedi. Yahya aleyhisselâm:

-"Ey kardeşimi Yapma! Onları emretmede benden önce davranacak olursan yere batırılmam veya azap görmemden korkarım!" dedi

Ve halkı Beytü'l-Makdis'te topladı. Mescit, ağzına kadar doldu. Mahfillere de oturdular. Yahya Aleyhisselâm onlara hitap etmeye başladı:

"Allah bana beş kelime vahyetti ve onlarla amel etmemi ve onları amel etmeleri için İsrail oğullarına emretmemi bana emretti: (2/371)

Bunlardan birincisi: Allah'a hiçbir ortak koşmamanızdır. Allah'a ortak koşanın misali şudur: Bir adam, kendi öz malından altın veya gümüş mukabilinde bir köle satın alır ve sonra onu evine yerleştirir. Ve ona:

-"Çalış kazandığımı bana öde!" der. Köle çalışır, fakat kazancını efendisinden başkasına öder. Kölenin böyle yapmasına hanginiz razı olur? Aynen bunun gibi, Allah da sizi yarattı, size rızık verdi öyleyse Allah'a hiçbir şey şirk koşmayın. Siz namaza kıyam ettiğinizde (sağa-sola) bakınmayın (ve namazı riyakarlık için değil; sadece Allah rızâsı için kılın) Zira Allah (rahmet) yüzünü, namazda bulunan kulunun yüzüne karşı diker, o sağa sola bakmadığı müddetçe....

-"Allah size orucu emretti. Bunun misali şu insanın misaline benzer; Beraberinde bir çıkın içinde misk bulunan bir grubun içerisinde. Herkes onun kokusunu bulmak (ve burnuna çekmekten) hoşlanmaktadır. Oruç, (ve oruçlunun ağzında hasıl olan koku), Allah indinde miskin kokusundan daha hoştur.

-"Allah size sadakayı emretti. Bunun misali de şu adamın misaline benzer: Düşmanlar onu esir edip elini boynuna bağlamışlar ve boynunu vurmaları için onu (cellatlara teslim edip ölüme) yaklaştırmışlar. Adam şöyle demeye başladı:

-"Ben sizden nefsimi fidye mukabilinde kurtarmak için size (mal gerekmez) mi?" Ve nefsini kurtarmak, az veya çok (onları istediği kadar) fidye ödeyerek kurtarmaya çalışır.

-Allah size, Allah'ı zikretmenizi de emretti. Bunun da misali, peşinden hızla düşmanın geldiği bir adamdır. Bu adam muhkem bir kaleye gelip, düşmandan kendini korur. Kul da böyledir. Kul en büyük düşmanı olan şeytana

⁴⁵⁶ Mesnevi-yi şerif: Defter 3, s. 14,

⁴⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/381-382.

⁴⁵⁸ Sahihî Buhari: 2435,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/382-383.

karşı kendisini ancak zikrullahla koruyabilir...." ⁴⁵⁹

Dünya Tuzağına Düşmemenin Yolu Zikirdir

Mesnevî'de buyuruldu:

Hak Teâlâ hazretlerini zikret ki, gülyabanilerin sesini yok e-desin

Gülyabanilerin sesini (zikirle) yok et ki, dünya meyli sana tuzak olmasın! ⁴⁶⁰

Hak Teâlâ hazretlerini zikreden, temize kavuşur. Pis ve murdar kişiler, zikirten mahrumdurlar.

Çünkü zıtlar bir arada bulunmazlar.

Gecenin karanlığı gündüzün aydınlığıyla yok olur.

Pak ve temiz olan Hak Teâlâ hazretlerinin ismi anıldığı zaman kişide pislik kalmaz! ⁴⁶¹

Efendimiz (s.a.v.) Hazretlerinin Ümmetine Emrettiği Beş Şey

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular: -"Bende Allâhü Teâlâ hazretlerinin bana emrettiği beş şeyi emrediyorum:

1- Dinlemek,,

2- itaat etmek,,

3- Cihât,

4- Hicret,

5- Cemaat,

Muhakkak ki kim, bir karış kadar cemaattan ayrılırsa; o kişi boynunda İslâm'ın bağıni çıkarmıştır; ta ki cemâate dönünceye kadar..." ⁴⁶²

kelimesi, harfinin kesre ve fethası ve be harfinin sukûnüyle okunur, kelimesi, müfret müennestir. müfret müzekkeri, kelimesidir. İpte bulunan düğümdür. Onunla kendisi onlarla şiddetlenir ve gayrî için ise, ayıplanır... ⁴⁶³

Yahudi ve Hıristiyanların iddiaları

Yüce Meali:

Bir de yehûd ve nasârâ: "Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz" dediler. De ki: "Öyle de niçin size günahlarınızla azap ediyor?" Doğrusu siz O'nun yarattıklarından bir beşersiniz. Dilediğine mağfîret ediyor, dilediğine azap... Gözlerin ve yerin ve ara-larındakilerin mülkü bütün, Allah'ındır. Nihayet dönüş de Onadır. ¹⁸

Ey ehl-i kitap! Peygamberlerin arası kesildiği, bilinemez hâle geldiği bir fetret zamanında, bakınız size resulümüz geldi; tatlı ve acı hakikatleri size beyan ediyor. Bize ne işaretle sevindirecek bir müjdeci, ne ihtar ile gocunduracak bir inzarcı gelmedi demeyesiniz... İşte size hem beşîr, hem nezîr bir peygamber geldi. Ve Allah, her şeye kadirdir. ⁴⁶⁴

Tefsîr-i Şerifi:

"Bir de Yahudi ve Hıristiyanlar: "Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz" dediler."

Yahudiler;

- "Biz Allah'ın oğlu Uzeyr Aleyhisselâm'ın taraftarı (ve akrabalarıyız)" dediler. Hıristiyanlar da;

- "Biz Allah'ın oğlu Mesih Aleyhisselâm'ın taraftarıyız," dediler.

Meliklerin yakınlarının ve akrabalarının övünme anında;

- "Bizleri Melikleriz!" demeleri gibidir...

Bu kavli-şerifin manâsı: Biz, Allah'ın katında, oğulların babaların yanında olan bir mertebedeyiz. Evlâdın

⁴⁵⁹ Tirmizi: 2790, Müsned-i Ahmed: 17232, Bu manada bir hadisi şerif daha önce. Ruhu'l-Beyan tercümemiz c.3, s. 723'de "Yahya Aleyhisselâm'ın Vaazı" başlığı altında geçmiş idi... Orada ki ibare iie burada zikredilen ibare birbirinden farklıdır. Ve hatta musannif hazretlerinin bu iki yerde Ruhu'l-beyana aldığı ibareler birbirleriyle farklı oldukları gibi; hadis kitaplarında geçen ibarelerle de lafız bakımından değişiklik arz etmektedir. Bütün bunlara nazaran Ruhu'l-Beyân'da geçen ibare hadis-i şerif kitaplarına yakın bir manâ İfade etmektedir. Beş emir ayntıdır; sadece misâller ya tamamen değişikdir. Orucun misâlinde olduğu gibi; veya değişik lafızlarla geçmektedir. Karışıklığa sebep olmamak ve Ruhu'l-Beyân kitabına uygun olması için bu hadis-i şerifi Ruhu'l-Beyânın ibaresine göre dizdim. Musannif hazretlerinin mutlaka bir bildiği vardır diye... Tirmizi: 2790, Müsned-i Ahmed: 17232

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/383-385.

⁴⁶⁰ Mesnevî-yi Şerif: Defter 2, s. 29,

⁴⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/385-386.

⁴⁶² Tirmizi: 2790,

⁴⁶³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/386.

⁴⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/387.

babaya olan yakınlığı nispetinde Allah'a yakınız... Bizim ona olan sevgimiz ve onun bize olan muhabbeti, baba oğul sevgisi gibidir. Allâhü Teâlâ bize, bir kişinin oğluna kızması gibi kızar. Zira baba bir an oğluna kıza bile (çok geçmeden kızgınlığı diner) ve başka bir vakitte ondan razı olmaya başlar ve onu sever.

Özetle (Yahudî ve Hristiyanlar:) Kendilerinin diğer mahlûkatlara (ve bilhassa) insanlara karşı Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında büyük bir fazilet, meziyet ve mertebeye sahip olduklarını iddia ettiler....

Allâhü Teâlâ hazretleri, Yahudî ve Hristiyanların bu kuruntu ve boş iddialarını reddetti ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine şöyle denildi:

"De ki:"

Onları ilzam etmek, susturmak ve onlara kati cevâp vermek için, söyle:

"Öyle de niçin size günahlarınızla azap ediyor?"

Eğer sizin zannettiğiniz ve inandığınız sahih ise hangi şeyden dolayı Allâhü Teâlâ hazretleri dünyada, sizi,

1- Kati,

2- Esaret,

3- Mesh (Maymun ve domuza çevirmekle) size azap ediyor.

Ve sizler, âhirette de Allah'ın belirli günler de olsa size azap edeceğini itiraf ediyorsunuz yani dünyada buzağıya taptığınız günlerin sayısı kadar âhirette azap göreceğinizi söylüyorsunuz? (Bütün bunlar neden???)

Eğer iş sizin iddia ettiğiniz ve sandığınız gibiyse, sizden sadır olan şeyler neden sâdır oldu? Ve size vâki olanlar neden vâki oldu???

"Doğrusu,"

Siz böyle değilsiniz... (Sizler iddia ettiğiniz gibi hâşâ Allah'ın oğulları ve ahbabı asla değilsiniz...)

"Sizler O'nun yaratıklarından bir beşersiniz."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin yaratıklarının cinsinden bir beşersiniz. Sizin diğer mahlûkat üzerine hiçbir meziyet ve üstünlüğünüz yoktur.

"Dilediğine mağfîret ediyor,"

Bu mahlûkatlardan (yaratıklarından) dilediğine mağfîret buyurur. Mağfîret buyurduğu kişiler, Allah'a ve peygamberlerine iman edenlerdir.

"Ve dilediğine azap ediyor."

Onlardan dilediğine azap eder. Azap olunanlar, Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenlerdir. ⁴⁶⁵

Mülk Allah'ındır

"Göklerin ve yerin ve aralanndakilerin mülkü bütün, Allah'ındır."

Mevcudattan... Gökler ve yerde ve ikisinin arasında bulunan bütün mevcudat, Allâhü Teâlâ hazretlerine, kulluk ve ubudiyet bağı ile bağlıdır. Hepsi Allâhü Teâlâ hazretlerinin mülkünün altındadırlar. Allâhü Teâlâ hazretleri dilediği şekilde onlarda tasarruf eder.

1- İcâd eder,

2- Yok eder,

3- Öldürür,

4- Sevap verir,

5- Azap eder!

Nerede kaldı, Yahudî ve Hristiyanların zan ve iddia ettikleri şeyler???

"Nihayet dönüş de O'nadır."

Hususiyetle âhirette sadece ve sadece Allâhü Teâlâ hazret-lerinedir. Başkasına değildir. İstiklâlen veya iştirâken (yalnız veya beraber) kimseye değil... Dönüş sadece Allah'adır. Allâhü Teâlâ hazretleri "Muhsin" (iyilik yapan) ve "Musî" (kötülük yapan) her bir kişiye amellerinin gerektirdiği şekilde ceza (ve karşılık) verir. Ve hiçbir mâni (kuvvet) olmaksızın.... (2/372) ⁴⁶⁶

Muhabbetin Alâmetleri

Muhabbet ve sevgi (kuru bir) dava (ve iddia) ile olmaz. Muhabbet ve sevginin alâmetleri vardır.

(Bu şiiri) söyleyene Allah hayrını versin!

Allâhü Teâlâ'ya isyan ediyorsun!

Ve halbuki sen ona sevgini izhâr ediyorsun!

Bu (durum) Yemin olsun, işlerin arasında olmayacak bir iş-

Eğer sen sevginde sâdık olsaydın! Elbette ona (candan ve gönülden) İtaat ederdin! Zira: Seven sevdiğine itaat eder.

⁴⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/388-389.

⁴⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/389-390.

Allâhü Teâlâ hazretleri, Peygamberi (Muhammed Mustafa s.a.v. hazretlerinin) şeriatına muhalif davranan;

1- Sünnetlerinden,

2- Farzlarından,

3- Helal

4- Ve haramlarına muhalefet edenleri asla sevmez. Allâhü Teâlâ hazretleri emrine itaat edenleri sever. "Beşerî suret" bakımından insanlar arasında üstünlük yoktur.

insanların arasında farklılık ancak ilim ve amel ile. İnsan ilmi ve amelîyle Allâhü Teâlâ hazretlerine yaklaşır.

Sa'dî (k.s.) hazretleri buyurdu:

Yol yoldur... Yukarıda olması onun yol olduğunu göstermez.

Kâfir de suret bakımından bizim gibidir...⁴⁶⁷

Üstünlük Âhirette Tezahür Eder

Ancak (insanların;

1- İman,

2- İlim ve

3- Amel ile) kazandıkları üstünlükleri âhirette tezahür eder. Çünkü ahiret ceza diyarıdır.

Ne mutlu! Halini ve varacağı yerini tefekkür eden kula ne mutlu! Tefekkür etti de vakit geçmeden önce zühd, takva ve ibâdete rağbet etti.

Mesnevî'de buyuruldu:

Bir derviş, dağlarda oturuyordu.

Halvet ve yalnızlık onun arkadaşıydı.

Hak Teâlâ hazretlerinin sevgisine kavuştuğu için, erkeklerden ve kadınlardan (yani insanlardan) yüz çevirmişti.

Nasıl ki bizlere yerleşmek kolay ise bazı kimselere de gezip dolaşmak daha kolaydır.

Nasıl ki sende büyüklük aşkı varsa, sanatkâr da demirciliğe rağbet eder.

Herkesi bir işe memur kılıp gönlüne onun meylini verdiler.

Meyil olmadıkça el ve ayak hareket etmez.

Çer çöp, su ve rüzgar olmadan savrulup gitmez.

Eğer sende göğe yükselme meyli varsa Hüma kuşu gibi devlet kanadını aç!

Eğer meylin hep yere ise sessiz oturma! Hep ağlayıp inle!

Akıllılar önceden feryat ederler.

Câhülse sonunda başlarına vururlar.

Sen işin başında sonunu düşün de, âhiret günü pişman olmayasın!⁴⁶⁸

Hikâye

Hikâye olundu:

Adamın biri bir kuyumcuya geldi. Kendi altınlarının toz (ve kırıntı) larını tartmak için kendisinden terazi istedi.

Kuyumcu ona:

-"Benim kalburum yok!" dedi. Adam:

-"Benimle alay etme? Teraziyi getir!" dedi. Kuyumcu:

-"Benim süpürge yok!" dedi. Adam:

-"Ey kuyumcu! Ben senden terâzî istiyorum! Sen ise kendisine gülecek cevaplar veriyorsun!?" dedi. Kuyumcu dedi:

-"Ben dediklerimi dedim! (Ama bilerek söyledim!) Çünkü sen titreyen bir yaşlısın. Tartma anında ellerinin titremesi sebebiyle altın toz ve kırıntılarının elinden dağılıp etrafa saçılıp toprağın içine düşerler. Bu durumda sen, altın tozlarını ve kırıntılarını kurtarmak için, bir süpürge kalbur (ve eleğe) muhtaç olursun!... işte ben senin işinin sonunu tefekkür ettim ve onun için dediklerimi dedim!"...

Ne güzel buyurmuşlar: Ben zevali gördüm. Sonuç tamam. 0 diğer yer ise... Oraya selam...⁴⁶⁹

Allah'ın Sevdikleri

Bil ki:

Hakikaten Allâhü Teâlâ hazretlerinin sevdikleri, evliya kullandır. Evliya da (kendi aralarında) dereceler ve tabakalar üzerindedir.

⁴⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/390-391.

⁴⁶⁸ Mesnevî-yi şerif: Defter: 2. s. 62,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/391-392.

⁴⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/392.

- 1 - Onlardan kimi avam,
 - 2- Onlardan kimi havas,
 - 3- Onlardan kimi de ehâsstr.
- Onlardan her birinin muhabbette malûm bir makamı vardır... ⁴⁷⁰

Marûf-i Kerhî (k.s.) Muhabbeti

Bazıları Ma'rûf-i Kerhî (k.s.) hazretlerini "Arş"ın altında gördüler. Allâhü Teâlâ hazretleri (bildiği halde) meleklere sordu:

"Kimdir bu?" Melekler:

"Ya Rabbi! Sen daha iyi bilirsin!" dediler. Allâhü Teâlâ hazretleri:

"Bu Ma'rûf-i Kerhîdir! Benim muhabbetimden dolayı sekr (sarhoş) olmuştur. Ona layık olan ancak bana kavuşmaktır! ⁴⁷¹

Muhabbetüllahın Kaynağı

Muhakkak ki muhabbetüllahın kemâli ancak, nefsi tezkiye ettikten sonra hâsıl olur. Nefis, haddi zâtında üzerine gazab o-lunmuştur. Bundan dolayı nefis ve sahibi hakkında rahmet tamam olmaz. O ancak hicap (örtünün) ardından Allâhü Teâlâ hazretlerini sever.

Allah'ım ! Bizleri şiddetli bir şekilde seni seven, başka sevgileri engelleyen muhabbet yoluna girenlerden eyle! Âmin ⁴⁷²

Ey Kitap Ehli Tâbi Olun

Ey ehl-i kitap! bakınız size resulümüz geldi."

Şu hâlde ki:

"Ve size beyan ediyor."

Şeriatları ve dinî hükümleri, vaad ve vaîd'e yakın bir şekilde size beyân ediyor.

"Bir fetret üzerine," Olan,

"Peygamberlerinden..." Peygamberlere tarafından başlayan...

(harfi cerri) zarfiyyet üzerine, "Size geldi." Fiiline taalluk etmektedir.

Yani, peygamberlerden fetret (boşluk) olduğu ve vahiy kesildiği bir zaman size geldi, demektir. Böyle bir dönemde gerçekten şeriatların beyân edilmesi ve dinî hükümlerin açıklanmasına daha çok ihtiyaç vardır ⁴⁷³

Fetret Kelimesi

Fetret ⁴⁷⁴ kelimesi hakkında) bir şey hakkında hareketleri sakin olduğu ve olduğu halden daha az olduğu zaman, Bir şeyin kesilmesi, o şeye füturun gelmesiyle fütür gelmesi" denilir.

Peygamberlerin arasında olan müddet ve devreye "Fetret" adı verildi. Amelde bu şeriatlara çağırın peygamberlerin arasında kesiklik ve inkita olduğu içindir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, peygamberlerin in-kıtamdan sonra gönderildi. Çünkü İsa Aleyhisselâm'ın göğe yükseltilmesi vaktine kadar peygamberlerin bazıları bazılarının ardından hemen geliyorlardı....

(Efendimiz (s.a.v.)'ın Gönderilme Hikmetlerinden Biri nedir? "Demeyesiniz..."

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin beyân ile gelmesinin (sebeb ve hikmeti). (2/373)

⁴⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/392-393.

⁴⁷¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/393.

⁴⁷² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/393.

⁴⁷³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/393-394.

⁴⁷⁴ Fetret: Aynı cinsten iki hâdise arasındaki kesinti devresi demektir. Fetret kelimesi daha çok şu mânâlarda kullanıla gelmiştir:

1- İki peygamber arasında peygambersiz geçen zaman... Meselâ: Şit aleyhisselâmın vefatından sonra insanlar bozuldu. Âdem ve Şit aleyhisselâmın bildirdiği hükümler unutulup, terk edildi. Bu fetret döneminden sonra, Hazret-i İdris peygamber gönderildi. Ona otuz suhuf verildi.) Hazret-i İsa ile Peygamber efendimiz arasındaki fetret devri bin senedir. Peygamberler tarihinde fetret devri denince. İsa Aleyhisselâm ile Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin arasındaki zaman akla gelir.

2- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine kırk yaşında iken ilk vahy gelerek peygamberliği bildirildi. Kırk üç yaşına kadar geçen fetret devresinde vahiy gelmedi. Fakat İsrâfil aleyhisselâm ara sıra gelip, Peygamber efendimize bâzı şeyleri öğretirdi. Bu hâl üç sene kadar sürdü. Kırk üç yaşında iken Cebrail aleyhisselâm gelerek Müddessir süresinin ilk âyetlerini getirdi. Böylece Peygamber efendimiz insanları dine davet etmekle vazifelendirildi. İlk vahiyyle bu zaman arasına da fetret devri adı verildi

3- İki hükümdar arasında hükümdârsız geçen zaman. Osmanlı tarihinde, Ankara savaşıdan sonra Yıldırım Bâyezid'in ölümü ile oğlu Çelebi Mehmed'in başa geçtiği târihler arasındaki zamana fetret devri adı verildi. Bir çok devletlerin tarihinde böyle fetret devreleri vardır... Mütercim.

Muzâfîn haznyled/r... "söylememenizin kerahetinden..." Dini hükümlere riâyet etmekten boşluk olduğunuz mazeretini öne sürmemeniz ve dememeniz içindir:

"Bize ne işaretle sevindirecek bir müjdecî," Bizi ne cennetle müjdeleyen bir müjdecî... "Ve ne de ihtar İle gocunduracak bir inzarcı"

Ne bizi cehennemle korkutucu bir peygamber... Çünkü daha önceki şeriatların eserleri kaybolmuş ve haberleri kesilmişti.

"İşte size hem beşîr, hem nezîr bir peygamber geldi."

Fesahat fâ'nin (harfinin) kendisine mebnî olduğu bir mahzûfa taalluk etmektedir. Kendisiyle muallel olduğunu beyân eder.

Yani: Bununla özür beyan etmeyin; gerçekten size müjdecî yani büyük bir müjdecî ve korkutucu yani büyük bir nezîr geldi, demektir.

beşîr ve nezîr kavlı-şeriflerin sonundaki) tenvfn tefhim içindir ⁴⁷⁵

Peygamber Büyük Nimet

Bu âyet-i kerime onlara (Kitap ehline ve bütün insanlara) vahyin eserlerinin kaybolması ve silinmesinden sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin gönderilmesinin büyük bir minnet (ve nimet) olduğuna işaret vardır. Çünkü onlar gerçekten buna çok muhtaçtılar...

"Ve Allah» her şeye kadirdir."

Peygamberleri göndermeye kadirdir. ⁴⁷⁶

Mûsâ Aleyhisselâm'dan Sonra...

Mûsâ Aleyhisselâm İle İsa Aleyhisselâm'ın arasında peygamber gönderdiğini gördüğün gibi...

Mûsâ Aleyhisselâm ile Hazret-i İsa'nın arası bin yedi yüz (1700) senedir ⁴⁷⁷. Ve ikisinin arasında bin peygamber gönderildi.

Fetret devrinden sonra da peygamber göndermeye kadirdir. İsa Aleyhisselâm ile Efendimiz (s.a.v.) Hazretlerinin arasında yaptığı gibi....

İsa aleyhisselâm ile Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin arasında;

1 - Altı yüz doksan dokuz (699) sene vardı. Veya:

2- Beş yüz kırk altı (546) sene vardı ⁴⁷⁸.

Fetret Devrinde Peygamber

Kelbî (r.h)ın rivayeti üzerine (İsa Aleyhisselâm ile Efendimiz s.a.v. hazretlerinin arasında) dört peygamber geldi.

Üçü İsrail oğullandı.

BirideAraplardandı...

Araplardan gönderilen peygamber Hâld bin Sinan el-Absî (Aleyhisselâm)dır ⁴⁷⁹.

Denildi ki:

İsa Aleyhisselâm'dan sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine kadar hiçbir peygamber gönderilmedi. Münasip (ve sahih) olan da Budur ⁴⁸⁰... Zira siâ "fetret" kelimesindeki tenvin, tefhîm manasıdır. Tefhîm makamına da layık olan, (tam bir fetret olup) insanların o bir peygambere tam ve kemâl derecesinde muhtaç olmalarından sonra Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin onlara bir minnet (ve bir nimet) olarak gönderilmesi makamına layık olan tam fetrettir. İsa Aleyhisselâm'dan ve vahyin kesilmesinden sonra uzun bir zamanın geçmesi sebebiyle (insanlığın) vahyi ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin gönderilmesini Allah tarafından büyük bir nimet olarak saymaları ve kabul etmeleri içindir...

Allâhü Teâlâ hazretleri rahmet kapısını açtı. (Vahiy ve Efendimiz s.a.v. hazretlerinin gönderilme) hüccetiyle onları ilzam etti. Yarın (kıyamet gününde) gafletlerinden dolayı itiraz edip, kendi aralarından kendilerine bir peygamberin gönderilmediğini bahane etmesinler ve böyle bir illete sarılmasınlar, diye Allâhü Teâlâ hazretleri Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini gönderdi. İrşâd'ta da böyledir ⁴⁸¹.

Hadis-i şerifte buyuruldu:

⁴⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/394-395.

⁴⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/395-396.

⁴⁷⁷ Musa Aleyhisselâm ile Hazret-i İsa'nın arasında bulunan tarih kesin değildir. Dünyanın ömrünün yedi bin sene olduğunu söyleyen Yahudilerin bozuk ve tahrif olmuş bilgisiyle beslenen rivayetlerine dayanmaktadır. Doğrusunu ancak Allah bilir. Mütercim.

⁴⁷⁸ İsa Aleyhisselâm ile Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin arasında bazı rivayetlerde de tam bin sene vardır. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/396.

⁴⁷⁹ İrşâdü- Aklis-Selim ilâ Mezâyâ'l-Kur'ân-ı kerim (Ebû Suûd Tefsiri) c. 3, s. 22,

⁴⁸⁰ İrşâdü- Aklis-Selim ilâ Mezâyâ'l-Kur'ân-ı kerim (Ebû Suûd Tefsiri) c. 3, s. 22,

⁴⁸¹ Ebû Suûd Tefitin: c. 3, s. 22,

-"İnsanların içinden Meryem oğlu İsa'ya en yakın olan benim! Muhakkak ki benimle onun arasında hiçbir peygamber yoktur." ⁴⁸²

Ibn-i Melek (r.h.) buyurdular:

Bu hadis-i şerif, "Havariler, İsa Aleyhisselâm'dan sonra peygamberler idi..." diyen kişinin sözlerini bâtil kılar, (Ibni Melek'in sözleri) bitti. ⁴⁸³

Halid Bin Sinan Aleyhisselâm'ın Peygamberliği

"Peygamber" kavli-i şerifinin manâsı: Halkı Allâhü Teâlâ hazretlerine ve şeriatine davet eden, demektir. Amma Halici bin Sinan Aleyhisselâm'ın ise davası ile ilgili haberler ölümden sonra olan "Berhaz"da izhâr oldu. Peygamberliğini dünyada da izhâr etmedi. ⁴⁸⁴

Hikaye

Halid bin Sinan Aleyhisselâm'ın Kıssası

Haüd bin Sinan Aleyhisselâm, kavmiyle birlikte Adn beldelerinde oturuyordu. Bir mağarada çok büyük bir ateş çıktı. Bu ateş, ekinleri ve hayvanları helak etti. Kavmi kendisine iltica etti. Halid bin Sinan Aleyhisselâm asâ'sı ile bu ateşe vurarak, ateşin alevlerini çıkıldığı mağaraya geri koydu. Sonra çocuklarına:

- "Ateşin ardından onu söndürmek için; ben de mağaraya gireceğim!" dedi. ve çocuklarına;

- "Tam üç gün sonra kendisini çağırma," emretti. Eğer üç gün tamamlanmadan kendisine seslenecek olurlarsa, çıktığında öleceğini (söyledi.) Ama eğer üç gün sabrederlerse, sağ ve salım olarak mağaradan çıkacağını söyledi.

Halid bin Sinan Aleyhisselâm, mağaraya girdiğinde çocuktan iki gün sabrettiler. Şeytan onlara iğvâ verdi; üçüncü günü sabredemediler. Onun helak olduğunu sanarak (mağaranın kapısından) ona seslendiler. Halid bin Sinan Aleyhisselâm mağaradan çıktı. Çocuklarının bağırmalarından dolayı, başında bir elem (ve ağrı) hâsıl oldu. Onlara:

- "Siz beni zayi ettiniz! Siz benim sözümü ve vasiyetimi zayi edip tutmadınız!" dedi. Sonra onlara; Öleceğini haber verdi. Kendisini kabre defnetmeleri ve tam kırk gün mezarını gözetmelerini emretti. Çünkü (bu kırk gün içinde) kendilerine bir sürü koyunun geleceğini ve sürünün başında kuyruğu kesik bir eşek olacaktır. Merkez kabrinin hizasına geldiğinde durur. O zaman kabrini deşsinler... Kendisi mezarından çıkar. Onlara, berzah'ın hallerini, kabri ve yakını gördüğü mezarın durumunu haber vereceğini, söyledi.

(Halid bin Sinan Aleyhisselâm, vefat etti. Onu gömdüler. Sonra) kırk gün kabrini gözetlemeye başladılar. Dedigi gibi oldu. Kırkıncı gün, bir sürü koyun geldi. Koyunların başında kuyruğu kesik bir eşek vardı. Eşek gelip, Halid bin Sinan Aleyhisselâm'ın kabrinin hizasında durdu. Kavminin müminleri anladılar. Ve hemen onun kabrini deşmeye başladılar. Fakat çocukları buna mâni oldular, kendilerine;

- "Kabri deşilmiş adamın oğulları!" denilmesi korkusuna ve utancına kapıldılar. Câhüyyet hamiyeti onları kapladı. Babalarının vasiyetini zayi ettiler. (O yüce zâtın vasiyetini yerine getirmediler...)

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri peygamber olarak gönderilmesinden sonra, Halid bin Sinan Aleyhisselâm'ın kızı, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine geldi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, onun kızını;

- "Merhaba! Ey kavmi tarafından zayi edilmiş peygamberin kızı!" ⁴⁸⁵ diyerek, karşıladı.

Halid bin Sinan Aleyhisselâm kabrinin deşilmesini emretti ki, insanlar, kendisine sorsunlar ve kendisi de "Berzah âleir-Tinin hükmünü dünya hayat suretinde onlara haber versin!...

Peygamberlerin dünya hayatında haber verdikleri haberlerinin hepsinin doğruluğu bununla bilinmektedir. Halid bin Sinan Aleyhisselâm'ın bundan maksadı ise bütün âlemin iman etmeleri; peygamberlerin getirmiş olduğu kabir halleri, yerleşilecek yerler, berzah âleminin makamlarına insanların tam iman etmelerini sağlamaktır. (2/374)

Böylece onun bu hâli ve berzaktan yakîni olarak haber getirmesi bütün insanlara rahmet olması için idi...

Halid bin Sinan Aleyhisselâm, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin resul olarak gönderilme zamanına yakınlığı şerefine nail oldu.

Halid bin Sinan Aleyhisselâm, Allâhü Teâlâ hazretlerinin E-fendimiz (s.a.v.) hazretlerini âlemlere rahmet olarak göndereceğini öğrendi. Halid bin Sinan Aleyhisselâm, resul değildi.

O bu rahmetin "Riâset-i Muhammediyye" nin içinde hâsıl olmasını murad etti; büyük ve geniş bir haz ve nasip

⁴⁸² Sahih-i Buhârî: 3186, Sahih-i Müslim: 4360.

⁴⁸³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/396-397.

⁴⁸⁴ Bu duruma göre, pratikte İsa Aleyhisselâm ile Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin arasında peygamber gelmemiş oluyor... Çünkü Halid bin Sinan Aleyhisselâm, hayatta kimseyi davet etmemiş! Onun muradı, berzah âleminden tebliğ idi. Kavmi onu zayi etti...

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 6/ 397-398.

⁴⁸⁵ Kenzu'l-Ummâl: 34429,

ile... Halid bin Sinan Aleyhisselâm (sağlığında kavmine) tebliğ ile memur olunmadı.

O tebliğ hazzını berzah âleminde yapmak istedi. Risâlet makamında berzah âleminde yapılan tebliğin daha kuvvetli daha tesirli ve halk hakkında ilim olarak daha etkili olacağını murad etti. Yani ilminin kuvvetini berzah âleminin halleriyle mahlukata öğretip tebliği yapmak istedi.

Ama kavmi, onu zayi etti. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onun kavmini, "peygamberlerini zayi eden kavim" diye vasıflandırdı. Yani kavmi, onun vasiyetini zayi ettiler. Halid bin Sinan Aleyhisselâm, muradı olan kabir hallerini tebliğ etmek (ve böylece kavminin iman etmesini sağlamak) muradını tebliğ edemedi.

"Fusûs" ve şerhinde de böyledir.⁴⁸⁶

⁴⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 6/398-400.